

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

7-8

ANUL XXXIV 1984

C U P R I N S U L

† NICOLAE, Mitropolitul Banatului : Țara în sărbătoare. — — 387

PATRU DECENII DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

Redacția : Piatră de hotar și arc peste timp. — — — — 390

Redacția : Omagiind cu toții marea sărbătoare națională. — — 397

STUDII

Pr. asist. dr. NICOLAE V. DURĂ : Impedimentele la căsătorie în lumina hotărârilor celei de a doua conferințe panortodoxe presinodale. — — — — — 404

Drd. ANCA MANOLACHE : Tradiția dogmatică în Ortodoxie. — 417

Drd. IOAN SAUCA : Taina Sfintului Botez de-a lungul vremii (II). 428

AMVONUL PREOȚILOR

Pr. IOAN BRÎNZEI : Grija față de alții. — — — — — 442

Pr. prof. SORIN COSMA : Cuvînt de învățătură despre Rugăciunea Domnească. — — — — — 445

Pr. GABRIEL CERNĂUȚEANU : Cuvînt de învățătură despre Duminica Stîlpărilor. — — — — — 452

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

Prot. dr. MARCU BĂNESCU : Practici „netrăbuite”. Problematika pomenelor. — — — — — 456

AȘEZĂMINTE MĂNĂSTIREȘTI

Monahia PATRICIA CODĂU : Mănăstirea „Sf. Ilie de la Izvor” — Vasiova. — — — — — 465

TREPTE ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Uscarea furnalului nr. 1 din Reșița. O modernă uzină cocsochimică. Raport muncitoresc. Primele cantități de șisturi bituminoase la termocentrala Anina. Noi sonde petroliere în Banat. Noutate în obținerea biogazului. Bilanț rodnic. Mașină universală de sudat electric prin presiune. Rodnicie economică. „Piața Soarelui” din Arad. Premiere pe traiectoria oțelului. Viguroasa dezvoltare a tinerei ramuri industriale arădene : Industria petrolului. — — 473

P.V. 1

MITROPOLIA BANATULUI

7-8

iulie—august 1984

ANUL XXXIV

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinți : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.

Vicepreședinți : P. S. Episcop-vicar TIMOTEI LUGOJANUL.
P. S. Arhiepiscop-vicar GHERASIM HUNEDOREANUL.

Membri : Preot ILIE MAIER vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot FLOR TEODORESCU, vicar administrativ la Episcopia Aradului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.

Redactor responsabil : Arhid. dr. SILVIU ANUICHI.

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900 Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.

ȚARA ÎN SĂRBĂTOARE

Poporul român a sărbătorit în miezul acestui an încărcat de realizări fără seamăn pe verticala devenirii patriei noastre — a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, eveniment care a marcat intrarea țării într-o nouă etapă a istoriei sale și a deschis calea mărețelor înfăptuiri pe străvechile meleaguri carpato-danubiano-pontice. Arestarea guvernului antonescian, întoarcerea armelor și alăturarea la Coaliția antihitleristă, împotriva cotropitorilor naziști, luptele eroice purtate în perioada 23—31 august 1944 pentru eliberarea Capitalei și a unei importante părți a teritoriului național, contribuția armatei române, alături de cele ale aliaților, la obținerea victoriei, toate acestea au grăbit, așa cum relevă istorici avizați, sfârșitul războiului cu 200 de zile. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, de la 23 August 1944, este unul din acele mari evenimente interne ale cărui semnificații și implicații s-au implantat definitiv în conștiințe, devenind eveniment de referință nu numai pentru poporul român, ci pentru toate popoarele iubitoare de pace, libertate, dreptate.

Pe măsura scurgerii timpului, importanța actului istoric de la 23 August 1944 a devenit tot mai mare. În cei 40 de ani scurși de atunci România s-a afirmat puternic pe toate planurile, fiind astăzi o țară cu o industrie puternic dezvoltată, cu o agricultură în plin proces de modernizare, o țară în care se înregistrează ritmuri de dezvoltare dintre cele mai înalte. În mod deosebit, după 1965, de când în fruntea treburilor țării se găsește Domnul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului, România a înregistrat cele mai spectaculoase realizări din întreaga sa istorie. Realizările epocii pe care o întreagă lume o numește cu adâncă prețuire „epoca Nicolae Ceaușescu“ evi-

dențiază, în modul cel mai clar cu putință, importanța crucială a actului de voință națională înlăptuit în august 1944.

În cei 40 de ani ai libertății noastre, România s-a dezvoltat continuu. Avântul impetuos al forțelor de producție așezarea relațiilor de producție, a raporturilor sociale, în general, pe o nouă bază, dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor țării pe scama valorificării superioare a resurselor de care dispun, asigurarea unui raport optim între fondul de dezvoltare și cel de consum, introducerea accentuată a progresului tehnico-științific, aplicarea cu fermitate a noului mecanism economico-financiar, dezvoltarea științei, culturii și învățământului — iată numai câteva din elementele care i-au făcut să vorbească pe numeroși economiști și politologi de peste hotare despre „miracolul românesc“. Pentru noi toți cei ce trăim și muncim pe străvechile meleaguri românești, acest „miracol“ — concretizat în obiective economico-sociale, cultural-artistice și științifice, într-un volum de investiții cu care s-ar putea mândri orice țară dezvoltată, în localitățile noi care au apărut pe harta patriei, în haina nouă a orașelor și satelor noastre — reprezintă rodul muncii conștient și plener angajate a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, strâns unit în jurul conducerii sale în frunte cu Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, exponentul celor mai înalte aspirații de dreptate și libertate socială și națională, arhitectul României moderne. Epoca Nicolae Ceaușescu a descătușat și mai mult energiile creatoare ale maselor, a stimulat și stimulează inventivitatea și responsabilitatea, a ridicat și ridică neconținut la o nouă calitate conștiința oamenilor, a mobilizat și mobilizează într-o măsură fără precedent întregul potențial al societății pentru dezvoltarea și înflorirea continuă a patriei, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a tuturor membrilor societății. Așezând în centrul gândirii și activității sale omul cu problemele sale și viitorul națiunii, Președintele Nicolae Ceaușescu s-a impus în conștiința umanității, nu numai ca un mare conducător al neamului său, ci și ca o eminentă personalitate a lumii politice contemporane. În anul 40 al libertății sale, România se bucură de un imens prestigiu internațional, fiind unul din factorii activi ce militează pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale, pentru salvagardarea păcii, pentru înlăturarea pericolului unui nou război, pentru înghețarea armamentelor nucleare, pentru asigurarea dreptului la viață al tuturor popoarelor.

Aniversînd patru decenii de libertate, progres și prosperitate, includem în bilanțurile întreprinse cu acest prilej și prefacerile intervenite în viața Bisericii Ortodoxe Române, în general a tuturor cultelor religioase din țara noastră. Pentru unele din aceste culte august '44 a însemnat revenirea la viață și dobîndirea drepturilor ce le-au fost brutal luate în perioada dictaturii fasciste ; pentru ortodocșii români a fost începutul unei ere fără servituți impuse de politicieni fățarnici, de mai multă demnitate și prosperitate în același timp. Cronicarii anilor la care ne referim pot înșira numeroase realizări, dintre ele destule doar visate în trecut. Noi vom spune doar că niciodată Biserica noastră n-a consemnat dezvoltarea de astăzi, nici prestigiul de care se bucură în prezent peste hotare.

Mergînd mîna în mîna cu poporul de soarta căruia a fost legată din chiar momentul plămădirii sale, Biserica Ortodoxă Română participă la jubileul celor 40 de ani de viață nouă ai patriei hotărîtă să nu precupețească nimic nici de acum înainte în sprijinirea marilor idealuri de libertate, neatîrnare, progres și pace.

† NICOLAE

Mitropolitul Banatului

PATRU DECENII DE LA REVOLUȚIA DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ

PIATRĂ DE HOTAR ȘI ARC PESTE TIMP

Cel mai important eveniment din istoria multiseculară a poporului român rămîne, peste timp, actul național de impresionantă vigoare și strălucire de la 23 August 1944, ce definește declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. El este deopotrivă piatră de hotar în viața patriei și arc peste timp, legind trecutul de luptă, încărcat de sacrificii, al poporului nostru pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate statală și independență națională, cu viitorul socialist spre care pornea atunci, stăpîn pe destinele sale. Momentul „23 August” despica în două ere istoria noastră națională, marcînd radierea definitivă și irevocabilă a tot ceea ce însemnase odinioară tiranie fascistă, oprimare, servitute, discriminare, inegalitate.

Cu mai bine de patru decenii în urmă omenirea se zbătea în convulsiile celui de al doilea război mondial, provocat de imperialismul nazist, fascist și nipon ce visa la aservirea tuturor popoarelor, la scară planetară. Cea mai mare conflagrație din istorie opunea puterilor Axei voința de libertate a restului lumii conștiente de barbaria, nocivitatea și agresivitatea ideologiei și practicii fasciste. La fel ca multe alte țări ale lumii cوتropite sau aservite Axei la începutul războiului, România se găsea atunci la răscruce. Evoluția confruntărilor militare încă din 1943, victoriile coaliției antihitleriste și în primul rînd ale armatei sovietice au facilitat declanșarea și desfășurarea Revoluției de eliberare socială și națională a poporului român. Dar cauzele reale și profunde ale celui mai strălucit eveniment din istoria țării nu sînt împrejurările externe, desigur favorabile, ci coincid cu însăși starea de spirit revoluționară existentă în sinul poporului român revoltat împotriva dictaturii militaro-fasciste. Cortegiul nemulțumirilor adînci ale întregii națiuni române înșelate și înjosite de politica antonesciană de dependență față de Hitler, revolta crescîndă a populației înșingurate și sărăcite

de aventură militară antisovietică sinucigașă și anacronică, noianul de suferințe și mizerii îndurate de mulțime, criza nucleelor guvernante și marasmul întregii societăți românești înăbușite de dictatură sînt caracteristici definitorii pentru starea generală premergătoare Revoluției noastre de eliberare ca act de voință al întregului popor român. Subrezirea treptată a pozițiilor guvernului dictatorial, ce semăna panică și derută în sinul cercurilor conducătoare, starea de spirit antifascistă generalizată în întregul spațiu românesc au constituit un teren fertil pentru lichidarea dominației hitleriste asupra României.

În uriașa încordare de forțe antihitleriste și de ridicare la luptă a întregii noastre națiuni, rolul precumpănitor a revenit clasei muncitoare care a polarizat în jurul său toate forțele patriotice ostile dictaturii fasciste. Crearea Comitetului național antifascist încă din iunie 1933, în a cărei activitate dinamică s-a impus eminentul militant revoluționar Nicolae Ceaușescu, acțiunile întreprinse prin intermediul altor organizații de masă ca Liga muncii, Blocul democratic, Frontul plugarilor, Frontul studențesc democrat, Frontul feminin și altele au fost destinate creerii unui consens național menit să bareze calea fascismului, puternic propulsat din afara spațiului țării. Manifestațiile de la 1 Mai 1939 din Capitală și din întreaga țară au însemnat un mare semnal de alarmă adresat lumii de țara noastră, în fața agresiunilor fasciste ce se anunțau. Roadele eforturilor depuse în direcția coalizării tuturor forțelor democratice naționale n-au întârziat să se arate. În toamna anului 1943 s-a constituit Frontul patriotic antifascist ce reprezenta un nou pas de importanță deosebită în unificarea eforturilor națiunii împotriva Germaniei hitleriste. După crearea Frontului unic muncitoresc la 1 Mai 1944, la 20 Iunie 1944 a luat ființă Blocul Național Democrat ca platformă unică pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste. Înfruntînd mari primejdii, au fost inițiate ample acțiuni antirăzboinice, cu forme active de rezistență, de sabotare a mașinii de război naziste. Politica de alianță națională promovată de P.C.R. a adus îmbinarea tuturor factorilor politici și militari, a întregului popor, pentru o largă participare a tuturor factorilor la revoluția de eliberare. Niciodată în istoria românilor nu se mai realizase anterior o atît de puternică uniune națională ca în perioada premergătoare strălucitului eveniment de la 23 August. Numeroși generali patrioți și alte cadre din armată, muncitori și țărani, oameni de știință, cultură și artă, studenți progresiști, unii clerici ai Bisericii noastre se numărau printre fondatorii și membrii unor organizații antifasciste și antirăzboinice de masă, acționînd cu abnegație pentru mobilizarea poporului în insurecția revoluționară. Academicieni și universitari, scriitori și avocați adînc preocupați de viitorul țării au atras atenția opiniei publice prin articolele publicate în presa vremii, legale și ilegale, prin memoriile și protestele adresate guvernanților, cu largi ecouri în întreaga țară. Ridicarea masivă a întregului popor, eroismul armatei și al formațiunilor patriotice de luptă din acel August incandescent al unor împrejurări deosebit de grave pentru existența și

viitorul țării, fac parte din șirul marilor momente ale luptei multisecolare duse de poporul nostru pentru libertate și independență.

Declanșarea Revoluției prin insurecția națională a adus răsturnarea regimului dictatorial antonescian, ieșirea României din războiul hitle-rist și trecerea ei de partea coaliției Națiunilor Unite, eliberarea rapidă a părții de nord-vest a țării smulșă din trupul patriei prin odiosul Diktat de la Viena, instituirea unui regim politic de drepturi și libertăți civice. Unică și fără precedent în istorie a fost și opțiunea întregii armate române de a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste, cu un rol deosebit de important în înfăptuirea obiectivelor Revoluției care nu s-a circumscris doar la teritoriul național, ci a devenit un eveniment cu dimensiuni și implicații continentale. Prăbușirea dispozitivului german de la aripa sudică a frontului de est și din Peninsula balcanică, ce a deschis drumul înaintării nestingherite a armatei sovietice spre Europa centrală și de sud-est, împreună cu eforturile și sacrificiile armatei române și ale întregii noastre țări au dus la scurtarea sensibilă a duratei războiului în ansamblu, au grăbit cu aproximativ șase luni sfârșitul cșmarului hitlerist abătut asupra lumii. Armata română a eliberat de sub ocupația hitleristă într-un timp record de numai câteva zile 150.000 km pătrați din teritoriul patriei, a lichidat și capturat efective totalizând șase divizii inamice dotate cu mari cantități de arme și muniții, procedînd în continuare la dezarmarea și alungarea restului trupelor hitle-riste și horthyste de pe teritoriul țării. În bătăliile pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, oștirea română a săvîrșit acte de eroism legendar, prezentîndu-se la sfîrșitul războiului cu un bogat bilanț de lupte. Ea străbătuse peste 1700 km de la Marea Neagră pînă în Boemia, provocase inamicului pierderi echivalînd cu 14 divizii, eliberase peste 3 800 localități dintre care 53 orașe și contribuisese la alungarea ocupanților din alte câteva mii. Din efectivul ei total de aproximativ 540 000 ostași și ofițeri, a pierdut în lupte grele pentru forțarea a numeroase cursuri de apă și altitudini întărite, pentru eliberarea unui vast teritoriu, aproape 170.000 morți, răniți și dispăruți. Recunoașterea eroismului ostașilor noștri pe fronturile antifasciste din Europa o constituie cele peste 300.000 ordine și medalii sovietice, cehoslovace și ungare cu care au fost distinși soldații și ofițerii români.

În ansamblul eforturilor depuse la scara întregii țări, contribuția Banatului s-a făcut sensibilă atît în perioada premergătoare pregătirii și desfășurării insurecției și a Revoluției naționale, cît și pe fronturile antifasciste de luptă din țară și străinătate. Mișcarea de rezistență antifascistă, intensificată în întreaga țară în perioada imediat următoare instalării dictaturii antonesciene, a cuprins deopotrivă și Banatul. Centrele industriale Timișoara, Arad, Reșița cu fabricile, uzinele și atelier-rele lor au devenit de la început mari puncte de rezistență și luptă antifascistă. Exemplul lor a fost urmat și de numeroase alte orașele și comune limitrofe, angajînd mari mase de muncitori, țărani și intelectuali în sabotarea producției de război hitleriste și antonesciene. Orga-

nizațiile antifasciste locale ca „Apărarea patriotică”, comitetele anti-hitleriste create în mijlocul tuturor locuitorilor din Banat — români și de alte naționalități — și-au adus contribuția lor la victoria Revoluției naționale. În primii ani ai dictaturii fasciste, peste 2.000 de bănățeni au desfășurat o sistematică activitate antifascistă clandestină, iar simpatizanții acestora totalizau câteva zeci de mii (William Marin — Gheorghe I. Oancea, *Mișcarea antifascistă și revoluția populară în Banat*, Timișoara, 1971, p. 217). Grevele inițiate la Timișoara, Arad, Anina, Lugoj, Hunedoara, încă din octombrie 1940, manifestele și broșurile chemând populația la înlăturarea fascismului și la ieșirea României din aventura hitleristă au cultivat o anume stare de spirit revoluționară. Pe întreaga durată a regimului antonescian, la Timișoara apăruseră cele mai multe organe de presă și publicații periodice antifasciste ilegale din câte se editau în întreaga țară, cele mai cunoscute fiind „România liberă” (pentru Banat), „Presă liberă” și „Apărarea”. Redactorii lor au acordat o mare atenție publicării informațiilor transmise de postul de radio clandestin „România liberă” și de radio Moscova, inserind ample și numeroase știri privitoare la manifestările rezistenței antifasciste din țară, la mișcarea de partizani din Banat, la dezvoltarea mișcării de partizani din Iugoslavia căreia antifasciștii români i-au acordat numeroase ajutoare, la ajutorul local acordat prizonierilor sovietici și popularizând succesele obținute de armata sovietică pe cimpurile de luptă. Publicarea și multiplicarea clandestină, prin dactilografiere, a știrilor transmise de posturile de radio ale țărilor coaliției anti-hitleriste a primit un adevărat caracter generalizat, ajungându-se la difuzarea lor chiar pe bază de abonamente. Creșterea numărului mișcărilor revendicative și a conflictelor de muncă din uzine și ateliere, a opoziției țărănimii bănățene la rechizițiile ordonate de Antonescu, înțetinirea și sabotarea ritmică a producției de război au afectat puternic potențialul militar fascist, grăbind distrugerea lui. Prin diferitele organizații ilegale și legale — ca spre exemplu cele cu caracter cultural și sportiv — s-a constituit treptat o adevărată armată de luptători antifasciști, creind premisele locale ale Revoluției naționale. Numeroși tineri bănățeni au trecut botezul focului luptând ca partizani în Iugoslavia, Bulgaria și Slovacia, alții s-au constituit în detașamente locale de luptă cu sprijinul unor ofițeri și soldați activi.

Știrea declanșării insurecției a fost primită cu frenezie și entuziasm în toate localitățile Banatului. Grupările de formațiuni patriotice și unitățile militare române cantonate în Banat au luat imediat măsurile corespunzătoare, eliberând deținuții politici antifasciști și dezarmând efectivele militare și organizațiile paramilitare naziste. În sudul și vestul Banatului s-au desfășurat mari bătălii, cu o deosebită înclătărare de forțe, împotriva unui inamic pe cât de surprins de evenimente pe atât de încrâncenat. Eroismul ostașilor români în luptele desfășurate la est de Orșova, în apropierea Timișoarei, pe valea Mureșului și mai ales la Păuliș se constituie pînă astăzi în minunate exemple de dăruire și patriotism. Numeroși voluntari bănățeni au făcut parte

din divizia „Tudor Vladimirescu”, sau înrolați în alte unități ale armatei care s-au acoperit de glorie pe fronturile antihitleriste din Europa centrală.

Insurecția națională s-a transformat în întreaga țară într-o forță de neînving care a înlăturat toate obstacolele ridicate de reacțiune. Așa cum arăta eminentul nostru om de stat, Președintele Nicolae Ceaușescu, „declanșarea revoluției de eliberare socială și națională din August 1944 a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rindul națiunilor lumii”. În cursul a patru decenii care au trecut de atunci au avut loc profunde transformări politice, economice și sociale care au imprimat țării și națiunii române trăsături noi. Revoluția și-a urmat mersul ei impetuos, într-un impresionant flux, etapă cu etapă. Amnistierea deținuților politici și desființarea lagărelor de internare a fost urmată de abolirea legislației dictaturii regale și a dictaturii militar-fasciste, incompatibile cu cuceririle revoluționare ale poporului român, de introducerea universalității votului și a statutului naționalităților care stabilea drepturi și îndatoriri egale pentru toți cetățenii țării. Instaurarea primului guvern democrat la 6 Martie 1945 a fost urmată de reforma agrară legiferată în același an, de abolirea monarhiei și proclamarea Republicii la 30 Decembrie 1947. Instaurarea regimului de democrație populară a marcat trecerea la îndeplinirea sarcinilor Revoluției socialiste. Naționalizarea industriei, băncilor, transportului și comerțului în 11 Iunie 1948 a lichidat proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producție, a dus la apariția proprietății socialiste, marcând începutul îndeplinirii societății socialiste în România. Constituția țării din iulie 1948 reflecta drumul ascendent al societății românești spre socialism, prin cucerirea puterii de stat de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, iar cea de a doua, din septembrie 1952, coincidea cu bilanțul cuceririlor revoluționare în toate domeniile de activitate. Încheierea cooperativizării agriculturii în 1961 a însemnat victoria definitivă a socialismului la orașe și sate, oferind bazele dezvoltării planificate a economiei naționale. Un rol important în opera de edificare a socialismului l-a avut lichidarea analfabetismului, dezvoltarea învățământului de toate gradele prin pregătirea cadrelor necesare tuturor domeniilor.

Anul 1965 a deschis o nouă etapă în evoluția ascendentă a României contemporane, delimitând o nouă epocă în ritmurile dezvoltării socialiste a țării, odată cu alegerea celui mai iubit fiu al națiunii noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu, în funcția supremă de conducere a destinului patriei. Realitatea pregnantă a transformărilor revoluționare a fost reflectată cu putere în noua Constituție din 21 August 1965 care a proclamat Republica Socialistă România, un salt

calitativ spre o nouă eră a societății românești, a statului socialist în care întreaga putere aparține întregului popor liber și stăpîn pe soarta sa, într-o unitate de monolit, fără deosebire de naționalitate și dincolo de vechile discriminări înlăturate pentru totdeauna. Republica Socialistă România este un stat profund democratic în care puterea politică aparține tuturor fiilor patriei, prin participarea lor nemijlocită la conducerea vieții de stat, prin egalitatea lor deplină și respectarea legalității socialiste, prin centralismului democratic și conducerea colectivă, prin afirmarea deplină a principiilor eticii și echității socialiste. Instituirea funcției prezidențiale în Republica Socialistă România și alegerea în 28 Martie 1974, a Președintelui Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de stat a însemnat saltul revoluționar spre perfecționarea statului și înflorirea națiunii noastre socialiste, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, creșterea prestigiului patriei noastre în întreaga lume. Concomitent a fost inaugurată o nouă etapă în Revoluția socialistă din România — etapa construirii societății socialiste multilateral dezvoltate — prin consolidarea sistemului socialist, ridicarea gradului de civilizație al întregului popor, întărirea forței materiale și spirituale a țării, a independenței și suveranității României, lărgirea bazei proprii de materii prime și de energie, accelerarea dezvoltării industriei, dezvoltarea și modernizarea producției agricole, dezvoltarea cercetării științifice, participarea activă a României la diviziunea internațională a muncii, la colaborarea cu toate țările lumii indiferent de orinduire socială, sporirea eforturilor pentru instaurarea unei păci trainice în întreaga lume. Venitul național al țării este de 32 ori mai mare decît în urmă cu patru decenii, producția industrială a crescut de peste 100 ori, iar cea agricolă de peste șapte ori. Inaugurarea recentă a Canalului Dunăre-Marea Neagră se constituie într-o operă românească de răsunet internațional, ctitorită și ea de Președintele Nicolae Ceaușescu, spre a nu mai insista asupra permanentei evoluții ascendente a fizionomiei tuturor localităților patriei. Vocația internațională a României, prin personalitatea distinsului ei Președinte, este unanim recunoscută ca o expresie a progresului general al țării și a dorinței de a contribui la soluționarea problemelor lumii contemporane.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și anti-imperialistă a fost un act de voință al întregului nostru popor și o cînstim mereu ca atare. Popasul aniversar prilejuit de cele patru decenii scurse de atunci constituie și pentru Biserica noastră strămoșească un nou prilej strălucit pentru a-și reafirma adeziunea stabilă și fără rezerve față de realizările, aspirațiile și năzuințele țării și ale poporului cărora le slujește cu abnegație și dăruire în permanența vremii. Piatra de hotar fixată în istoria României în acel August de neuitat este și pentru Biserica Ortodoxă Română un motiv permanent de justificată mîndrie și punct de referință. Răsfoirea fi-lelor de aur înscrise atunci cu prețul unor mari sacrificii amintește și jertfa unor clerici și credincioși ai Bisericii noastre de pe melea-

gurile Banatului. Asasinarea preotului Andrei Jebeleanu din Periam și a celor 14 credincioși din localitate, maltratarea preoților Teodor Marcu din Cuveșdia, George Rista din Ohaba Română și a altora de către trupele hitleriste, în agonia retragerii furibunde, fac parte din tributul de sînge vărsat pentru libertatea și independența patriei. Revoluția românească de eliberare a deschis și Bisericii noastre o epocă nouă de prosperitate, pace și progres, la adăpost de discriminările de altă dată, imprimîndu-i o dezvoltare și prestigiu pe care nu le-a cunoscut odinioară. Sub auspiciile deplinei libertăți create, ea își aduce de atunci contribuția sporită la cauza unității poporului, iar climatul ecumenismului local înlesnește o colaborare rodnică, pe tărîm practic, între slujitorii și credincioșii tuturor cultelor religioase din România. Reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române în spiritul propriei învățături și în acord cu idealurile societății noastre aflate în plin avînt a creat atmosfera uniformizării spirituale, unitatea de slujire și stimulare a simțului frăției și solidarității, a năzuinței spre pace, fericire și progres. Împreună cu întregul nostru popor, membrii Bisericii Ortodoxe Române se bucură de marile realizări ale erei contemporane pe plaiurile românești, consacrîndu-se binelui și înfloririi patriei, intrajutorării și stimulării reciproce în săvîrșirea a tot ceea ce contribuie la dezvoltarea multilaterală a României noastre Socialiste.

Aniversînd patru decenii de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, poporul nostru oferă astăzi lumii imaginea unui întreg indivizibil, a unității de monolit în jurul ilustrului său conducător, Președintele Nicolae Ceaușescu, imaginea unui popor ferm hotărît să muncească cu devotament și entuziasm pentru continua ridicare a României pe culmile civilizației și progresului, spre a lăsa generațiilor viitoare o țară înfloritoare, liberă și independentă.

Redacția

OMAGIIND CU TOȚII MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ

Aniversarea celor patru decenii scurse de la declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din acel August fierbinte al anului 1944, a constituit și pentru clerul Mitropoliei Banatului, ca de altfel pentru întreaga țară, un minunat popas sărbătoresc de comemorare a sacrificiilor poporului nostru în marea epopee a luptei pentru libertate și independență, precum și de rememorare a etapelor străbătute de atunci în ascensiunea impetuoasă a patriei spre culmile civilizației și progresului. Întrunirile preoților în patru mari conferințe, corespunzătoare ariei județelor pe care se întinde Mitropolia Banatului, au îmbrăcat un pregnant caracter de festivitate deosebită, de emulație și viu entuziasm printre toți participanții doritori să evoce aspecte generale și locale ale insurecției și Revoluției, ca și adeziunea lor fierbinte și a credincioșilor păstoriți la marile înfăptuiri din cursul acestor patru decenii, la unitatea indestructibilă a poporului român în jurul conducătorului său iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Anticipînd glorioasa aniversare a mării sărbători naționale, potrivit îndrumărilor Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, conferințele preoțești s-au desfășurat în cursul lunii august a.c., la sediile Centrului eparhial Timișoara și respectiv ale protopopiatelor din orașele reședință de județe. Municipiile Timișoara, Reșița, Arad și Deva au grupat întregul efectiv al clerului Mitropoliei Banatului în entuziaste manifestații de solidaritate cu tot ce s-a înfăptuit și se înfăptuiește în patria noastră, cu munca eroică a poporului român căruia preoțimea îi slujește cu devotament și abnegație.

Sediul Centrului eparhial din Timișoara a găzduit în 7 august a.c., conferința preoților din cuprinsul celor patru protopopiate existente pe raza județului Timiș. Sala de festivități, ornată cu portretul conducătorului iubit al țării, Președintele Nicolae Ceaușescu, cu numeroase drapele și lozinci aniversare, a imprimat întrunirii, din capul locului, o notă de distincție și strălucire deosebită. În prezidiu au luat loc Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul și P. On. Părinți Protopopi Cornel Pleșu (Timișoara), Ioan Tigriș (Lugoj), Doru Milostean (Făget) și Florin George (Deta).

După cuvîntul de deschidere evocînd momentul aniversar, rostit de protopopul Cornel Pleșu, conducerea lucrărilor a fost preluată de I. P. S. Mitropolit Nicolae, care, adresîndu-se participanților, a subliniat importanța evenimentului în contextul noii epoci din viața țării și a națiunii noastre, 23 August 1944 constituind o piatră de hotăr în istoria patriei și a Bisericii. I. P. S. Sa a spus printre altele: „Avem bucuria de a ne afla împreună, de a celebra acest moment de răscruce în viața patriei și a Bisericii noastre, moment de referință în istoria noastră. Cîstind trecutul, ne dăm mai bine seama cît este de important ceea ce avem acum pentru viitorul nostru și al urmașilor noștri. Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna alături de popor, clerul și credincioșii ei nefiind străini de evenimentele petrecute în 23 August 1944 și contribuind la schimbările care s-au petrecut ulterior. Conferința este menită să arate și datoria noastră de a propovădui și îndruma pe credincioși de a merge și în viitor pe drumul de totdeauna al Bisericii noastre care a fost și va fi mereu alături de popor, pentru tot ce se înfăptuiește spre binele și pacea lumii”.

După referatul susținut de preotul Ioan Jurj de la Gladna Română, care a trecut în revistă momentele cele mai importante ce jalonează viața țării și a Bisericii, începînd cu Revoluția de eliberare, un impresionant număr dintre participanți s-au înscris la cuvînt. În limitele timpului disponibil, au putut lua cuvîntul protopopul Ioan Tigriș și preoții: Petru Gărău — Jebel, Ioan Cerbu — Ciciova, Ioan Olariu — Timișoara IV, Mihai Pop — Timișoara VII I, Ioan Drăgoi — Timișoara III, Petru Turlici — Șipet, Liviu Liuba — Lugoj, Ioan Prisăcean — Toager, Vasile Bica — Sudriaș — Jupani, Gheorghe Sutac — Sinnicolaul Mare, Aurel Lazăr — Herendesti și diaconul Gheorghe Cristescu — Lugoj, iar preoții Tiberiu Nicoli — Ciacova, Iosif David — Loucusești, Vasile V. Muntean — Lugoj, Victor Vodă — Răchita, Petru Bulea — Cerneteaz și Vasile Micșă — Babșa au depus intervenții scrise la secretariatul conferinței. Cu toții și-au exprimat, verbal sau în scris, elanul și însuflețirea patriotică, entuziasta adeziune personală și a credincioșilor pe care-i reprezintă la tot ceea ce se înfăptuiește astăzi, în luminoasa epocă ctitorită de Președintele Nicolae Ceaușescu, a cărei contribuție de excepție adusă binelui comun și înălțării patriei pe cele mai înalte trepte ale progresului și civilizației a fost evocată și subliniată cu adîncă recunoștință.

În limitele spațiului, totuși restrîns, ce ne stă la dispoziție și ne obligă la o prezentare selectivă, consemnăm, spre ilustrare, intervențiile preoților Ioan Olariu și Gheorghe Sutac și a diaconului Gheorghe Cristescu. Într-o însuflețită alocuțiune, preotul Ioan Olariu a spus printre altele: „Am parcurs acești 40 de ani cu generația de atunci ce și-a vărsat sîngele spre a apăra zorii lui 23 August, dar și cu generațiile mai noi care făuresc, în lumina lui 23 August, viața nouă pe care o trăim acum, împărtășind nădejdiile de slavă ale poporului nostru pe țaria lui 23 August. Ne bucură realizările acestor 40 de ani

și ne exprimăm recunoștința față de cei ce au vegheat, au îndrumat și au condus poporul nostru pe treptele înalte de viață. În mod deosebit, simțămintele noastre omăgiază acum pe conducătorul țării noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu, care creează o nouă epocă în istoria noastră, cu avînt spre zărilor de lumină ale viitorului. Fie ca și peste 40 de ani și mulți alți ani, generațiile care vor veni să poată aniversa 23 August, privind spre lumina anilor ce s-au scurs și spre zărilor de slavă ale poporului nostru". Preotul Gheorghe Sutac a insistat, în contribuția sa, asupra jertfelor imortalizate în filele de aur scrise în timpul Revoluției noastre de eliberare, file ce cuprind numeroase nume printre care și ale unor preoți și credincioși de pe meleagurile Banatului, concluzionînd: „Întreaga lucrare a Bisericii, desfășurată în cele patru decenii de viață liberă a țării, se încadrează în dezvoltarea societății noastre contemporane, o lucrare de anvergură ce o angajează fără preget și într-un cuget cu toți fiii țării, alături de conducătorul nostru iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu". După ce a trecut în revistă marile realizări și înfăptuiri în toate domeniile de activitate, ce jalonează istoria contemporană a țării și Bisericii noastre în ultimele patru decenii, diaconul Gheorghe Cristescu a încheiat patetic: „Să mergem în parohiile noastre și să ne rostim, rugîndu-ne cu toată ființa pentru buna întocmire a văzduhurilor, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului, pentru vremi cu pace, pentru sănătatea Președintelui nostru Nicolae Ceaușescu și a întregului popor, pentru prosperitatea scumpei noastre patrii Republica Socialistă România, căci sămînța a căzut pe pămînt bun și rod înșutit a adus".

În aplauzele tuturor participanților, preotul Caius Capotescu din Părul a dat citire textului unei telegrame omagiale adresate de participanții la conferință Președintelui Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit al României, în care au fost exprimate simțămintele preoților de profund atașament și adîncă grațitudine pentru abnegația și clarviziunea cu care conduce destinele țării și ale poporului român, precum și adeviziunea totală la întreaga politică internă și externă a statului nostru.

Preoții celor trei protopopiate din județul Caraș-Severin s-au întrunit la Reșița în 8 august a.c., prezidiul conferinței fiind alcătuit din Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul și P. On. Părinți Protopopi dr. Vasile Petrica (Reșița), Dimitrie Grama (Caransebeș) și Gheorghe Neda (Oravița). În deschidere, protopopul dr. Vasile Petrica a făcut o amplă trecere în revistă a realizărilor obținute de întregul nostru popor în munca entuziastă din ultimele patru decenii ale României noi, țara îmbrăcînd astfel o binemeritată haină de sărbătoare, în cea mai înfloritoare epocă din istoria ei — „epoca Ceaușescu".

Alcătuit cu multă grijă referatul preotului Ioan Teodorovici — Caransebeș s-a impus prin bogăția documentației, antrenînd marea

majoritate a participanților să se înscrie la cuvînt. În funcție de timpul rămas la dispoziție, și-au făcut auzit glasul protopopii Gheorghe Neda și Dimitrie Grama și preoții: Aurel Bendariu — Dognecea, Ioan Bocicai — Vălișoara, Gheorghe Dobre — Fizeș, Traian Mihailovici — Ciuchici, Iova Megheleş — Moldova Nouă, Constantin Bolbotină — Petnic, Ioan Lăpuște — Reșița, Vichentie Molin — Grădinari, Ionel Bena — Oravița, Dumitru Ghimboasă — Mehadica. La secretariatul conferinței au depus intervenții scrise preoții Dorin Aiuseriu — Domașnea, Ioan Cocirlă — Caransebeș, Gheorghe Albiciuc — Zorile, Ion Dumitrescu — Tincova, Petru Itineanțu — Obreja, Ioan Megheleş — Ticvaniul Mic, Iosif Cioclodă — Lăpușnicul Mare, Dorrel Unguraș — Oțelul Roșu II și diaconul Ioan Bude — Reșița.

Patriotismul militant, cinstirea trecutului și adeviziunea entuziastă la toate minunatele înfăptuiri înscrise în istoria României contemporane caracterizează toate luările de cuvînt, din care, spre exemplificare, am ales intervențiile protopopului Dimitrie Grama și ale preoților Aurel Bendariu și Ioan Lăpuște. În cuvîntul său, protopopul Dimitrie Grama a rememorat aspecte ale Revoluției noastre de eliberare, cunoscute personal, insistînd asupra ecourilor internaționale ale insurecției din 23 August 1944. Referindu-se la una dintre cuvîntările Președintelui Nicolae Ceaușescu, a încheiat spunînd: „Avem documente internaționale: trupurile ostașilor români ce zac în cimitirele din Austria, Ungaria și Cehoslovacia, cinstite de toți diplomații. Să cinstim și noi trupurile tuturor ocestor ostași, existente în cimitire, care și-au dat viața pentru viitorul României minunate de astăzi”. Făcînd parte din generația tină, preotul Aurel Bendariu a expus cîteva crîmpeie semnificative din realizările cu largi ecouri internaționale ale ultimelor două decenii, în contrast evident cu racilele trecutului, subliniînd: „Ca preot al tinerei generații născute după mărețul act istoric de la 23 August 1944, insufletit de înalte sentimente patriotice, mă angajez să nu precupețesc nimic pentru a-mi aduce contribuția în parohie la mersul înainte spre noi culmi de progres și civilizație al patriei. Alături de fiii neamului din care fac parte, voi păstra cu sfințenie și, dacă va fi nevoie, voi apăra cu propria-mi viață tezaurul pe care înaintașii ni l-au lăsat: o Românie liberă, independentă și suverană”. În contribuția sa, preotul Ioan Lăpuște s-a referit la împlinirile cunoscute de Biserica Ortodoxă Română în aceste patru decenii de înălțare a României contemporane, spunînd printre altele: „Toate aceste strădanii și împliniri n-ar fi posibile fără concursul statului nostru socialist în frunte cu iubitul nostru Președinte Nicolae Ceaușescu, stat care manifestă largă sa înțelegere pentru lucrarea Bisericii și misiunea ei. La acest jubileu, aduc și eu un gînd de aleasă simțire, așezînd un buchet de gînduri luminoase la praznicul strălucit și îndrăznind să exclam cu bucurie: patrie străbună, la trecutu-ți mare, mare viitor!”.

Luînd cuvîntul în partea finală a conferinței, P. S. Episcop vicar Timotei Lugojanul a subliniat faptul că Revoluția românească de

eliberare și-a avut geneza și pregătirea ei în însăși structura spirituală a poporului nostru care nu a acceptat dominația străină și împilarea fascismului. „Ziua de 23 August — a spus P. S. Sa — ne dă tuturor o lecție în ceea ce privește apărarea patriei, a libertății și independenței poporului nostru, iar recrudescența fascismului și nazismului în unele țări trebuie să ne facă să acționăm cu toate forțele noastre împotriva acesteia. Prin însăși opera de construire a noii societăți multilateral dezvoltate în țara noastră, să ne aducem contribuția la crearea unei epoci de pace și prietenie în lume”.

Conferința preoților din județul Caraș-Severin s-a încheiat într-o atmosferă de viu entuziasm cu care participanții au adoptat textul telegrammei omagiale adresate Președintelui Nicolae Ceaușescu, în care au fost exprimate sentimentele tuturor de profundă grațitudine față de cel mai iubit fiu al națiunii care conduce România contemporană spre noi culmi ale civilizației și progresului.

Intr-o atmosferă de vibrant patriotism — expresie a unității de neclintit a întregii noastre națiuni în jurul conducătorului iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu — s-au desfășurat și lucrările conferințelor preoțești comemorative din cuprinsul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

Sediul oficiului protopopesc din Arad a grupat în 21 august pe preoții din cuprinsul județului omonim, respectiv din protopopiatele Arad, Ineu și Lipova, iar în ziua precedentă sala de ședințe a protopopiatului din Deva a găzduit conferința preoților din județul Hunedoara, adică din protopopiatele Deva, Brad, Orăștie și Petroșani. Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, ambele conferințe au fost prezidate de Prea Sfințitul Arhiereu vicar Gherasim Hunedoreanul.

P. C. Părinți Protopopi Traian Gavrila și respectiv Liviu Boldura au deschis conferințele cu un cuvânt introductiv în care au dat glas bucuriei nutrite de întregul cler al eparhiei, alături de poporul nostru, cu prilejul mării sărbători naționale de la 23 August, arătând importanța și semnificația Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Referatele au fost alcătuite temeinic și susținute cu însuflețire de preoții Vasile Bărbuț — Nădlac și Romulus Cindea — Simeria.

După citirea referatelor au luat cuvântul numeroși participanți. La Arad au dat glas simțămintelor lor protopopii Vitalie Pereteatcu — Lipova și Ioan Brădean — Ineu, P. Cuv. Arhimandrit Timotei Iftimie, starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog și preoții: Dimitrie Cuzman — Arad Șega II, Traian Rusu — Galșa, Emil Roman — Arad Micălaca Veche, Gheorghe Șerb — Gurahonț, Nicandru Cuțaru — Măderat, Ioan Roman — Pecica, Ioan Belei — Sicala, Petru Dărau — Pîncota, Gheorghe Căvășdan — Arad Centru, Mihai Popa — Păiușeni, Teodor Poneavă — Șiria, Ionel Oprea — Șebiș, Gheorghe Rusu — Păuliș, Teodor Baba — Mîndruloc, Pavel Mihai — Șiria, Nicolae Marcu — Arad Micălaca

Nouă, Eftimie Dobrea — Sîntana și Petru Petrîlă — Arad Centru. La Deva s-au înscris la cuvînt protopopii Octavian Pătrașcu — Petroșani și Alexandru Hotăran — Deva, precum și preoții: Miron Stăncoane — Hunedoara III, Miron Oprița — Crișcior, Mircea Olariu — Orăștie, Ionel Zărie — Pui, Miron Lăscuș — Zlaști, Ioan Jorza — Dupăpiatră, Ioan Gașpar — Orăștie II, Paraschiv Negreanu — Lupeni II, Lucian Popa — Boz, Ioan Draia — Sîntămăria de Piatră și Anton Rudeanu — Hunedoara II.

Atît referatele cit și preoții care au luat cuvîntul au arătat că Revoluția a început prin insurecția armată de la 23 August 1944, ducînd la răsturnarea regimului de dictatură militaro-fascistă și la instaurarea unui guvern de unitate națională, la ieșirea României din războiul Germaniei hitleriste și la alăturarea ei coaliției țărilor antifasciste. Victoria istorică de acum 40 de ani a constituit o strălucită încununare a luptelor purtate de-a lungul secolelor de poporul român pentru libertate socială și națională, pentru apărarea independenței și suveranității patriei. Omagiind istoricul August — eveniment deschizător de eră nouă — poporul român cinstește și lupta înaintașilor, a celor ce s-au jertfit pentru idealurile de dreptate, libertate și independență, deopotrivă cu prețuirea și cinstirea victoriilor obținute în ultimele patru decenii în edificarea noii orînduirii.

Gloria și prosperitatea României socialiste sînt rezultatul muncii, a eforturilor întregii națiuni strîns unite în jurul conducătorului iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu. Președintelui României i se datorează avîntul înregistrat în toate domeniile de activitate, în ultimele două decenii, perioadă în care puternica dezvoltare a industriei și agriculturii, creșterea potențialului economic al țării și ridicarea nivelului material și spiritual al întregului popor se află sub directa sa îndrumare. Vorbitoarii și-au manifestat cu însuflețire bucuria prilejuită de realegerea Președintelui Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de conducere a țării, înțelegînd că prin aceasta vor fi și de acum înainte împlinite și desăvîrșite toate eforturile ce se depun spre fericirea poporului și propășirea României.

Au fost evidențiate evenimente și fapte din ampla și variata contribuție pe care Biserica Ortodoxă Română a adus-o la lupta poporului pentru libertate, dreptate socială și independență națională. S-a menționat și faptul că unii preoți au participat direct la desfășurarea luptelor pentru eliberarea patriei noastre de sub dominația fascistă, ca spre exemplu preotul Pavel Mihai de la Șiria — protopopiatul Lipova.

Biserica Ortodoxă Română se află integrată plenar în viața și munca harnică a poporului român și împărtășește cu toată ființa marea bucurie prilejuită de aniversarea a 40 ani de la declanșarea Revoluției românești de eliberare. Cu sporită însuflețire patriotică, clerul eparhiei și-a exprimat hotărîrea nestrămutată de a contribui la munca de înflorire continuă a țării. Pentru aceasta, la propunerea Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul, toți preoții au aprobat

cu bucurie textul telegramelor adresate Președintelui Nicolae Ceaușescu, arătînd că nu vor precupeți nici un efort pentru sprijinirea tuturor acțiunilor obștești, pentru propășirea patriei noastre scumpe, pentru apărarea independenței și suveranității ei, pentru afirmarea și sporirea prestigiului României în lumea contemporană.

Conferințele preoțești desfășurate în cadrul Mitropoliei Banatului au constituit o adevărată ofrandă a clerului și credincioșilor adusă prăznirii marelui eveniment, de exprimare a profunde adeviziuni la transformările revoluționare din patria noastră, față de întregul nostru popor strîns unit în jurul conducătorului său iubit, Președintele Nicolae Ceaușescu, față de munca sa eroică pentru continua înălțare a patriei noastre scumpe.

Redacția

IMPEDIMENTELE LA CĂSĂTORIE ÎN LUMINA HOTĂRÎRIILOR CELEI DE A DOUA CONFERINȚE PANORTODOXE PRESINODALE (3—12 septembrie/1982)

de : pr. asist. dr. NICOLAE V. DURĂ

La invitația S. Sale Patriarhului ecumenic Dimitrios I, și cu acordul unanim al tuturor Întâistătătorilor Bisericii ortodoxe locale, între 3—12 septembrie 1982 s-a reunit la Chambésy (Geneva) — Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice — cea de-a doua Conferință panortodoxă presinodală.

Această conferință a abordat trei¹ dintre cele zece teme înscrise pe agenda de lucru a Sfintului și Marelui Sinod, și anume : 1) Impedimentele la căsătorie ; 2) Readaptarea prescripțiilor bisericești privind postul, potrivit cerințelor epocii actuale ; și 3) Calendarul și data Paștilor.

Referitor la „Impedimentele la căsătorie”, Conferința a propus Sfintului Sinod următoarele hotărâri : „I. În ceea ce privește rudenția de sînge, în linie dreaptă sau colaterală, derogare cu pogorămînt pînă în gradul al cincilea inclusiv (can. 54 Sinodul II trulan). II. Referitor la înrudirea prin alianță, derogare cu pogorămînt pînă în gradul al cincilea inclusiv (canonul 54 II trulan). III. Privind rudenția spirituală prin adopțiune, sau prin Botez, derogare cu pogorămînt pînă în gradul al doilea inclusiv. IV. Căsătoria nedeșfăcută sau anulată în mod irevocabil precum și a treia căsătorie constituie impedimente absolute la contractarea unei alte căsătorii, conform tradiției canonice ortodoxe care condamnă în mod categoric bigamia și a patra căsătorie. V. În ceea ce privește călugăriile care prin depunerea voturilor monahale nu se pot căsători, Conferința propune să li se acorde această posibilitate dacă, după ce au părăsit identitatea lor monahală, aceștia au fost aduși la starea laică printr-o hotărîre bisericească. VI. Hirotonia, indiferent de

¹ La cererea Bisericii Ortodoxe Bulgare, Conferința a discutat și problema recrutării episcopilor și dintre călugăriile rasofori, nu numai dintre cei care au primit marea schimă monahală. Această temă nu face însă parte din lista celor zece. Vezi *Chambésy : II e Conférence panorthodoxe préconciliaire (3—12 septembre 1982)*, în „Epispepsis”, XIII (1982), no. 279, p. 2, 10.

treaptă, constituie după tradiția canonică în vigoare (canonul 3 Sinodul II trulan) un impediment la căsătorie. VII. Referitor la căsătoriile mixte, contractate între ortodocși și eterodocși și între ortodocși și necreștini, Conferința a precizat: a) Căsătoria dintre ortodocși și eterodocși este interzisă conform acriviei canonice. Totuși, ea poate fi oficiată cu pogorământ și din dragoste față de om, cu condiția expresă ca pruncii rezultați din această căsătorie să fie botezați și educați în Biserica Ortodoxă. Bisericile Ortodoxe locale pot să decidă în ceea ce privește aplicarea iconomiei, în funcție de cazurile respective și de nevoile pastorale speciale. b) Căsătoria dintre ortodocși și necreștini sau necredincioși este respinsă categoric conform acriviei canonice. Bisericile ortodoxe locale pot hotărî cu privire la aplicarea iconomiei pastorale față de soțul ortodox, ținând seama de necesitățile lor pastorale specifice. VIII. La aplicarea tradiției bisericești privind impedimentele la căsătorie, practica bisericească trebuie să ia în considerare și prevederile legislației civile, fără a depăși totuși limitele extreme ale iconomiei bisericești².

După cum s-a putut constata, cea de a II-a Conferință panortodoxă presinodală a reafirmat doctrina canonică formulată de Sinodul II trulan cu privire la impedimentele la căsătorie. Comentînd aceste hotărîri, un teolog ortodox afirma, cu îndreptățire, că „asupra primei teme înscrise pe ordinea de zi — Impedimentele canonice la căsătorie — Conferința n-a făcut, în general, decît să confirme disciplina canonică... fixată de Sinodul ecumenic quinisext (II trulan), privind impedimentele datorate consingentității, înrudirii prin cuscire sau înrudirii spirituale (prin înfiere sau prin Botez). Problema cea mai actuală, la care se pare că această Conferință n-a răspuns, cu adevărat, într-o manieră creatoare, este desigur problema căsătoriilor între creștinii ortodocși și neortodocși pe de o parte și, pe de altă parte, între ortodocși și necreștini sau necredincioși...”³.

Pînă la data aprobării lor de către viitorul Sfînt și Mare Sinod ecumenic, hotărîrile celei de a II-a Conferințe panortodoxe presinodale privind „Impedimentele la căsătorie”, rămîn la stadiul de proiect, cu un vădit caracter documentar orientativ. Această realitate a fost mărturisită și de cea de a II-a Conferință panortodoxă presinodală, care a precizat că respectivele hotărîri „nu au forță canonică înainte ca Sfîntul și Marele Sinod să se fi pronunțat”⁴. Biseriilor Ortodoxe locale le revine sarcina de a exprima temeinic doctrina canonică privind impedimentele la căsătorie, în lumina perspectivei istorice, sociale, teologice și pastorale actuale.

² *Décisions proposées au Saint et Grand Concile*, în „Episkepsis”, XIII (1982), nr. 279, p. 11—12.

³ Boris Bobrinskoy, *Deuxième Conférence Panorthodoxe Preconciliaire* în „Témoignage et Pensée Orthodoxe”, VII (1982), nr. 36, p. 33.

⁴ *Décisions proposées au Saint...*, p. 11.

Fiind cea mai veche instituție de drept divin⁵, căsătoria a fost rînduită de Dumnezeu odată cu crearea protopărinților neamului omenesc (Facere 1, 2; 2, 23—24). Caracterele căsătoriei — monogamia, indisolubilitatea, egalitatea și împărtășirea ambilor soți de aceleași drepturi și îndatoriri — au fost prevăzute atît de legile divine cît și de cele civile⁶. Definiția jurisconsultului Modestin⁷ a fost însușită și de Biserică. Fiind ridicată la rangul de Taină de către Mîntuitorul Hristos, căsătoria creștină presupune binecuvîntarea de către Biserică (I Corinteni 7, 39), eliminarea impedimentelor și educarea copiilor în spiritul învățaturii creștine.

Canonistul dr. N. Milaș afirmă că, după conținutul lor, impedimentele se împart în absolute și relative, iar după efectele asupra căsătoriei, în dărîmătoare (impedimenta dirimentia) și împiedicătoare (impedimenta impedientia). Impedimentele absolute împiedică încheierea căsătoriei cu orice persoană, fără excepție, iar cele relative numai cu anumite persoane. Cu privire la efecte, căsătoria încheiată, în pofida impedimentelor dărîmătoare, este nulă, fără valoare; iar cea aflată sub incidența impedimentelor împiedicătoare rămîne valabilă, dar se pedepsește soții, cu epitimii, și preoții săvîrșitori cu diferite sancțiuni bisericești, în funcție de caz. Pentru canonistul dr. V. Șesan există impedimente „care lovesc esența cununiei” și impedimente „care lovesc formalitățile de încheiere a cununiei”⁸. Deși nici această împărțire nu este greșită, totuși în dreptul bisericesc s-a admis împărțirea judicioasă făcută de episcopul dr. N. Milaș, în conformitate cu jurisprudența dreptului roman.

Printre impedimentele absolute notăm: a) Hirotonia (canoanele 26 apost.; 3, 6 trulan; 1 Neocezarea); b) Votul castității (can. 16 IV ecumenic; 6, 18 Sf. Vasile cel Mare; 44 trulan; 19 Ancira); c) Existența căsătoriei a treia (can. 40, 50 Sf. Vasile cel Mare); d) Deosebirea de religie (I Corinteni 7, 12—14); e) Căsătoria existentă a unui soț; f) Lipsa vîrstei legale pentru contractarea căsătoriei; g) Lipsa consimțămîntului liber al viitorilor soți.

Impedimentele relative — care împiedică încheierea căsătoriei numai între anumite persoane — rezultă în general din raporturile de rudenie (rudenia fizică sau consîngenitatea, cuscria sau afinitatea, rudenia spirituală, — nășia și înfierea — și cuscria presupusă, produsă de logodna săvîrșită separat de Taina cununiei.

⁵ Textul și comentariul canonului 19 apostolic.

⁶ Pr. Traian Costea, *Căsătoria din punct de vedere istoric, dogmatic și canonic*, București, 1935, p. 1—10; Ginesio Mantuanu, *Matrimonio Canonico e Matrimonio Civile*, Pavoda, 1968, p. 146—147.

⁷ „Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio” (*Dig. I, 1, 23, 2*; Cf. dr. N. Milaș, *Dreptul bisericesc oriental*, trad. D. N. Cornilescu — V. Sadu — I. Mihălcescu, București, 1915, p. 473.

⁸ *Curs de drept bisericesc universal*, Cernăuți, 1942, p. 197.

A. Rudenia ca impediment la săvârșirea căsătoriei.

Prin actul nașterii se creează rudenia fizică, prin actul căsătoriei apare rudenia numită cuscrie sau afinitate, iar prin actul primirii la Sfinții Botez ia naștere rudenia spirituală (*cognatio spiritualis*) numită nășie. Asimilată rudeniei spirituale este și legătura ce se creează prin actul juridic al înfierii (adoptio).

Rudenia de sînge este directă sau indirectă, prin descendența directă sau indirectă a unei persoane din alta sau prin descendența mai multor persoane dintr-un progenitor comun, formînd arborele genealogic în linie directă și colaterală. Lucrurile fiind cunoscute, reținem că impedimentul consîngenității a fost prevăzut atît în legislația mozaică (Levitic 18, 7—10), cît și în cea romană (*Digestae* XXII, 2; *Basilicale* XXVIII, 4). Urmînd prevederilor legii mozaice și celei romane, Biserica a considerat ca nelimitat impedimentul consîngenității în linie directă, dar în linie colaterală a limitat oprirea la gradul IV, prin canonul 54 trulan⁹. Ulterior, Biserica a extins acest impediment pînă la gradul VII rămînînd ca dispoziție de principiu rînduiala potrivit căreia căsătoria este oprită cu desăvîrșire între consîngeni în linie dreaptă și pînă la gradul VII inclusiv între consîngeni în linie colaterală.

Aplicînd principiul canonic al economiei, Bisericile Ortodoxe locale acordă dispensă pentru gradele V—VII, atunci cînd contractarea căsătoriei între consîngeni — rude în aceste grade — nu poate fi evitată. Dar, în această situație s-a avut întotdeauna grijă să nu se producă confuzie de nume.

După cum s-a putut constata, prima hotărîre a Conferinței nu face distincția între impedimentele consîngenității în linie directă și cele în linie colaterală. Așa cum este formulată hotărîrea, s-ar putea înțelege că impedimentul prescris de canonul 54 trulan se referă și la consîngenitatea în linie directă. Pentru a nu se crea confuzii, am socotit deci necesar să accentuăm cele de mai sus.

A doua hotărîre a Conferinței panortodoxe presinodale privind impedimentele la căsătorie se referă la cuscrie, adică la raportul de rudenie ce se stabilește între două sau mai multe persoane, în baza actului de căsătorie. Ca și la rudenia de sînge, există și aici o linie dreaptă și o linie colaterală, numărul nașterilor fiind decisiv pentru numărarea gradelor de rudenie.

După cum se știe, în dreptul bisericesc ortodox sînt cunoscute și aplicate trei feluri de cuscrii: a) Cuscria sau afinitatea de felul I sau

⁹ „... Fiindcă... prin necunoașterea opririi căsătoriilor nelegiuite însăși firea se tulbură pe sine, ... am hotărît ca de acum înainte cel ce se va împreuna cu vara sa prin legătură de căsătorie, sau tatăl și fiul cu mama și cu fiica, sau cu două fete surori tatăl și fiul, sau cu doi frați mama și fiica, sau doi frați cu două surori, să cadă sub canon de șapte ani, firește după ce s-au despărțit de însoțitoarea nelegiuită” (Dr. N. Milas, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. I, partea II, trad. U. Covincici și Prof. dr. N. Popovici, Arad, 1931, p. 424).

de un neam, care se realizează între un soț și consingeenii celui alt soț; b) Cuscria de felul II sau de două neamuri, care există între consingeenii unui soț și consingeenii celui alt soț; c) Cuscria sau afinitatea de felul III sau de trei neamuri sau înrudirea dintre două familii prin intermediul unei a treia. Ea se crează și prin căsătoria a două a unui soț, definind și înrudirea dintre un tată vitreg cu fiica vitregă a fiicei sale vitrege.

În Biserica Ortodoxă, în stabilirea impedimentelor la căsătorii între persoane încuscite s-a ținut seama de același principiu canonic normativ, care interzice o amestecare de nume (*confusio nominum*). În conformitate cu canonul 87 al Sfintului Vasile cel Mare, reafirmat de Matei Vlastare în Sintagma sa alfabetică¹⁰ — s-au determinat și gradele de cuscrie în care căsătoria este oprită. Cuscria de felul I constituie impediment la căsătorie în linie dreaptă, ascendentă și descendentă, exact ca și rudenia de singe, deci în toate gradele. În linie colaterală — adică între un soț și consingeenii colaterali ai celui alt soț — cuscria de felul I constituie impediment la căsătorie până la gradul VI inclusiv¹¹.

Canonul 54 trulan a prevăzut ca impediment la căsătorie gradul IV de cuscrie în linie colaterală, adică între un soț și verii celui alt soț. După ce impedimentele rudeniei de singe în linie colaterală au fost extinse până la gradul VII inclusiv, au fost extinse și impedimentele rudeniei de încuscire până la gradul al VI, în conformitate cu hotărârile unor sinoade endemice (locale) de la Constantinopol. Ca și la consingenate, episcopul poate da dispensă de căsătorie pentru cuscree de felul I în gradele V și VI, în linie colaterală.

În Comentariul său, canonistul N. Milaș precizează că „la cuscrie, gradul al IV-lea este limita până la care se oprește căsătoria după acest canon (54) trulan. Și deoarece după Sinodul trulan nu s-a mai dat nici un canon bisericesc universal în privința aceasta, astfel se poate admite că la cuscrie căsătoria este interzisă, în sens strict canonic, inclusiv până la gradul al IV-lea”¹².

Afinitatea sau cuscria de felul II constituie impediment la căsătorie în toate cazurile, până la gradul V inclusiv. În cazurile în care se produc confuziile de nume, se merge până la gradul VI și chiar VII inclusiv.

Cuscria de felul III nu este amintită ca impediment nici de Sfânta Scriptură, nici de canoane, dar Biserica și-a însușit dispoziția dreptului roman și bizantin care interzice căsătoria între asemenea rude până la gradul III inclusiv (spre exemplu, tatăl vitreg nu se poate căsători,

¹⁰ *Sintagma Ateniană*, VI, 130—132.

¹¹ Canonistul N. Milaș precizează că „în gradul al șaselea căsătoria este permisă atunci când nu se face amestecare de nume” (*Dreptul bisericesc...*, p. 502—503).

¹² *Canoanele Bisericii...*, vol. I, partea II, Arad, 1931, p. 428—429.

după moartea soției sale cu sora soției fiului vitreg, cu care s-ar găsi înscris în gradul III) ¹³.

Cuscria presupusă care ia naștere prin logodna religioasă a două persoane din familii diferite — constituie un „impediment prohibitiv și merge pînă la gradul al II-lea inclusiv, deoarece logodna este considerată... egală cu actul nunții” ¹⁴. Așadar, este interzisă căsătoria dintre logodnic și mama văduvă a logodnicei decedate (fiind rude în gradul I al cuscriei presupuse); între logodnică și fiul logodnicului decedat și între logodnică și fratele logodnicului ei decedat (afîndu-se în gradul II al cuscriei respective). Deoarece Biserica acordă aceeași importanță logodnei religioase ca și căsătoriei, preoții au obligația canonică-pastorală de a săvîrși logodna religioasă odată cu cununia.

A treia hotărîre a Conferinței panortodoxe se referă la înrudirea spirituală creată prin înfiere și prin Botez. Se crează un raport de rudenie între tatăl adoptiv și rudele lui și fiul adoptat și rudele sale. Față de tatăl adoptiv, cel înfiat intră în aceleași relații de rudenie în care se află el față de rudele sale de sînge. În Imperiul bizantin, Biserica a binecuvîntat actul înfierii, dîndu-i un caracter instituțional religios și asimilînd-o rudeniei spirituale. Raporturile dintre naș și fin sînt asemănătoare celor create între părinți și copii. De aceea, impedimentele rezultate din rudenia spirituală s-au extins, ca și la rudenia de sînge, pînă la gradul VII inclusiv.

Urînd vechea tradiție canonică a Bisericii Ortodoxe Sinodul II trulan a declarat că „rudenia spirituală este mai presus decît legătura cea după trup,...” ¹⁵. Pe temeiul canonului 53 trulan s-a fixat apoi și impedimentul la căsătorie între naș și fin (gradul I) și căsătoria între naș și mama rămasă văduvă a finului (gradul II).

Biserica a interzis ca părinții să fie nași propriilor copii, pentru evitarea desfacerii căsătoriei lor, deoarece tatăl, care primește — ca naș — la Botez pe propriul copil, a devenit față de soția sa cumătru, și în acest caz căsătoria lor ar trebui desfăcută ¹⁶.

Referitor la a patra hotărîre a Conferinței panortodoxe presinodale din redactare se observă principiul juridic „quod nullum est, nullum product effectum” (ceea ce nu există în lege nu poate produce nici un efect). O nouă căsătorie, fără a se desface cea anterioară este nulă de drept și atrage după sine pedeapsa penală bisericească pentru soțul vinovat. Monogamia este consfințită de legislația canonică a Bisericii (can. 40 apost., 46, 80 Sf. Vasile cel Mare). Principiul monogamic al căsătoriei, consfințite de legea divină (Facere 22, 4, 19) a fost preluat și de legislația romană care a prevăzut pedepsirea cu batjocura a celui

¹³ Mitropolit Andrei Șaguna, *Compendiu de Drept Canonic*, Sibiu, 1913, p. 83; Cf. can. 78—79 Sf. Vasile cel Mare.

¹⁴ Pr. dr. Traian Costea, o.c., p. 132.

¹⁵ Dr. N. Milaș, *Canoanele Bisericii...*, vol. I, partea II, p. 421.

¹⁶ Pr. dr. Traian Costea, o.c., pp. 181—182.

aflat în poligamie¹⁷. La fel a procedat și Biserica creștină, considerind-o desfrinare¹⁸. Prin urmare, legământul conjugal existent este considerat impediment absolut. Pentru mireni monogamia consecutivă este admisă de Biserică de trei ori (cununia a II-a și a III-a făcându-se după un ceremonial aparte), dar pentru clerici recăsătorirea este interzisă, aceasta fiind considerată bigamie succesivă. În principiu, preotul trebuie să fie monogam toată viața. Spre a nu fi impediment, căsătoria existentă trebuie desfăcută fie prin divorț, fie prin moartea naturală a unui soț. Trebuie reținut și faptul că existența simultană a două logodne este considerată de Biserică drept bigamie. De aceea, logodna bisericească constituie un impediment pentru cununie, dacă nu privește aceeași persoană¹⁹.

Potrivit doctrinei canonice a Bisericii Ortodoxe despre monogamia consecutivă, căsătoria a III constituie un impediment absolut pentru contractarea altei căsătorii. În conformitate cu dispoziția Sinodului endemic de la Constantinopol din anul 908, „căsătoria a IV-a este socotită ilegală, iar pentru Biserică inexistentă. Cel care contravine dispozițiilor Bisericii... și calcă aceste hotărâri este pedepsit cu excomunicarea din comunitatea creștină...”²⁰. Prin urmare, Conferința a II-a panortodoxă presinodală a reafirmat hotărârea acestui Sinod endemic.

Referitor la cea de a V-a hotărâre a Conferinței, remarcăm că ea este pătrunsă de un înalt spirit umanitar creștinesc, deoarece canoanele nu cuprind nici o prescripție asupra ieșirii din monahism cu acordul Bisericii. După canoanele Bisericii Ortodoxe, părăsirea stării monahale este considerată păcat (canonul 43 trulan), deoarece monahul depune și votul stabilității în viața monahală și respectiv în mănăstire până la moarte (canoanele 4, 7 IV ecumenic). Tunderea în monahism constituie, deci, impediment la căsătorie, purtând în sine caracterul indisolubilității, caracterul indelebil. Căsătoria monahului sau călugăriței a fost privită de Biserică drept o violare a legământului, un păcat împotriva Sfintului Duh și un adulter (can. 16 IV ecumenic, 44 trulan, 60 Sf. Vasile cel Mare). În privința căsătoriei monahilor unii canoniști ortodocși afirmă că unele cazuri pot fi tratate indulgent, prin dispensă, „dacă voturile călugărești nu au fost depuse potrivit formularelor legale, sau dacă au fost cu forță”²¹. Starea monahală poate fi pierdută prin sentința judecătorească a autorității competente a Bisericii (can. 21 trulan). Așadar, monahii pot fi readuși la starea laică printr-o hotărâre a autorității bisericești competente,

¹⁷ Codex Justinieni V, 5, 2; Basilicele XXI, 2, 1; XXVIII, 5, 35; Nomocanonul XIII, 2 (Sintagma Ateniană I, 227).

¹⁸ I Corinteni 7, 4; Can. 48 apost.; 78—80 Sf. Vasile cel Mare; 3 Neocezarea Comentarul lui Balsamon la canonul 48 apostolic (Sintagma Ateniană, II, 64).*

¹⁹ V. Șesan, *Curs de Drept bisericesc...*, p. 201.

²⁰ Pr. dr. Traian Costea, o.c., p. 99.

²¹ V. Șesan, o.c., p. 202.

cînd pot contracta căsătoria, deși nu-și pierde acea pecete de odinioară. Conferința a II-a panortodoxă presinodală face precizarea că încheierea eventualei căsătorii se poate face numai „după ce au părăsit identitatea lor monahală, sau în caz de forță majoră au fost readuși în starea laică printr-o hotărîre bisericească”. Oricum, cei care intră în monahism trebuie bine examinați în privința vocației lor, pentru a nu da naștere la asemenea situații nedorite. Rămîne ca viitorul Sfînt și Mare Sinod ecumenic să accepte sau să revizuiască hotărîrea formulată.

Cu privire la hotărîrea a șasea unii participanți au vorbit despre posibilitatea „...contractării căsătoriei după hirotonia în prima treaptă a preoției și a îngăduinței căsătoriei a doua a preoților văduvi, în cadrul iconomiei bisericești”²², ceea ce necesită cîteva precizări.

Hirotonia constituie un impediment absolut la căsătorie (canoanele 6, 12 trulan, 16 Cartagina). Părinții Sinodului II trulan (691—692) ne informează că „din cauza ignoranței, infrațiunea a cuprins o mulțime destul de mare de bărbați;...” (can. 3). Era vorba despre clericii care se căsătoresc a doua oară, deși canoanele le interziceau categoric. Reafirmînd dispoziția de principiu a acestor canoane, Părinții sinodului II trulan au hotărît, în canonul 3, ca „...cei ce s-au căsătorit de două ori și au fost robiți de păcat...”, și nu au vrut să se spele de aceasta, să fie supuși caterisirii canonicești”. Clericii care au căzut „în păcatul de acest fel al nunții a doua”, dar „au cunoscut ce este folositor și au înlăturat răul de la sine și au alungat departe această necuviincioasă și străină de căsătorie, sau și referitor la cei ce ale căror femei din nunta a doua s-au săvîrșit deja, sau și la cei ce au căutat să se întoarcă și să se înțeleptească, și repede părăsind nelegiuirile lor de mai înainte, fie că sînt prezbiteri sau diaconi; referitor la aceștia, sinodul a hotărît să înceteze ei de la orice slujbă sau acțiune ieratică, să fie supuși epitimiei pentru un timp hotărît dar totuși să se împărtășească de cinstea scaunului și stării preoțești, îndestulîndu-se că pot șede înaintea altora și rugîndu-se Domnului, plîngînd ca să li se ierte nelegiuirea cea din neștiință; căci nu este cuviincios să binecuvînteze pe altul cel ce este dator să-și vindece ranele sale. Iar cei ce s-au împreunat cu o singură soție, și dacă acea pe care a luat-o a fost văduvă, tot astfel și cei ce s-au împreunat după hirotonire cu o nuntă ilegală, și adică prezbiterii, diaconi și ipodiaconii, să se oprească pentru un timp scurt de la slujbele sfinte și să primească epitimie, apoi iarăși să se repună în treptele lor, dar nicidecum să nu se promoveze la altă treaptă mai înaltă firește, după ce s-a desfăcut însoțirea lor nelegiuită”²³.

Prin urmare cel care a fost hirotonit, necăsătorit fiind, s-au a cărui soție a murit înainte de hirotonie, nu se poate căsători (canoanele

²² Châmbésy : II-e Conférence Panorthodoxe ..., p. 2—11.

²³ Dr. N. Milas, *Canoanele Bisericii* ..., vol. I, partea II, p. 318—319.

nele 26 apost.; 14 IV ecumenic; 1 Neocezarea; 16 Cartagina, 10 Ancira). Dacă respectivul cleric declara, cu ocazia hirotonirii, că dorește să se căsătorească, avea îngăduința să o facă fără întârziere (can. 10 Ancira). Sinodul II trulan a abrogat, însă dispoziția canonului 10 Ancira, interzicând căsătoria diaconilor (can. 6). Părinții Sinodului trulan au hotărât — ca „de acum înainte nici ipodiaconul, nici diaconul, nici prezbiterul, după ce s-au hirotonit, nicidecum nu au voie să intre în legătură de căsătorie. Iar care va îndrăzni să facă aceasta, să se caterisească. Dacă ar voi vreunul dintre cei ce intră în cler, să se împreune cu o femeie prin căsătorie legală, să facă aceasta înainte de hirotonirea ipodiaconului, sau a diaconului, sau a prezbiterului”²⁴. De atunci și până astăzi în Biserica Ortodoxă a rămas în vigoare norma „ca și aceia care au de gând să intre în serviciul Bisericii numai înainte de dobândirea ipodiaconatului pot să se căsătorească. Ipodiaconatul dobândit oprește căsătoria; căsătoria efectuată după aceea este nulă, și vinovații se pedepsesc”²⁵. Deci, în practica Bisericii s-a respectat norma generală fundamentală: „quo sanctum est non fit pollutum” (ceea ce este sfânt, nu se poate întina). Canonistul Balsamon (sec. XII—XIII) osindește în chipul cel mai hotărât căsătoria fețelor sfinte: „Preoților, după ce au renunțat odată la căsătoria a doua prin faptul că au primit hirotonia și au făgăduit acest lucru lui Dumnezeu, în nici un caz nu li se poate permite să renunțe la demnitatea preotească pentru o plăcere trupească, să calce în picioare făgăduința dată lui Dumnezeu și să slujească plăcerii trupesti; ci chiar dacă au încetat să mai facă parte din preoție, trebuie să li se interzică de a-și murdări prin căsătoria a doua trupurile sfinte odată”²⁶.

Așadar, clericii pot fi căsătoriți sau necăsătoriți, hotărâre ce poate fi luată personal înainte de hirotonie²⁷. Conform dispoziției canonului 26 apostolic, „dintre cei care au intrat în cler neînsoați, cerind să se însoare, îngăduim numai cîteșilor și cîntăreșilor”. Această hotărâre, confirmată de canonul 6 II trulan, este în vigoare și astăzi. Prezbiterii și diaconii se pot căsători înainte de hirotonie doar cu o fecioară de religie ortodoxă, și în nici un caz cu o eterodoxă (canoanele 18 apostolic, 14 IV ecumenic, etc.). Hirotonia rămîne, deci, un impediment absolut pentru căsătorie, de la ipodiacon în sus (canoanele 26 apostolic, 6 VI ecumenic, 1 Neocezarea).

În afara rudeniei și a hirotoniei impedimente la căsătorie mai creează și deosebirea de confesiune (II Corinteni 6, 14 ș.u.).

Potrivit învățăturii ortodoxe, tainele Bisericii se împărtășesc numai celor botezați. În primele secole, creștinii s-au condus, însă, după

²⁴ *Ibidem*, p. 321.

²⁵ Dr. N. Milaș, *Dreptul bisericesc...*, p. 490.

²⁶ *Comentariu la Canonul 44 al Sfîntului Vasile cel Mare (Sintagma Ateniandă, IV, 193; dr. N. Milaș, Canoanele Bisericii...*, vol. partea II, p. 325—326.

²⁷ Andrei Șaguna, *Compendiu de Drept canonic*, Sibiu, 1885, p. 66—67.

acel „privilegium paulinum” (I Corinteni 7, 14), care îngăduia soțului creștin să trăiască alături de celălalt soț care nu trecuse încă la creștinism, deoarece cel necredincios se sfințește prin cel credincios. În principiu, canoanele au interzis căsătoriile între ortodocși și eterodocși (canoanele 10, 31 Laodiceea, 21 Cartagina, 14 IV ecumenic, 72 II trulan). Totuși în conformitate cu dispoziția canonului 72 al sinodului II trulan, „...dacă însă unii, găsindu-se încă în necredință, și nefiind încă numărați în turma ortodocșilor, s-au însoțit prin căsătorie legiuită, și apoi unul, alegînd binele, a venit la lumina adevărului, iar celălalt se ține de legătura rătăcirii, ..., dar necredincioasa soție consimte să trăiască cu soțul cel credincios, sau viceversa, cel necredincios cu cea credincioasă, să nu despartă, ...”²⁸. Invocînd privilegiul paulin, canonul respectiv permite, deci, posibilitatea așa-zisei căsătorii mixte în anumite cazuri.

Biserica Ortodoxă Română a reglementat încheierea căsătoriilor mixte prin „Regulamentul pentru relațiunile bisericești ale clerului ortodox român cu creștinii eterodocși”, din anul 1881, prevăzînd în articolul IV posibilitatea binecuvîntării unor asemenea căsătorii, cu condiția ca pruncii respectivi să devină membri ai Bisericii Ortodoxe. Posibilitatea binecuvîntării căsătoriilor mixte este prevăzută și de „Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române”; aflat în uz, sub rezerva aprobării prealabile a episcopului respectiv (art. 47). Prevederile sînt în deplină consonanță cu doctrina canonică a Bisericii Ortodoxe privind încheierea căsătoriilor mixte. Actuala hotărîre a celei de a II-a Conferințe panortodoxe presinodale confirmă și ea rînduiala și practica Bisericii noastre privind procedura contractării căsătoriilor mixte.

Problema căsătoriilor mixte — abordată și în cadrul tematicii celui de al V-lea Congres Internațional al Societății de Drept a Bisericii Răsăritene, întrunit la Tesalonici între 22—27 septembrie 1981²⁹ — necesită lămuriri suplimentare din partea Bisericii Ortodoxe privind aplicarea principiului economiei la încheierea unor asemenea căsătorii. De altfel, însăși noțiunea de „căsătorie mixtă” este un termen nou în dreptul canonic, care nu are corespondență în textul canoanelor. Textul hotărîrii a VII-a a Conferinței panortodoxe nu face nici el referiri la canoane.

În Biserica primară, ritualul tainei căsătoriei a implicat împărtășirea mirilor cu Sfînta Euharistie. Administrarea Împărtășaniei n-a cunoscut pînă în secolul IV, un ritual separat de sfînta liturghie. De aici a decurs și obligația ca respectivii miri să fie creștini ortodocși. În conformitate cu spiritul umanitar al învățaturii creștine, s-a interzis însă „să se desfacă legăturile familiale și să se exercite silnicie

²⁸ Dr. N. Milaș, *Canoanele Bisericii...*, vol. I, partea II, pp. 446—447.

²⁹ Pr. asist. dr. Nicolae V. Dură, *Al V-lea Congres Internațional al Societății de Drept a Bisericii Răsăritene*, în „Ortodoxia”, nr. 4/1982, p. 616—624.

împotriva simțămintelor omenești și liberei voințe în limitele moralei..."³⁰.

Prin epoca contemporană, problema căsătoriilor mixte a fost abordată confesional, prin prisma poziției doctrinare și canonice a fiecărei Biserici. În Biserica Romano-Catolică, spre pildă, pentru validitatea acestor căsătorii este necesară forma canonică, iar dispensa este rezervată Sfintului Scaun³¹. În Biserica Ortodoxă, în conformitate cu hotărîrea a VII-a a celei de-a II-a Conferințe panortodoxe presinodale, căsătoria între ortodocși și eterodocși poate fi oficiată prin iconomie, cu condiția ca pruncii rezultați să fie botezați și educați în Biserica Ortodoxă. Căsătoria între ortodocși și necreștini este interzisă, dar se lasă Bisericilor locale posibilitatea de a hotărî cu privire la aplicarea iconomiei pastorale față de soțul ortodox.

Biserica Ortodoxă acceptă căsătoria mixtă în următoarele două cazuri: a) cînd dintr-o căsătorie încheiată în afara Bisericii Ortodoxe, unul dintre soți primește credința ortodoxă iar celălalt rămîne în credința anterioară și cînd respectivul soț de altă credință dorește să rămînă împreună cu soțul convertit la credința ortodoxă. Copiii rezultați dintr-o asemenea căsătorie trebuie botezați și educați în credința ortodoxă. b) Se permite unui creștin ortodox să contracteze o căsătorie cu o persoană eterodoxă, dacă aceasta promite că va primi credința ortodoxă și își îndeplinește îndată făgăduința³². Această îngăduință din partea Bisericii Ortodoxe se face în temeiul aplicării iconomiei pastorale față de soțul ortodox, fiind respectat și „privilegium paulinum”.

În conformitate cu prevederea hotărîrii a VIII-a privind impedimentele la căsătorie, Bisericile Ortodoxe locale trebuie să țină seama și de impedimentele prevăzute de legislația civilă a țărilor respective.

Dintre impedimentele absolute prevăzute de legislația civilă (Codul familiei) — pe care le respectă și Biserica Ortodoxă — amintim: vîrsta soților, consimțămîntul liber al viitorilor soți, căsătoria existentă a unui soț, etc.

B. Aplicarea principiului canonic al iconomiei bisericești referitor la „impedimentele la căsătorie”.

După cum s-a putut constata, în textul hotărîrilor celei de a II-a Conferințe Panortodoxe presinodale se face adeseori referire la aplicarea principiului canonic al iconomiei bisericești, dar, din nefericire, nu se precizează modul în care se poate aplica iconomia bisericească. Lipsese de fapt și precizarea noțiunii „iconomie”, care este redată uneori prin termenul de „condescendență”, termen care nu acoperă întru totul

³⁰ Dr. N. Milaș, o.c., p. 448.

³¹ Josef Tomko, *Matrimoni misti*, Napoli, 1971, p. 133—205.

³² Dr. N. Milaș, o.c., vol. I, partea I, p. 450.

sfera noțiunii de „iconomie bisericească”. Hotărîrea a VIII-a, propusă Sfîntului și Marelui Sinod, se limitează la a atrage atenția că nu este permis să se depășească „limitele extreme ale economiei bisericești”.

În epoca noastră, tema economiei a fost abordată în legătură cu o seamă de probleme controversate, ca spre exemplu problema recăsătoririi clericilor, a vîrstei canonice la intrarea în cler, a respectării prescripțiilor canonice privind postul, a impedimentului la căsătorie, etc. Tema a făcut obiectul dezbaterilor și la al V-lea Congres Internațional al Societății de Drept al Bisericii Răsăritene, întrunit la Tesalonic în 1981. După cum preciza la acest congres canonistul grec, I.P.S. Mitropolitul dr. P. Rodopoulos atît iconomia, în înțelesul unei „îngăduințe în aplicarea Dreptului bisericesc, sau a unei abateri temporare de la strictețea legii într-un caz specific pentru un mai mare folos al celor implicați”, cît și problema căsătoriilor mixte, trebuie examinate „din perspectiva istorică, canonică și teologică, precum și din cea socială și pastorală”³³. Prin urmare, înainte de a aplica principiul canonic al economiei, Bisericele Ortodoxe trebuie să examineze această temă din perspectivă pluridisciplinară în funcție de dogmatică și canonică a Bisericii. Pînă în prezent s-au evidențiat numai cazurile în care se poate aplica iconomia, dar nu s-a relevat natura acestei puteri³⁴, care implică însăși lucrarea Bisericii de a administra harul sfinților dincolo de tinda ei. În temeiul acestei lucrări, cele necesare se împlinesc prin iconomia harului divin. Aplicînd principiul economiei, Biserica vine cu harul ei pentru cele ce nu și-ar putea adăuga cel în lipsă. Prin iconomie, se continuă lucrarea divină a Mîntuitorului și a Duhului Sfînt în slujba lumii³⁵.

Criteriul aplicării economiei îl poate stabili numai Biserica, depozitarea și iconoama harului, prin organul ei infailibil, Sinodul ecumenic. Dispensa³⁶ — fiind un act jurisdicțional — nu are nimic haric în conținutul ei. Ea suspendă doar obligativitatea legii, cu intenția de a ajuta

³³ Pr. asist. dr. Nicolae V. Dură, *art. cit.*, p. 616.

³⁴ Vezi J. Kotsonis, *Problèmes de l'économie ecclésiastique*, Gembloux 1971, p. 187—189; J. H. Erickson, *Oikonomia in Byzantine Canon Law*, în „Law, Church and Society”. Essays in Honor of S. Kuttner. University of Pennsylvania Press, 1977, p. 225—235; K. Duchateles, *L'Économie dans l'Église Orthodoxe*, în „Irénikon”, XLVI (1973), no. 2, p. 198—206; D. Salachas, „Oikonomia” e „akribeia” nella ortodossia greca odierna, în „Nicolaus” — Revista di teologia ecumenico-patristica — Bari (Italia), IV (1967), Fasc. 2, p. 301—339; R. Walekens, *L'Économie, Thème apologétique et principe hermèneutique dans l'apocriticos de Macarios Magnès*, Louvain, 1974, p. 177.

³⁵ Pr. prof. C. Galeriu, *Iconomia Sfîntului Duh în slujba lumii*, în M. B., nr. 4—6/1980, pp. 239—247.

³⁶ Magistr. Ioan N. Floca, *Dispensa în Dreptul bisericesc*, în „Studii Teologice”, nr. 1—2/1955, pp. 107—121; Gh. Gront, *Iconomia în Dreptul bisericesc ortodox, II, Dispensa și grafierea*, București, 1937, p. 20—69.

pe cel în cauză. Pe de altă parte, acrivia³⁷ presupune aplicarea cu strictețe a legii canonice și a spiritului ei. Spre deosebire de aceste două noțiuni, iconomia presupune administrarea harului, a puterii bisericesti, pentru a împlini cele din lipsă. Lucrarea mîntuitoare a iconomiei Bisericii implică propovăduirea dreptei credințe³⁸, în baza succesiunii apostolice. Ea operează nu numai cu categorii juridico-canonice, ci și cu cele de natură doctrinară, cu adînci implicații eclesiologice.

Rînduielile și canoanele Bisericii au fost aplicate uneori „cu strictețe”, alteori „umanitar și cu compasiune”, adică aplicînd acrivia sau dispensa. Părinții Sinodului II trulan au împreunat „într-una ambele păreri, părintești și cu iubire de Dumnezeu, ca să nu îngăduim nici blîndețea să fie slabă, nici strictețea să fie aspră”³⁹, adică aplicînd principiul iconomiei bisericesti. Aceasta ar trebui să fie și rînduiala de urmat în aplicarea iconomiei privind impedimentele la căsătorie.

Deși hotărîrile propuse viitorului Sfînt și Mare Sinod ecumenic de a doua Conferință Panortodoxă presinodală au fost formulate în conformitate cu doctrina canonică ortodoxă, ele necesită totuși o explicare și un comentariu ce s-ar constitui totodată într-un îndrumător, o călăuză canonică în cunoașterea și înțelegerea prescripțiilor privind impedimentele la căsătorie și a aplicării iconomiei bisericesti. Studiul de față dorește să contribuie la pregătirea atmosferei în vederea recepțării hotărîrilor Conferinței de către acel „consensus fidelium” de care amintea I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției în prelegerea ținută în aula Institutului Teologic din București, în aprilie 1984.

³⁷ Arhim. dr. Chesarie Gheorghescu, *Învățătura ortodoxă despre iconomia dumnezeiască și iconomia bisericască*, teză de doctorat, edit. Instit. Biblic, București, 1980, p. 114.

³⁸ L. Stan, *Iconomie și Intercomuniune*, în „Ortodoxia”, nr. 1/1970, p. 14.

³⁹ Canonul 3, dr. N. Milaș, *Canoanele...*, vol. I, partea II, p. 318.

TRADIȚIA DOGMATICĂ ÎN ORTODOXIE

de : drd. ANCA MANOLACHE

Noua religie revelată, născută în mediul iudaismului, exprimată de Fiul lui Dumnezeu și „al lui David”, urma să conțină un element tradițional, iudaic, și unul nou, necunoscut lumii de după revelația primordială. În chiar acest nou impact, al lumii create și intrate în istorie pe terenul geografic al poporului evreu, cu noua revelație, se conturează cele două componente ale noțiunii de tradiție creștină: acțiunea de preluare a unor date existente în vechea Revelație, de prelungire a lor în contextul noilor comunități aderente la noua doctrină, și cea de renovare, prin explicitarea unora din datele vechi, sau prin remedierea ori chiar abolirea altor date ce nu mai sînt viabile, ori devin reprobabile în noul mod de viață și gândire a acestor comunități.

Într-un prim sens, învățătura creștină se situează în poziția de ancorare, de dependență de tradiția iudaică, rezultat și ea al unei mari religii revelate. În celălalt sens, învățătura lui Mesia-Hristos respinge sau completează unele tradiții ale mediului iudaic. Permanentă lămurire în foc a adevărului lui Hristos presupune permanentă crucificare a ceea ce este „vechi” (ce ține de „omul vechi”) și luminarea a ceea ce poate coexista în părtășie cu „nou” revelat.

În acest proces de decantare este implicat — începînd cu venirea lui Ioan Înaintemergătorul — efortul minților luminate de Duhul lui Dumnezeu, pentru a asigura puritatea mesajului creștin. „Legea și proorocii au fost pînă la Ioan; de atunci, împărăția lui Dumnezeu se binevestește...”, ne anunță Mintuitorul (Luca 16, 16). Transmite-rea mesajului, buna vestire a Împărăției sau evanghelizarea este o acțiune care s-a desfășurat în diferite moduri, în timp sau în extensie geografică, potrivit capacității de receptare a adevărului revelat, după cum cei cărora se adresa aveau „urechi de auzit”.

Acel „tuturor toate m-am făcut”, al Sfîntului Apostol Pavel, indică variata modulație a propovăduirii aceluiasi adevăr unor felurite mentalități, în așa fel ca fiecare să poată primi și să facă al său conținutul propovăduirii.

Dar „conținutul” propovăduirii nu s-a dovedit a fi „posedat” limitat în marginile unei gândiri individuale, oricât ar fi aparținut ea unui sfânt ori chiar apostol al lui Hristos. Acest conținut sporește chiar pe măsura asimilării lui. Minunea înmulțirii peștilor și piinii se petrece odată cu conținutul Revelației făcute de Hristos. Aluatul acestui fel de hrană crește după nevoia omenirii de a-l asimila.

Dinamica acestui proces aparține Duhului Adevărului, Cel care suflă unde voințe (Ioan 3, 8) și răspîndește învățătura Cuvîntului înălțat. El nu aduce învățătură nouă, dar face cunoscută și sporește învățătura Cuvîntului, pe care Acesta a sădit-o în cuvintele păstrate de acea Tradiție creștină, din care s-au înjghebat cărțile Noului Testament. Înțelegerea, dezvoltarea și adaptarea acestei învățături, lăsată de Hristos în cuvintele, în tăcerea, în gesturile și atitudinile Lui, este misiunea Celei de a treia persoane a Treimii, după cum a anunțat-o Mîntuitorul însuși : „Mîngîietorul, Duhul Sfînt pe care-L va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu” (Ioan 14, 26).

Dacă toate problemele viitoarei omeniri ar fi fost exprimate în învățătura dată de Hristos generației Lui, Duhul nu ar mai fi avut și El misiunea de „a învăța”; de altfel, ceea ce ar fi depășit problematica vremii nu ar fi fost pe puterea de înțelegere a contemporanilor și nu și-ar fi vădit utilitatea. Fiecare etapă a vieții creștine și-a cerut răspunsul întrebărilor ei și Biserica a acționat în consecință. Dar ceea ce a fost suficient unei perioade din istoria creștină, nu a putut fi totdeauna un răspuns noilor cerințe ale etapei următoare. Istoria doctrinei creștine este oglinda frămîntărilor acelor vremuri care au și determinat dezvoltarea ei. Sinoadle ecumenice, exegeza patristică, teologia ulterioară consemnează răspunsurile pe care Biserica, prin glăsuitoarii ei, a fost aptă să le dea acelor solicitări.

Cu aceste enunțuri, în general creștinătatea este de acord. Dificultăți apar însă de fiecare dată, cînd viața comunităților creștine se deschide unor noutăți ce sîlesc la atitudine și față de care învățătura elaborată de Biserică pînă la acea dată nu oferă răspunsul corespunzător acuității problemei. Este cazul perioadei post-patristice, în care experiența creștină a crescut, iar evoluția omului în cunoașterea lumii și a lui însuși obligă Biserica să redevină conlocutoarea credinciosului ei și să-i dea răspuns și soluții valabile, adică să-și convingă pe autenticul credincios de autenticitatea poziției ei învățătoarești. Cu alte cuvinte : interpretarea autorității bisericesti trebuie să fie nu numai autoritativă, ci să convingă prin aceea că eforturile sale au fost urmarea promisiunii lui Hristos : „că nu va vorbi de la sine, ... pentru că din al Meu va lua și vă va vesti vouă” (Ioan 16, 13—15). Mîntuitorul se referă la Mîngîietorul, Cel care „va învăța toate” după plecarea Sa istorică dintre noi, dar Biserica este născută de Duhul e terenul Său de activitate și funcția învățătoarească este asigurată și de El.

Este însă o diferență între modul de „a învăța” al lui Hristos Iisus — în acea scurtă perioadă din viața omenirii — și modul de „a

învăța" al Duhului (Ioan 14, 17) care este trimis de Tatăl și cu această misiune, pe lângă cea de sfințire pînă la sfîrșitul veacurilor. Domnul nostru a învățat prin grai omenesc, direct, adresîndu-Se celor prezenți în modul omenesc ales de Tatăl pentru a se face înțeles și crezut, în timp ce Duhul nu are glas omenesc, „nu știi de unde vine, nici încotro se duce” (Ioan 3,8), ci „a grăit prin prooroci”, iar mai tîrziu, prin adunări sinodale sau aleși ai Săi. Cum însă perioada patristică s-a încheiat, iar perioada sinoadelor ecumenice s-a suspendat, chiar dacă nu trebuie să se încheie cît există Biserica, ce face ea ca învățătura creștină să nu dea răspunsuri perimate unor solicitări ce sînt cu acuitate de domeniul prezentului? Apoi, cum s-a făcut că Biserica a reținut din operele părinților și scriitorilor bisericești numai acele opinii care nu erau eronate, sau a infirmat acele hotărîri sinodale care nu au corespuns adevărului învățăturii Mîntuitorului?

Judecata făcută în timp asupra unor opinii teologice și hotărîrea Bisericii de a le păstra sau respinge — operație care s-a conturat, mai ales în privința sinoadelor, în noțiunea de „receptare” — s-a călăuzit permanent de predania transmisă de apostoli urmașilor lor, aceste predanii devenind criteriile în funcție de care se verificau noile soluții doctrinare.

Transmiterea orală sau scrisă a învățăturii lui Hristos are desigur același conținut, avînd același Învățător. Numai că, așa cum se știe, cele ce Mîntuitorul a vorbit, a arătat sau a făcut reprezintă cantitativ cu mult mai mult decît ceea ce martorii Săi au putut sau au considerat necesar să consemneze în scris. Ucenicul cel iubit al Domnului atestă această realitate, de multe ori uitată de creștinii zilelor noastre: „Dar sînt și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus și care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta nu ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris (Ioan 21, 25).

Este deci îndreptățită Biserica să descifreze înțelesuri noi care plutesc sub aripa Duhului și să le redea noilor creștini, fii prin har ai lui Dumnezeu, pe care istoria și dezvoltarea neamului omenesc îi supune unor noi problematici. Descifrarea datelor Revelației prin Hristos se continuă în permanentul „dialog al lui Dumnezeu cu credincioșii, prin Hristos, în Duhul Sfînt”¹, dialog care reprezintă Tradiția neîntreruptă a Bisericii pînă la ținta finală a Revelației² — sfințirea a toată făptura. Acest proces continuu, acest dinamism este propriu Scripturii, Revelației și Tradiției acestea ținînd la un loc, fiind una. Dinamismul Scripturii se actualizează prin efortul membrilor Bisericii, asistați de Duhul; ei pot pătrunde tainele acelor adevăruri revelate de Hristos odată, dar treptat luminate, din adînc în adînc, de harul mîntuirii pe care Mîntuitorul l-a dat Apostolilor Săi, odată cu învățătura Sa. Iar harul rămîne în Biserică, nu numai pentru a păstra autenticitatea învățăturii

¹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Dogmatica*, vol. I, București, 1978, p. 50.

² *idem*, p. 51.

predate ei, ci și pentru a autentifica adevărurile subiacente celor consemnate în scris, sau propovăduite ca valabile într-o anume epocă.

Tradiția, care e „mijloc de recepție a Revelației”, „autoritate supremă și criteriu deosebit al adevărului dumnezeiesc” nu înseamnă numai „permanența aceluiași date transmise generațiilor care urmează, ci și dezvoltarea lor; ... noi moduri de exprimare, potrivit unor noi perspective în timp și spațiu și unor noi experiențe religioase”³. Iar tradiția aceasta funcționează și azi, ca și în vremea apostolilor, numai că azi ea se asigură de o mai complicată țesătură profilactică, ceea ce probabil se va intensifica în cursul secolelor sau mileniilor viitoare. Tradiția este acel atribut al Bisericii, în baza căruia învățătura Mântuitorului a fost păstrată cele câteva zeci de ani până la consemnarea ei în scris. „În timpul Sfinților Apostoli s-a produs un progres în înțelegerea faptelor și cuvintelor purtătoare de revelație și ele au fost încorporate în Noul Testament”⁴. Dar cum „scrierile Noului Testament au un caracter ocazional și rareori se înfățișează ca scrieri complete și sistematice”⁵, marea bogăție a Revelației este încă depozitată în Biserică — această continuitate a comunității întrepătrunse de Duhul Sfânt — ea desfășurându-se tot „ocazional” de-a lungul istoriei Bisericii.

Funcția Tradiției este de a desfășura din caerul învățaturii revelate, dar în același timp și de a îngloba, noile expresii ale învățaturii noilor veacuri și ale recunoaște ca „ale Sale”, ca ale Bisericii lui Hristos^{5 bis}; ea are deci și funcția de autentificare a noilor formulări, sau chiar enunțări ale învățaturii Mântuitorului, rămase ca nefolositoare veacurilor trecute și deci neconsemnate.

Insistăm asupra Tradiției dogmatice, și nu asupra acelor tradiții liturgice sau canonice, parte și ele din Tradiția Bisericii, căci socotim că aceasta este cea care vehiculează perenitatea Revelației. În acest sens se și poate vorbi de Tradiție și tradiții, pluralul acesta însemnând orice obicei împămintenit cu sau fără intenția autorității Bisericii. Sfinții Părinți din veacurile II—IV arată că „alături de Tradiția dumnezeiască există unele tradiții locale și particulare, care pot fi schimbate;

³ Prof. N. Chițescu, *Scriptură, Tradiție și Tradiții*, în „Ortodoxia”, 3—4/1963, pp. 365—367. V. Lossky adaugă: „În fiecare moment al istoriei sale, Biserica dă membrilor ei facultatea de a cunoaște Adevărul într-o plenitudine pe care lumea nu o poate conține. Acesta este modul de cunoaștere a Adevărului Viu în Tradiția pe care o apără creștind noi definiții dogmatice”. *La Tradition et les traditions*, în volumul *L'Image et à la ressemblance de Dieu*, Paris, 1967, p. 159.

⁴ Yves Congar, *La Tradition et les Traditions*, la Prof. N. Chițescu, *art. cit.*, p. 374.

⁵ N. Chițescu, *art. cit.*, p. 370.

^{5 bis}) Conținutul Scripturii „trebuie să fie cunoscut, aplicat și trăit într-o mai mare adâncime și intensitate, pentru că însuși conținutul Revelației dumnezeiești, care este Hristos cel necuprins se vrea cunoscut și însușit de Biserică și de fiecare credincios în parte, tot mai mult și tot mai intens. Cea care activează acest dinamism al Scripturii fără să-l altereze... este însăși Tradiția...” (pr. prof. Dumitru Radu, *Slintele Taine ale Bisericii după Tradiția apostolică, din punct de vedere ortodox*, în rev. „B.O.R.”; nr. 11—12/1980).

așa se întâmplă cu poruncile privind divorțul, sau purificările, aduse la desăvîrșire printr-o extensiune sau o dilatare a legii⁶.

Pe lângă această cunoscută distincție între Tradiție și tradiții ar fi momentul să remarcăm o confuzie care se face — nu în formă, ci mai ales în lăuntrul sensului cuprins de noțiunea de Tradiție și anume, sensul adjectival, de „tradiționalist”, aplicat de unele teologii mai noi, Bisericii Tradiției. Greșit înțeles sensul Tradiției, tradiționalismul s-a aplicat peiorativ Bisericii Ortodoxe și celei Romano-catolice, prin îngustarea ideii de Tradiție și reducerea ei la înțelesul de păstrare neschimbată — ba chiar rigidă — a unor forme învechite și care nu mai au elasticitatea cerută de noile structuri ale vieții sau de capacitatea de modelare a lor potrivit noilor forme ale societății actuale.

Or, tocmai modelarea și adaptabilitatea datelor Revelației, înnoirea infinită de care Tradiția dispune sînt ignorate de această neînțeleaptă opinie. Tradiția dogmatică a conținutului Revelației implică însuși fenomenul modelării acestor date, prin redescoperirea accentelor tainice ale Revelației, ceea ce uneori duce nu numai la reformularea aceluiasi conținut doctrinar, dar chiar la conturarea unor noi enunțări în anumite domenii neexplorate de gîndirea teologică a veacurilor trecute. Ba chiar, în situații în care autoritatea indiscutabilă a unui sfînt părinte s-a pronunțat cu hotărîre pentru o atitudine în viața morală a credincioșilor, sau în forme ale structurii Bisericii, — aceste hotărîri pot fi supuse teologisirii Bisericii și modificate în sensul cerut de contemporaneitate sau de nevoile unei comunități locale anumite. S-au emis suficiente opinii potrivit cărora conținutul epistolelor Sfîntului Apostol Pavel sînt un astfel de amalgam de enunțuri doctrinare, dogmatice, pe lângă altele ce consfințesc datini, sau sînt îndemnuri pentru buna rînduială a comunității căreia se adresau. Un încercat dogmatist ortodox face considerații asupra concepției despre Tradiție în epistolele pauline: Pavel „mărturisește dependența de o Tradiție pe care a primit-o prin intermediari (Galateni 2, 2; I Corinteni 11, 23). Cele privitoare la Hristos, ca obiect al *Kerigmei* sînt neschimbătoare; celelalte sînt schimbătoare și se dezvoltă (I Corinteni 3, 10; Galateni 1, 6 urm...). Dintre tradițiile primite, o parte sînt identificate cu „evanghelia” Sfîntului Pavel (Galateni 11—12), primite probabil de la Biserica din Ierusalim. Altă parte, formată din obiceiuri și datini care s-au impus în Biserică — de pildă îndemnul la muncă și pace (I Corinteni 11, 2), cele privitoare la starea femeii în Biserică (I Corinteni 11, 2), la autoritatea lui (I Corinteni 7, 12), sau la rînduile liturgice și disciplinare⁷ erau incluse ca parte a Tradiției, fără însă să aibă un caracter divin, absolut și de neschimbat⁸.

⁶ N. Chițescu, *art. cit.*, p. 384.

⁷ N. Chițescu, *art. cit.*, p. 375.

⁸ Idem, p. 376. Teologul Vladimir Lossky consideră că „autenticitatea are aici un cu totul alt sens decît cel pe care îl au disciplinele istorice” ... „Se poate spune că Tradiția reprezintă spiritul critic al Bisericii... ascuți de Duhul Sfînt;

Această maleabilitate este constitutivă Tradiției; este în intenția Revelatorului de a face învățătura de credință folositoare și viabilă credincioșilor tuturor veacurilor. Ea presupune nașterea continuă de forme noi ale acelorași date revelate, precum și redescoperirea (re-revelarea) unor învățături uitate sau căzute în desuetudine și deci ne-practicate, datorită unor neutilizării temporare care au condus la eludarea lor în timp, ca diaconatul feminin din primele secole.

Dacă anumite date ale Revelației nu au fost reținute și deci nici consemnate de aghiografi sau — mai târziu — de părinții și scriitorii bisericești aceasta nu înseamnă că prisosul de informație revelațională trebuie redus la cărțile Scripturii sau la tratatele și epistolele patristice. A considera că Tradiția creștină s-a consumat în primele șapte veacuri ar însemna a contrazice promisiunea Mintuitorului că El va fi cu noi până la finele veacului; ar însemna că acei creștini ai ultimei etape a istoriei să nu mai beneficieze de un veșmînt al Duhului, pe măsura lor — nedreptate ce nu poate fi atribuită Dumnezeuului Revelației noastre și nici nu este în intenția Lui. Dimpotrivă, „Tradiția formează un lanț neîntrerupt de la apostoli până la sfîrșitul veacurilor”, iar Sfînta Scriptură constituie „prima verigă a scrierilor și a exprimării ei formulate”⁹. Dar transmiterea învățăturii de către apostoli și de urmașii și urmașii urmașilor acestora nu este o repetiție „inertă și mașinală, ci cuvîntul unui magisteriu, în fața problemelor veacului lor: moștenire mereu înțeleasă mai bine și mai aprofundată, din punctul de vedere al veacurilor lor...” căci „orice creștin este martor al Tradiției...”¹⁰ și împlinitor al ei. Altfel, el nu ar mai avea aceeași răspundere, ca acei primi creștini care au primit Revelația și s-ar afla într-o situație minoră.

Dacă despre Revelație se poate spune că s-a încheiat cu Hristos (deși anumite nuanțări au fost deja exprimate în această problemă¹¹), în nici un caz nu se poate susține acest lucru despre Tradiție, tocmai pentru că ea prelungește Revelația pînă la ultimul ei „martor”, o actualizează prin dinamismul Cuvîntului aflător în ea și permanenta suflare a Duhului „care face viu” conținutul ei pentru fiecare destinatar. Toți creștinii sînt în dialog cu Dumnezeu, fiecare după puterile și străduința lui; mintea fiecăruia are loc de ancorare în Cuvîntul lui Dumnezeu. Căci „Hristos rostește și acum în Duhul Sfînt cuvintele sale, scoțînd în relief alte și alte înțelesuri ale lor”, după nivelul de înțelegere luminat de Duhul și după nivelul „timpului și al comunității bisericești” căreia se adresează”¹².

Tradiția are rolul de „a pune și de a ține generațiile succesive de creștini în legătură cu Hristos, prin faptul că ea este în esență atît in-

... ea refuză să primească cu credulitate nelimitată tot ceea ce se insinuează în viața Bisericii ca să rămînă prin forța obișnuinței” (o.c., pp. 154—155).

⁹ N. Chițescu, *art. cit.*, p. 372.

¹⁰ Idem, p. 391.

¹¹ La D. Stăniloae, o.c., p. 62, nota 23.

¹² Idem, p. 57.

vocarea Duhului lui Hristos (epicleză în sens larg), cit și primirea Duhului Sfint" ¹³. Invocarea și primirea Duhului sint acțiunea rugăciunii comunității creștine și răspunsul lui Dumnezeu, cum și efortul duhovnicesc al teologhisirii celor apți și chemați la această strădanie. Teologia însăși presupune actualizarea Revelației în noua verigă a Tradiției unei generații sau a uneia și alteia din comunitățile bisericești. Această aducere în actualitate a datelor Revelației, nesemnalate încă sau nereperate, le poate prezenta ca noutăți ce urmează a se adăuga Tradiției; dar această aparență ține de vederea limitată a creaturii umane, nu de „ochiul” Celui ce a scos-o dintre rîndurile Scripturii. „Biserica își sporește învățătura prin teologie”, aceasta punînd „în lumină pentru fiecare generație de credincioși” conținutul neexplicitat al Scripturii. Însăși învățătura Bisericii „se constituie din ceea ce Biserica... reține ca valoare permanentă din gîndirea teologică a înșilor, chiar dacă aceasta a fost provocată de trebuințele diferitelor epocii” ¹⁴.

Teologia este deci factorul de proliferare a Tradiției bisericești. Teologie au făcut și aghiografii în epistolele lor sau chiar în relatarea Evangheliei, acolo unde autorii comentează spusele sau actele Domnului, căci ei nu au transmis numai Revelația pe care au primit-o, ci au trăit-o și au expus-o, trecută prin trăirea lor, după modul de înțelegere al oamenilor din timpul lor” — scrie pr. prof. Stăniloae, continuînd ideea de mai sus. Teologie fac și sfinții părinți ai Bisericii, comentînd și interpretînd locuri scripturistice ale Vechilui sau Noului Testament. Teologie au făcut după ei, în lumina aceleiași Tradiții, creștinii pregătiți în școlile Bisericii, în vederea menținerii învățăturii lui Hristos. Teologia este acum singura formă de manifestare a Tradiției dogmatice a Bisericii în ceea ce privește continuitatea actualizării. În lipsa unui consens sinodal emis asupra unor noi semnificații teologice, Tradiția și-a continuat hrănirea credincioșilor prin consensul teologic al reprezentanților diferitelor școli ale Bisericii creștine. Și chiar dacă o opinie teologică sau o teologumenă nu-și găsește acceptarea imediată, ea este păstrată de Biserică în vederea cîntăririi ei în timp, urmînd ca variata arie a teologiei creștine să se pronunțe la vremea știută de Dumnezeu pentru acceptarea ori pentru respingerea ei. Explicațiile teologice sînt „explicitări organice ale dogmelor și folositoare înviiorării vieții Bisericii...”, iar atunci cînd sînt primite de Biserică, ele se însumează în învățătura Bisericii în sens larg” ¹⁵.

Așadar, învățătura Bisericii este sporită de teologia contemporană, care continuă, menținînd vie, Tradiția Bisericii subsumîndu-i-se, fă-

¹³ Idem, p. 62

¹⁴ Idem, p. 98 și urm.

¹⁵ Idem, p. 98. Iar Vladimir Lossky precizează: teologii Bisericii „vor avea sarcina constantă de a explicita și a interpreta din nou dogmele potrivit exigențelor intelectuale ale mediului sau epocii. În momentele critice ale luptei pentru integritatea credinței, Biserica va trebui să proclame noi definiții dogmatice, care vor marca noi etape în această luptă care va dura pînă toți vor ajunge la „unitatea credinței” (Efeseni 4, 13) (o.c., p. 162).

cîndu-se ea însăși Tradiție — întrucît continuă linia de gîndire a datelor Revelației și este recunoscută ca atare. Procedul nu este nou și nici străin Bisericii Tradiției: Vincențiu de Lerin însuși „merge pînă la a da îndrumări și pentru cazul cînd în Tradiția veche nu s-ar afla un consens al Sfinților Părinți: atunci se va recurge la consensul dascălilor în teologie, adică la învățătura lor curentă” — amintește un teolog ortodox al Bisericii noastre¹⁶.

Tradiția sporește așa cum sporește neamul omenesc, fiind unul, dar diversificat în fiecare exemplar al său. Și pentru fiecare nou pol de existență creștină, Tradiția își are ramura ei convergentă în marele trup al Bisericii, „amplificîndu-se în ea însăși”, cum spune același Vincențiu de Lerin¹⁷. Acest proces de creștere neîncetată a Tradiției pe măsura creșterii trupului Bisericii este acțiunea teandrică a Logosului și a trupului Lui; comunitatea omenească adunată în Duhul este pregătită și prin cunoașterea voii lui Dumnezeu să ajungă la vîrsta deplinătății lui Hristos. „Adîncimile profetice nesfîrșite ale Persoanei lui Hristos, ale cuvintelor Sale, ale harurilor Sale în Taine, le descoperim nu numai noi prin efortul nostru de înțelegere și de trăire, ci ni le descoperă mai ales Hristos însuși, folosindu-Se la aceasta și de aspectele noi ale realității istorice, pe care le scoate la iveală cîteodată nu numai prin evoluția lentă a ei, ci și prin salturile ce se produc în ea”¹⁸. Niciodată încheiat, acest proces de desfășurare a Revelației, care este Tradiția, va oferi cîmp de activitate minților luminate de teologia vremii și ale celor ce trăiesc această teologie. „Biserica și teologia trebuie să descifreze neconținut această continuă ieșire în lumină a lui Hristos și a Evangheliei, aceste invitații continue la noi înțelegeri și noi eforturi pe calea apropierei de Hristos și a împlinirii Evangheliei Lui, la noi exoduri din înțelegerile și din modurile de realizare ale acestei Evanghelii”¹⁹, căci „totul în Revelația Noului Testament este dar pentru prezent și perspectivă și putere pentru o înaintare niciodată terminată”²⁰ a învățaturii lui Dumnezeu.

Departe de a fi o altă Tradiție, noua teologie se înscrie mereu în-lăuntrul Bisericii, luîndu-și seva din aceeași viță care este Hristos. Biserica, precum și credinciosul teolog, nu vor nesocoti „nici grija păstrării a ceea ce are din Hristos, dar nici slujirea și tensiunea profetică sau adîncirea” celor deja cunoscute. Iar teologia „nu trebuie să facă repetarea mecanică a unor formule din manuale scrise în alte timpuri..., fără adîncirea spirituală corespunzătoare cu noile necesități spirituale”...²¹.

¹⁶ N. Chițescu, în bogatul și informatul său studiu citat mai sus (p. 388).

¹⁷ *Commonitorium Patrum*, P. L. 50, col. 668, la D. Stăniloae, o.c., p. 64.

¹⁸ D. Stăniloae, o.c., pp. 194 și 195.

¹⁹ Idem, ibidem.

²⁰ Pr. prof. D. Stăniloae, *Revelația ca dar și făgăduințe*, în „Ortodoxia”, nr. 2/1969, p. 195.

²¹ Idem, p. 194. Același lucru, la Lossky; „Nu se poate să aparții Tradiției contrazicînd dogmele, după cum nu se poate nici să te servești de formule dog-

Indreptățirea acestor afirmații o constituie însăși Evanghelia lui Hristos. Mîntuitorul a revelat lumii ceea ce aceasta putea înțelege, la nivelul dezvoltării societății și cunoștințelor veacului. Unele adevăruri oferite de El au uimit sau au speriat — și chiar au îndepărtat — pe unii ucenici care nu au putut concepe predarea totală a iubirii lui Dumnezeu, omului (Ioan, 6, 51—61). Apostolul cel iubit al Domnului, dîndu-și seama că nici completarea sa la celelalte trei evanghelii nu adaugă prea mult — subliniază atît în epistole, cît și în evanghelia sa faptul foarte important că nu este spus totul și că, din aceea ce s-a spus, numai o infimă parte au relatat scriitorii Noului Testament. În epistola a doua, ca și în cea de a treia, sfîntul Ioan încheie parcă mai repede decît ar fi dorit, dar își bucură destinatarii în nădejdea apropiatei revederi care va fi prilej de noi istorisiri ale faptelor și cuvintelor minunate ale Mîntuitorului: „Multe avînd a vă scrie, nu am voit să le scriu pe hîrtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să viu la voi și să vorbesc gură către gură” (II Ioan, 12 și III Ioan, 13, 14). Și tot el este cel care consemnează afirmația Învățătorului, că nu este vremea să le spună mai mult, căci greu le-ar fi să poarte acele adevăruri, dar că aceste adevăruri vor fi aduse de Mîngietorul (14, 26; 16, 12—15).

Așadar Mîntuitorul — Revelatorul Tatălui — nu a dezvoltat în cei trei ani de propovăduire tot conținutul învățăturii pe care trebuie să o cunoască destinatarii Revelației, lăsînd pe continuatorul Său, Mîngietorul, să desfășoare în viitoarele etape ale omenirii toată gama de implicații doctrinale pe care Cuvîntul nu a voit să le rostească.

Pe de altă parte, nici chiar cele revelate de Domnul nu au fost consemnate de apostoli și ucenici decît într-o foarte mică măsură, cum o arată fără dubiu Sfîntul Ioan.

Ceea ce apostolii au propovăduit, interpretînd fiecare după înțelegerea, după capacitatea sau ardoarea sa (Pavel arată că adaugă porunci de la sine, nu de la Domnul) a fost un început al teologiei creștine, receptat ca învățătură sau dogmă de către Biserică, ea torcîndu-și de atunci firul Tradiției.

Mai este de semnalat și faptul că Biserica, chiar cea primară, a „înnoit” învățătura sau poruncile Mîntuitorului și în sensul că a dat o soluție cu totul necorespunzătoare vreunei porunci, dar corespunzînd spiritului Evangheliei, în cazul cînd situația sau momentul o impunea. Este cazul propovăduirii la păgîni — „neamuri” —, deși Mîntuitorul îi anunțase că El este trimis numai la „oile pierdute ale casei lui Israel” (Matei, 15, 24), ca și cazul necircumciderii prozelitilor dintre „păgîni”: deși Hristos fusese circumscris, El nu dăduse instrucțiuni în atare situații, ci afirmase că nu a venit să strice „Legea” iudaică, ci să o împlinească.

Această poziție s-a dovedit a fi o bună interpretare a voii Domnului care, El însuși, deși fidel continuator al Legii revelate, înlătură

matice deja permise, pentru a opune o *ortodoxie* formală, la orice expresie nouă a Adevărului pe care viața Bisericii o poate produce” — (o.c., p. 163).

sau evită funcționarea, aplicarea ei acolo unde El știa că Legea devine caducă. El apare în același timp „credincios și ostil prescripțiilor tradiționale... El combate practicile fariseilor cu privire la observarea sabbatului, la spălarea mâinilor... (Marcu 7, 2—5; Luca 11, 38). În afară de aceasta, calcă unele prescripții ale Legii privitoare la necurăția contactelor cu leproșii, cu femeia cu hemoragie, cu cadavrele, cu vameșii... (Luca 5, 13, 30; 7, 14, 39; 8, 46—48). Abrogă legea mozaică asupra divorțului (Marcu 10, 3—5) și... proclamă incompatibilitatea noului cu vechiul (Marcu 2, 21; Matei 9, 15, 17)”²².

Atitudinea Mântuitorului este un exemplu pentru practica ulterioară a Bisericii. Așa cum este scris că „litera omoară, iar duhul face viu” (II Corinteni 3, 6), trebuie înțeles și faptul că o atașare neduhovnicească la cele scrise de-a lungul întregii opere literare sau patristice a tradiției creștine poate duce la interpretarea eronată a voci Domnului, că spațiile de libertate lăsate de Mântuitorul în propovăduirea Sa trebuie cercetate sub conducerea Duhului Sfânt, Care nu este îngrădit în jaloanele unei epoci, ci sparge toate tiparele certitudinilor înguste. Iar libera dezbatere teologică, în domeniile în care Biserica nu s-a pronunțat printr-o dogmă, conferă Duhului aria de selectare a adevărului viu, a ceea ce Însuși Hristos ar fi pronunțat, pentru că „din ale Lui” vor fi luate acele adevăruri de credință care nu vor fi dovedite contrare voci Lui²³.

²² N. Chifescu, *art. cit.*, p. 377. Să remarcăm că azi, ca și atunci, teologia este confruntată cu problemele societății înăluntru căreia ea se dezvoltă. Nu este cu puțință ca problemele-cheie ale existenței lumii contemporane să rămână fără răspuns, și de dorit, un răspuns — soluție. Segregările rasiale apar, unor societăți care nu sînt implicate, drept non-sensuri, chiar dacă cei ce încă le practică găsesc explicații în neajunsurile pe care le-ar fi suferit în trecut din partea unora dintre rase. Nedreptățirea femeii în vremurile vechi și chiar continuarea acestei subjugări a femeii în unele societăți nu poate lăsa Biserica indiferentă față de posibilitatea de a reinterpretă voia lui Hristos în context scripturistic și teologic, spre a găsi un răspuns vrednic de atitudinea lui Hristos și nu unul consecvent tradițiilor condamnate de Hristos. Această segregare ia forma unei înrobiri, mai mult chiar decît segregarea rasială, întrucît ea operează chiar în interiorul fiecărei rase, bărbatul dominînd cu atît mai mult cu cît societatea este mai înapoiată.

Acceptarea unor explicații bazate pe tradiția patristică nu mai poate juca un rol în fața problemelor puse azi de lumea contemporană, cu atît mai mult cu cît tradiția patristică în materie antropologică rămîne tributară științei veacurilor ce o determină și subsecventă tradiției primare de la care nu a progresat nici un pas.

În această situație penibilă, în care mai mult decît jumătate din populația globului — cea feminină — este ținută în inferioritate, teologiei dogmatice ortodoxe îi revine nobila misiune de a reevalua învățătura Mântuitorului și sensul mîntuirii la care este chemată fiecare persoană a neamului omenesc. „Îndrăzniți! — spune Hristos — Eu am biruit lumea” (Ioan, 16, 33). În acest îndemn este desemnată și îndrăzneala Mariei, Fecioara care a biruit blestemul Evei. Acest dublu memento nu poate fi (acoperit) trecut cu vederea de responsabilitatea creștină. „Legea și proorocii au fost pînă la Ioan; de atunci împărăția lui Dumnezeu se binevestește...” (Luca 16, 16).

²³ „Ca și Scriptura, dogmele trăiesc în tradiție, cu această diferență că acel Canon scripturistic formează un corp determinat care exclude orice posibilitate de

Este un imperativ pentru magisteriul Bisericii, ca „mărturisirea de credință să fie exprimată în fiecare epocă, în limbajul care are sens pentru Biserica din acel timp și care face să se perceapă noi tâlcuiri ale credinței de la început”²⁴, actualizînd mesajul Scripturii în diferite epoci. Numai astfel Biserica își păstrează autoritatea morală și credibilitatea.

creștere ulterioară, în timp ce „tradiția dogmatică” — deși își păstrează stabilitatea de „regulă de credință”, din care nimic nu poate fi scos — poate să crească primind, în măsura necesarului, noi expresii ale Adevărului revelat formulate de Biserică” — spune Lossky, (*o.c.*, p. 164).

²⁴ Asist. I. Bria, *Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție*, în „Studii teologice”, nr. 5—6/1970, p. 403 și nota subliniară respectivă.

TAINA SFÎNTULUI BOTEZ DE-A LUNGUL VREMII (II) *

de : IOAN SAUCA doctorand în Teologie

II. *Originea și dezvoltarea mișcărilor baptismale din afara Bisericii de-a lungul vremii*

Alături de credința Bisericii apostolice în eficacitatea Tainei Sfințului Botez și alături de modul de săvîrșire al lui în contextul învățaturii apostolice, cum am putut vedea din mărturiile creștinilor de-a lungul istoriei, s-au semnalat încă din primele veacuri și alte mișcări, care întocmindu-și un crez propriu, deosebit de cel al Bisericii, considerau și săvîrșeau Botezul în conformitate cu noile lor învățături. Ne propunem să arătăm pe scurt, felul cum au evoluat acestea de-a lungul vremii, pînă în zilele noastre.

Prima mențiune a unei astfel de mișcări este din secolul II, întîlnindu-se în grupările gnostico-maniheice, dezvoltate paralel Bisericii creștine. Avînd în vedere învățătura lor sincretistă cu multe elemente din păgînism și creștinism, este ușor de conchis de ce credința și practicile lor, în punctele comune ale Bisericii creștine, difereau. Învățau astfel că la baza existenței stau cele două principii veșnic opuse — binele și răul, materia și spiritul (dualismul). Materia este principiul sau sediul răului. Lumea creată este opera demiurgului care la creație a prins ca într-o închisoare spiritele în materie. Mîntuirea, în acest caz, este concepută ca un eveniment cosmic : distrugerea lumii prin separarea spiritelor de materie, prin eliberarea sufletului — la om, din închisoarea trupului. Hristos este văzut dohetic, cu trup aparent. La fel și Moartea și Învierea n-au fost reale și doar aparente. Învățătura Sa în scopul ajungerii la adevărata gnoză (cunoaștere) este singura care poate aduce mîntuirea. Mîntuirea nu se concepe ca ceva realizat obiectiv pe care să o poți dobîndi prin însușire subiectivă, ci doar ca un efort personal, fără nici un ajutor extern, de a ajunge la adevărata gnoză. Singurul lucru ce-l poate face omul pentru eliberarea sa și pentru atingerea

* Continuare din numărul anterior al revistei noastre.

gnozei este lupta împotriva trupului: asceze exagerate, abținere de la carne, vin și de la căsătorie. Tainele n-au nici o valoare, deoarece se săvârșesc cu materie, care este rea în sine. Pentru realizarea gnozei, care este cunoaștere, este necesară doar credința, cum susțineau cainiții și quintilienii (qui simpliciter credidisse content)¹, respingând apa Botezului. Apa este sediul răului spuneau arhonticii² și de aceea nici nu botezau cu apă, iar ascodruții, accentuând mîntuirea exclusiv prin gnoză, pretindeau și realizarea ei doar în mod spiritual, adică fără taine³. La fel învățau seleucienii sau herminienii⁴. Și în acest caz, susțin ei, Botezul ar fi inutil, pentru că ar fi doar o imagine a mîntuirii realizate deja prin gnoză⁵. În secolul IV idei asemănătoare împărtășesc și mesalienii sau rugătorii. Curent religios de nuanță monahală, cu practici ascetice exagerate, mesalienii învățau că Botezul nu are nici o valoare. Diavolul, care-l stăpînește pe fiecare om de la naștere, nu poate fi alungat decît prin rugăciune neîncetată⁶. Deci este aceeași tendință exclusiv spirituală de realizare a mîntuirii prin respingerea efectului Tainei Botezului. În secolul V Biserica a fost tulburată de învățătura lui Pelagiu. Respingînd credința în realitatea păcatului strămoșesc, acesta a propovăduit și mîntuirea exclusiv prin puterea omului, integrîndu-se și el în rîndul celor ce învățau aceleași erori. În lămurirea acestei probleme s-a remarcat Fericitul Augustin. Prin secolele VI—VII, apare în istorie gruparea pavlicienilor, care s-a unit cu mesalienii. Avînd aceleași principii gnostico-maniheice, concepția pavlicienilor despre taine este aproape identică cu cea prezentată pînă acum, neadmițînd deci Botezul cu apă și efectele sale soteriologice. În contextul realizării gnozei, trebuie privită și problema Botezului copiilor. Ce sens are botezul unui copil, deci a-l face părtaş mîntuirii, din moment ce mîntuirea este realizată doar printr-un efort exclusiv individual al omului, prin ajungerea la gnoză? Așa privind lucrurile un copil nu este capabil de realizarea gnozei înainte de a ajunge la vîrsta rațiunii. De aceea și pavlicienii spuneau că Biserica creștină a călcat în picioare învățătura dumnezeiască „cu învățătura ei diavolească... botezînd pe cei fără de rațiune și împărtășind pe cei necredincioși”⁷. Așa se explică atitudinea ostilă a grupărilor gnostico-maniheice față de botezul copiilor, adică Botezul adevărat este doar cel spiritual, pe cînd Botezul săvîrșit de Biserică nu are nici o valoare. „Nu este

¹ Tertulian, *De Baptismo*, P.L., t. I, col. 1305—1306.

² Teodoret de Cir, *Haereticorum fabulorum compendium*, I, XI, P.G., t. 83, col. 362.

³ *Ibidem*, I, X, col. 360.

⁴ Fer. Augustin, *De Haeresibus*, I, 59, P.L., t. 42, col. 41—42.

⁵ Teodoret de Cir, *Haereticorum fabulorum...*, op. cit., I, 10, col. 360.

⁶ *Ibidem*, IV, 11, col. 429; John Meyendorff, *St. Basil, Massellianism and byzantine christianity*, în „St. Vladimir's Theological Quarterly”, nr. 4, 1980, p. 230—233.

⁷ A. H. Strong, *Systematic Theology*, Ed. a 27-a, Londra, 1970, p. 953.

nici o diferență între Botezul lui Iisus Hristos și cel al lui Ioan Botezătorul", — spunea și donatistul Petilian⁸.

De-a lungul vremii s-au mai întâlnit și alte aspecte. Novațienii și donatiștii propovăduind o Biserică pură (catari), prin excluderea păcătoșilor, priveau valide doar acele taine care erau săvârșite de persoane vrednice și neavînd încredere în Botezul Bisericii rebotezau pe toți cei ce veneau la ei. Adepții lui Eunomie botezau printr-o singură afundare, ca expresie a credinței lor antitrinitare⁹ și pe alții, care înlocuind formula treimică de la Botez, au adoptat formule proprii, conforme cu doctrina propovăduită¹⁰. Unii gnostici, interpretînd greșit sensul cuvintelor „Botezul cu foc”, își însemnau adepții cu un fier înroșit în foc, cum făcea Heracleon¹¹ și Carpocrat¹², pe cînd alții botezau fie pe morți (montaniștii, catafrigenii etc.)¹³, fie pe altcineva în locul lor (marcioniștii)¹⁴, neînțelegînd corect textul de la I Corinteni 15, 29. În fața tuturor acestor abateri de la credința apostolică, Biserica a luat atitudine, așa cum am arătat în capitolul precedent.

Doctrina dualistă a grupărilor gnostico-maniheice și în special concepția despre ineficacitatea Tainei Botezului ca urmare a repulsiei față de materie, a avut o mare influență și asupra grupărilor spirituale din evul mediu. Se remarcă, astfel, prin secolele XI—XII, bogomilii, paterinii, solarzii, albigenzii, petrobrusienii, valdenzii, etc. Ideea ajungerii la gnoză ca unicul act mîntuitor, specifică gnosticilor, a suferit atunci profunde schimbări, printr-o vădită intenție de creștinare. „*Sola gnoza*” a devenit, încă de pe atunci „*sola fide*”: credința singură îl mîntuiește pe om. Materia nu poate acționa asupra spiritului, deci trebuie eliminată, ca atare și cultul crucii, al icoanelor, al moaștelor, apa din Taina Botezului, etc. Pentru unii Botezul este văzut doar spiritual, ca un „*consolamentum*” al Sfîntului Duh. Neavînd credința singura mîntuitoare, nu se poate vorbi de Botezul copiilor pe care l-au respins¹⁵. Problemele ridicate de ei au fost dezbătute apoi de Biserică prin sinoadele de la Arras (1025), Lombers (1165), Verona (1184), Lateran (1215) și Viena (1311).

Sporadice și timide pînă la secolul XV, ideile acestea au cunoscut o sistematizare și amploare deosebită prin Reforma din secolul XVI, care produce marea ruptură în sînul Bisericii Apusene. Mîntuirea prin

⁸ Fer. Augustin, *De unico Baptismo contra Petilianum*, VI—VIII, P.L., t. 43, col. 599—602.

⁹ Socrate, *Istoria bisericească*, V, 24, P.G., t. 67, col. 649; Teodoret de Cir, *Haereticorum fabulorum...*, op. cit., col. 420.

¹⁰ Sf. Irineu, *Contra Haereses*, I, 21, n. 3, P.G., t. 7, col. 661.

¹¹ Sf. Clement Alexandrinul, *Eclogae ex scripturis prophetis*, 25 P.G., t. 9, col. 709.

¹² *Philosophoumena*, VII, 32, P.G., t. 16, col. 3339.

¹³ Sf. Filastriu, *Liber de Haeresibus*, 49, P.L., t. 12, col. 1165—1166.

¹⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Epistola I către Corinteni*, 40, n. 1, P.G., t. 61, col. 547 și Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *Comentar la epistola I către Corinteni*, P.G., t. 124, col. 768.

credință — sola fide — a devenit nucleul în jurul căruia vor gravita celelalte învățături specifice. „Tainele” — Botezul și Cina — nu au un rol mintuitor. Deși acceptate, ele sînt doar reprezentări simbolice ale mîntuirii realizate prin credința în Cuvîntul propovăduit. Taina nu este un *signum efficax* căci după cum Cuvîntul nu produce harul, decît dacă este primit cu credință, la fel, semnul și taina nu pot lucra dacă Cuvîntul nu întîlnește credința¹⁶. De aceea Luther spunea că „botezul nu justifică și nu este de folos nimănui. Cea care justifică este credința în Cuvîntul promisiunii la care se adaugă botezul. Pentru că credința justifică și împlinește ceea ce botezul doar semnifică”¹⁷. Fără credință, Botezul nu folosește la nimic, deși este tezaur dumnezeiesc¹⁸. În același timp botezul este *angajament* atît din partea omului cît și din partea lui Dumnezeu. Omul se angajează ca prin credință să moară păcatului¹⁹, iar Dumnezeu, în virtutea aceleiași credințe, se angajează să nu-i mai socotească păcatul și să-l considere justificat deși el rămîne păcătos ca și mai înainte: „simul justus et peccator”. Mîntuirea prin credință, ce o simbolizează botezul, este doar un act declarativ, extern „actus forensis”, fără consecințe ontologice, cum am văzut că o considerau Părinții Bisericii Apostolice. La Calvin și Zwingli, deși se întîlnesc unele nuanțe specifice în legătură cu Taina Botezului, totuși baza este aceeași. Pentru Calvin credința mîntuitoare este numai la cei aleși, iar botezul este o confirmare sensibilă a realității promisiunilor făcute de Dumnezeu celor aleși²⁰. Zwingli, susține că nici un element fizic — deci materia — nu are putere asupra sufletului. Botezul cu apă nu produce nimic, ci este doar un angajament de pocăință din partea creștinului²¹. Este ușor de înțeles de ce reformatorii (Calvin și Zwingli) identifică botezul lui Ioan cu Botezul creștin, considerîndu-l doar ca o continuare firească a celui dintîi²². Botezul copiilor a fost păstrat doar ca un semn al introducerii lor în comunitatea credincioșilor, considerîndu-l identic cu circumciziunea iudaică prin care se ex-

¹⁵ Petru Venerabilul care a răspuns patrobrusienilor, ne informează că aceștia spuneau că nimeni, dacă nu are credința creștină, nu poate fi mîntuit. Pe acest argument s-au bazat cînd au respins, Botezul copiilor (*Tractatus contra Petrobrusianos*, P.L., t. 189, col. 728—729).

¹⁶ Jacques Noël Peres, *Les sacraments, mysteres divins*, în rev. „Positions lutheriennes”, nr. 2, 1975, p. 133.

¹⁷ De la captivité babylonienne de l'Eglise, în „Oeuvres”, t. II, Geneva, 1966, p. 208.

¹⁸ Catehismul Mare, în „Oeuvres”, . . . , t. VII, p. 129.

¹⁹ De la captivité . . . , o. c., p. 210.

²⁰ *Institutio religionis christianae* IV, 4, vezi la Karl Barth, *Dogmatique*, vol. IV, t. IV, Editions Labor et Fides, Geneva, 1969, p. 109—110.

²¹ Jean, Filliet, *Zwingli, le troisième homme de la Réforme*, Paris, 1959, p. 110 și Karl Barth, o. c., p. 134.

²² Jean Rilliet, o. c., p. 110 și G. Morel, *Baptême dans l'Eglise anglicaine et dans les sectes protestantes après le concile de Trente*, în „Dictionnaire de Théologie Catholique”, t. II, Paris, 1909, col. 334.

prima apartenență la poporul lui Dumnezeu²³. Afinitatea doctrinei protestante cu unele învățături și practici ale grupărilor gnostico-maniheice din primele veacuri cum am putut constata, nu mai trebuie să ne mire, din moment ce însuși unii protestanți o mărturisesc deschis; spre exemplu Neander numește pe Marcion primul mare protestant, iar Adolf Harnack, drept un predicator de talia Sfintului Apostol Pavel²⁴.

Aceste idei vor fi preluate și dezvoltate de mișcarea anabaptistă din secolul XVI. Astăzi se recunoaște în unanimitate că originea acestei mișcări trebuie căutată în grupările gnostico-maniheice din secolele primare. Spre exemplu, istoricul baptist Benedict enumeră ca precursori ai anabaptiștilor pe novațieni, donatiști, pavlicieni, paterini, catari, valdenzi și albigenzi, prin care ajunge la anabaptiștii germani²⁵. Această constatare ne ușurează enorm de mult înțelegerea și aprofundarea doctrinei despre Botez, mărturisită în grupările baptismale de azi. Mișcarea anabaptistă face un pas în plus față de Reformă. Dacă mântuirea este numai prin credință — sola fide — este foarte logic să respingă botezul copiilor care n-au credință personală²⁶. Astfel se pune din nou în prim plan problema veche: gnoză-cunoaștere-credință. Prin reprezentanții ei de renume ca: Balthasar Hubmaier, Felix Manz, Pilgram Marpeck Menno Simons, Dirk Philips și alții, aceștia își fac o doctrină proprie, accentuând mântuirea prin credință, botezul acordat la maturitate fiind o exprimare a credinței mântuitoare. Dintre toți se remarcă B. Hubmaier, numit și Simon Petru al vremurilor anabaptismului timpuriu²⁷. Prin intermediul englezilor, moștenirea anabaptistă a fost preluată de baptiștii²⁸ care l-au avut ca organizator pe pastorul puritan John Smith (1554—1612), convertit în Olanda, unde fusese exilat prin anul 1608 și unde a înființat prima „biserică” baptistă din lume în anul 1611. Ucenicii săi s-au înapoiat în Anglia, iar de aici noua grupare cu specificul baptismal, s-a răspândit pe toate continentele. Prin urmare, „baptiștii nu sînt altceva decît anabaptiștii în existența lor de azi”²⁹. În consecință, și doctrina este aproape aceeași. Mântuirea este un act juridic prin care Dumnezeu declară pe un păcătos că nu se mai află sub pedeapsa legii, datorită credinței prin care păcătosul este

²³ Martin Luther, *Les Articles de Smalkalde*, 1537—1538, în „Oeuvres”..., t. VII, p. 250.

²⁴ *Istoria Bisericească Universală*, manual pentru Institutele teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, vol. I, București, 1975, p. 138.

²⁵ Dr. Ioan Bunaciu, *Istoria răspîndirii credinței baptiste în România*, Editura Cultului Creștin Baptist din R.S.R., București, 1981, p. 12.

²⁶ William R. Estep, *The anabaptist story*, Grand Rapids, 1977, p. 150.

²⁷ *Ibidem*, p. 51; Dr. Jean Staneschi, *Dr. Balthasar Hubmaier (1480—1528)*, în „Indrumătorul Creștin Baptist”, XXXIII (1978), nr. 9—10, p. 5—9. Operele i-au fost publicate în „Quellen zur Geschichte der Taufe” vol. IX, Balthasar Hubmaier, *Schriften, von Gunnar Westin und Torsten Bergsten*, Heilelberg, 1962. În susținerea ideilor anabaptiste aduce multe dovezi din Sfinții Părinți unde se vorbește de mântuirea prin Botez, în prezența credinței.

²⁸ Dr. Ioan Bunaciu, *Istoria...*, o. c., p. 13.

²⁹ *Ibidem*.

unit cu Hristos³⁰. El este declarat drept, dar în realitate, rămâne și pe mai departe păcătos³¹. Botezul și Cina sînt simple ceremonii, iar ceremonia este doar un rit simbolic care expune adevărurile centrale ale credinței creștine³², fără vreo eficiență reală. Botezul creștin este săvîrșit printr-o singură cufundare în apă, în numele Sfintei Treimi. Baza și-o are în Botezul Mîntuitorului în Iordan, prin care ne-a dat exemplu ceea ce trebuie să facem și noi, ca să împlinim tot ce trebuie împlinit³³. De aceea nu este o deosebire între botezul lui Ioan și Botezul creștin³⁴. Botezul „nu are puterea și menirea de a da mîntuirea și iertarea păcatelor³⁵, pentru că el este doar consfințirea credinței și a pocăinței care l-au mîntuit pe păcătos, devenind astfel o ființă vie față de Dumnezeu”³⁶. Așadar, botezul este doar mărturia că am crezut, este doar o simbolizare a regenerării, dar nu și realizarea ei³⁸. Botezul este doar mărturia publică a credinciosului că a primit deja această curățire³⁹. Deși apa este necesară în săvîrșirea botezului „ca să se îplinească tot ce trebuie împlinit”⁴⁰, totuși înțelesul exclusiv spiritualist al botezului, face pe unii exegeți baptiști să oscileze. De exemplu la textul de la Matei 3, 5: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh”, neacceptînd că renașterea vine prin apa Botezului, se propune să se înțeleagă prin termenul „apă”, Cuvîntul lui Dumnezeu (Isaia 55, 1; Ioan 4, 14; Apocalipsa 21, 6): „De nu se va naște cineva din Cuvîntul lui Dumnezeu și din Duhul Sfînt”⁴¹. Se observă aceeași veche tendință de desconsiderare a materiei. Mergînd pe vechea idee a realizării mîntuirii prin gnoză-cunoaștere-credință, este firesc să se respingă și pedobaptismul, pentru incapacitatea copiilor de a ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu și deci la credință.

Printre cei care au continuat vechile idei din mișcările baptismale originare au fost și quakerii lui George Fox, din secolul XVIII. Concepînd mîntuirea ca posedare a „luminii interioare” adusă de Hristos

³⁰ A. H. Strong, o. c., p. 849.

³¹ *Ibidem*, p. 854.

³² *Ibidem*, p. 930.

³³ Dr. Ioan Bunaciu, *Explicarea Evangheliilor*, Editura Cultului Baptist din R.S.R., București, 1981, p. 41.

³⁴ A. H. Strong, o. c., p. 932.

³⁵ Botezul creștin în „Îndrumătorul Creștin Baptist” nr. 3—4/1976, p. 9.

³⁶ Pastor Iulian Tătaru, *Simbolul botezului*, în „Îndrumătorul Creștin Baptist”, nr. 3—4/1977, p. 37.

³⁷ Prof. dr. Jean Staneschi, *Botezul credinței*, în „Îndrumătorul Creștin Baptist”, nr. 3—4/1973, p. 17; Dr. Ioan Bunaciu, *Istoria...*, o. c., p. 9.

³⁸ Dr. Ioan Bunaciu, *Teologia Sistematică*, Editura Cultului Creștin Baptist din R.S.R., București, 1976, p. 248.

³⁹ *Biserica lui Dumnezeu și păstrarea Sfintei Scripturi. Simbolurile Noului Testament*, în „Îndrumătorul Creștin Baptist”, nr. 1—2/1976, p. 11.

⁴⁰ Dr. Ioan Bunaciu, *Explicarea Evangheliilor...*, o. c., p. 41.

⁴¹ *Ibidem*, p. 65.

în sufletul omului, ei resping botezul cu apă⁴². Pe linia mișcărilor baptismale merg aproape toate grupările neoprotestante moderne.

*

Se poate observa marea deosebire dintre credința și practica Bisericii primare, mărturisită în Sfânta Scriptură și confirmată de Părinții Bisericii din primele veacuri, și credința și practica Botezului din grupările baptismale din afara Bisericii. Neavînd origine și temelie apostolică, ele propovăduiesc alte învățături și au alte practici, în conformitate cu noile învățături ale căror origini se pierd în vechile erezii gnostico-maniheice.

În creștinism mîntuirea este văzută ca o comuniune deplină între Dumnezeu și om. Nu este suficientă doar cunoașterea lui Dumnezeu, ca act relațional, extern, ci este necesară participarea ontologică a omului la viața Dumnezeirii, prin Hristos în Duhul Sfînt. Viața creștină este viață în Hristos „este participare reală la Trupul lui Hristos. Și aceasta se realizează doar în Biserică, prin Sfintele Taine. Lumea este creată de Dumnezeu și a fost „bună foarte” din creație (Facerea 1, 31). Pervertirea ei a intervenit în urma neascultării lui Adam și de aceea Jertfa și Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos-Noul Adam, are o dimensiune cosmică; Opera sa mîntuitoare se răsfrînge asupra întregii creații. Repulsia față de materie și respingerea învățăturii despre eficacitatea ei asupra sufletului, în Sfintele Taine ale Bisericii, nu este justificată. Mîntuitorul însuși se folosește de materie în vindecarea bolnavilor din timpul Său (Marcu 7, 33; 8, 23; Ioan 9, 6—7). În afara lui Hristos nu este mîntuire, iar în Trupul lui Hristos nu se poate intra decît prin Taina Sfîntului Botez săvîrșit prin întreta cufundare în apă, în numele Sfintei Treimi. Și acest lucru este absolut valabil pentru toți creștinii, deci și pentru copii. Credința anterioară Botezului este necesară adulților pentru primirea Botezului, însă nu aceasta este mîntuitoare. Ea deschide doar calea pentru primirea lui Hristos prin Duhul în Taina Sfîntului Botez, cînd se realizează incorporarea în Trupul Său — Biserica, prin urmare ștergerea păcatului strămoșesc și renașterea la o viață nouă. În acest sens, considerăm o prezentare a învățăturii ortodoxe despre rolul credinței în primirea Tainei Sfîntului Botez.

II. *Considerații ortodoxe asupra rolului credinței în primirea Tainei Sfîntului Botez*

În Sfînta Scriptură, Botezul este atît de legat de credința care-l precede, încît, în unele locuri, efectele Botezului sînt puse chiar pe seama credinței: nașterea din nou (Petru 1, 23—25) primirea Sfîntului Duh (Galateni 3, 2; Efeseni 1, 13), iertarea păcatelor (Faptele Apostolilor 13, 38—39; 15, 9) și mîntuirea (Efeseni 2, 8). Lipsa credinței în

⁴² *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Londra, 1974, p. 539.

cazul Botezului adulților, ca deschidere voluntară a omului spre primirea lui Hristos, deși nu afectează cu nimic sfîntenia Tainei al cărei săvîrșitor este Dumnezeu și nu-i anulează puterea ce o are prin sine, o împiedică totuși de a fi deplin eficientă asupra unei astfel de persoane. Acest adevăr scripturistic a fost apoi mărturisit de toți Părinții veacurilor următoare: „Dacă tu ești aici cu trupul, dar cu gîndul ești absent, aceasta nu este de nici un folos. Și Simon Magul a pășit spre botez și s-a lăsat botezat fără a fi iluminat. El și-a lăsat spălat trupul în apă, dar nu și-a luminat inima cu Duhul; și-a cufundat trupul în apă și a ieșit afară dar sufletul nu i-a fost îngropat cu Hristos și nu a înviat cu El. Apa se va primi dar nu și Duhul...”⁴³ „Dacă ești fățarnic, acum oamenii te botează, dar Duhul nu te botează. Dacă te apropii cu credință, oamenii slujesc ritualului văzut, iar Duhul îți dă ceea ce nu se vede” — scria Sf. Chiril al Ierusalimului⁴⁴. Sf. Vasile cel Mare a numit Botezul sigiliul credinței (sfragis tes pisteos), spunînd că „se cuvine mai întîi ca cineva să creadă și apoi să fie pecetluit prin Botez”⁴⁵, iar Fulgențiu de Ruspe, adaugă în plus că „Botezul în necredință nu avea nici o rațiune de a fi acordat. Căci cel care nu credea, ori botezat ori nu, era condamnat, fără nici o îndoială”⁴⁶. Despre același rol al credinței în Botez a vorbit și Sf. Ioan Damaschinul⁴⁷.

Dascălii Bisericii au acceptat și recomandat cu toții Botezul copiilor. Rezolvarea problemei trebuie văzută într-un context mult mai larg. Harul, ca energie necreată ce strălucește și se împărtășește prin Trupul îndumnezeit al lui Hristos, se revarsă, în mod egal, peste întreaga umanitate. Păcatul a făcut, însă, opac chipul omului; chipul lui Dumnezeu din el licărea fără putere în spatele fărâdelegii; un mare perete despărțitor s-a creat între Dumnezeu și om, comuniunea cu Izvorul vieții fiind întreruptă. Și toate acestea s-au făcut prin voia liberă a omului. Începutul mîntuirii, privită sub acest aspect, trebuie să fie tot prin voia liberă a omului, să se deschidă harului dumnezeiesc, care bate la ușa inimii (Apocalipsa 2, 20), să ia hotărîrea prin pocăință că renunță pentru totdeauna la faptele din trecut. Credința, în această primă fază, este tocmai răspunsul omului la chemarea harului, hotărîrea sa de a începe o nouă viață în Dumnezeu. Rolul credinței, anterior Botezului ca deschidere, este așadar foarte mare, intrucît harul lui Dumnezeu nu va lucra niciodată în mod forțat cu o persoană închisă în sine, înlănțuită în patimi și surdă la glasul lui Dumnezeu. Drumul început de credință se va continua și se va realiza doar în Botez. Mîntuirea nu se realizează prin credință, ca și cînd ar fi meritul nostru, ci credința permite doar ca harul să lucreze în mod real asupra omului, prin Taina Sfîntului Botez. Despre realitatea acestei

⁴³ Sfîntul Chiril al Ierusalimului, *Procateheza 2*, în „Catehezele”, traducere de Pr. D. Fecioru, București, 1943, p. 38.

⁴⁴ *Ibidem*, cateheza XVII, 36, p. 502; III, 15, p. 100; I, 2, p. 59.

⁴⁵ *Adversus Eunomium*, III, 5, P.G., t. 29, col. 665.

⁴⁶ *Epistola XII*, III, 6—7, P.L., t. 65, col. 382.

⁴⁷ *Dogmatica*, traducere de dr. D. Fecioru, București, 1943, p. 291.

afirmații ne asigură atât Sfânta Scriptură cit și Sfinții Părinți. Spre exemplu, Sfântului Apostol Pavel nu i s-a socotit doar credința ca mîntuitoare ci iertarea păcatelor i-a fost legată de Botez: „Și acum de ce zăbovești? — i-a spus Anania. Sculîndu-te, botează-te și spală-ți păcatele, chemînd numele Lui (Faptele Apostolilor 22, 16). Scriind împotriva gnosticilor care susțineau că credința este suficientă, Tertulian a spus că „nimeni nu poate dobîndi mîntuirea fără Botez, cum a spus și Domnul: „Oricine nu se va naște din apă, nu are viață” (Ioan 3) ⁴⁸. Sf. Chiril al Ierusalimului a accentuat și mai mult acest adevăr, spunînd că „oricît de virtuos ar fi cineva în fapte, nu va intra în împărăția Cerurilor, dacă nu va primi pecetea prin apă” ⁴⁹. Aceeași opinie au împărtășit-o toți dascălii Bisericii. S-au remarcat Origen ⁵⁰, Sf. Ambrozie ⁵¹ și apoi Fer. Augustin ⁵². Pentru că „numai prin darul Botezului se dă naturii noastre iertarea tuturor păcatelor” ⁵³.

În cazul copiilor, situația se schimbă. Neavînd păcate personale prin care să se despartă în mod voit de comuniunea cu Dumnezeu, harul nu întîlnește nici o barieră în clasa sa, putînd acționa în voie asupra copiilor. Acest fapt ni-l dovedește Sfânta Scriptură cu prisosință. Pruncii erau tăiați împrejur la opt zile, iar la patruzeci de zile erau duși la templu spre a primi binecuvîntarea. Or și binecuvîntarea nu se poate concepe ca fiind lipsită de prezența harului lui Dumnezeu. În cazul în care în copil ar fi existat ceva care să se opună lucrării harului, toate aceste rînduiri poruncite de Dumnezeu ar fi fost de prisos. Mîntuitorul însuși vorbește despre acest adevăr. Copiii sînt mediul în care harul lui Dumnezeu poate lucra nestîngherit. Moștenirea Împărăției va fi condiționată de o puritate morală identică cu cea a copiilor. „Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor” (Matei 19, 14). În acest caz nu se mai poate pretenzi și din partea copiilor credința anterioară Botezului, ca și adulților, ca deschidere a omului către har, deoarece copiii, prin curăția lor sufletească, sînt deschiși harului în mod desăvîrșit și prin har Împărăției lui Dumnezeu: „Cine nu va primi Împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea” (Luca 18, 17). Amînarea Botezului pe motiv că n-ar fi capabil să-l primească, în lumina celor constatate, nu-și găsește justificarea. Cu alte cuvinte, ar fi oare mai bine lăsarea copiilor să crească, să-și adune păcate ca să aibă pentru ce să se pocăiască, spre a-și declara dorința de a renunța la viața anterioară, prin credință, ca deschidere spre har, decît să fie încorporați în Hristos de mici prin Taina Sfântului Botez?

⁴⁸ *De Baptismo*, o. c., col. 1323.

⁴⁹ *Cateheze III*, o. c., p. 90.

⁵⁰ *Exhortatio ad martyrium*, 30, P.G., t. 11, col. 600.

⁵¹ *De Abraham*, II, XI, 79, P.L., t. 14, col. 519.

⁵² *Comentar la Evanghelia după Ioan*, IV, 13, P.L., t. 35, col. 1411, *De peccatorum merit et remissions*, II, 26, 42, P.L., t. 44, col. 176.

⁵³ *Omilia la Geneză*, 27, P.G., t. 53, col. 241.

Sensul mărturisirii credinței la Botez trebuie văzut așa cum l-au văzut Părinții Bisericii primare. Catehumenul care credea și se pocăia de păcatele făcute anterior, venind la Botez trebuia să-și mărturisească credința. Însă trebuia accentuat că așa cum mîntuirea nu se poate concepe decît comunitar și nu individual, tot așa trebuie văzută și credința. Ea nu-i aparține doar lui, ci este credința în Hristos cel propovăduit de Evanghelie, în relația Sa cu Tatăl și Duhul, așa cum a păstrat-o Biserica și a concentrat-o în simboalele de credință primare care erau legate de Taina Sfântului Botez. Prin mărturisirea credinței împreună cu obștea credincioșilor, catehumenul arăta, ca un angajament, în ce credință voia să-și trăiască viața, pentru a rămîne în adevăr. Botezul în numele unui Hristos deosebit de cel al Evangheliei și al Bisericii nu are nici o valoare: „Căci nu primesc mîntuirea prin Botez scrie Fulgențiu de Ruspe — cei care țin în inimă și în gură adevărul credinței. Și tocmai această credință trebuie să aibă ca formă Taina Botezului. Tăgăduind însă puterea credinței, nu primesc nici viața și nici mîntuirea”⁵⁴. Pînă astăzi tocmai mărturisirea credinței în timpul sfintei liturghii este forța care menține în strînsă unitate credința și simțirea credincioșilor.

Copiii nu au nevoie de credință și pocăință pentru păcatele personale făcute, spre a se deschide harului, pentru că sînt deschiși Împărăției lui Dumnezeu în mod deosebit (Luca 18, 17). Este necesar însă să se arate, prin mărturisire, credința în care va fi crescut copilul nou botezat. Mărturisirea, de fiecare dată, o va face iarăși întreaga Biserică. Copilul nefiind capabil de a-și mărturisi credința în care va crește, angajamentul responsabilității pentru creșterea sa în această credință îl vor face fie nașii, fie chiar părinții săi cum se obișnuia în primele veacuri⁵⁵. Despre prezența și rolul nașilor la Botezul copiilor s-a vorbit de timpuriu (Tertulian), dar cel ce a insistat asupra acestei probleme a fost Fer. Augustin. Copiii botezați sînt considerați în rîndul credincioșilor, prin puterea Tainei (per virtutem Sacramenti) și prin răspunsul celor ce-l oferă spre a fi botezat (et offerentium responsionem)⁵⁶. Duhul care unește Biserica este Unul. De aceea „prin această comunitate a unuia și aceluiași Duh, voința celor ce oferă este de folos pentru copilul oferit (prodest offerentium voluntas parvulo oblato)”⁵⁷. În Sfînta Scriptură sînt mai multe cazuri cînd anumite persoane au fost vindecate de Mîntuitorul prin credința altora (sluga sutașului, fiul văduvei din Nain; Luca 7, 1—15, etc.). Copilul este suferind, ca și cei vindecați de Mîntuitorul. Păcatul strămoșesc moștenit prin nașterea trupească (Romani 5, 12) este germenul bolii și al morții. Dacă o boală

⁵⁴ *Epistola XII*, III, 6—7, P.L., t. 65, col. 382.

⁵⁵ Sf. Ipolit, o. c., p. 80.

⁵⁶ *De peccatorum meritis...* o.c., col. 145—146; *De peccato originali* 40, P.L., t. 44, col. 403.

⁵⁷ Idem, *Epistola* 98, 2, P.L., t. 33, col. 360.

a fost vindecată și un mort a fost înviat prin credința altora, cu atât mai mult se va milostivi Hristos spre un copil, pentru a-i șterge păcatul strămoșesc și a-l reinnoi la o viață nouă, prin credința Bisericii, mărturisită de nași, giranți în creșterea copilului întru credința creștină. De aceea, Fer. Augustin întreba pe cei din timpul său: „Ce i-a folosit fiului văduvei credința sa, din moment ce el mort fiind nici n-o mai avea? Pentru înviere i-a fost de folos credința mamei sale”⁵⁸.

Botezul nu este o simplă declarație, mărturisire sau angajament, ca acte exterioare, ci o realitate cu profundă eficiență ontologică. Prin Botez omul este dezrădăcinat din vechiul Adam și este altoit în Adam Cel Nou — Hristos. În această nouă existență, ca mădular al Trupului lui Hristos, noul botezat primește viața din viața lui Hristos și prin Hristos intră în comuniunea de iubire a Sfintei Treimi (Ioan 17, 21). Dar Botezul este numai un început al mântuirii. Urmează Mirungerea și Euharistia prin care credinciosul va fi deplin încorporat în Biserică, și apoi celelalte Taine prin care Hristos se dăruiește neîncetat pentru viața Bisericii Sale. Fiind acum în Hristos și trăind împreună cu El, credința anterioară Botezului va fi întărită de Duhul și va deveni o certitudine, o încredere desăvârșită în comuniunea în Hristos. Credința ca rod al harului lui Dumnezeu primit la Botez, împreună cu faptele bune vor constitui într-adevăr criteriul obiectiv al însușiri subiective a mântuirii în Biserică — credință lucrătoare prin iubire (Galateni 5, 6). De aceea spunea și Sf. Vasile cel Mare că cele două moduri de dobândire ale mântuirii sînt credința și Botezul: Botezul se întemeiază pe credință iar credința se desăvârșește prin Botez⁵⁹. Botezul este începutul drumului spre desăvârșire prin Hristos. Eficiența sa asupra botezului se va resimți doar în cazul în care acesta va continua să lucreze cu harul primit la Botez. Altminteri, deși rămîne botezat și păcatul strămoșesc este șters pentru totdeauna, Botezul nu lucrează la mîntuirea creștinului, contrar voinței acestuia: „Botezul nu folosește la nimic dacă după Botez continuăm a duce o viață nedemnă” spunea Sf. Ioan Gură de Aur⁶⁰. Un exemplu grăitor îl oferă Sfînta Scriptură. Taina Euharistiei se săvîrșește de Hristos însuși ca Arhiereu, prin mîinile preotului ca săvîrșitor vizibil, și de aceea sfințenia ei nu depinde de vrednicia săvîrșitorului sau a primitorului. Însă felul în care este primită de cineva, cu vrednicie sau cu nevrednicie, are efect asupra eficienței sale pozitive sau negative asupra persoanei respective: „Cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie, osîndă își mănîncă și bea, nesocotind trupul Domnului” (I Corinteni 11, 29)⁶¹. Același criteriu se aplică și la pruncii botezați. Botezul, pe lîngă faptul că le-a iertat păcatul strămo-

⁵⁸ De libero arbitrio III, 23, P.L., t. 32, col. 1304.

⁵⁹ Despre Sfîntul Duh, XXVII, P.G., t. 32, col. 193.

⁶⁰ Omilii la Evanghelia după Matei, XI, P.G., t. 57, col. 198.

⁶¹ Pr. Prof. Dumitru Radu, Caracterul eclesiologic al Sfîntelor Taine și problema comuniunii, în rev. „Ortodoxia”, XXX (1978), nr. 1—2, p. 133.

șesc și i-a încorporat în Biserică, le va fi în continuare cu efect mîntuitor doar în cazul în care ajunși la vîrsta cunoștinței ar accepta să lucreze cu harul primit atunci. Altfel orice mîlădiță care este în tulpina Sa prin Botez și nu aduce roadă, la sfîrșit o va tăia și o va arunca în foc (Ioan 15, 2, 6).

Biserica Ortodoxă, moștenitoare a Tradiției apostolice, păstrează în mod neștirbit credința primară despre raportul dintre credință și Botez în actul mîntuirii, fără să omită sau să supraevalueze un element în detrimentul celuilalt. Fiecare are rolul și scopul său bine determinat, în raport cu vîrsta persoanelor care se prezintă la Botez. Prin urmare, continuînd tradiția bimilenară, botează și copiii. Se poate vorbi despre rolul mîntuitor al credinței la adulți, numai în cazul în care este privită în perspectiva Botezului, deoarece nu se poate concepe o comuniune reală cu Dumnezeu în afară de Hristos, în afară de Trupul Său tainic — Biserica, în care sîntem încorporați doar prin Taina Sfîntului Botez.

III. Opinii noi privind administrarea Tainei Sfîntului Botez

Problema responsabilității părinților și a nașilor care fac angajamente în numele copilului, la primirea Tainei Sfîntului Botez, este pusă și astăzi în unele cercuri protestante și chiar romano-catolice, mai ales pentru faptul că mulți tineri nu-și mai orînduiesc viața în conformitate cu făgăduințele făcute la Botez pentru ei. În lumea protestantă s-a reluat problema legitimității Botezului copiilor, teologii avînd păreri diferite⁶². În general, însă, problema continuă să rămînă actuală, insistîndu-se asupra responsabilității ce-o implică Taina Sfîntului Botez. În Biserica Romano-Catolică s-a deschis drumul acestei noi opinii prin Conciliul Vatican II, care în Constituția „*Despre Liturghie*” a precizat: „Se va revizui ritul pentru Botezul copiilor și se va adapta la situația reală a copiilor mici”⁶³. Probabil că sub influența protestanților s-a ajuns azi ca și romano-catolicii să abă trei ritualuri de Botez: a) ritualul botezului adulților, prin patru etape (1974), b) ritualul botezului copiilor în vîrsta școlarității (1977) și c) ritualul botezului copiilor mici

⁶² Karl Barth se ridică împotriva botezului copiilor printr-o conferință ținută în anul 1943, „*Die Kirchliche Lehre von der Taufe*”, tradusă în limba franceză în rev. „*Foi et vie*”, t. 47, (1949), p. 1—50. Pentru Botezul copiilor s-a pronunțat O. Cullmann J. Jeremias, etc. (Paul de Clerck, *Orientations actuelles de la pastorale du Baptême*, în vol. „*Le Baptême, entrée dans l'existence chrétienne*”; Bruxelles, 1983, p. 114 și Peter Meinhold, *Die Anschauung von der Taufe bei den Reformatoren und die neuere Theologische Diskussion um die Taufe*, după Ernst Suttner, *Taufe und Firmung*, Zweites Regensburg Ökumenisches Symposium, Regensburg, 1971, p. 101—110).

⁶³ *De Liturgia*, n. 67, după Paul de Clerck, o.c., p. 117.

(1969)⁶⁴. Tot mai mulți părinți își exprimă dorința de a amîna Botezul pentru copiii lor. În această situație și Biserica a răspuns dorințelor lor, dînd instrucțiuni precise despre rostul Botezului copiilor precum și despre condițiile și posibilitatea amînării lui⁶⁵. Pentru copiii cărora li se amîna Botezul, s-a instituit un ritual specific de binecuvîntare prebaptismală. S-a prevăzut, de asemenea, un program mai intens de catehizare a părinților care vin cu copii la Botez și care, de multe ori, fac acest lucru fără convingeri religioase autentice, îndeplinind o tradiție legată de nașterea copilului, de punerea numelui, etc. Se pune un foarte mare accent pe responsabilitatea părinților de a-i crește în spiritul credinței primite și făgăduite la primirea Botezului, în cazul în care s-a săvîrșit unui nou născut.

Acest nou curent baptismal nu afectează fondul dogmatic al învățaturii creștine, fiind doar de natură practică, pastorală și misionară, dar pune în evidență lipsa unității de gîndire și simțire și periclitează însăși păstrarea unității Bisericii.

În Bisericele Ortodoxe nu s-au semnalat asemenea tendințe.

CONCLUZII

Botezul este poarta de intrare în Biserică, în Trupul lui Hristos cel preamărit și extins în umanitate prin Duhul Sfînt. Mîntuirea fiind condiționată de participarea la Trupul lui Hristos prin care se intră în comuniunea de viață și iubire a Sfintei Treimi, Taina Sfîntului Botez, ca altoire în Hristos, este absolut necesară. Fiind articulată în Moartea și Învierea lui Hristos, Taina Botezului este total deosebită de simbolismul botezului lui Ioan, care avea doar rol pregătitor. Botezul creștin constă în împărtășirea Duhului Sfînt care iradiază din Trupul lui Hristos, pentru că însuși Hristos, prin Botez, se extinde în umanitatea noului botezat. Viața creștinului va fi o viață în Hristos, va fi total transfigurată și reînnoită de viața Trupului care se împărtășește tuturor mădularilor Sale. Gnoza — cunoașterea, sau credința, nu este suficientă. Ea deschide numai sufletul omului pentru primirea lui Hristos care se dă în Biserică, prin Sfintele Taine, dintre care Botezul, Mirungerea și Euharistia îl încorporează deplin în Trupul Său, prin Duhul Sfînt. Respingerea Sfintelor Taine sau a eficienței lor ca o veche rămășiță gnostică a repulsiei față de materie, nu este justificată. Botezul cu apă și Duh Sfînt a fost instituit și poruncit de Mîntuitorul, apoi săvîrșit și propovăduit de Sfinții Apostoli. De el sînt le-

⁶⁴ Paul de Clerck, o. c., p. 119.

⁶⁵ *Îndrumări pastorale pentru botezul copiilor mici*, în „La Documentation Catholique”, t. 63, (1966), p. 457—466; *Instrucțiune asupra botezului copiilor mici*, în „La Documentation Catholique”, t. 77 (1980), p. 1107—1113; Charles Paliard, *Des enfants vers le baptême*, în rev. „Lumière et vie”, nr. 157 (1982), p. 71; Albert Houssiau, *Situation actuelle de la pratique baptismale*, în „Le Baptême, entrée dans l'existence chrétienne”, Bruxelles, 1983, p. 12—16. În românește, „Schimbări de poziție în ce privește administrarea botezului”, în rev. M.B. nr. 10—12/1971, pp. 625—627.

gate toate făgăduințele pentru Noul Legământ, atât în Sfânta Scriptură cât și în mărturia Sfintei Tradiții.

Unitatea Trupului lui Hristos și unitatea Duhului în care am fost botezați (I Corinteni 12, 13) implică unitatea credinței, mărturisirii și practicii Sfântului Botez, așa cum a fost el propovăduit și săvârșit de la început și până astăzi, confirmând cuvântul Apostolului: „Un Domn, o credință, un botez” (Efeseni 4. 5).

GRIJA FAŢĂ DE ALŢII

*Duminică a 8-a după Rusalii**„... DaŢi-le voi să mănince” (Matei 14, 16)*

Aceste cuvinte rostite de Iisus către ucenicii Săi răsună peste veacuri, ca un ecou, în conştiinţa creştinilor, dar şi în conştiinţa tuturor oamenilor de bine de pretutindeni. Ba mai mult, în conjunctura vieţii contemporane ele se constituie într-un punct de referinţă pentru coordonatele păcii şi înfrăţirii dintre oameni: reflectînd iubirea lui Dumnezeu faţă de noi, ne obligă să ne iubim şi să ne ajutăm unii pe alţii.

Minunea înmulţirii pîinilor pe care ne-o înfăţişează pericopa evanghelică, reliefează grija lui Dumnezeu faţă de toţi oamenii, dar şi îndemnul de a ne îngriji unii pe alţii. Toate rugăciunile şi cererile noastre nu ne vor aduce nici un folos, de nu vom avea în inimi dragoste faţă de aproapele şi nu ne vom iubi întreolaltă ca nişte fraţi.

Temelia păcii este dragostea, adevăr verificat în timp şi dovedit de evenimentele petrecute în cursul istoriei omenirii.

La începuturile creştinismului, nici unul dintre creştini nu considera bunurile materiale ca averea sa proprie, ci toate erau comune şi nici unul nu era sărac printre dinşii, după cum evidenţiază Faptele Sfinţilor Apostoli: „Iar inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut era una şi nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obşte (4, 32) ... Şi nimeni nu era între ei lipsit, fiindcă toţi cîţi aveau ţărini sau case le vindeau şi aduceau preţul celor vîndute”, (4, 34). Tabloul societăţii creştine primare, cu totul nou pentru lumea antică era în admiraţia tuturor zicînd: „Iată cum se iubesc unii pe alţii!” Un vechi scriitor bisericesc, Tertulian scria: „Fapte minunate, corespunzînd la toate mizeriile, ieşeau pe neaşteptate din acest principiu roditor al dragostei mutuale”.

Citim în Faptele Apostolilor că creştinii din Antiohia aflînd că fraţii lor din Iudeea trebuiau să treacă printr-o foamete mare, le trimiteau ajutoare prin intermediul Apostolilor Pavel şi Varnava, iar episcopul Dionisie al Corintului, a scris creştinilor din Roma spre a-l lăuda că s-au distins în acest fel de fapte bune.

Sf. Tradiție evidențiază că văduvele și orfanii au fost de la început în centrul atenției și grijii Bisericii. Așa s-a ajuns în Ierusalimul acelor vremi, la instituirea celor șapte diaconi. Pe zidurile catacombelor se văd picturi de femei având în mîini tăvi sau panere cu fructe, reprezentări ce înfățișează diaconițele Bisericii primare care ajutau la servirea meselor oferite săracilor, din însărcinarea Bisericii.

„Grija față de alții” era considerată la cei dintii creștini, ca una dintre virtuțile principale care înobilează sufletul, dărnicia față de aproapele fiind o nestemată în visteria mîntuirii. Ea era o desfășurare naturală a principiului carității.

Sf. Apostol Pavel nu încetează să o recomande credincioșilor: „Fa-ceți-vă părtași la trebuințele sfinților, iubirea de străini urmînd” (Romani 12, 13) și „Primirea de oaspeți să n-o uitați, căci prin aceasta unii, fără ca să știe, au primit în gazdă îngeri” (Evrei 13, 2). Sf. Apostol Pavel identifică noțiunea de iubire cu grija față de alții, cu ospitalitatea.

Una dintre trăsăturile principale care definesc caracterul poporului nostru este ospitalitatea care își are rădăcinile bine înfipte în tradițiile sale creștine; pentru români, a iubi înseamnă dintotdeauna a ajuta. „Cucernicia curată și neîntinată înaintea lui Dumnezeu și Tatăl, aceasta este — scrie Sf. Apostol Iacob — să cercetăm pe orfani și pe văduve întru necazurile lor și să ne păzim pe noi fără de pată din partea lumii” (Iacob 1, 27). Într-adevăr, pietatea primilor creștini era așa de puternică, atît de largă și de generoasă, încît îi îmbrățișa pe toți cei ce se aflau în suferință, fără deosebire de credință. Ei făceau bine chiar și păgînilor care îi calomniau și îi persecutau, și adeseori aceștia erau convertiți la creștinism, impresionați de efectul unei fapte bune lipsite de interes.

Episcopul Dionisie al Alexandriei adresa păstoriiților săi o epistolă din cele mai mișcătoare, în care, descriind cu amănuntul o epidemie care a lovit părți din eparhia sa, laudă opera de caritate eroică desfășurată în aceste dureroase împrejurări de preoți, diaconi și credincioși. Se poate desprinde clar ideea că voia lui Dumnezeu este ca să ne purtăm de grijă unul celuilalt. Lăcomia și zgîrcenia nu au nici un punct comun cu etica creștină. Slujirea jertfelnică, grija față de aproapele, manifestată în mod dezinteresat, presupune biruirea omului vechi, sporirea în gradul cel mai înalt a energiilor spirituale, promovarea duhului la rangul de cîrmaci al vieții.

Fîind promotoarea iubirii dezinteresate, religia creștină întretine lupta pentru înfrîngerea egoismului și pentru întărirea conștiinței de egalitate și fraternitate indiferent de naționalitate, rasă sau convingeri personale. Într-un asemenea climat nu-și mai găsește locul nici exploatarea, nici ura, nici intoleranța, cea mai deplină armonie guvernînd relațiile dintre oameni.

Azi, mai mult ca oricînd, se vorbește despre pace, dar temelia adevărată a păcii este o împăcare sinceră, o bunăvoință reciprocă între

popoare și între oameni. Pentru a ajunge aici este nevoie de iubire dezinteresată, de grija față de semenii noștri! Și ar mai fi nevoie să le dăm noi să mănânce celor ce încă mai mor de foame, noi și mai ales cei ce în loc de o bucată de piine le pregătesc un pumn de gloanțe.

Intr-o lume zbuciumată și frământată îndemnul lui Hristos „dați-le voi să mănânce”, este mai actual ca oricând, egal cu a dărîma o fabrică de armament, pentru a clădi alta de piine.

Prinzîndu-se în hora unirii universale, cu brațele pline de daruri pentru cei obidiți și împovărați, omul se va transforma în arhitect și constructor al păcii lui Hristos, pentru ca lumea „viață să aibă și din belșug să aibă” (Ioan 10, 10).

Adevărata pace trebuie să se sprijine pe temelia adevărului, a dreptății și echității, a solidarității umane. Biserica fiind instituție a păcii și înfrățirii este un factor de mare importanță în educarea credincioșilor pentru a fi oameni cu suflete mari și caractere întregi, oamenii iubirii, adevărului și dreptății.

Din nefericire în lume mai sînt flămînzi și inșetați, bolnavi și suferinzi, dezbrăcați și obidiți ce nu pot fi saturați cu vorbe și nici mîntuiți cu arme de distrugere în masă. Pentru a se putea mîntui, oamenii trebuie să trăiască în pace și în deplină înțelegere, împăcarea cu cerul nefiind posibilă fără pacea dintre noi, iar pacea lumii nu se poate realiza decît numai într-un climat de deplină înțelegere și ajutorare.

Cuvintele lui Iisus: „dați-le voi să mănânce” formează azi punctul de plecare pe drumul păcii și al înfrățirii universale. Minunea înmulțirii pîinilor este posibilă și în zilele noastre, fiind cu mult mai puțin costisitoare decît fabricarea armelor.

Urmînd învățăturilor evanghelice și ducînd mai departe ștafeta tradițiilor românești, credinciosul va deveni un apostol al păcii și înțelegerii între popoare. Avînd conștiința că a sluji lui Dumnezeu înseamnă a sluji oamenilor, omul zilelor noastre se va împlini pe sine, pe drumul său prin istorie și sub unghiul marilor valori pe care le posedă, ce fac măreția lui sub soare.

Să ne unim cu Hristos și prin El, să ne unim întreolaltă, căci tăria și permanența omului derivă atît din unitatea lui cu Hristos, cît și din legătura strînsă dintre toți oamenii, care, uniți prin iubirea evanghelică, mărturisesc prin propria lor trăire învățătura Mîntuitorului lor.

Din fiecare tun un plug și din fiecare glonte o piine — iată voia lui Dumnezeu, voia poporului nostru și voia tuturor oamenilor de

bine din întreaga lume. Fabrici de pîine și nu fabrici ale morții trebuie să lăsăm urmașilor noștri, dar pentru aceasta: „dați-le voi să mănînce...”.

Pr. IOAN BRÎNZEI

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE RUGĂCIUNEA DOMNEASCĂ

I. Introducerea

Ca Unul care „nu a venit să strice Legea, ci s-o împlinească” (Matei 5, 17) în duh și adevăr pe măsură să redea omului chipul lui Dumnezeu alterat prin păcat, restabilind legătura de iubire cu Părințele ceresc, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a învățat cum trebuie să învingem păcatul din noi înșine și cum trebuie să fie împlinită „dreptatea” noastră față de semenii, pentru a fi bineplăcută lui Dumnezeu. Astfel, bunăoară în Predica de pe Munte a insistat asupra necesității de a ierta greșala semenului, a modului cum trebuie să posțim, să facem milostenie și să ne rugăm.

II. Anunțarea temei

Ne-a arătat Domnul și cuvintele pe care se cuvine să le folosim în adresarea către Tatăl, învățîndu-ne „Rugăciunea Domnească”, sau „Tatăl nostru”, al cărei conținut și înțeles îl vom vedea în cele ce urmează.

III. Tratarea

Numele de „Rugăciune Domnească” vine de la faptul că ea cuprinde cuvintele Domnului, iar „Tatăl nostru” de la cuvintele cu care ea începe.

Cuprinsul rugăciunii este următorul: „Tatăl nostru care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; vie împărăția Ta; facă-Se voia Ta, precum în cer și pe pămînt. Pîinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne lăsa să cădem în ispită, ci ne izbăvește de cel rău”. (Matei 6, 9—13).

Avînd un conținut restrîns, șapte cereri, Rugăciunea Domnească are un înțeles adînc și cuprinzător, (ne orientăm această parte după studiul Prea Sfinției Sale Damaschin Severineanul, „Sensul Rugăciunii Domnești” în rev. „Ortodoxia” nr. 3/1983, pp. 335—370).

Invocarea: „Tatăl nostru care ești în ceruri”. Cînd spunem „Tatăl nostru” recunoaștem paternitatea lui Dumnezeu ca și Creator, Proniator al lumii și Răscumpărător al nostru prin Iisus Hristos. În același timp noi ne adresăm ca fii. Fiii pot să fie prin naștere sau adopțiune. Iisus Hristos este născut din veci din Tatăl, El este Fiul lui Dumnezeu, iar noi devenim fii ai Tatălui prin Fiul lui Dumnezeu și Duhul Sfînt odată cu primirea Sfîntului Botez. Toți cei care sînt fii, se numesc frați. De aceasta spunem „nostru” și nu „meu”. Noi avem o fraternitate universală, prin natură, ca unii care provenim dintr-un strămoș comun, Adam. În această situație, Dumnezeu este Creatorul nostru și purtătorul nostru de grijă. Pe lîngă aceasta, noi avem și o fraternitate după har prin Iisus Hristos. Toți cei care au primit Botezul devin frați în Hristos.

„Care ești în ceruri”. La început în Vechiul Testament, cuvîntul „cer”, la plural, localiza pe Dumnezeu în lumea spirituală. Apoi, începînd cu cărțile Macabeilor, cuvîntul „cer” devine sinonim cu „Dumnezeu”, ca în expresia: „împărăția cerurilor”, sau: „a lui Dumnezeu”. Textul rugăciunii prezintă existența spirituală a lui Dumnezeu, prezent pretutindeni, peste tot și nu localizat.

Prima cerere: „Sfințească-se numele Tău”. A sfinți numele înseamnă a mări, a slăvi pe Dumnezeu însuși. Dumnezeu reprezintă sfințenia absolută, nemaiaîvînd nevoie de sfințenie. El însă sfințește pe alții și se sfințește pe Sine prin viața oamenilor. Prin viața și îndeplinirea misiunii răscumpărătoare, Hristos sfințește pe Dumnezeu Tatăl, face ca Dumnezeu să fie mărit (Ioan cap. 17). La fel Duhul Sfînt exercită prin harul hivin al Sfintei Treimi acțiunea de sfințire a lui Dumnezeu prin viața de sfințenie a oamenilor și a întregii creații. Deci, sfințindu-ne viața aducem premărire lui Dumnezeu, sau îl sfințim pe El. Prin această cerere, îl rugăm pe Dumnezeu să ne acorde harul și a jutorul Său pentru a-L putea sfinți (mări, slăvi) prin viața noastră.

A doua cerere: „Vie împărăția Ta”. Adînc imprimată în conștiința poporului ales, împărăția lui Dumnezeu reprezintă un deziderat care se va împlini în epoca mesianică. Avînd conștiința mesianității Sale, Mîntuitorul o inaugurează prin învățătura și activitatea Sa, într-o formă spirituală. Această împărăție se dezvoltă în Biserică prin lucrarea Sfîntului Duh. Ea este „bucurie, pace și dreptate în Duhul Sfînt”. (Romani 14, 17). Realizarea ei deplină va fi la sfîrșitul veacurilor. De aici și frumoasa rugăciune rostită după Împărtașanie: „Dă-ne nouă să ne împărățim cu Tine mai cu adevărat în ziua cea neînserată a Împărăției Tale”. „Fii împărăției” (Matei 13, 38) sînt credincioșii care numesc pe Dumnezeu Tatăl lor. De aceea, în împărăția lui Dumnezeu, relațiile dintre El și membrii împărăției nu mai sînt cele de teamă, ca dintre un stăpîn și supușii săi, ci de iubire, ca dintre un părinte și fiii Săi.

A treia cerere: „Facă-Se voia Ta, precum în cer și pe pămînt”. Dumnezeu își realizează voia Sa spre mîntuirea omului. Ceea ce se

opune voinței divine este păcatul (Romani 1, 21—31). Omul se eliberează de păcat în măsura în care și voința Lui colaborează cu voința lui Dumnezeu. Voința lui Dumnezeu este exprimată în Legea Sa. Credinciosul împlinește voința lui Dumnezeu în mod liber și cu ajutorul harului divin, după cum însuși Domnul a spus: „Fără de Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5). Deci „creștinii cer Tatălui lor ceresc să împlinească voia Sa, adică decizia Sa de a mântui lumea, acordându-le și lor harul Său, pentru ca toți să accepte și să conlucreze la realizarea voii Sale” (p. 350).

Expresia: „Precum în cer și pe pământ” se referă la toate aceste trei cereri pentru a le prezenta în unitate și ca o continuă pregătire spre împlinirea lor completă în viața viitoare, când împărăția mesianică va avea un caracter glorios, de preamărire universală.

A patra cerere: *„Plinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi”*. Fiind creat de Dumnezeu cu trup, omul are nevoie de hrană trupească. Domnul nu face deosebire între mâncăruri curate și necurate (Marcu 7, 15—19), ci „toată făptura lui Dumnezeu este bună, dacă se ia cu mulțumire” (I Timotei 4, 4). Tot ceea ce ne dă Dumnezeu este bun ca dar al lui Dumnezeu. Și orice dar al lui Dumnezeu este curat, adică sfințit.

Pe de altă parte, omul are în ființa sa și suflare divină, care este sufletul. Așa cum Mîntuitorul a înmulțit pîinile pentru a le satisface oamenilor nevoile trupesti (Ioan 6, 1—15), tot El arată că și sufletul are nevoie de hrană. Aceasta este „Cuvîntul lui Dumnezeu” (Matei 4, 4; Luca 4 4; I Timotei 4 5—6), numit și „mîna spirituală” realizat în El (Ioan 6, 26—27; 32—35), precum și însuși Trupul Său din Euharistie (Ioan 6, 48—55). Acest ospaț duhovnicesc se va desăvîrși în „împărăția cerurilor” (Matei 8, 11; vezi Luca 22, 18), care va fi la sfîrșitul veacurilor.

A cincea cerere: *„Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșăliilor noștri”*. În textul original al Noului Testament avem formulată această cerere astfel: „Și ne lasă nouă datoriile noastre, precum și noi am lăsat datornicilor noștri”. „A lăsa este tot una cu „a ierta”. Noțiunea de datorie echivala în limba greacă profană cu noțiunea de „debit-debitor”, în special cu referire bănească. În limba greacă a Noului Testament, pe lângă acest sens de „datorie bănească”, cum este folosit de Mîntuitorul în pilda celor doi datornici (Matei 18, 23—35), primește un sens specific de pedeapsă pentru cel ce nu-și îndeplinește datoria sau obligația. Deci, atrage după sine sensul de „culpă, vinovăție” pentru obligația pe care trebuind să o îndeplinești, nu ai împlinit-o. În felul acesta, „datoria” devine „greșală”, sau „păcat”. (vezi în acest sens *„Biblische theologisches Wörterbuch der Neutestamentlich Gräcität* von Herman Kremer, sechste Auflage, Gotha, 1889, pp. 680—681). De aici vedem că numai în măsura în care noi iertăm pe cei ce ne greșesc, putem la rîndul nostru cere Părintelui ceresc iertarea greșalelor noastre.

Înțelepciunea lui Sirah se exprimă în acest sens foarte clar: „Iartă nedreptatea aproapelui tău și atunci când te vei ruga tu, ți se vor ierta păcatele. Omul care ține minie asupra omului, cum poate să ceară lui Dumnezeu vindecarea?” (28, 2—4).

A șasea cerere: „Și nu ne lăsa pe noi să cădem în ispită”. Această cerere este redată de obicei în traduceri românești sub forma: „Și nu ne duce pe noi în ispită”. Dar a considera că Dumnezeu ne duce în ispită, înseamnă a socoti că El ne-ar face să cădem în ispită, sau să consimțim cu păcatul sugerat de ispită. Sfântul Iacob contrazice o astfel de interpretare, spunând: „Nimeni, fiind ispitit, să nu zică: de la Dumnezeu sînt ispitit; căci Dumnezeu nu este ispitit de rele și El pe nimeni nu ispitește. Ci fiecare se ispitește fiind atras și ispitit de pofta sa. După aceea, pofta zămislind, naște păcat, iar păcatul săvîrșindu-se, naște moartea. Nu vă înșelați frații mei iubiți. Orice dare bună și orice dar desăvîrșit de sus este, coborîndu-se de la Părintele luminilor...” (Iacob 1, 13—16). Deci, Dumnezeu nu poate fi autorul răului. Dacă El ne-ar duce în ispită, adică în încercare, înseamnă că ne-ar incita la rău, la păcat. Adevăratul sens al acestei cereri îl vom putea înțelege numai dacă vom vedea înțelesul ei într-o traducere explicită. Și aceasta ar fi următoarea: „Și fă (păzește-ne, ajută-ne, împiedică-ne) să nu intrăm (cădem) prin consimțirea noastră în ispită”, sau același înțeles în altă variantă: „Și fă să nu intrăm (cădem) în ispită”.

Dacă am dori să păstrăm cursivitatea cererii în cadrul rugăciunii, după îndătinatul mod de redare în limba română, propunem varianta unui alt comentator, care nu schimbă sensul ei corect: „Și nu ne lăsa să cădem în ispită” (J. M. Lagrange, *L'Evangile selon Matthieu*, Paris, 1941, p. 131).

A șaptea cerere: „Ci izbăvește de cel rău”. „A izbăvi” înseamnă „a păzi, a mîntui, a dezlega, a elibera”. Unii traduc „de la rău”, socotind răul, în general: fizic, psihologic, moral. Alții traduc: „De cel rău”, înțelegînd o anume persoană, pe diavolul, pe satana. Deosebirea nu este de fond, fiindcă cel rău, adică diavolul este izvorul și provocatorul a tot ce este rău, el este acuzatorul oamenilor către Dumnezeu, potrivit împărăției lui Dumnezeu și a mîntuirii oamenilor. Este mai clară și mai precisă totuși traducerea cu „cel rău”, fiind mai proprie Noului Testament. Există în însăși cuvintele Domnului o comunicare precisă în legătură cu „cel rău” (Matei 13, 19), identificat cu „diavolul” (Luca 8, 12), sau cu „satan” (Marcu 4, 15). Acestea sînt expresii care concordă cu cea din finalul Rugăciunii Domnești. (A se vedea: Matei 5, 37; 12, 22; 13, 38—43; Ioan 12, 31; 14, 30; 16, 11; 17, 15).

Noi cerem și pentru această viață să fim izbăviți de cel rău, dar izbăvirea deplină va fi numai la sfîrșitul veacurilor, cînd „Dumnezeu va fi totul în toate” (I Corinteni 15, 28).

IV. Recapitularea. — Aprecierea

Rugăciunea Domnească în forma pe care o redă Sfântul Evanghelist Matei „se prezintă ca un poem în cîte două strofe de cîte cinci stihuri” (P. S. Damaschin Severineanu, o. c. p. 337). Primele trei cereri se referă la cinstirea lui Dumnezeu, iar ultimele patru, la necesitățile vieții noastre. Recapitulînd înțelesul lor, putem să le reproducem într-o formă parafrazată, astfel: „Tatăl nostru care ești în ceruri; fă ca numele Tău să fie prămărit și ajută-ne ca și noi să-L sfințim prin viața noastră; Fă ca împărăția Ta de iubire, „pace, bucurie și dreptate în Duhul Sfînt” să se dezvolte în Biserica Ta și în sufletele noastre și să se desăvîrșească la a doua Ta venire; Fă ca voia Ta de mîntuire a lumii să se îplinească și dă-ne harul Tău să o putem și noi împlini; Hrana noastră necesară vieții trupesti și sufletești dă-ne-o nouă astăzi (în fiecare zi) și nu ne lipsi de părășia Cinei Tale veșnice; Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșităților noștri; Și fă ca să nu intrăm (cădem) în ispită (sau: și nu ne lăsa să cădem în ispită), ci mai presus de toate izbăvește-ne, eliberează-ne de cel rău, acum și pînă la sfîrșitul veacurilor”. — Vedem de aici pronunțatul caracter eshatologic, care se dezvoltă în prezent și se îplinește desăvîrșit la sfîrșitul lumii.

Apreciînd importanța iertării în viața credincioșilor, Mîntuitorul revine asupra acestei singure cereri, precizînd: „De nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșalele voastre” (Matei 6, 15). Încă în predica de pe Munte s-a mai referit la necesitatea împăcării înainte de a aduce darul la templu, și va reveni de mai multe ori. De pildă, cu prilejul pildei celor doi datornici, conchide: „... așa și Tatăl vostru cel ceresc vă va face vouă, de nu veți ierta fiecare fratelui său din toată inima” (Matei 18, 35). În sfîrșit, Domnul însuși sfințește această poruncă cu sîngele Său pe Golgota cînd se roagă pentru răstignitorii Săi: „Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac” (Luca 23, 34).

După cum am putut observa, puținele cuvinte ale Rugăciunii Domnești pline de vibrație și adîncime de simțire religioasă o deosebesc de lungile rugăciuni rostite de păgîni; ca și de formalismul arid și spectacular al rugăciunilor fariseilor din acel timp.

Fiind rostită de cei care numesc pe Dumnezeu „Tatăl nostru”, iar ei ca fii, devin frați; după întemeierea istorică a Bisericii, Rugăciunea Domnească a intrat în cultul divin public, în ritualul Botezului și a Sfintei Liturghii, în partea numită „a credincioșilor”. În același timp, alături de Simbolul de credință, ea devine obiect de învățare a catehumenilor, care se pregăteau pentru primirea Sfîntului Botez, spre a cunoaște și rosti atunci, devenind creștini participau la întreaga desfășurare a Sfintei Liturghii.

Sfîntul Maxim Mărturisitorul arată că Rugăciunea Domnească cuprinde „cererea darurilor date oamenilor de Dumnezeu prin har”. Prin

această rugăciune Domnul s-a făcut „Învățătorul unor taine noi”, dintre care Sfântul Părinte enumeră: 1. învățătura despre Dumnezeu (teologia); 2. înfierea prin har; 3. egalitatea în cinste cu îngerii; 4. împărtășirea de viața veșnică; 5. restaurarea firii ca să se încline spre ea înșăși în chip nepătimaș; 6. desființarea legii păcatului; 7. surparea celui rău, care ne stăpânește prin înșelăciune” („Scurtă tilcuire a rugăciunii” Tatăl nostru” în *Filocalia*, vol. 11, trad. pr. dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1947, p. 256).

V. Asocierea

Învățându-ne rugăciunea „Tatăl nostru”, Mintuitorul nu a vrut să ne lege în rostirea ei mecanică, ci ne-a oferit modelul unei rugăciuni concise, care, după cum am văzut exprimă simțăminte adinci și variate pe care le putem folosi și în alte rugăciuni, așa cum și El însuși a făcut-o. Astfel, Domnul se roagă numindu-L pe Dumnezeu Părinte care este Stăpin al lumii văzute și nevăzute, materiale și spirituale și pe care îl laudă pentru împlinirea voii Sale: „Te laud pe Tine, Doamne al cerului și al pământului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit copiilor. Da, Părinte căci așa a fost bunăvoința înaintea Ta” (Matei 11, 25—26). La fel și rugăciunea dinaintea Sfințelor Patimi, numită „arhierescă” (Ioan cap. 17), se adresează lui Dumnezeu ca „unui Părinte” și arată că L-a preaslăvit, îndeplinind misiunea ce i-a fost încredințată. Se roagă apoi pentru sfințirea „Apostolilor în adevăr, după cum El însuși a fost „sfințit și trimis în lume” (Ioan 17, 36). Prin jertfa pe care o aduce „ca Miel al lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii” (Ioan 1, 29), El sfințește jertfa aceasta, care este El însuși și deci „se sfințește pe Sine” (Ioan 17, 19).

Rugăciunea Domnească a fost practică de Sfinții Apostoli și de Biserica primară, atît sub forma enunțată de Mintuitorul, cît și sub formă desfășurată, amplificată, păstrînd elementele ei esențiale, adaptată la trebuințe diferite, așa cum am văzut că s-a rugat și Iisus în diverse situații. De aceea, Biserica a aplicat cererile Rugăciunii Domnești la alcătuirea rugăciunilor referitoare la multiplele și diversele nevoi ale credincioșilor.

Așadar, Rugăciunea Domnească rămîne prin excelență modelul de rugăciune, fiindcă cuprinde înșăși cuvintele Domnului și așa cum remarcă Sfântul Ciprian: „Este plăcut și intim pentru Dumnezeu să fie rugat prin cuvintele Fiului Său, să ajungă la urechile Lui rugăciunea alcătuită de Hristos, să recunoască Tatăl cuvintele Fiului Său cînd ne rugăm. Cel ce locuiește în inima noastră, să fie și în vocea noastră și fiindcă îl avem pe El mijlocitor către Tatăl pentru păcatele noastre, cînd ne rugăm să ne fie iertate greșalele, să ne exprimăm cu cuvintele Mijlocitorului nostru”.

VI. Generalizarea.

Mintuitorul însuși întărind aceasta a spus: „De veți rămînea în Mine și cuvintele Mele de vor rămînea în voi, cereți orice veți vrea și vi se va da”; adăugînd că „roada voastră va rămînea, ca orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, vă va da” (Ioan 15, 7—16).

VII. Aplicarea.

De aceea, începem rugăciunea, făcîndu-ne semnul sfintei cruci și spunînd: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh”.

Odată ce credincioșii cunosc ce trebuie să ceară atunci cînd se adresează Părintelui ceresc, lor le revine obligația de a împlini în viața lor conținutul acestor cereri; ca astfel rugăciunea să devină o comunicare a omului cu Dumnezeu.

Astfel:

1. Devenind fiii lui Dumnezeu și frați ai lui Hristos prin Taina Botezului, trebuie ca „îmbrăcîndu-ne în Hristos” (Galateni 3, 27) să-I imităm viața Lui morală, fiindcă El este chipul, sau icoana Tatălui.

2. Numele lui Dumnezeu se sfințește prin faptele noastre, încît: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît văzînd ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri” (Matei 5, 16).

3. Rugîndu-ne să „vie împărăția” lui Dumnezeu ca iubire, pace, bucurie și dreptate în Duhul Sfînt, trebuie ca și noi să cultivăm aceste caracteristici ale lucrării Duhului Sfînt în Biserica Dreptmăritoare ai cărei membri sîntem și care ne ajută, împărtășindu-ne harul sfintelor Taine. De aici și datoria creștinilor de a nu precupeți nici un efort în acțiunea unui climat de pace între oameni și popoare.

4. La împlinirea voinței lui Dumnezeu de mîntuire a noastră, avem datoria să conlucrăm și noi cu voința noastră liberă, făcînd ca voința lui Dumnezeu să se îplinească în lume și în viața noastră, știînd că „totul se lucrează spre binele celor ce-L iubesc pe Dumnezeu” (Romani 8, 29).

5. Cerîndu-I Părintelui ceresc plina trebuitoare trupului și sufletului, se cuvine să ostenim și noi, cunoscută fiind porunca Apostolului că „cine nu vrea să muncească, nici să nu mănînce” (11 Tesaloniceni 3, 10); iar pentru dobîndirea bunurilor duhovnicești, se impune să înmulțim neconținut talantul, străduindu-ne să cunoaștem cu vîntul lui Dumnezeu și să ne străduim neconținut a-l împlini.

6. Dacă cerem iertarea păcatelor în măsura în care și noi acordăm iertarea greșităilor noștri, și nu respectăm împlinind această cerere-angajament, ne cerem în fond osîndă. Învățîndu-ne ca astfel să cerem iertarea lui Dumnezeu, Mintuitorul ne îndatorează să fim „buni și iertători” asemenea Tatălui nostru (Luca 6, 35), și astfel, „cît ține de noi, să fim în pace cu toți oamenii” (Romani 12, 18).

7. Rugînd pe Tatăl nostru să nu se lase să cădem în ispită, trebuie să cultivăm și noi virtutea înfrînării și a cumpătării, abținîndu-ne de la poftele ducătoare la păcate și patimi.

8. Fiind expresia dragostei frățești, Rugăciunea Domnească reprezintă adresarea în comuniunea fraților a unei singure voci îndreptată către Părintele lor. De aceea, împlinind porunca Bisericii de a lua cu regularitate parte la Sfînta Liturghie, la momentul potrivit cînd ea se rostește, sau se cîntă, bine să fie auzită vocea tuturor credincioșilor; iar în particular, după datina primilor creștini, care o rosteau de trei ori pe zi (Didahia celor 12 Apostoli, cap. VII), rugăciunea „Tatăl nostru” poate fi rostită, alături de alte rugăciuni, la masă, dimineața cînd ne deșteptăm, seara înainte de a ne culca, precum și la alte multe și felurite trebuințe în viață.

Pr. prof. SORIN COSMA

CUVINT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE DUMINICA STÎLPĂRILOR

I. Introducere (pregătirea aperseptivă)

Persoana, viața, faptele și învățătura Mintuitorului nostru Iisus Hristos ne arată nu numai dumnezeirea Sa, ci și faptul că El este Mesia cel prezis și așteptat de profeți, iar întruparea Sa ca om are ca scop principal mîntuirea oamenilor.

II. Anunțarea temei

Cuvîntul de învățatură intitulat „Duminica Stîlpărilor”, în amintirea momentului cînd Mintuitorul, la intrarea Sa solemnă în Ierusalim a fost întîmpinat cu ramuri sau stîlpări de finic, ne va desluși că vremea pătimirilor sosise, că jertfa de răscumpărare a neamului omenesc trebuie înfăptuită.

III. Tratarea

Prezența lui Iisus în Ierusalim însoțit de un năvalnic entuziasm popular va declanșa ura vrăjmașilor Săi și va grăbi ceasul marilor suferințe și a morții Sale izbăvitoare.

Fiecare dintre cei patru evangheliști relatează despre intrarea Mintuitorului în Ierusalim. Ne vom referi la textul din Evanghelia după Ioan, cap. 12, 12—19, într-o formă prescurtată, deoarece acesta este citit în biserică și ascultat de toți, deși locurile paralele vin cu o mulțime de amănunte care întregesc imaginea despre momentul cel mai de seamă care precede drumul supliciuului spre înălțimile Golgotei.

Intrarea solemnă a lui Iisus în Ierusalim a avut loc „în ziua întâia a săptămânii”, într-o duminică, cu cinci zile înainte de paștile iudeilor la 9 Nisan, adică la 12 aprilie, anul 34. Sîmbătă, 8 Nisan, adică la 1 aprilie, Mîntuitorul se afla în localitatea Betania, unde I s-a făcut ospăț în semn de recunoștință și nemărginită admirație pentru minunea învierii lui Lazăr. Ospățul se făcea în casa unui anume Simon, om foarte bogat, unde au venit foarte mulți, nu numai localnici ci și străini, atrași de cele auzite despre „marele profet și învățător galilean”. Adinca recunoștință și admirație a tuturor se materializează prin gestul Mariei Magdalena, care, împreună cu lacrimile ei, varsă și mir de nard (un untdelemn produs din plante plăcut mirositoare) pe picioarele Mîntuitorului.

Atitudinea ucenicului trădător Iuda nu întîrzie să se manifeste și, stăpînit de invidie și ură, părăsește masa bucuriei și ospățul recunoștinței unanime, alergînd la farisei spre a-L vinde pe învățătorul său cu 30 de arginți.

A doua zi Iisus Hristos înconjurat nu numai de ucenicii și învățăceii Săi, ci și de cei care au luat parte la ospățul recunoștinței, de o imensă mulțime venită din toate părțile, de pelerini sosiți cu prilejul praznicului ce se apropia, de foarte mulți copii, se îndrepta spre Ierusalim. La șirul nesfîrșit de oameni se adăugau mereu alții și alții, așa încît dădea impresia unui imens fluviu uman care avea în fruntea lui pe cel ales spre a fi proclamat „rege” în sfînta cetate a Ierusalimului.

Între Betania și Ierusalim se afla un sat numit Betfaghie, unde doi dintre ucenici, Petru și Ioan, li vor aduce lui Iisus un asin — simbol al păcii — peste care apostolii își vor pune hainele lor.

Astfel, călare pe asin, într-un triumf plin de smerenie și de sublimă măreție, „Regele lui Israel și Împăratul lumii”, ovaționat de toți se îndrepta spre cetatea Ierusalimului cu o istorie atît de zbuciumată, cetatea marilor jertfe. Dar acum avea să fie jertfit nu un miel necuvîntător, ci se pregătea crucea pentru Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii.

Hristos vine să îplinească profeția lui Zaharia, ca unul ce voia să instaureze Împărăția păcii, a blîndeței și smereniei, adică o împărăție spirituală și nu să restaureze o monahie davidică, așa cum greșit se spera.

Un cuceritor ar fi venit călare pe un cal semeț — emblemă a învingătorului în război — iar nu în chipul plin de umilință pe care o înfățișa intrarea lui Iisus în cetatea Ierusalimului, călare pe un asin. Dar mulțimea copleșită de imaginea Celui care învia morții — dovada cea mai bună fiind chiar prezența lui Lazăr în preajma Mîntuitorului — scotea strigăte de bucurie arunca flori înaintea lui Iisus, așternînd veșmintele pe drum, iar cei mai mulți aveau în mîinile lor stîl-pări de finic și ramuri de salcie, așa cum sînt întîmpinați doar regii sau împărații. Florile și stîlpările însemnau bucurie, iar aruncarea hainelor în calea lui Iisus simboliza supunere deplină.

Coborînd de pe muntele Măslinilor și avînd în fața Sa cetatea Ierusalimului și templul strălucind în bătaia razelor soarelui, în toată frumusețea lor, Mîntuitorul deplînge cu multă întristare orașul, deoarece „n-a cunoscut vremea cercetării sale” de către Dumnezeu și a ucis întotdeauna pe trimișii cerului, pe profeții de altă dată. Nici El, Fiul lui Dumnezeu, nu va fi primit altfel. Profeția Sa privitor la căderea Ierusalimului și a distrugerii templului, de pe urma căruia nu va rămînea „piatră pe piatră”, s-a împlinit întocmai.

Intrînd în Ierusalim, însoțit de osanalele mulțimii, Cartea sfîntă ne spune că „întreg Ierusalimul s-a tulburat”. S-au tulburat în primul rînd fariseii, care văzînd mulțimea imensă urmîndu-L pe Iisus, și-au propus să stăvilească însuflețirea poporului, zicînd: „Învățătorule, ceartă-ți ucenicii!” Dar Iisus le răspunde: „Zic vouă, dacă vor tăcea aceștia, pietrele vor striga”. Cu alte cuvinte; și pietrele sînt mai simțitoare la faptele săvîrșite de Mîntuitorul decît inima împietrită. Văzînd că nu se pot opune mulțimii și de teamă că mișcarea populară poate declanșa represaliile romanilor, fariseii și-au propus să-L ucidă pe Iisus și pe Lazăr, cel înviat din morți, datorită căruia mulți credeau în divinul Învățător.

Drumul Mîntuitorului se oprește la templu. Aici dă ultimele învățături, arătînd încă odată că misiunea Sa pe pămînt are un caracter religios, spiritual, nimic comun cu planurile pămîntești ale fariseilor sau cu speranța deșartă într-o împărăție davidică.

IV. Recapitularea (aprecierea)

Din cele expuse rezultă un fapt vrednic de luat în seamă: Iisus Hristos nu s-a lăsat copleșit de gloria triumfului. Nici osanalele, nici laudele, nici admirația fără limită și nici însuflețirea mulțimii n-au putut să-L abată pe Iisus de la misiunea Sa mîntuitoare și de la hotărîrea de a se jertfi pentru toți oamenii deopotrivă, pînă la sfîrșitul veacurilor, Gloria efemeră a durat foarte puțin — doar cîteva zile — după care aceeași mulțime a consimțit la osîndirea Lui. De aceea Mîntuitorul, în mijlocul tumultului și al ovațiilor mulțimii s-a lăsat pătruns de o adîncă și sfîntă întristare. El a fugit adeseori de mulțimea care-L preamărea și voia să-L proclame rege. Dacă a acceptat totuși o singură dată lauda mulțimii — la intrarea Sa în Ierusalim — este pentru că s-a apropiat clipa cînd trebuia să se jertfească pentru viața noastră a tuturor.

V. Asocierea

Dacă ne gîndim că Mîntuitorul a renunțat la mărirea Sa dumnezeiască, intrupîndu-Se ca om și primînd condiția modestă a creaturii, spre a salva întreaga creație de la pieire, putem înțelege că ade-vărata glorie stă înlăuntrul inimii noastre, în renunțarea la sine, atunci cînd se săvîrșesc fapte de generozitate, de altruism, de noblețe. Nu goana după mărire sau după victorii este esențial în viață,

ci realizarea binelui și a mai binelui, chiar cu prețul jertfei. Iisus a înviat și S-a înălțat în și cu mărirea dumnezeiască, dar în strălucirea Sa cerească El se află încă în stare de jertfă.

VI. Generalizarea

Putem desprinde pentru viața noastră de fiecare zi, modul în care se cuvine să întimpinăm și să primim toate reușitele și toate succesele : cu un robust echilibru sufletesc, cu seninătate, fără să ne lăsăm copleșiți de ele, avînd conștiința că meritele noastre răsplătite cer alte sacrificii și mai mari, pentru alt bine, încă și mai mare, după pilda dată de însuși Mîntuitorul. Trebuie să ne lăsăm pătrunși de smerenie și modestie, știind că viața pămîntească are caracter efemer, dar trebuie să ne silim mereu spre mai bine să urcăm pe scara desăvîșirii.

VII. Aplicarea

Noi creștinii trebuie să fim ai domnului Hristos, iar urcușul nostru să-l atribuim nu puterilor noastre mărginite, ci lui Dumnezeu Cel care trimite peste noi harul Său și darul desăvîșit.

Pr. GABRIEL CERNĂUȚEANU

PRACTICI „NETRĂBUITE”. PROBLEMATICA POMENILOR

O împrejurare obișnuită în activitatea pastorală oferă cronicarului bănățean Nicolae Stoica de Hațeg, protopopul Mehadiei, prilejul de a vădi concepții și atitudini progresiste pentru acea vreme (sfârșitul veacului XVIII). Este chemat noaptea, pe cînd era paroh în Cornea, la patul unui bolnav. Incidentul îl trece în cronică sa cu lux de amănunte și cu discret umor, „care-i este caracteristic în multe situații dramatice : „Într-o noapte, în Corni — scrie el — viindu-mi o femeie după alta, fuga : — Martin Zăbuică îi mort ! Abea pre pămînt îl grijirăm. Zace, de un ceas au leșinat, gura, limba au pierdut. — Haida ! Alergai, puși mina, pipăii, nu-i mort ! Începui : Mărtine, Mărtine ! Nimica. Îl trag de urechi, de nas, în deșărt. — Întoarceți-l pe-o parte ! Iară : pe alta ! Îl zgîndăr, cap, mîini, picioare : mort ! — Mărtine, mori ca o vită ! Uită-te la mine ! Și-l țineam de nasu astupat. El deschisă un ochiu. Eu vorbeam. Apoi și alt ochiu (...) — Ridicați-i capu și-l țineți să șază ! — Ai tu altă cămeășe, cioareci, obeăle ? El abea : — Am. — Îndată dezlegați-i înfășurările opincilor ! Obeălile care să-și deă ? Ce ziceă, aduceți-i ! Așa desculți, dezmațat, în cămașă, izmeăne, ridicați-l în picioare ! El învie în picioare. — Suiți-l în pat să se culce, să doarmă, apoi dimineață îl voi cumineca. Voi, netrăbuite mueri, le ocării, că l-ați trintit jos de au amuțit !”¹

Și alte practici „netrăbuite” sînt combătute, uneori cu multă asprime, asupra cărora vom reveni cu alt prilej. De data aceasta am folosit apostrofa cronicarului pentru o trecere la unele practici „netrăbuite” din acea vreme, dar și (mai ales) din zilele noastre. Ne vom referi, doar la practica pomenilor, mai precis, la greșita interpretare a semnificației lor, la ceea ce a devenit „vanitate și trufie”, cum zicea (pleonastic) un alt harnic sacerdot bănățean².

Organizarea pomenilor este, în ultima analiză, o problemă de pastorație, despre care s-a scris foarte mult, dar unele lucruri, prin valabilitatea lor perenă, se cer reiterate. Prin pomană înțelegem azi ceea ce s-a înțeles, în esență, întotdeauna, adică intercesiune (mijlocire) prin rugăciune și daruri (sacrificii), pentru cei morți. Concep-

¹ *Cronica Banatului*, ediția Damaschin Mioc, București, 1969, p. 291.

² Pr. D. Voniga, *Activitatea pastorală a preotului în parohie*, Arad, 1926, p. 44.

tul se referă la ceea ce se dă în amintirea morților — mâncare, băutură, îmbrăcăminte, diverse obiecte, etc. Termenul latin „eleemosyna”, de la grecescul „eleimosini”, însemnând compătimire, se întrebuințează în două sensuri: unul mai extins, cuprinzând toate operele de caritate sufletească și trupească, celălalt, mai restrâns, cuprinde ajutorul material dat aproapelui pentru trebuințele corporale³. Biserica noastră Ortodoxă învață că Euharistia, ca sacrificiu nesingular, se aduce pentru cei vii și pentru cei morți și aceasta este cea mai valoroasă mijlocire pentru răposați, dar admite și sacrificiile credincioșilor pentru pomenirea morților.

Moartea, fenomen universal, deși a determinat atitudini diferite, implică în toate religiile un cult al morților, manifestat prin anumite ceremonii, mai simple sau mai pompoase, printre care se numără și mesele sau ospetele funebre. Dincolo de diversitatea practicilor și ritualurilor legate de cultul morților la diferite popoare și religii, o nouă, comună apare pregnant la toate: pomenirile⁴. Toate religiile cultivă, prin anumite acte, o legătură cu cei răposați. În Vechiul Testament găsim numeroase indicii despre practica pomenilor și ospetelor funerare. Iuda Macabeul, bătând multe cetăți și învingând neamurile limitrofe, „făcînd adunare de bani după numărul bărbaților care erau cu el, două mii de drahme de argint a trimis la Ierusalim să aducă jertfă pentru păcat” (adică pentru cei care înainte de a muri în lupte aduseseră daruri idolilor), „că de n-ar fi avut nădejde că vor învia cei ce mai înainte au căzut, deșert și de ris lucru ar fi a se ruga pentru cei morți... Drept aceea, sfînt și cucernic gînd a fost că a făcut curățenie pentru cei morți, ca să se slobozească de păcat”. (II Macabei 12, 43—46). Mai expres este sfatul lui Tobit către fiul său: „Împarte piinea ta la mormîntul dreptilor, dar păcătoșilor să nu dai” (Tobit 4, 17; Isus Sirah 7, 35; ș.a.). Piinea este simbolul hranei complete și prin ea putem înțelege că este vorba despre ospete funerare, în spiritul exclusivist al moralei sociale a Vechiului Testament.

Clare și numeroase sînt îndrumările cu privire la pomeniri în creștinism. Sf. Apostol Pavel adresează printre altele, un îndemn expres: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit cuvîntul lui Dumnezeu, priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința (Evrei 13, 7) Sf. Ioan Hrisostom în Omilia 3 la Epistola către Filipeni, amintește că apostolii au rînduit să se facă pomenire pentru cei răposați⁵.

În epoca persecuțiilor, creștinii se adunau în cimitire, la mormintele celor adormiți în Domnul, sub scutul legilor care sancționau profanarea mormintelor. Catacombele sînt, cum se știe, locașuri

³ Art. Aumône în „Dictionnaire de Théologie catholique”, tom. I, Paris, 1931, col. 2562.

⁴ Pr. dr. Ioan Zugrav, *Cultul morților*, în rev. „Candela”, nr. 1—2/1937, p. 30.

⁵ Ibidem, p. 38.

de rugăciune și locuri de înmormintare.

Sfinții Părinți continuă practica apostolilor. Numeroase scrieri atestă existența rugăciunilor și ofrandelor pentru cei răposați (Terțulian, Sf. Ioan Hrisostom, Sf. Ciril al Ierusalimului istoricul Eusebiu, Fer. Augustin, Sf. Ioan Damaschin, ș.a.).

Traducind în fapte morala socială creștină, pomana în Biserica noastră își are obârșiile în agapele din perioada primară.

De origine grecească, etimonul „agape” înseamnă iubire, cu un conținut specific creștinului, mai bine conturat ca sinonimele „eros”, năzuință către lumea ideilor, o iubire egocentrică (Platon) și „filia”, afecțiunea dintre oameni, de nuanță egocentristă, întemeiată pe utilitate, pe plăcere sau pe virtute (Aristotel). Termenul „agape”, iubire teocentristă, folosit predilect în creștinism, implică ideea fundamentală de sacrificiu. Jertfa de pe cruce a Mintuitorului Iisus Hristos înseamnă iubirea supremă, iubirea însăși. Iubirea de Dumnezeu și iubirea față de aproapele sunt pentru om porunci care sintetizează „toată legea și proorocii” (Matei 22, 38—39). Prin iubire, „creștinii alcătuiesc o comunitate aparte. Duhul iubiri este tainica putere care-ți ține laolaltă în aceeași unitate de credință și în același spirit de devotament și sacrificiu. „Agapitos” și „adelfos” sînt concepte care exprimă conținuturi identice, întrucît Sf. Apostol Pavel le întrebuintează unul în locul altuia”⁶.

Comemorînd Cina cea de Taină, la care Iisus a instituit Taina Sfintei Euharistii și „Evanghelia iubirii” creștinii din perioada primară organizau și agape, adică mese ale iubirii frățești care „aveau loc, oarecum, în cadrul liturgic, urmînd îndată după împărtășirea credincioșilor. În orice caz, această slujire avea caracter religios, neputînd fi împlinită de simpli credincioși”⁷. Mîncarea servită la aceste mese consta din rămășițele darurilor pentru văduve și orfani și din ceea ce ofreau cei mai avuți pentru cei mai lipsiți⁸. „Între noi nimeni nu duce lipsă și toți avem deopotrivă”, se spunea în perioada apostolică. În secolul II Sf. Iustin Martirul scria: „Cei înstăriți și care vreau, dăruiesc cît cred și (darurile) le încredințează episcopului, iar acesta susține pe orfani, bolnavi, văduve, nevoiași, străini, etc.”⁹. „Didahia” (Învățătura celor 12 apostoli), care ne descrie rînduiala liturgică, disciplinară și ierarhică a Bisericii¹⁰, ne spune că cei ce erau capabili de muncă nu beneficiau de aceste ofrande, căci „celui ce poate munci să i se dea de lucru, iar celui infirm milă”.

⁶ Protos. Gr. Băbuș, *Agapa și liturgia în Biserica primară*, în rev. „Studii teologice”, nr. 7—8/1954, p. 459.

⁷ Prof. Iustin Moisescu, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, 1955, p. 21.

⁸ Dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica*, Cernăuți, 1929, p. 523.

⁹ *Apologia I*, cap. 67, trad. de dr. Nicolae Cotoș, în rev. „Candela”, an. 1936, p. 316.

¹⁰ Euseviu Popovici, *Istoria bisericească universală*, vol. I, trad. de At. Mironescu, ed. a II-a 1925, p. 380.

Izvorînd din iubire, agapele reprezentau modul de ajutorare reciprocă a credincioșilor. „Biserica ținea mai întii să descopere și să cunoască toate nevoile, lipsurile, suferințele, mizeriile. Diaconi și diaconite, bărbați de încredere și văduve pioase, cercetau pe credincioși și le cunoșteau sărăcia, boala, infirmitatea și toate necazurile... La sfîrșitul secolului al patrulea, pe vremea Sfîntului Ioan Gură de Aur, Biserica Antiohiei hrănea zilnic trei mii de văduve și fecioare, afară de străini, bolnavi și infirmi, iar cea din Constantinopol peste șapte mii. Episcopii nu se mulțumeau să asigure hrana săracilor, ci se îngrijeau și de servirea ei. Sfîntul Vasile asista zilnic la masa săracilor și supraveghea pregătirea ei”¹¹. „Gradul înalt de organizare la care ajunsese asistența socială în metropola egipteană i-a îngăduit patriarhului Ioan să afirme că, „de ar veni în Alexandria săracii din toată lumea să ia milostenie, averea noastră nu se va împuțina. De fapt săracii de pretutindeni n-au putut veni aici, dar milostenia Alexandriei s-a făcut resimțită pretutindeni unde era necesar. Aceasta mai ales cu prilejul războaielor ce lovira crunt Țara Sfîntă și în aceeași măsură Egiptul, Libia și Cartagina. Patriarhul Ioan purta de grijă nu numai celor ce și-au părăsit căminul, dar și celor ce au rămas să înfrunte lîngă altarele și vetrele străbune toate primejdiile”¹².

Sf. Ioan Hrisostomul scrie că „după împărțășirea cu Tainele, adunarea sfîrșindu-se, nu plecau, îndată, acasă, ci bogații și cei mai înstăriți, aducînd de acasă alimente, chemau pe săraci și făceau mese comune, oște comune în însăși biserică”¹³. Agapele nu însemnau numai mîncare și băutură, ci, pe lîngă acestea, însemnau rugăciuni, cîntări, lecturi din Sfînta Scriptură.

În perioada apostolică și patristică, agapele și-au menținut caracterul de mese ale iubirii, încadrate în cult. Abaterile și tulburările săvîrșite, mai ales de creștinii proveniți dintre păgîni, Sfîntii Apostoli și Sfîntii Părinți le-au sesizat luînd măsuri de îndreptare. Și totuși despre ele „se vorbea rău” și „fiindcă la ele chiar în realitate se iveau dezordini... La aceasta a contribuit și ordinul împăratului Traian, care oprea eteriile, mesele comune fiind un semn caracteristic al eteriilor. Chiar și Fer. Augustin scrie episcopului Cartaginei (în anul 392) despre abuzurile ivite la mesele funebre pentru martiri”¹⁴.

Pierzîndu-și însemnătatea simbolică din primele veacuri, agapele au devenit mese la diferite ocazii, comemorări, înmormîntări. Ospetele dragostei au ieșit pretutindeni din uzul public, dar „creștinii caritabili, mai ales în răsărit, le făceau adesea acasă, unindu-le în special cu serviciile pentru pomenirea celor adormiți...”¹⁵. Deși, cu vremea,

¹¹ Teodor M. Popescu, *Caritatea creștină*, în rev. „B.O.R.” nr. 1—3/1945, p. 25, 44.

¹² Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Sf. Ioan Milostivul, Patriarhul Alexandriei*, în rev. „M.B.”, nr. 7—9/1974, p. 424.

¹³ Migne, P.G., LI, 258, ap. Iustin Moiesescu, o. c., p. 23.

¹⁴ Gr. Băbuș, o. c., p. 469.

¹⁵ Euseviu Popovici, o. c., vol. II, p. 217.

deprinderea împărtășirii tuturor, la fiecare liturghie, a ieșit din uzul comun, totuși semnificația comunitară a liturghiei nu s-a șters din mentalitatea bisericească. În parte însă, afirmarea practică a acestei funcțiuni a început să fie suplinită încă demult, printr-unul din elementele secundare și de amănunt ale cultului prin ceea ce se numește anaforă, sau, în pronunția populară românească „anafură” și „nafură”¹⁶. Ea nu înlocuiește Sfânta Euharistie, ci întreține viu în suflete „simțul lipsei Sfintei Euharistii”¹⁷. Dată fiind însemnătatea ei pentru viața religioasă, ea trebuie împărțită credincioșilor, respectind o veche și frumoasă tradiție în Biserica noastră¹⁸.

Reminiscente din agapele primare sînt ofrandele, pomenile, mesele organizate la hramul mănăstirilor, al bisericilor, la praznic, înmormîntări, parastase, împreunate cu rugăciuni pentru cei morți. Ortodoxia extinde principiul sobornicității adevărului de credință asupra tuturor oamenilor și asupra naturii întregi. În această sobornicitate sînt incluși și cei răposați, căci „ai Domnului sîntem, fie că trăim, fie că murim” (Romani 14, 8) și Hristos, Capul Bisericii, „stăpînește peste morți și peste vii” (Romani 14, 9). Prin Hristos se poate realiza un ajutor reciproc între cei vii și cei morți. „La apropierea oamenilor de pe pămînt de jertfa lui Hristos și la fructificarea acestei jertfe în ei contribuie și sfinții cu rugăciunile lor. Iar această contribuție la înmulțirea celor mîntuiți aduce și ea sfinților un spor de slavă și de bucurie. Mai mult chiar, Sf. Ioan Gură de Aur și Marcu Efesanul socotesc că nu numai dreptii răposați se roagă pentru cei de pe pămînt, ci și aceștia trebuie să se roage, la aducerea jertfelor, pentru toți cei răposați, fie păcătoși, fie drepti”¹⁹. Cei păcătoși pot beneficia de iertare sau ușurare, iar cei drepti pot înainta „la trepte mai înalte, din slavă în slavă” (II Corinteni 3, 18). Cînd două persoane se roagă una pentru alta, amîndouă se află în exercițiul răspunderii uneia pentru alta²⁰. Legătura credinciosului cu Dumnezeu este legătura cu semenii și invers. Dialogul credinciosului cu Dumnezeu pentru semenul decedat se susține prin pomenirea în rugăciuni și prin pomenirea cu faptele de milostenie. Această practică este veche. „Noi trebuie neapărat a ne ruga pentru cei morți, a aduce jertfă fără de singe și a da milostenii, căci ei nu pot face aceasta pentru sine”²¹. Învățătura despre necesitatea rugăciunilor pentru cei morți nu este direct poruncită în descoperire, dar ea nici nu oprește aceste rugăciuni, dimpo-

¹⁶ Pr. prof. Petre Vintilescu, *Anafora sau antidoron*, în rev. „Studii teologice”, nr. 1—2/1953, p. 116.

¹⁷ Idem, p. 127.

¹⁸ Pr. prof. Ene Braniste, *E necesară binecuvîntarea analurei care se imparte credincioșilor la sfîrșitul Sf. Liturghii?* în rev. „M.B.” nr. 10—12/1966, Pr. prof. dr. Ene Braniste, *Scurte lămuriri asupra Sf. Liturghii*, în rev. „M.B.” nr. 4—6/1964; arhid. prof. dr. Ioan Zăgreanu, *Pîinea și vinul liturgic*, în rev. „M.B.”, nr. 4—6/1964.

¹⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, București, 1978, p. 320.

²⁰ Idem, p. 325.

²¹ *Mărturisirea ortodoxă*, I, r. la întreb. 64—65.

trivă, predispune direct la aceasta²². Despre vechile agape desfășurate împreună cu serviciul înmormintării scrie și autorul comentariului la Iov, atribuit lui Origen: „Noi invităm pe cei săraci și nevoiași la ospăț, pentru ca astfel serbarea noastră să devină pomenire pentru odihna sufletului răposatului, iar pentru noi miros bineplăcut lui Dumnezeu. Constituțiunile apostolice cer ca aceste ospete să se facă cu decență și cu frica lui Dumnezeu”²³.

Rugăciunile și milosteniile pentru cei adormiți nu sînt inutile, deoarece folosesc atît celui care are trebuință de ele cît și celui care le face și exprimă comuniunea plină de dragoste a celor care sînt în viață față de cei răposați. Sf. Ioan Damaschin afirmă că Dumnezeu „voiește ca toți să fim ajutați de ceilalți, atît în viață cît și după moarte” și că „cel care se trudește pentru mîntuirea aproapelui, întîi realizează foloase pentru sine, apoi pentru aproapele său”. Dogma aceasta care se sprijinește pe II Macabei 12, 40 ș.u., unde se spune că Iuda Macabeul aduce jertfă pentru cei căzuți, a fost propovăduită întotdeauna de Biserică, făcînd rugăciuni pentru cei adormiți, cum vedem din vechile liturghii și foarte multe texte ale Părinților bisericești²⁴.

Am insistat asupra acestor practici și am citat opinii de autoritate, pentru a evidenția caracterul inițial și esențial al pomenilor, derivate din agapele primelor veacuri. Pomana trebuie să fie, așa cum a fost în trecut, o rugăciune exprimată în fața de caritate.

Cultul morților și sacrificiile pentru morți n-au fost oprite niciodată. Abateri și abuzuri s-au făcut și în trecut, dar Biserica a intervenit cu autoritate și le-a reglementat. Cu durere trebuie să constatăm că și în zilele noastre se comit unele abateri de la rostul inițial și esențial al meselor funebre, abateri asemănătoare cu cele pe care scriitorii din primele veacuri le numeau „dezordini”. Așa cum se face azi, în unele parohii, mai ales în părțile de munte, se imită o practică păgînă, precreștină, iar pomana nu mai este caritate, ci, după o altă expresie pleonastică, „orgoliu, ambiție sau vanitate”, deoarece „în majoritatea cazurilor, poporul vede în înmormîntare mai mult un act de paradă funerară, decît de rugăciune pentru cel răposat”²⁵. Diverse obiceiuri locale, avînd la bază credințe îndepărtate, precreștine, împrumuturi fără discernămint, adăugiri imaginare într-un ciudat amestec de ritual creștin și superstiții, tulbură fondul genuin al cultului creștin. Cu obîrșii în ritualul Vechiului Testament și împrumuturi din credințe păgîne umplute cu semnificații creștine, ritualul înmormîntărilor a evoluat de la forme simple la forme amplificate și solemne, menținîndu-se în esență la același conținut: citiri biblice, cîntări, rugăciuni, predică. De-a lungul veacurilor au apărut însă practici efe-

²² Dr. Iosif Olariu, *Manual de teologie dogmatică ortodoxă*, Caransebeș, 1907, p. 331.

²³ V. Mitrofanovici, o. c., p. 901.

²⁴ Hr. Andrușos, *Simbolica*, trad. de prof. univ. Iustin Moisesescu, 1955, p. 305.

²⁵ Teodor M. Popescu, o. c., p. 24.

mere, locale, necreștine și ne semnificative. Unele n-au avut și nu au nici un sens. Au apărut din imaginația religioasă sau dintr-o reacție de apărare față de marea durere pe care o provoacă moartea. Oricum, ritualul înmormintărilor, așa cum este stabilit în Biserica noastră, nu mai acceptă adăugiri în formă sau conținut.

La fel se prezintă pomenile. În Biserica noastră ele au o tradiție puternică, într-un cadru de bună cuviință și simplitate. Noi, cei de azi, mai puțin din zel religios și mai mult din trufie, le amplificăm, le adăugăm fast și risipă, alterându-le fondul și scopul inițial. Astfel de practici nu au rădăcini în doctrina creștină.

Excesele încep la îndătinatele privegheri sau priveghiuri. În majoritatea cazurilor, ele sînt practici sănătoase, pline de bună cuviință. Creștinii mai apropiați, neamuri, prieteni, vecini vizitează casa în care este catafalcat decedatul, duc flori și luminări, adresează casnicilor vorbe potrivite de compasiune, se roagă sau meditează în tăcere, stau cit le este îngăduit și se retrag adresînd familiei din nou obișnuitele cuvinte de consolare și tradiționalul „Dumnezeu să-l ierte”. Desigur, ceremonialul unor astfel de vizite nu se desfășoară după aceeași schemă. Există multe și variate obiceiuri locale. În unele, la astfel de ocazii, se servesc fructe, prăjituri, etc. Din nefericire, în altele persistă obiceiul care denaturează caracterul vizitelor la casa decedatului, transformîndu-le în prilej de „petrecere”. Cu o jumătate de veac în urmă, preotul Nicolae Brinzeu din Lugoj nota: „Cei adunați o iau la povești, risete, jocuri sociale, glume grosolane, în contradicție flagrantă cu seriozitatea momentului și durerea familiei. Dar asta nu e destul. Cei din casă nu pot lăsa lumea să petreacă noaptea cu gura goală, servesc de mîncare ce servesc, dar lucru principal e că umblă sticla cu vinars... De aceea găsim la priveghiuri pe cei mai notorii...”²⁶.

Dacă umorul și atitudinea optimistă în fața vieții și curajul în fața morții caracteristice poporului nostru ar justifica oarecum astfel de manifestări (glume, jocuri decente, ca antidot la durere), abuzurile nu au nici o justificare. La priveghiuri este vorba în unele parohii de o emulație între credincioși. Membrii familiei celui decedat oferă totul din abundență spre a fi lăudați, ca toată lumea să fie mulțumită și mai ales să întreacă pe alții. Săptămîni și luni întregi, cei care au făcut risipa de băutură, urmăresc ecoul faptei lor în localitate și chiar în comunele limitrofe.

Urmează înmormîntarea și pomana. Durerea familiei este mare la pierderea unuia dintre membri, dar, parcă, mai mare este grija de a cîștiga întrecerea deschisă tacit: risipă de eforturi ca să fie „mai mult ca la alții”, mai multe ștergere, mai mulți stilpi cu evanghelie, mai mulți invitați la pomană. Să vadă lumea, să se mire și să admire. „Mese copioase, servite după înmormîntare, cu o enormă cheltuială...”

²⁶ *Păstorul și turma*, Lugoj, 1930, p. 498.

Se dau de pomană haine, diferite lucruri ale răposatului, dar toate acestea nu la adevărații lipsiți, ci la favoriții familiei...²⁷ Cam în aceeași vreme, un alt preot citat scria: „Pomenile, în unele locuri și cazuri, au degenerat în adevărate ospete zgomotoase și de libațiuni, lipsite de orice caracter și calitate ce trebuie să le aibă actele de milă creștinească și de manifestare a sentimentelor de pietate către cei răposați”²⁸. Cronicarul J. Ehrler, în prima încercare de istorie a Banatului, scria, cu unele exagerări: „După înmormântare se ține întotdeauna pomana (un ospăț comemorativ). Cu acest prilej se împart uneori bani, dar se benchetuiește atât de virtos, încît multe familii își găsesc pieirea cu acest prilej”²⁹. Puțin mai tirziu, eruditul italian Fr. Grisellini nota: „După înmormântare rudeniile rămîn la familia mortului la cină, spre a se consola reciproc, și adeseori cina se transformă într-un adevărat ospăț, așa că nu se despart decît în stare de beție”³⁰.

Privită din această perspectivă, pomana nu mai este o problemă religioasă ci una de morală socială, depășind categoria de faptă individuală, particulară. Practica aceasta nu s-a întins dintr-o dată, ci progresiv, prin emulație, de-a lungul citorva decenii. Nici îndreptarea nu se poate obține dintr-o dată. E necesar însă să se acționeze deodată, din toate părțile, în toate parohiile. Preotul prof. Petre Vintilescu, abordînd și această problemă, sugera să se „spargă” frontul rezistenței prin convingerea pe rînd a credincioșilor, începînd cu cei mai devotați.

Ne dăm seama că tot greul cade pe umerii preoților parohi. Fiecare caută mijloacele cele mai potrivite pentru îndreptarea lucrurilor în parohia sa. Aici amintim doar mijloace general valabile: predici, conferințe, misiuni organizate, vizite pastorale, etc. Esențial este să se acționeze. Desigur, acțiunea perseverentă trebuie să înceapă cu membrii consiliilor și comitetelor parohiale. Ei pot fi convinși să aibă curajul de a ieși din „concursul” nehibzuit. Istoria Bisericii ne amintește că Fer. Augustin, care frecvent se plîngea de „orgiile” pe care „turmentații” le făceau la ospetele iubirii, a convins pe propria sa mamă Monica să renunțe la ofrandele de vin și prăjituri de orez aduse, după obiceiul din Africa, la mormintele martirilor.

Credincioșii de azi, în majoritatea lor, sînt receptivi la asemenea îndemnuri pe care le așteaptă deoarece își dau seama că au pornit pe o cale care le solicită eforturi mari, dar fără un ajutor din afară nu au tăria să evite jocul emulației.

În viața primilor creștini, milostenia colectivă era bine organizată. Ea s-a transformat în secolele următoare, în instituții și organizații

²⁷ Idem, p. 499 sq.

²⁸ D. Voniga, o. c., p. 43.

²⁹ Iohan Iakob Ehrler, *Banatul de la origini pînă acum — 1774*, trad. de Costin Feneșan, Timișoara, 1982, p. 41, ș.u.

³⁰ Fr. Grisellini, *Istoria Banatului timișan*, trad. de B. Bolocan, 1926, p. 177.

specifice, răspunzînd tuturor categoriilor, trecute azi în grija statului. Ceea ce au făcut primii creștini nu se mai poate face azi, dar putem renunța la exagerări, la trufie, la întreceri, limitîndu-ne la mese cuviincioase. În ziua înmormîntării se poate oferi o gustare, o masă frugală, celor care au ajutat într-o formă sau alta, la săvîrșirea actului înmormîntării. În zilele stabilite de Biserică pentru pomenirea morților se pot face parastase și se pot oferi mese simple, servite cu bună-cuviință, apropiindu-se cît de cît de agapele primare. Bunii creștini găsesc posibilități pentru a-și manifesta iubirea față de semenii și pietatea față de răposați. La originea practicilor deviate se află necunoașterea sau insuficienta cunoaștere a învățăturii drepte credințe. Credincioșii trebuie să aibă noțiuni clare în legătură cu rostul pomenilor. Superstițiile, inovațiile, împrumuturile fără discernămint, interpretările arbitrare se combat cu hotărîre. Nu intenționăm să prejudiciem tradiția. Prin ea ne-am păstrat. Dar tradiția trebuie observată și respectată „fără abateri și abuzuri”³¹. Pomană pentru pomenirea morților s-a făcut și se va face, dar să evităm exagerările, devierile de la rostul lor inițial și esențial. Ea trebuie, în esență, să aibă caracter de rugăciune către Dumnezeu și de pioasă cinstire a memoriei decedaților, nu prilej de trufie pentru urmași...

„Deci, cînd faci milostenie, nu trimbița înaintea ta, cum fac fățarnicii, în sinagoge și în ulițe, ca să fie slăviți de oameni: adevăr grăiesc vouă, își iau răsplata cuvenită. Tu, însă, cînd faci milostenie, să nu știe stînga ta ce face dreapta ta” (Matei 6, 2—3).

Prot. dr. MARCU BĂNESCU

³¹ Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Temeiurile învățăturii ortodoxe*, Timișoara, 1981, p. 88.

MĂNĂSTIREA „SF. ILIE DE LA IZVOR” — VASIOVA

Printre valorile care îmbogățesc pământul țării noastre sînt și mănăstirile, neprețuite comori de artă și spiritualitate ortodoxă, care grăiesc peste veacuri despre virtuțile strămoșilor. Considerate oaze de reînviore și consolidare a conștiinței și unității naționale, mănăstirile ortodoxe din Ardeal și Banat au fost distruse de autoritățile habsburgice, care au întreprins o aprigă politică de deznaționalizare a populației românești din Ardeal¹. ... „Ortodocșii români din Banat, asemenea fraților de pretutindeni, au văzut în mănăstiri unul din semnele dăinuirii neamului și legii lor”².

În a doua jumătate a secolului trecut, după ce revoluțiile din Europa au zdruncinat tronurile și cîrmuirile absolutiste, românii din ținutul Bocșei-Vasiova (județul Caraș-Severin), strîngîndu-și rîndurile în jurul altarelor și al preoților, au dorit și s-au zbatut să-și aibă mănăstirea lor, în care să se cultive graiul și tradițiile străbune. Locul consacrat l-au găsit la izvorul denumit „Topolovăț”³, care se găsește la marginea drumului ce duce din comuna Vasiova spre Ocna de fier, la cotitura din pitoreasca vale a Godinovei. După mărturiile localnicilor, apa acestui izvor — dintru început — a fost vindecătoare pentru bolile de ochi⁴. Cea mai grăitoare vindecare menționată este a minerului Alexa Perian din Ocna de fier, care pierzîndu-și vederea într-un accident de mină, și-a recăpătat-o, îndată ce și-a spălat ochii cu apa acelui izvor⁵. Ca să fie de folos tuturor, Dumitru Perian și fiul său Alexa au adîncit izvorul, apoi l-au zidit în piatră, i-au adăugat o boltă, iar în anul 1894 au zidit capela izvorului din cărămidă, împodobind-o cu icoanele donate de pelerini⁶.

Ca o binecuvîntată arvună a viitoarei mănăstiri, credinciosul și donatorul Nicolae Drăgălina din Reșița și Mitru Oancea din Vasiova,

¹ Simion Reli, *Politica religioasă a Habsburgilor în secolul XIX*, Cernăuți, 1928, pp. 494—499.

² Ion B. Mureșianu, *Mănăstiri din Banat*, Timișoara, 1976, p. 6.

³ Prot. dr. Marcu Bănescu, *Începuturile mănăstirii din valea Godinovei și viața ctitorului ei, protos. Macarie Gușcă*, Caransebeș, 1947, p. 8.

⁴ Ibidem.

⁵ Idem, p. 8—9.

⁶ Idem, p. 10—11.

au înălțat peste drum de izvor, pe coasta dealului o cruce de marmură⁷, care stă mărturie despre râvna lor.

Entuziasmul pentru mănăstire crește cu prilejul rugăciunilor care se făceau an de an, în ajunul Sfintului Ilie (20 iulie) și al Schimbării la față (6 august), când se adunau credincioși de toate confesiunile, naționalitățile și stările sociale din împrejurime și de la mai mari depărțări. Clericii au încurajat inițiativa lui Alexa Perian și Nicolae Drăgălina ce și-a pus la contribuție și întreaga sa avere.

Locul potrivit pentru mănăstire fiind găsit, iar dărnicia credincioșilor arătându-se largă, cantorul Moise Gușcă de la mănăstirea Călugăra, jud. Caraș-Severin (viitorul ieromonah Macarie Gușcă), cunoscut și apreciat atât de clericii din județ, cât și de episcopul Nicolae Popea al Caransebeșului și de arhimandritul Filaret Musta, și-a asumat răspunderea ctitoririi sfintului lăcaș. Cu recomandarea ierarhului său, fiind încă la Călugăra, a fost trimis la mănăstirea Sinaia pentru orientarea în viața monahală, unde a fost și tuns în monahism cu numele de Macarie.

După stăruitoarele intervenții ale protopopului Maxim Popovici pe lângă Centrul eparhial, în anul 1904 monahul Macarie Gușcă a fost transferat de la mănăstirea Călugăra la „Sihăstria din valea Godinovei”⁸, spre a continua osteneala inițiatorilor întemeierii mănăstirii care au constituit și o epitropie.

Cu o abnegație rar întâlnită, cu pricepere și tact, monahul Macarie, ajutat de membrii epitropiei mănăstirii, reușește într-un timp foarte scurt să obțină întâi terenul, apoi fondurile și materialele necesare construcțiilor. Prin stăruința lui pe lângă moștenitoarele lui Nicolae Drăgălina, care a murit fără să-și vadă împlinit visul, se definește donația terenului. Pe acest teren, încă în anul 1904 el a ridicat două case modeste: una din cărămidă nearsă, cu fundație de piatră și acoperiș de țiglă, compusă din două camere și bucătărie destinată rugăciunilor până la construirea bisericii, precum și adăpostirea credincioșilor; iar a doua casă de lemn, pe fundație de piatră, acoperită cu țiglă, necesară preotului slujitor.

În anul 1905 începe construirea bisericii, după proiectul înaintat și aprobat de Consiliul Eparhial⁹, lucrările terminându-se în luna septembrie a aceluiași an. Prin mărinimia credincioșilor se completează cele necesare: trei clopote de oțel, obiectele de cult, sculptarea catapetezmei, executată gratuit de Petru Oancea din Vasiova¹⁰, fiul lui Mitru. Pictarea altarului și a catapetezmei neputându-se face până în anul 1946, s-au așezat icoanele împărătești donate de la biserică din Ocna de fier. Toate cărțile de cult necesare au fost donate de profe-

⁷ Idem, p. 27.

⁸ Idem, p. 44—45.

⁹ Idem, p. 53—54.

sorul dr. Constantin Chiricescu, decanul Facultății de teologie din București, dovedindu-se și prin aceasta unitatea spirituală a românilor din toate provinciile locuite de ei.

Sfintirea bisericii a fost făcută prin arhimandritul Filaret Musta, delegatul episcopului Nicolae Popea, în 19 iulie 1907, când a primit denumirea: „Biserica mănăstirii de la Izvor”¹¹, după ce, anterior a fost hirotonit întru ieromonah vrednicul ostenitor și ctitor Macarie Gușcă.

Credincioșii din părțile Vasiovei, ca și din alte localități din regiune vor avea de acum înainte mănăstirea lor cu o biserică mare, luminoasă și primitoare.

Planul de bază al bisericii¹², este în formă de cruce cu trei abside semicirculare, naos, pronaos și exonartex. Absida principală a sfintului altar are tavanul boltit, iar în partea dreaptă, înspre sud, un diaconicon construit mai târziu. Altarul este despărțit de naos printr-o tîmplă de lemn, cu sculptură bogată în relief înalt, executată, așa cum am spus, de meșterul Petru Oancea. Naosul are tavanul boltit semicilindric și două abside laterale cu tavan plat. Pronaosul este de asemenea boltit, fiind despărțit de exonartex printr-un zid cu trei deschideri în arcadă, care se ridică pînă în tavanul bolții; aci, în cotul de sus, arcada are numai două deschideri spre cafasul din pronaos. Cafasul este din lemn sprijinit pe doi stîlpi. Deasupra exonartexului se înalță cele două turle în care sînt clopotele bisericii. Accesul la clopote și cafas se face pe o scară din lemn.

Pictura altarului și a icoanelor tîmplei au fost executate în anul 1946 de pictorul Ștefan Ionescu, în ulei, de factură modestă. Pe boltă au fost reprezentate: Maica Domnului cu Pruncul Iisus în brațe, iar lateral, două scene: „Drumul Golgotei” și „Coborîrea de pe cruce”. Registrul următor a reprezentat pe Sfinții Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan. Pictura catapetesmei a fost executată de același meșter, care a folosit o cromatică plăcut armonizată. Compozițiile se desfășoară pe înălțime, susținute de o construcție echilibrată. Stilul de lucru este de o influență ușor neobizantină.

Din cauza intemperiilor, a umidității și a mișcărilor seismice, tencuiala interioară a bisericii a suferit serioase dislocări și crăpături, îndeosebi la bolți, iar pictura din altar a prezentat cojeli, exfolieri, desprinzîndu-se în unele locuri chiar numai la atingere. Din această cauză s-au impus urgente măsuri de remediere, ceea ce s-a și început în toamna anului 1983, datorită condițiilor favorabile create de Centrul eparhial, inițiativa și conducerea lucrărilor de restaurare avîndu-le duhovnicul așezămîntului mănăstiresc, ieromonahul Olivian Bindiu. S-au executat lucrări de înlocuire a tencuielilor căzute și cră-

¹⁰ Idem, p. 63.

¹¹ Idem, p. 71.

¹² Pictoriței Florica Lepădat îi datorez deosebită recunoștință pentru informațiile ce mi-a dat despre pictura, arhitectura și repararea bisericii.

pate, s-au răzuit picturile murale din sfântul altar și zugrăvelile din biserică, executându-se lucrări de netezire și de gletuire a tuturor tencuielilor, în vederea împodobirii sfântului locaș cu pictură murală corespunzătoare în tehnica tempera grasă.

Pictura a fost executată de Florica Lepădat din Drobeta-Turnu Severin. Cromatica picturii este caldă, folosind ca dominante tonurile de ocră, luminoase, care crează o atmosferă de liniște și înălțare sufletească.

În altar e reprezentată Maica Domnului încadrată de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril și de regii David și Solomon. Urmează Sfinții Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan, jertfa lui Avraam și cina de la Emaus, în naos — Iisus Pantocrator, iar în medalion — Sfânta Treime, continuând în pronaos cu medalionul Maicii Domnului. Medalioanele centrale sînt înconjurată de cei patru evangheliști, cei patru prooroci mari și patru melozi. Urmează compoziția care reprezintă scene din viața lui Iisus și a Maicii Domnului.

Registrul de jos reprezintă pe sfinții mucenici și cuvioși, apoi portretul ierarhului și al ctitorului — protosințelul Macarie Gușcă. Cafasul are numeroase arcade, cu ornamente și medalioane, cu sfinți cuvioși, îngeri, și medalionul cu Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, hramul mănăstirii.

Dorința exprimată de ctitorul Macarie, cu valoare testamentară¹³, de a se picta întreaga biserică, s-a putut realiza abia după 37 ani de la moartea sa.

De la întemeierea mănăstirii și pînă în anul 1938, regretatul ieromonah Macarie a slujit biserica mai mult singur, stînd zi și noapte la dispoziția credincioșilor care apelau la serviciile sale. În anul 1938, Episcopia Caransebeșului a adus un grup de maici din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care dau o nouă orientare modestei mănăstiri din valea Godinovei. Cu decizia Consiliului Eparhial nr. 5686 B/ din 15 noiembrie 1938¹⁴ se înființează mănăstirea de maici „Sf. Ilie de la Izvor” de lingă Vasiova, stareță fiind numită monahia Alexandrina Colibaba.

Spațiul locuibil din cele două case existente fiind nesatisfăcător pentru maici, energica stareță, cu sprijinul Consiliului Eparhial, s-a străduit să construiască în anul 1940 o clădire corespunzătoare cu etaj, sus pe coasta dealului, cu fața spre altarul bisericii, cu un culoar, din care se intra în cele 20 chilii, fundația clădirii fiind din beton și piatră, iar acoperișul de țiglă și o parte din tablă. S-a mai construit și un foișor pentru slujbe în timpul hramului. Cu efort susținut, cu colaborarea activă a obștii, a Conducerii eparhiale și bunăvoința credincioșilor mănăstirea a realizat în scurt timp un inventar satis-

¹³ Prot. dr. Marcu Bănescu, o. c., p. 89.

¹⁴ Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, Caransebeș, nr. 5686 B/1938. III—66—938.

făcător, spre a-și putea desfășura activitatea nu numai pe plan duhovnicesc, ci și economic. S-au prevăzut spații anexe pentru gospodărie și mici ateliere, unde maicile au lucrat cu sirguintă, împletind munca cu rugăciunea. La venitul realizat din ateliere s-a mai adăugat cel din produsele agricole, de la biserică, din donații, etc.

Pe lângă activitatea generală a obștii s-a stabilit orarul zilnic pentru consolidarea sufletească a viețuitoarelor. Este demnă de remarcă grija cu care ierarhul a urmărit disciplina monahală, educarea și formarea duhovnicească a obștii monahale, stabilindu-se ore de meditație personală, de învățămînt și instruire religioasă, cu lecții de catehism, morală, tipic și cîntare bisericească, precum și participarea regulată la slujbele religioase. S-a programat și împărtășirea cunoștințelor de gospodărie și igienă, care erau date în sarcina stareței ¹⁵.

Conducerea mănăstirii a fost asigurată de stareță, cu colaborarea activă și eficientă a consilierilor: economic, duhovnicesc și de judecată, cei doi duhovnici-protosincelli Macarie și Vichentie — avîndu-și contribuția temeinică. Cu controlul și îndrumarea necesară pentru respectarea dispozițiilor chiriarhale a fost însărcinat ieromonahul Iustinian Dalea ¹⁶. Prezența călugărilor în liniștita sihăstrie din valea Godinovei a produs o neașteptată bucurie multimei de credincioși care o cercetau. La modestia care o caracterizase pînă acum s-a adăugat măreția slujbelor bisericești înfrumusețate prin participarea activă a maicilor, atît la paracliserie, după frumoasa rînduială a marilor chinovii ortodoxe, cît și la înălțătoarea cîntare bisericească armonizată, condusă cu iscusință de stareța Alexandrina Colibaba, care pe lângă pregătirea muzicală de specialitate a avut și experiența de dirijor.

Prin activitatea duhovnicească, organizatorică și economică, mănăstirea a ajuns una din așezămintele monahale cele mai prospere.

În anul 1953, prin hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, comunicată mănăstirii cu ordinul sfîntei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului nr. 3330 Pr./ din 8. VII. 1953 ¹⁷, se înființează în mănăstire „Preventoriul T.B.C. infantil”, care ocupă clădirea mare cu etaj, maicile dîndu-și aportul cu conștiinciozitatea caracteristică, încît unele au fost și evidențiate pentru serviciile aduse îngrijirii copiilor ¹⁸.

Ctitori și binefăcători ai mănăstirii au fost Dumitru Perian și fiul său Alexa — ctitorii capelei izvorului și primii inițiatori — împreună cu Nicolae Drăgălina. Fiicele ultimului — Maria și Petria — au executat testamentul de donație după moartea tatălui lor, dar cel care a pus la temelia mănăstirii întreaga sa capacitate de muncă și rodul os-

¹⁵ Arhiva mănăstirii, dosar nr. 1 cu corespondența intrată și ieșită 1938—1960, act. 61/12.IX.1942.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, nr. 4836/1952, I—78—2 X. 952, și nr. 330/8.VII.1953.

¹⁸ Arhiva mănăstirii, ibidem, nr. 18/26.IV.1957.

Mănăstirea „Sf. Ilie de la Izvor” din Vasiova.

tenelilor sale a fost ieromonahul Macarie Gușcă, considerat ctitor al așezămîntului.

Suținători și colaboratori ai lor au mai fost: Gheorghe Drăgălina, Mitru Oancea și fiul său Petru (sculptorul catapetesmei), Constantin Stancovici, Aurel Pocrean, Iosif Vuc, Ion Donda, Traian Peciniaga, Iosif Balea, Nicolae Florea, avocatul Ion Budințian¹⁹ și alții.

Clericii care au încurajat și susținut entuziasmul lor au fost: protopopul Maxim Popovici din Bocșa montană, preoții: Basiliu Nemoian, parohul Vasiovei, Constantin Păușian din Ocna de fier, Petru Ieremia din Cilnic, la care s-a adăugat profesorul dr. Constantin Chiricescu, decanul Facultății de Teologie din București. Un ajutor moral considerabil au primit din partea protopopului Lugojului, dr. Gheorghe Popovici și din partea cărturarului Tiberiu Braniște, care prin deosebitul lor prestigiu au ajutat la înlăturarea dificultăților inerente începutului. Înțelegerea largă, sfat și binecuvîntare au primit din partea înțeleptului episcop al Caransebeșului Nicolae Popea și din partea arhimandritului Filaret Musta²⁰. Dar cei care au consolidat ctitoria cu dărnicia curată a inimilor lor au fost ctitorii anonimi, poporul cel numeros și entuziast.

Preoții slujitori ai altarului mănăstirii, de la început pînă în zilele noastre, au fost zece, dar cel care s-a înscris în cartea de aur a

¹⁹ Prot. dr. Marcu Bănescu, o. c., pp. 22—39 și următoarele.

²⁰ Idem, pp. 24—65.

mănăstirii cu însăși ființa sa a fost protosinCELul Macarie Gușcă. S-a născut în 14 septembrie 1866 în comuna Cilnic, jud. Caraș-Severin, de copil vădind înclinații deosebite pentru viața monahală. A fost în pelerinaj la Locurile Sfinte cu binecuvîntarea episcopului Nicolae Poppea, apoi a urmat cursurile de cîntăreț bisericesc conduse de renumitul teolog dr. Gheorghe Popovici din Lugoj. A obținut și diploma de absolvire a Institutului teologic din Caransebeș²¹. În anul 1894 a fost numit cantor la mănăstirea Călugăra²². Trimis de episcopie la mănăstirea Sinaia, a fost tuns în monahism în 29 iunie 1902, dîndu-i-se numele de Macarie²³. Ulterior a fost încredințat să se ocupe de problemele ctitoriei de la Vasiova, dar e transferat definitiv abia în anul 1907, după ce a terminat toate construcțiile planificate. În acel an a fost hirotonit ieromonah și rînduit ca duhovnic la ctitoria sa. Pentru rîvna și pregătirea sa teologică, este delegat de episcopie adeseori cu sarcini misionare, sau să administreze parohiile vacante și să ajute pe preoții bolnavi²⁴.

Părintele Macarie a dus o viață aspră, simplă, smerită. A fost blind, milostiv și neobosit în îndeplinirea misiunii sale, stînd la dispoziția tuturor, fără deosebire de stare materială, credință religioasă sau naționalitate. La sfințirea locului a adăugat alesele sale calități și ținuta sa cuvioasă. Ziua și noaptea a fost căutat, atît de cei simpli, cît și de cei învățați, să-i întărească cu rugăciunea, sau măcar cu atingerea. Însuși episcopul de atunci al Caransebeșului, dr. Iosif Traian Bădescu, prețuindu-i calitățile duhovnicești, a cerut ca, după moarte, să fie prohodit de acest călugăr smerit, ceea ce s-a împlinit în anul 1933. Prezența acestui nevoitor și luminat călăuzitor a fost o adevărată binecuvîntare pentru întregul ținut. Peste 40 de ani s-a nevoit părintele Macarie pe vatra acestei mănăstiri, temeluind ziduri și suflete. În 9 ianuarie 1947 a fost chemat de Arhiepiscopul cel veșnic ca să-l încununeze pentru „lupta cea bună ce a luptat”. A fost înmormîntat lîngă ctitoria sa, plîns de obștea maicilor și a credincioșilor, care au rămas să se mîngie cu amintirea chipului său blind și smerit și cu sărutarea modestei cruci care-i străjuiește mormîntul.

În anul 1940 obștea monahală a mănăstirii a primit un iscusit duhovnic în persoana ieroschimonahului Vichentie Mălău²⁵, avînd ucenicie temeinică de 18 ani la Sfîntul Munte Athos, apoi în mănăstirea Secu, jud. Neamț. Acolo s-a format duhovnicește ascultînd și urmînd pilda marilor nevoitori. Prin bogata sa experiență monahală, părintele Vichentie a devenit un povățuitor iscusit, căutat cu însetare atît de monahi, cît și de mirenii dornici de mîntuire. Din anul 1940 pînă în 1945 a fost preot la Vasiova Banatului, completînd activitatea părin-

²¹ Idem, p. 79.

²² Idem, pp. 80—81.

²³ Idem, p. 83.

²⁴ Idem, pp. 86—87.

²⁵ Ieromonah Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 593.

telui Macarie cu bogata sa experiență monahală. A adus o contribuție de seamă la organizarea obștei monahale și la inițierea duhovnicească a viețuitoarelor mănăstirii. Dar pentru aspra sa nevoită la care s-a supus din tinerețe, s-a stins din viață numai la vîrsta de 58 ani. A fost înmormîntat lîngă biserică, de unde ulterior l-au exhumat ucenicii săi de la mănăstirea Secu, spre a-l depune în gropnița mănăstirii lor.

Ca să împlinească golul lăsat de ieroshimonahul Vichentie Mălău, episcopia transferă la Vasiova pe protosincelul Calistrat Bobu, avînd metania în vestita chinovie Sihăstria din jud. Neamț. Începînd din anul 1942 a slujit monahismul bănățean și în mănăstirile: Timișeni, Săraca și Partoș²⁶. A viețuit în mănăstirea „Sf. Ilie de la Izvor” din Vasiova timp de 30 ani; păstrînd acolo nestinsă candela rugăciunii. În afara activității duhovnicești, părintele Calistrat și-a înscris numele în viața mănăstirii și prin construirea unei case²⁷ cu trei camere, culoar și dependințe, în fața căreia are și o fîntînă cu apă potabilă.

Cu bogata sa experiență monahală și cu rîvna pentru o viață închinată binelui și păcii, a fost pentru obștea mănăstirii și pentru credincioși o făclie călăuzitoare și mîngietoare, pînă în anul 1975, cînd s-a mutat la Domnul, fiind înmormîntat alături de părintele Macarie.

Pentru scurtă vreme au mai slujit altarul mănăstirii următorii ieromonahi: Elisei Holban (1944), Alexe Udrea (1945), Nectarie Pintilie (1946), Serafim Stan (1973—1975), Ghicherie Moraru (1975), Arsenie Radu (1975—1980).

Acesta din urmă s-a străduit să răspundă dorinței ctitorului Macarie de a se picta întreaga biserică, punînd bazele materiale ale viitoareii lucrări.

Începînd din anul 1982, duhovnicul așezămîntului mănăstiresc este tînărul ieromonah Olivian Bindiu, născut în anul 1956 în comuna Rodna județul Bistrița Năsăud. A absolvit Seminarul teologic din București, inițierea în viața monahală făcînd-o în mănăstirile din Arhiepiscopia Bucureștilor, unde i s-a făcut tunderea în monahism. Hirotonia ca ieromonah a primit-o în Banat, pe seama așezămîntului mănăstiresc din Vasiova. Cu energie și spirit gospodăresc își începe activitatea atît pe plan duhovnicesc, prin asigurarea slujbelor religioase, cît și pe plan economic-gospodăresc, prin întreținerea clădirilor în condiții optime precum și pictarea bisericii.

Împreună cu cele cinci viețuitoare, viața de mănăstire se continuă nestingherită, credincioșii bănățeni din aceste locuri fiind mulțumiți că își au mănăstirea lor de pe valea Godinovei, unde găsesc înțelegere, sprijin și mîngiere sufletească prin slujbele și rugăciunile ce se fac cu regularitate în biserică și prin îndeplinirea cu prisosință a menirii ei.

Monahia PATRICIA CODĂU

²⁶ Idem, p. 684.

²⁷ Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara nr. 3148/19.VI.1958, I—78/1958.

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

OMAGIUL FAPTELOR CELEI DE A 40-A ANIVERSĂRI

Întregul popor român cinstește cu ne-
aseamuite realizări împlinirea celor 40 de
ani de viață nouă, viață a faptelor mărețe
împlinite de toți oamenii muncii de la
orașe și sate, din uzine și de pe ogoare,
de pretutindeni unde timpul României celei
noi și-a pus amprenta veșniciei sale.

În acest context, prezentăm în cele ce
urmează doar câteva din aceste fapte ale
strădalnicilor oameni din județele Caraș-
Severin, Timiș, Arad și Hunedoara, care
s-au angajat să producă mai mult și mai
bine în cinstea măreței aniversări.

USCAREA FURNALULUI NR. 1 DIN REȘIȚA

După terminarea modernizării și preda-
rea la beneficiar a preîncălzitoarelor de
aer, colectivul de constructori de obiec-
tive industriale din Reșița, au acționat cu
toate forțele pentru a grăbi intrarea în
funcțiune a furnalului nr. 1 de la C.S. Re-
șița, menit să contribuie la sporirea sub-
stanțială a producției de fontă și la re-
ducerea consumului specific de cocs. A
început procesul de uscare a agregatu-
lui, urmînd ca după 16 zile, acesta să ela-
boreze prima șarjă de fontă. Concomitent,
se desfășoară verificările și probele teh-
nologice la consola și automatul progra-
mabil pentru dozarea șarjei și a celorlalte
instalații aferente.

CANTITĂȚI SUPLIMENTARE DE CHERESTEA

Formațiile de lucru din exploatarea fo-
restiere și de prelucrare ale I.F.E.T. și
C.P.L. Caransebeș, organizîndu-și mai bine

munca, folosind cu randamente superioare
mașinile și utilajele din dotare, au înre-
gistrat indici de productivitate superiori.
Aceasta, concomitent cu mai buna valori-
ficare a masei lemnoase, le-a permis să
livreze însemnate cantități de cherestea
peste prevederile planului. În luna iunie
aceste depășiri au însumat peste 770 mc
de cherestea, producția suplimentară pe
primul semestru ajungînd astfel la 3.470 mc.
În același timp, colectivul de la C.P.L.
Caransebeș a produs peste plan mai bine
de 10.000 mp furnire estetice.

O MODERNĂ UZINĂ COCSOCHIMICĂ

Cea mai veche vatră de metal a pa-
triei își va îmbogăți zestrea siderurgică
cu un nou și modern obiectiv — uzina
cocschimică. Amplasată pe valea Țerovei,
noua uzină, a cărei construcție a și în-
ceput, va avea în final o capacitate de
660.000 tone cocs pentru nevoile Combi-
natului siderurgic din localitate și pentru
alți beneficiari din țară. De menționat că
metalurgia reșițeană va cunoaște și alte
înnoiri odată cu modernizarea furnalului
nr. 1 și finalizarea lucrărilor privind creș-
terea producției și calității aglomeratului
autofondant necesar producției de fontă.

RAPORT MUNCITORESC

Colectivul de oameni ai muncii de la
Întreprinderea de întrepriză și construcții
montaj Caraș-Severin au reușit să predea
la cheie 861 de apartamente, din care 384
numai în municipiul Reșița și numai în
primele șase luni ale acestui an. În ace-
lași timp, constructorii raportează termina-
rea lucrărilor de alimentare cu apă a ora-
șului Băile Herculane și a comunei Toplet.
Între recente realizări ale întreprinderii
se înscrie și finalizarea operațiunilor de

trecere de pe combustibil lichid pe combustibil solid a centralei termice de la B.J.A.T.M. Reșița.

PRIMELE CANTITĂȚI DE ȘISTURI BITUMINOASE LA TERMOCENTRALA ANINA

În depozitul de combustibil al termocentralei din Anina au intrat primele cantități de șisturi bituminoase din cele 100.000 tone prevăzute în vederea punerii în funcțiune a acestui important obiectiv energetic. Alături de utilajele grele de excavat și transportat din carieră, la pregătirea șisturilor contribuie mașini de haldat de mare capacitate și o originală instalație de sfărîmarea-selecare denumită în limbajul specialiștilor „tromel-concator”, construit special pentru această operație. De menționat că în carierele de exploatare au fost deja pregătite aproximativ 6 milioane tone de șisturi.

NOI SONDE PETROLIERE ÎN BANAT

Sondorii schelei de foraj din Zădăreni își intensifică eforturile de a pune în funcțiune un număr sporit de sonde petroliere menite să contribuie la sporirea cantității de țiței extras. Numai pe raza schelei de producție petrolieră din Șandra, bunăoară, au fost puse în funcțiune un număr de 23 sonde noi, cu 7 mai multe decât prevedeau sarcinile de plan pe primul semestru al anului. Acest succes va însemna pentru economia națională extragerea zilnică a aproximativ 370 tone țiței.

NOUTATE ÎN OBTINEREA BIOGAZULUI

Un colectiv de specialiști de la S.M.A. Orșova, județul Timiș, a realizat o originală instalație de producere a biogazului cu o capacitate de 480 m.c. pe zi. Noutatea sa constă în aceea că în locul bazinelor clasice din beton instalația utilizează ca generatoare de biogaz două cisterne vechi casate, a căror golire și umplere se face mult mai rapid, în condițiile asigurării unei producții continue de bio-

gaz. Beneficiarul instalației — Asociația intercooperatistă pentru creșterea și îngrășarea taurinelor din localitate — folosește biogazul obținut inclusiv la producerea curentului electric, prin punerea în funcțiune, cu ajutorul energiei în combinație cu motorina, a unui grup electrogen de 25 kVA.

BILANȚ RODNIC

Trustul antrepriză generală de construcții-montaj Timișoara — unitate fruntașă în întrecerea socialistă — a atins, înainte de termen, nivelul producției planificate pe prima jumătate a anului. În această perioadă, constructorii timișeni au înălțat la Timișoara, Lugoj, Sinicolaul Mare, Jimbolia, Deta, noi blocuri de locuințe însumând peste 1.800 apartamente, număr superior prevederilor de plan. Tot în prima jumătate a anului, constructorii antreprizei județului nostru au mai dat în folosință un modern complex comercial universal în orașul Deta, un dispensar-polclinică în ansamblul civic Circumvalațiunii din Timișoara, o sală de sport și o nouă autogară la Sinicolaul Mare, alte construcții social-culturale și edilitar-gospodărești. Volumul sporit de construcții realizate de șantierele trustului timișorean au la bază soluții eficiente de organizare a producției și a muncii, creșterea gradului de industrializare a lucrărilor, extinderea utilizării panourilor mari și a altor elemente prefabricate gata finite în poligon, generalizarea sistemului de lucru în acord global.

MAȘINĂ UNIVERSALĂ DE SUDAT ELECTRIC PRIN PRESIUNE

Recent, specialiștii Institutului de sudură și încercări de materiale din Timișoara au realizat o nouă mașină universală de sudat electric prin presiune, destinată unităților constructoare de mașini și șantierele de construcții. Cu ajutorul a trei mașini se execută simultan mai multe puncte de îmbinare cu o suprafață totală de 200 mmp. Alte avantaje: creșterea de 4—6 ori a productivității muncii, reducerea importului cu circa 400.000 lei, diminuarea cu 10 la sută a consumului de ener-

gie electrică. De reținut faptul că noul utilaj face parte dintr-o serie de patru tipuri constructive concepute din elemente modulate, în așa fel încât prin compunerea acestora să poată fi realizată o întreagă familie de mașini de sudat, cuprinzând 58 de variante de utilizare.

RODNICIE ECONOMICĂ

Colectivele de oameni ai muncii din economia municipiului Lugoj raportează în cinstea celor două mari evenimente politice ale acestui an noi și semnificative fapte de producție. În primul semestru din 1984, la întreprinderea de utilaje de ridicat și transportat au fost realizate, peste prevederi, două poduri rulante, 9 macarale portale și 30 automacarale iar la I.U.P.S., „9 Mai” mai multe utilaje și piese de schimb pentru industria ușoară, în valoare de aproape 3 milioane lei. La rândul său, colectivul de la întreprinderea de produse ceramice „Mondial” a livrat, suplimentar, beneficiarilor, 330 mii blocuri de beton, 5 mii mc. granulit și 5 mii mp. faianță, în condițiile încadrării în normele de consum repartizate. Cu rezultate bune au încheiat primul semestru și oamenii muncii de la Filatura de mătase naturală, realizând în plus, 400 kg. fire mătase naturală și confecții textile în valoare de peste 1 milion lei.

PIAȚA SOARELUI

În orașul Arad a apărut un nou obiectiv urbanistic căruia îi spunem „Piața Soarelui”. Numele îi vine de la instalațiile pentru captarea energiei solare montate în acest punct. Este o construcție îndrăznească urmărind să înlocuiască combustibilii clasici cu energie neconvențională în treburi casnice. Este pentru prima oară când în orașul Arad, soarele este „pus la lucru” prin cele 1600 de captatoare montate deasupra pieței agroalimentare din cartier.

Energia captată în acest fel este suficientă pentru a încălzi apa menajeră necesară unui număr de 900 de apartamente din zonă, din primăvară pînă în toamnă.

Economia adusă prin utilizarea acestui sistem este apreciabilă.

Concepută și realizată de un colectiv de arhitecți și ingineri de la centrul local de proiectare, instalația din „Piața Soarelui”, prezintă și un alt avantaj: panourile montate constituie în același timp și acoperiș pentru piața unde sînt așezate.

Rezultatele bune obținute îndreptătesc construirea de noi instalații asemănătoare menite să servească locatarilor arădeni care se vor bucura de căldura soarelui nu numai în înțelesul strict al cuvîntului.

PREMIERE PE TRAIECTORIA OȚELULUI

În anul 1944 toată producția de oțel a Hunedoarei a fost de 9500 tone. La ora actuală, oțelăria Martin nr. 2 dă, în decurs de 24 ore, mai mult metal decît în întregul an amintit. Numai un singur cuptor de 400 tone pe șarjă elaborează anual tot atîta oțel cît produceau oțelăriile României în anul 1938. Răspunzînd sarcinilor trasate, oțelarii și constructorii au modernizat cuptoarele existente și au creat altele noi. La data de 5 mai 1958 a intrat în funcțiune primul cuptor de capacitate mare de la oțelăria Martin nr. 2, care era, la vremea respectivă, cel mai mare agregat de acest gen din țară. A fost un moment de bucurie dar și un examen. În anii următori, pe aceeași platformă s-au rînduit 8 cuptoare. Deși a fost vorba de agregate dotate cu tehnică superioară, oțelarii le-au sporit mereu capacitatea. Pe platforma noii oțelării s-a creat, în premieră mondială, renumita „lance” hunedoreană pentru însuflarea oxigenului în cuptoare.

Pe traiectoriile oțelului hunedorean s-au înscris și alte realizări de prestigiu. Micile cuptoare electrice nu mai există. În locul lor au apărut cuptoare electrice de 20, de 50 și de 100 tone pe șarjă. La oțelăria electrică nr. 1 se aplică, în premieră pe țară, tehnologia de tratare a oțelului în vid, iar colectivul de la oțelăria Martin nr. 1 realizează cu succes multe mărci de oțeluri speciale care altădată se produceau numai în cuptoare electrice.

**VIGUROASA DEZVOLTARE A TINEREI
RAMURI INDUSTRIALE ARĂDENE :
INDUSTRIA PETROLULUI**

Constituită în anul 1967, Schela de foraj de la Zădăreni are rolul de a aduce la suprafață „aurul negru” descoperit în subsolul județului. Sondele săpate de atunci și până în prezent au conturat numeroase drumuri spre lumină a „aurului negru”. Sondorii arădeni, cîștigînd experiență au realizat mai ales în ultimii ani

remarcabile succese. Putem aminti că doar în 1983 ei au forat cu 18 000 m. mai mult decît în 1982, lucru perfect explicabil dacă ne gîndim că durata ciclului D.T.M. a scăzut la 22,3 zile (instalație) lună față de 35,1 zile (instalație) lună în 1982 și că în 1983, timpul neproductiv a fost diminuat cu 35,2% față de anul precedent. Tot astfel este de amintit că în primul semestru al anului 1984 au terminat cu 16 sonde mai mult decît în primul semestru al anului 1983.

VIZITA OFICIALĂ A PREA FERICITULUI PATRIARH IUSTIN ÎN GRECIA

Între 24—29 mai 1984, Prea Fericitul Patriarh Iustin, însoțit de Înalt Prea Sfinții Mitropoliți Teoctist al Moldovei și Sucevei, Antonie al Ardealului și Nestor al Olteniei, de Prea Sfinții Episcop vicar Patriarhal Vasile Tîrgovișteanul, de P. C. Arhidiacon Ion Bănățeanu, secretarul Cabinetului Patriarhal și de P. C. Arhidiacon Laurențiu Movileanu, de la catedrala patriarhală din București, a făcut o vizită oficială Bisericii Ortodoxe a Greciei, la invitația Prea Fericitului Arhiepiscop Serafim al Atenei și întregii Elade.

Joi, 24 mai a.c., la sosirea pe aeroportul din Atena, delegația a fost întâmpinată de Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim și de membrii Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe a Greciei, precum și de alți ierarhi și clerici. Au fost de față dl. I. Kapsis, ministru adjunct la Ministerul de Externe, și dl. C. Ecobescu, ambasadorul R. S. România la Atena și membri ai Ambasadei Române.

La coborîrea din avion, Prea Fericitul Patriarh Iustin a fost întâmpinat de fanfara și garda militară de onoare, drapelele României și Greciei fiind arborate pe tot parcursul șederii delegației române la Atena.

La orele 18 a avut loc primirea oficială a delegației Bisericii Ortodoxe Române, în catedrala Arhiepiscopiei Atenei, cu care prilej cei doi înfrățitori de Biserici au rostit cuvîntări. A fost de față dl. Stilianos Papatemelis, ministru adjunct la Ministerul Învățămîntului și Cultelor.

A doua zi la orele 11, întreaga delegație a Bisericii Ortodoxe Române a luat parte la sesiunea festivă a Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe a Greciei, cu care prilej Prea Fericitul Patriarh Iustin a fost decorat cu „Crucea de onoare a Bisericii Greciei”, iar ceilalți membri ai delegației au fost decorați cu „Crucea de aur” și „Crucea de argint” a Sf. Apostol Pavel. Cei doi conducători de Biserici au rostit cuvîntări. După amiază a avut loc vizita la Ministerul Învățămîntului și Cultelor din Grecia, delegația fiind primită de Ministrul Apostolos Kaklamanis, de față fiind Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei și o parte din membrii Sfîntului Sinod permanent al Bisericii Greciei. În seara zilei, s-a făcut o vizită la Facultatea de teologie din Atena. Delegația a fost însoțită de Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei, de dl. A. Kaklamanis și de alte persoane oficiale.

În continuare, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost invitată la cina oficială oferită de Ministrul Învățămîntului și Cultelor, la hotelul „Astoria” din Atena, în vecinătatea imediată a colinei Acropole. La această masă au fost prezenți: ministrul A. Kaklamanis, secretarul general Beis, ministrul adjunct S. Papatemelis, ministrul adjunct Moralis, directorul Teodorakopolis, decanul Facultății de teologie, Episcopul Ianulatos, Profesorul Nisiotis, precum și alte personalități ale vieții științifice și culturale din Atena.

În ziua de sîmbătă, 26 mai, a avut loc recepția oficială oferită de Ambasada R. S. România la Atena, în cinstea Prea Fericitului Patriarh Iustin. La recepție au participat: Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei, însoțit de membrii

Sfintului Sinod permanent al Bisericii Greciei, precum și alte personalități din viața culturală și politică a Greciei.

Duminică 27 mai, la catedrala Arhiepiscopiei din Atena s-a oficiat sfânta liturghie comună, iar masa a fost oferită la mănăstirea Pendeli de lângă Atena. Cu ocazia acestor evenimente, conducătorii celor două Biserici Ortodoxe surori au rostit cuvântări și s-a făcut schimb de daruri.

Seara s-a făcut o vizită în localitatea Sunion, aflată la aproximativ 60 km, de Atena.

Marți, 29 mai a fost vizitat Seminarul teologic „Rizariion” din Atena și reședința Prea Fericitului Arhiepiscop Serafim. La orele 13,00 Prea Fericitul Patriarh Iustin și membrii delegației au fost primiți de Excelența Sa domnul Andreas Papandreu, primul ministru al Guvernului Republicii Elene.

La ora 18, delegația Bisericii Ortodoxe Române a părăsit Grecia, pe calea aerului, cu aceleași onoruri ca și la sosire.

*

În timpul acestei vizite în Grecia, Prea Fericitul Patriarh Iustin și membrii delegației au fost primiți de către Președintele Republicii Elene, Domnul Constantin Karamanlis și de Primul Ministru Andreas Papandreu.

Cu această ocazie, din partea Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu au fost transmise Președintelui Republicii Elene și Primului Ministru un salut cordial și cele mai bune urări, iar poporului grec urări de bunăstare și progres.

Mulțumind, Domnii Constantin Karamanlis și Andreas Papandreu au rugat să se transmită Președintelui Republicii Socialiste România Domnul Nicolae Ceaușescu un salut prietenesc și cele mai bune urări de sănătate și fericire personală, de progres și prosperitate poporului român prieten.

*

Prestigiul de care se bucură P. F. Patriarh Iustin în Grecia, precum și respectul pe care Biserica și poporul grec îl nutresc față de Biserica și poporul român — ambele Biserici și popoare fiind însuflețite de dorința comună a statornicirii unei păci trainice în Balcani și în întreaga lume, — au conferit vizitei Întâistătătorului Bisericii noastre un caracter aparte, fiind considerată la cel mai înalt nivel.

Primirea oficială la catedrala Arhiepiscopiei din Atena, participarea la sesiunea festivă a Sfintului Sinod permanent, înalte distincții acordate, precum și întâlnirea cu profesorii și studenții Facultății de teologie din Atena au marcat strânsele legături tradiționale dintre cele două Biserici Ortodoxe surori, precum și dorința fierbinte de amplificare a lor pe viitor.

Vizita Prea Fericitului Patriarh Iustin în Grecia, al cărui program întocmit de gazde a inclus întâlniri la cel mai înalt nivel, atât bisericești cât și de stat, a contribuit și la adâncirea relațiilor dintre cele două popoare, român și grec. (Fl. Roșca).

IN MEMORIAM: EPISCOPUL IOSIF GAFTON AL RÎMNICULUI ȘI ARGEȘULUI

La 9 iunie 1984 a încetat din viață Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului.

Regretatul episcop s-a născut la 5 decembrie 1896 în satul Puțeni-Tecuci ca fiu de preot. A urmat cursurile școlii primare în satul natal, ale Seminarului teologic din Galați și ale Facultății de teologie din București, pe care le-a terminat în anul 1924.

În 14 octombrie 1925 a fost hirotonit preot pe seama bisericii din satul Rotari-Prahova, unde a păstorit, cu frumoase rezultate pastorale și gospodărești, până la 1 noiembrie 1935, când a fost mutat la biserica „Sf. Ecaterina” din București.

Între 1941—1943, 1 decembrie a fost consilier cultural și administrativ la Cancelaria Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Rămas văduv încă din anul 1933, a fost tuns în monahism la mănăstirea Neamț în 28 noiembrie 1942, iar ulterior a fost hirotonit protosinghel.

La 1 noiembrie 1943, a fost numit vicar al Patriarhiei Române, iar o lună mai târziu, Sfântul Sinod, în ședința sa din 3 decembrie 1943, l-a ridicat la rangul de arhieru vicar al Patriarhiei Române, cu titlul de „Sinaitul”. În 9 decembrie a fost hirotonit arhieru în catedrala patriarhală din București, de însuși regretatul patriarh Nicodim, înconjurat de alți trei ierarhi.

La 15 ianuarie 1944, Marele Colegiu Electoral l-a ales ca episcop de Argeș, iar la 21 mai 1944 a fost înscăunat la Curtea de Argeș.

Între 31 ianuarie — 10 februarie 1945, episcopul Iosif a condus delegația Bisericii Ortodoxe Române care a participat la alegerea și întronizarea regretatului patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii.

În 11 martie 1948, regretatul episcop a fost delegat și cu conducerea Eparhiei Rîmnîcului pînă la începutul anului 1949, respectiv pînă la aplicarea noului Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Creîndu-se Episcopia Rîmnîcului și Argeșului, Sfântul Sinod a aprobat ca Prea Sfințitul Iosif al Argeșului să devină „Episcop al reîntregitei Eparhii a Rîmnîcului și Argeșului, cu titlul de Episcop al Rîmnîcului și Argeșului”.

Înscăunarea P. S. Sale la Rîmnîcu Vilcea s-a făcut în ziua de 27 martie 1949, unde a păstorit pînă la data decesului.

În ziua de 11 iunie 1984 a sosit la Rîmnîcu Vilcea Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin pentru a lua parte la funerariile Prea Sfințitului Episcop Iosif fiind înțîmpinat de înalții ierarhi sosiți la Centrul eparhial și de un număr mare de preoți și credincioși.

În ziua de 12 iunie a.c., la orele 8 s-a oficiat sfînta liturghie de către I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, însoțit de P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, Vicar patriarhal și P. S. Arhieru vicar Gherasim Hunedoreanul, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

La orele 11 toți ierarhii prezenți în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin, au început săvîrșirea slujbei prohodului.

Din sobor au făcut parte: I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Dr. Antonie, Mitropolit al Ardealului, I. P. S. Dr. Nestor, Mitropolit Olteniei; P. S. Epifanie, Episcopul Buzăului; P. S. Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor; P. S. Emilian, Episcopul de Alba-Iulia; P. S. Vasile, Episcopul Oradiei; P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal; P. S. Roman Ialomîțeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. Episcop vicar Damaschin Severineanul al Arhiepiscopiei Craiovei; P. S. Arhieru vicar Gherasim Piteșteanul al Rîmnîcului și Argeșului și P. S. Gherasim Hunedoreanul, Arhieru vicar al Episcopiei Aradului.

Au rostit cuvîntări Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei și P. S. Arhieru vicar Gherasim Piteșteanul.

La sfîrșitul slujbei, sicriul cu trupul neînsuflețit al P. S. Episcop Iosif a fost purtat pe umeri de numeroși preoți și s-a făcut ocolul catedralei episcopale, fiind apoi înhumat în cripta construită lângă bolnița eparhiei. (Fl. Roșca).

EMILIO CASTRO, NOUL SECRETAR GENERAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Emilio Castro, fostul director al Comisiei Misiune și Evanghelizare a C.E.B., între 1973—1984, a fost ales noul secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, înlocuindu-l pe pastorul dr. Philip Potter. Născut la 2 mai 1927, în Uruguay, el a studiat la Facultatea de teologie evanghelică „Union” din Buenos Aires, al cărui rector devine ulterior. Emilio Castro a participat la mișcarea ecumenică de la începuturile slujirii sale în cadrul Bisericilor Americii Latine, apoi în cadrul Federației Mondiale a Studenților Creștini. Din 1972 locuiește la Geneva.

Alegerea lui Emilio Castro arată dorința Comitetului Central de a continua drumul deschis de Visser't Hooft și Philip Potter, cu viziunea lor de a anunța Evanghelia în lume prin unitatea creștinilor și printr-o slujire comună. Alegerea mai definește și o schimbare: începutul unei noi perioade pentru Consiliul Ecumenic al Bisericilor, care se află confruntat cu o lume aflată în mutații rapide.

Cu Visser't Hooft, unitatea a fost înțeleasă mai ales sub aspectul unității Bisericii, și accentul s-a pus pe cercetarea teologică, „Credință și Constituție” fiind semnul cel mai vizibil. Cu Philip Potter, a trăit sub semnul angajării și participării la problemele celor oprimați, în numele dragostei lui Iisus Hristos pentru toți oamenii. Programul de luptă împotriva rasismului a fost semnul cel mai vizibil. Această a treia perioadă va fi probabil caracterizată prin insistența cu care se va propovădui Evanghelia pentru toți oamenii. („Réforme”, 14—21 iulie 1984, p. 9).

CEA DE A TREIA SESIUNE A COMISIEI MIXTE INTERNAȚIONALE DE DIALOG TEOLAGIC ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

Între 30 mai — 8 iunie 1984 au avut loc în Creta, în localul Academiei Ortodoxe de Gonia la Kania, lucrările celei de a treia sesiuni a Comisiei mixte internaționale de dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, sub copreședinția Em. Sale Cardinalul Jean Willebrands, președintele Secretariatului pentru unitatea creștinilor, și a I. P. S. Stilianos Harkianakis, Arhiepiscopul Australiei.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I. P. S. dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului și de pr. prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic din București.

Tema sesiunii de dialog a fost: „Credință, Taine și unitatea Bisericii”, cu două capitole principale: „Credință și comuniunea în Taine” și „Tainele inițierii creștine: relația lor cu unitatea Bisericii”. Textul de bază al acestei sesiuni de dialog a fost: „Foi, sacramente et unité de l'Eglise”, redactat de Comitetul de Coordonare al Comisiei mixte internaționale pentru dialogul teologic între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă, în reuniunea de la Nicosia (Cipru), între 12—17 iunie 1983.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române și-a adus contribuția ei substanțială la discutarea documentului de la Nicosia, adâncind relația dintre credință și Taine și aprofundind legătura dintre Tainele inițierii creștine: Botez, Mirungere și Euharistie și relația lor cu unitatea Bisericii.

De asemenea, o contribuție deosebită a avut delegația Bisericii Ortodoxe Române (I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului) la amendarea noului document, redactat în Creta, care urmează să primească votul global de aprobare la începutul sesiunii viitoare de dialog.

Tema viitoarei sesiuni de dialog este: „Taina Preoției în structura sacramentală a Bisericii. În particular, importanța succesiunii apostolice pentru sfințirea și unitatea poporului lui Dumnezeu”, propusă și susținută în Comitetul de coordonare al Comisiei de dialog de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, și aprobată în plenul sesiunii, în ziua de 27 iunie a.c.

Sesiunea a patra de dialog va avea loc la Bari, în 1986, în ultimele 10 zile ale lunii mai, fiind precedată de două reuniuni ale Comitetului de coordonare.

Dialogul teologic din Creta, a însemnat un pas înainte în adâncirea punctelor comune și în găsirea convergențelor în punctele ce despart cele două Biserici. (Fl. Roșca).

PRINTRE CREDINCIOȘII ORTODOCȘI ROMÂNI AFLAȚI LA „CAPĂTUL LUMII”

De mai multă vreme credincioșii ortodocși români stabiliți în Australia și Noua Zeelandă s-au constituit în parohii la Melbourne, Sydnei, Adelaide și Wellington. Alte cîteva filiale s-au organizat în orașele australiene Newcastle, Perth și Brisbane. Comunitățile existente, aflate sub jurisdicția directă a Patriarhiei Române, sînt păstorite cu multă vrednicie de preoții Dumitru Găină, Gabriel Popescu, Constantin Iana și Gheorghe Speranță.

Ca semn al legăturilor dintre Biserica mamă și aceste parohii, Prea Fericitul Patriarh Iustin I-a încredințat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului să le viziteze și să le transmită pe lingă patriarhiceasca binecuvîntare, dragostea cu care îi înconjură frații și surorile lor rămași în patrie. Vizita s-a desfășurat între 28 iunie și 25 iulie, fiind rezervată cîte o săptămîină fiecărei parohii.

Programul stabilit a inclus oficierea sfintei liturghii în 1 iulie la Melbourne, cînd s-a prăznuit și hramul bisericii, în 8 iulie la Adelaide, în 15 iulie la Sydney și în 22 iulie la Wellington. Peste tot Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a luat contact cu preoții parohii, comitetele parohiale și cu numeroase familii de enoriași, a participat la unele manifestări ale comunităților ortodoxe române, s-a interesat de felul cum se desfășoară viața bisericească.

În localitățile pe unde a trecut, Înalt Prea Sfinția Sa n-a întrelăsat să cerceteze pe ierarhii ortodocși existenți, pe conducătorii altor Biserici, consiliile ecumenice locale, pe reprezentanții diferitor organizații religioase. Se pot cita între altele vizitele făcute episcopilor Iezekiel (grec) și Vasile (sîrb) la Melbourne, episcopului Paul la Adelaide, Arhiepiscopiei grecești din Sydney și arhiepiscopului Dionisie la Wellington. La Melbourne a conferit cu arhiepiscopul anglican David Penman iar la Wellington cu episcopul anglican Edward Norman și cu cardinalul Williams.

La Adelaide a luat parte la întrunirea Cercului teologilor unde prof. S. P. Hebart prezentînd un referat pe tema drepturile omului s-a referit la contribuția teologiei ortodoxe române în această direcție iar la Wellington a ținut o expunere despre Ortodoxie și Biserica Ortodoxă Română în fața studenților „clasei de studii religioase” a Universității Victoria.

De asemenea s-a întîlnit cu reprezentanți ai autorităților locale dintre care sînt de citat primarul din Wellington și mai mulți parlamentari neozelandezi.

Cu prilejul acestor contacte interlocutorii Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și-au manifestat interesul pentru țara și Biserica noastră, după cum de asemenea și-au exprimat aprecierea față de preoții și parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă. În același context este de reținut că la Melbourne serviciul religios a fost filmat și apoi redat la televiziune în cadrul unei emisiuni a grupurilor etnice, iar la Wellington ierarhului ortodox român i s-a luat un interviu care a apărut în ziarele locale.

Vizita Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae la parohiile din Australia și Noua Zeelandă a demonstrat grija Bisericii Ortodoxe Române în ce privește satisfacerea nevoilor religioase ale fiilor ei duhovnicești, indiferent la ce distanță s-ar afla, precum și determinarea acestora de a păstra neștirbită legătura cu Biserica mamă, cu țara lor de baștină și neamul din care au odrăslit.

INTRUNIREA PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

Între 2—6 mai a.c., s-au desfășurat la Montreux (Elveția), lucrările prezidiului și comitetului consultativ ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

În cadrul lucrărilor s-au ascultat rapoartele de activitate ale Secretarului General, dl. G. G. Williams, și directorului de studii, pr. Dumitru Popescu, activitatea sectorului său de lucru bucurându-se de apreciere unanimă. S-a dat aprobare pentru organizarea, la București, în cursul lunii iunie 1984, a colochiului pe tema documentului de la Lima, „Botez, Euharistie, Ministeriu”, cu care prilej cei prezenți să participe și la Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace din 21—23 iunie 1984.

O problemă importantă pusă în discuție a fost aceea a alegerii unui nou secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, în vederea căreia s-a ales un Comitet de numiri de candidaturi, comitet în care a fost cooptat și un membru al delegației Bisericii Ortodoxe Române — I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

S-a discutat, de asemenea, problema organizării celei de a IX-a Adunări Generale a C.B.E., stabilindu-se ca aceasta să se țină în septembrie 1986, la Universitatea Sterling (Scoția) și propunându-se ca temă: „Slavă lui Dumnezeu și pace pe pământ”.

A fost salută intervenția delegației Bisericii Ortodoxe Române de a se renunța la propunerea unor reprezentanți apuseni privitoare la afilierea C.B.E. la unele organizații bisericești de pe lângă Parlamentul european și Piața comună, ceea ce, așa cum a subliniat I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, putea duce la dezbinări, pe când noi trebuie să rămânem în același front al păcii și al unității, nu să ne lăsăm tirii de interese zonale și de hegemonie a unora asupra altora.

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au luat cuvântul în toate problemele ce s-au discutat susținând puncte de vedere în conformitate cu interesele Bisericii Ortodoxe Române. (Fl. Roșca).

SESIUNE DE LUCRU A DEPARTAMENTULUI DE STUDII AL C.C.P.

Între 7—11 mai a.c., la invitația Bisericii Ortodoxe Române a fost organizată la București o sesiune de lucru a departamentului de studii al Conferinței Creștine pentru Pace.

Au fost prezenți: Prof. I. Bassarak, vicepreședintele C.C.P. și directorul Departamentului de Studii al C.C.P., pastorul dr. Liubomir Mirejovsky, secretar general al C.C.P. și reprezentanți a șase din cele zece comisii ale acestui departament.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de: I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, membru în Comitetul de lucru al C.C.P.; P. C. Părinte consilier Ilie Georgescu, membru în Secretariatul Internațional al C.C.P.; P. C. Părinte prof. Ioan Ică, membru în Comisia teologică a departamentului de studii al C.C.P.; P. C. Părinte Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; P. C. Arhim. Nifon Mihăiță, consilier patriarhal pentru relațiile externe bisericești; P. C. Părinte Asist. Viorel Ioniță și P. C. Diac. Asist. Ioan Caraza de la Institutul teologic din București.

Din partea Bisericilor Protestante din țara noastră au fost prezenți la întrunire: prof. dr. Penteck Árpád, rectorul Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca, reprezentantul Bisericii Reformate și prof. dr. Cristoph Klein, prorectorul Institutului teologic protestant unic, ramura luterană din Sibiu, reprezentantul Bisericii Evanghelice de Confesiune Augustană din R. S. România.

În cadrul primei ședințe, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei a adresat un cuvânt de salut participanților, în numele Prea Fericitului Patriarh Iustin. Din această cuvântare au fost extrase unele citate semnificative privind politica de pace dusă de țara noastră, textul prezentat de I. P. S. Mitropolit Nestor fiind trecut în documentele oficiale ale întrunirii.

În cadrul sesiunii au fost prezentate dări de seamă, ale următoarelor comisii C.C.P.; comisia tologică pentru combaterea rasismului, comisia pentru femei, cea pentru probleme O.N.U., comisia pentru securitate în Europa și comisia pentru Orientul Apropiat.

Delegații au arătat că C.C.P. are sarcina de a păstra și promova principiile păcii, indiferent de zonă geografică sau circumstanțe politice.

În cadrul celei de a treia și ultime ședințe de lucru a întrunirii, s-a propus o listă de 14 probleme care constituie tot altele capitole ale volumului de documente pe care departamentul de studii îl are în proiect pentru cea de-a VI-a Adunare Generală a C.C.P.

Vineri, 11 mai a.c., o delegație a sesiunii comisiei de studii a C.C.P., în frunte cu prof. dr. I. Bassarak, a fost primită de către Prea Fericitul Patriarh Iustin. Cu acest prilej, oaspeții au mulțumit încă o dată pentru bunele condiții de lucru care au contribuit la buna reușită a întrunirii și au exprimat speranța unei mai strânse colaborări între Biserica Ortodoxă Română și Conferința Creștină pentru Pace.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, precum și delegații celorlalte Biserici membre ale C.C.P. au avut o contribuție remarcabilă, atât în ceea ce privește buna desfășurare a lucrărilor, cât și în cadrul redactării documentelor acestei sesiuni.

Sesiunea de lucru a departamentului de studii al C.C.P., desfășurată la București într-o atmosferă de prietenie și entuziasm, a evidențiat pe de o parte gravitatea și complexitatea problemelor care amenință pacea și viața în lumea de astăzi, iar pe de altă parte necesitatea angajării ferme și globale în slujba apărării bunului cel mai de preț al omului pe pământ: viața prin asigurarea păcii. (Fl. Roșca)

ALEGEREA NOULUI PREȘEDINTE AL FEDERAȚIEI LUTERANE MONDIALE

Episcopul Zoltán Kaldy, conducătorul comunității luterane maghiare a fost ales în funcția de președinte al Federației Luterane Mondiale, organism fondat în 1947 în Suedia și care cuprinde 97 Biserici naționale cu 55 milioane de credincioși răspândiți în 66 țări ale lumii.

Această alegere pe o perioadă de șapte ani s-a făcut la 31 iulie 1984, în cadrul celei de a VII-a Adunări plenare a Federației ce s-a ținut la Budapesta. El este succesorul episcopului tanzanian Josiah Kabira, care a fost ales la Dar-es-Salam în cursul celei de a VI-a Adunări.

Noul președinte al Federației Luterane Mondiale, Zoltan Kaldy, în vîrstă de 65 ani, este primul episcop din Europa răsăriteană numit în această funcție.

La alegerea sa, el a declarat că țelul său cel mai important va fi unitatea frățească a tuturor luteranilor din nord, sud, est și vest. (L'osservatore romano, nr. 33/14 august 1984, p. 3). (L. I. Jebelean)

VIZITA MITROPOLITULUI DAMASKINOS AL ELVEȚIEI

La invitația Prea Fericitului Patriarh Iustin, între 8—12 aprilie 1984, I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției a efectuat o vizită Bisericii Ortodoxe Române, fiind însoțit de P. C. Părinte prof. Ion Bria, secretar pentru relațiile cu ortodocșii din cadrul Comisiei „Misiune și Evanghelizare” a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva.

În timpul șederii în București, I. P. S. Sa a avut două întreveneri oficiale cu Prea Fericitul Patriarh Iustin, cu care ocazie au fost abordate probleme legate de

relațiile actuale dintre Bisericile Ortodoxe, de dialogurile teologice inter-confesionale și bilaterale precum și cu privire la diaspora ortodoxă.

În 10 aprilie a.c., I. P. S. Sa a conferențiat la Institutul teologic din București, cu tema: „Pregătirea Sfintului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe”. În ziua următoare I. P. S. Sa a asistat, împreună cu Prea Fericitul Iustin, la oficierea sfintei liturghii, cu ocazia hramului mănăstirii Cernica.

În timpul șederii în România, I. P. S. Mitropolit Damaskinos a mai vizitat mănăstirile Căldărușani și Țigănești, însoțit fiind de P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal.

Vizita pe care I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției a efectuat-o Bisericii Ortodoxe Române a contribuit la adâncirea relațiilor tradiționale frățesti dintre Bisericile Ortodoxe surori, în special pe linia diasporei ortodoxe. (Fl. Roșca).

EPISCOPUL ANGLICAN JOHN SATTERTHWAITE DE GIBRALTAR LA BUCUREȘTI

În perioada 31 martie — 4 aprilie a.c., Biserica Ortodoxă Română a avut ca oaspete pe episcopul anglican John Satterthwaite.

În timpul șederii la București, episcopul John Satterthwaite a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Iustin, cu care ocazie au fost abordate probleme legate de dialogul teologic ortodox-anglican, precum și aspecte ale comunității anglicane din București, care s-a bucurat în diferite împrejurări de ajutorul Patriarhiei Române. În cadrul întrevederii, oaspetele a asigurat pe Prea Fericitul Patriarh Iustin că Biserica Angliei va sprijini în continuare activitatea parohiei ortodoxe române din Londra.

În ziua de 2 aprilie a.c., ambasadorul Marii Britanii la București împreună cu Episcopul John Satterthwaite, au oferit un dîneu în cinstirea Prea Fericitului Patriarh Iustin, la care au participat și I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal, și P. C. Arhim. Nifon Mihăiță, consilier patriarhal.

În timpul șederii sale în București, episcopul John Satterthwaite a vizitat și unele obiective culturale precum și mănăstirea Cernica. (Fl. Roșca).

PROFESORI ȘI STUDENȚI TEOLOGI AMERICANI ÎN ROMÂNIA

Între 16 aprilie — 2 mai a.c., ne-a vizitat țara un grup de profesori și studenți de la Seminarul teologic McCormick Chicago, S.U.A., sub conducerea prof. Bruce Rigdon. Pe perioada șederii în România, aceștia au fost însoțiți de prof. Aurel Jivi de la Institutul teologic din Sibiu. Programul vizitei a cuprins întâlniri cu teologi la Institutele teologice din București și Sibiu, vizitarea mai multor obiective bisericești și culturale din București, Moldova și Transilvania.

În contactele avute cu personalul bisericesc din România, teologii americani s-au informat asupra situației actuale a Bisericii Ortodoxe Române, a învățămîntului teologic, a publicațiilor teologice și bisericești, asupra ecumenismului local precum și asupra istoriei și culturii poporului român.

Cu prilejul vizitei, prof. Rigdon a precizat că seminarul respectiv va continua să ofere burse ca și în trecut, pentru studenți teologi ai Bisericii Ortodoxe Române. (Fl. Roșca).

CURSURI ECUMENICE

Între 20—30 mai a.c., s-au ținut la Josefstal, R.F.G., obișnuitele cursuri ecumenice organizate de Biserica Evanghelică din Bayern și la care s-a dezbătut tema: „Vorbirea și acțiunea profetică astăzi”.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost delegat la aceste cursuri P. C. Pr. Petru Dorobanțu, consilier cultural la Mitropolia Banatului din Timișoara.

Celor peste 40 de participanți reprezentând Bisericele Reformei, Biserica Anglicană, Ortodoxă și Romano-Catolică din R.F.G., Anglia, România, R.D.G., Polonia, Cehoslovacia, Norvegia și Ungaria li s-au oferit expuneri pe marginea temei, s-au făcut seminarizări, s-au pus întrebări și s-au căutat răspunsuri care toate au vizat angajarea Bisericilor în lumea de azi, oficiul său profetic și relația acestuia cu slujirea preotească.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române la acest curs a prezentat un referat și a luat cuvîntul în cadrul lucrărilor în plen ca și în timpul seminariilor. De fiecare dată a împărtășit participanților din bogăția spiritualității și teologiei Ortodoxiei românești și a făcut cunoscută experiența trăirilor ecumenice a confesiunilor din România.

Miercuri, 23 mai, participanții au fost primiți de către Episcopul evanghelic al landului Dr. Johannes Hanselmann, căruia i s-a transmis cu acest prilej salutul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin.

CONSULTAȚIE PENTRU PACE ÎN 1985 LA HIROSHIMA

„Ceea ce s-a petrecut la Hiroshima nu este încă destul de bine înțeles — a spus pastorul japonez Saguri Matsuki. Există oameni care cred că un război atomic poate fi cîștigat. Există oameni care cred că în adăposturi se pot salva. Acești oameni nu știu încă ce s-a petrecut cu adevărat la Hiroshima și Nagasaki. Este necesar să se explice odată clar că omenirea și armele nucleare nu pot exista una alături de cealaltă”. Matsuki este unul din cei 16 membri ai delegației japoneze care a participat la o întîlnire a luteranilor din America și care dorește să convoace la Hiroshima pentru anul următor o întîlnire internațională creștină pentru pace.

Sachio Hoshiyama fostul președinte al Bisericii luterane din Japonia a criticat într-un interviu poziția Statelor Unite cu privire la înarmarea Japoniei, împotriva voinței majorității poporului japonez și în contradicție cu Constituția Japoniei din 1948. El a spus, printre altele: „Țara noastră nu trebuie să fie înarmată”.

Biserica luterană din Japonia a luat ființă în urmă cu 90 de ani și numără astăzi aproximativ 20 000 de credincioși cuprinși în 140 de comunități, care încă din 1982 și-au început campania împotriva armelor atomice cu o declarație în care se spune: „Noi cei din Biserica Japoniei, care cuprinde și Hiroshima și Nagasaki, singurele orașe din lume care au cunoscut și suferit de pe urma catastrofei atomice, ne pronunțăm hotărît împotriva absurdității unui război nuclear și pentru înlăturarea cât mai rapidă a armelor atomice”. (Junge Kirche nr. 7/1984, p. 427) (L. I. Jebelean).

SEMINAR TEOLOGIC PENTRU PACE ÎN CUBA

În cinstea Dr. Martin Luther King, a avut loc, la sfârșitul lunii iunie a.c., la Havana, un seminar al Bisericilor creștine din Cuba cu participarea „Bisericilor negre” din S.U.A. Seminarul a avut ca scop: întărirea bunelor relații dintre bisericile Cubaneze și bisericile „negre” din S.U.A.; îmbogățirea reciprocă a gândirii teologice; afirmarea solidarității cu popoarele care luptă pentru eliberarea lor și stabilirea de contacte apropiate între popoarele Cubei și Americii de Nord.

Într-o declarație comună, participanții la seminar au precizat că „noi trăim într-o lume confruntată cu păcatele rasismului, sărăciei și imperialismului”, că bisericile nu s-au pronunțat destul de hotărât împotriva blocadei Cubei de către S.U.A., și că ele au datoria de a fi credincioase Evangheliei lui Iisus Hristos, înnoindu-și mărturia lor profetică pentru dreptate și pace în lume. (C.F.K. Information nr. 336/iulie 1984, p. 10) (L. I. Jebelean).

IMPLICAȚII ȘI COMPLICAȚII ÎN RECEPTAREA „DOCUMENTULUI DE LA LIMA”

Rezultat a peste două decenii de dialog interconfesional, documentul „Botez, Euharistie, Ministeriu” (prescurtat „B.E.M.”), elaborat la Lima — Peru în ianuarie 1982 (a se vedea versiunea românească în revista noastră nr. 1—2/1983, pp. 21—57, sub titlul „Botez, Euharistie, Slujire”), continuă să rămână pe agenda de lucru a teologilor. El reflectă un progres considerabil realizat de mișcarea ecumenică în ultimul timp, un salt doctrinar calitativ spre reconstituirea vechii unități creștine. Majoritatea participanților la cea de a VI-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, desfășurată la Vancouver în vara anului trecut, s-au referit la acest document, întrezărind noi speranțe în suita eforturilor depuse pentru restituirea unității pierdute. Mulți și-au exprimat satisfacția față de conținutul său, dar s-au formulat și rezerve și critici de pe poziții confesionale proprii. Unii l-au calificat de „prea tradiționalist”, alții i-au reproșat insuficiențele în exprimarea întregului adevăr de credință revelat. Oricum, cu toții au fost de acord că „B.E.M.” este un real pas înainte, Adunarea generală de la Vancouver chemând toate Bisericile creștine membre să se pronunțe oficial asupra lui, până la sfârșitul anului 1985. Prin urmare, documentul este transpus gestației proprii fiecărei Biserici pentru a stabili, independent, în ce măsură recunoaște credința apostolică exprimată în conținutul său, precum și următoarea etapă de parcurs în urcușul anevoios spre unitate.

Receptarea documentului „B.E.M.”, aparent ușoară, se complică imediat ce se aprofundează lucrurile. Factori naturali, firești, intrând în componența actului religios trăit, crează probleme poate mai grave decât însăși structura doctrinară specifică fiecărei confesiuni. Același adevăr a fost receptat „*ilo tempore*” — sau este receptat — în sinul fiecărui popor, națiuni și grupări etnice, în funcție de mediul geografic, structura spirituală proprie, nivel de cultură și civilizație, condiții sociale, economice și politice generale, regionale și locale, factori psihologici colectivi și individuali. Dimensiunea creștină a intrat în structura spirituală a tuturor creștinilor, dar fiecare i-a aplicat mlaful propriu în ceea ce privește înțelegerea și trăirea faptului religios. Există o indiscutabilă influență în ambele sensuri între obiectul religiei și mediul uman care-l receptează. Adevărul revelat, odată primit, transformă subiecții, care la rândul lor acționează asupra lui, insistând asupra unui aspect sau altuia, teoretizându-l mai mult sau mai puțin, căutându-i mai mult sau mai puțin valențele practice, trăindu-l mai profund sau doar la suprafață. Din coliziunea tuturor acestor factori — totuși firești — au apărut grave neajunsuri și conflicte dureroase în cursul istoriei, generând mari mutații în sinul Bisericii în detrimentul unității, intoleranțe și discriminări reciproce, atât de regretate în zilele noastre. Mutații politice, mari transformări sociale, curente filozofice, literare și artistice, structuri economice, evoluția științei — întregesc cortegiul factorilor naturali ce intervin cu amprenta lor asupra vieții religioase. Tradiții, datini și obiceiuri, odată formate, mai vechi și mai noi, umbresc predania, Tradiția autentică.

Conștientă de toate aceste aspecte implicate în receptarea locală a documentului „B.E.M.” — dar care o și complică deopotrivă — Direcția de studii a Conferinței Bisericilor Europene a deschis de curând serialul a patru colocvii destinate

stimulării dezbaterilor și urgentării pronunțării oficiale, la nivelul fiecărei Biserici membre. Primul dintre colocvii a avut loc la București, între 25—27 iunie a.c., celelalte urmînd să se desfășoare în viitorul apropiat.

La invitația Prea Fericitului Patriarh Iustin, Institutul teologic universitar din București a fost gazda lucrărilor colocviului, avînd ca temă generală de dezbateră „Influența filosofiei și a dezvoltării gîndirii asupra receptării documentului „B.E.M.” în diferitele tradiții ale Bisericilor”. Au participat reprezentanți din 20 țări ale Europei, aparținînd Bisericilor membre ale Conferinței Bisericilor Europene, în prezența pastorului dr. G. G. Williams, secretar general al C.B.E. și a preotului prof. dr. Dumitru Popescu, directorul Direcției de studii a C.E.B.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de pr. prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic universitar din București, pr. prof. dr. Ioan Ică de la Institutul teologic universitar din Sibiu, pr. director Dumitru Soare al Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, diac. asist. Ioan Caraza și pr. asist. Viorel Ioniță — ambii de la Institutul teologic universitar din București, precum și diac. conf. Dorin Oancea de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

Colocviul a fost inaugurat printr-un serviciu divin, iar în cadrul ședinței de deschidere P. S. Episcop Vasile Tîrговиșteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului teologic universitar din București, a transmis participanților urările de bun venit și succes la lucrările din partea Prea Fericitului Patriarh Iustin.

Lucrările colocviului s-au desfășurat în ședințe plenare și în cadrul a trei secții care s-au ocupat de cîte una dintre cele trei Sfinte Taine cuprinse în titlul „Documentului de la Lima”.

În cadrul ședințelor plenare au fost dezbătute trei referate principale. În primul dintre ele, P. C. Părinte prof. dr. Dumitru Popescu a analizat „Influența filosofiei la conturarea unei concepții dualiste asupra raportului dintre spirit și materie”. Cel de al doilea referat, întocmit de P. C. Părinte prof. dr. Dumitru Stăniloae, a avut ca titlul „Bazele doctrinare și dogmatice ale Tainelor în învățătura ortodoxă”. În sfîrșit, al treilea referat a tratat „Condițiile filosofice pentru receptarea textului „B.E.M.” în Europa — puncte de referință și reflecții”, fiind întocmit de prof. Alain Blancy.

Centrul de greutate al colocviului au fost discuțiile din cele trei secții. Ele au fost rezumate în tot atîtea concluzii ce se constituie în documentele elaborate de înfrînire.

În concluziile formulate de secția I-a s-a evidențiat cu bucurie constatarea că în documentul „B.E.M.” a fost depășit dualismul dintre spirit și materie, datorită faptului că acest document își bazează afirmațiile pe citate din Sfînta Scriptură.

Raportul secției a II-a a subliniat faptul că dualismul filosofic s-a concretizat în gîndirea teologică a unor Biserici Occidentale, pentru o separare în Euharistie între cuvînt și sacrament, ca și între individual și comunitar. De aceea — așa cum se arată în documentul „B.E.M.” cu privire la Euharistie — respectarea Euharistiei trebuie să aibă consecințe asupra vieții creștine zilnice și asupra responsabilității în societate.

Secția a III-a a subliniat, în concluziile sale, că diferențele de concepție asupra preoției între Răsărit și Apus, spre exemplu, se datoresc evoluției gîndirii, care în Răsărit a păstrat mai mult caracterul familial, comunitar, iar în Apus pe cel individual, autoritar. Acest fapt a dus la formarea în Apus a unei concepții despre o preoție exterioară, separată de harul lui Dumnezeu, reprezentativă pentru Hristos pe pămînt. Una dintre dificultățile remarcate și reținute în concluzii constă în termenul de „ministeriu” (în limba germană „Amt”), care are un cu totul alt sens față de conceptul de „preoție” stabilit și formulat în teologia ortodoxă.

Colocviul de la București a evidențiat existența și rolul acestor factori ne-teologici — respectiv a celor de ordin filosofic — cu privire la atitudinea și opinia Bisericilor în procesul de receptare a documentului de la Lima asupra „Botezului, Euharistiei și Preoției”. S-a mai constatat totuși că documentul în discuție s-a străduit să depășească limitele impuse de factorii ne-teologici, mai ales prin aceea că propune o reîntoarcere la gîndirea creștină genuină, biblică.

Cele trei concluzii formulate în secții au fost concentrate într-un document unic al întrunirii de la București, constituindu-se în temă de meditație pentru Bisericele membre, în pregătirea receptării documentului „B.E.M.”. Colocviile următoare vor dezbate alte implicații și aspecte ale factorilor neteologici ce pot frina, întârzia, sau dimpotrivă grăbi, receptarea lui. Speranțe există și trebuie să le cultivăm cu toții.

Arhid. dr. SILVIU ANUICHI

VIAȚA BISERICEAȘĂ DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

DOLIUL EPISCOPIEI ARADULUI

După o grea și îndelungată suferință, la 6 august 1984, orele 22, Prea Sfințitul Episcop dr. Visarion Aștileanu al Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului a decedat în vîrstă de 70 de ani.

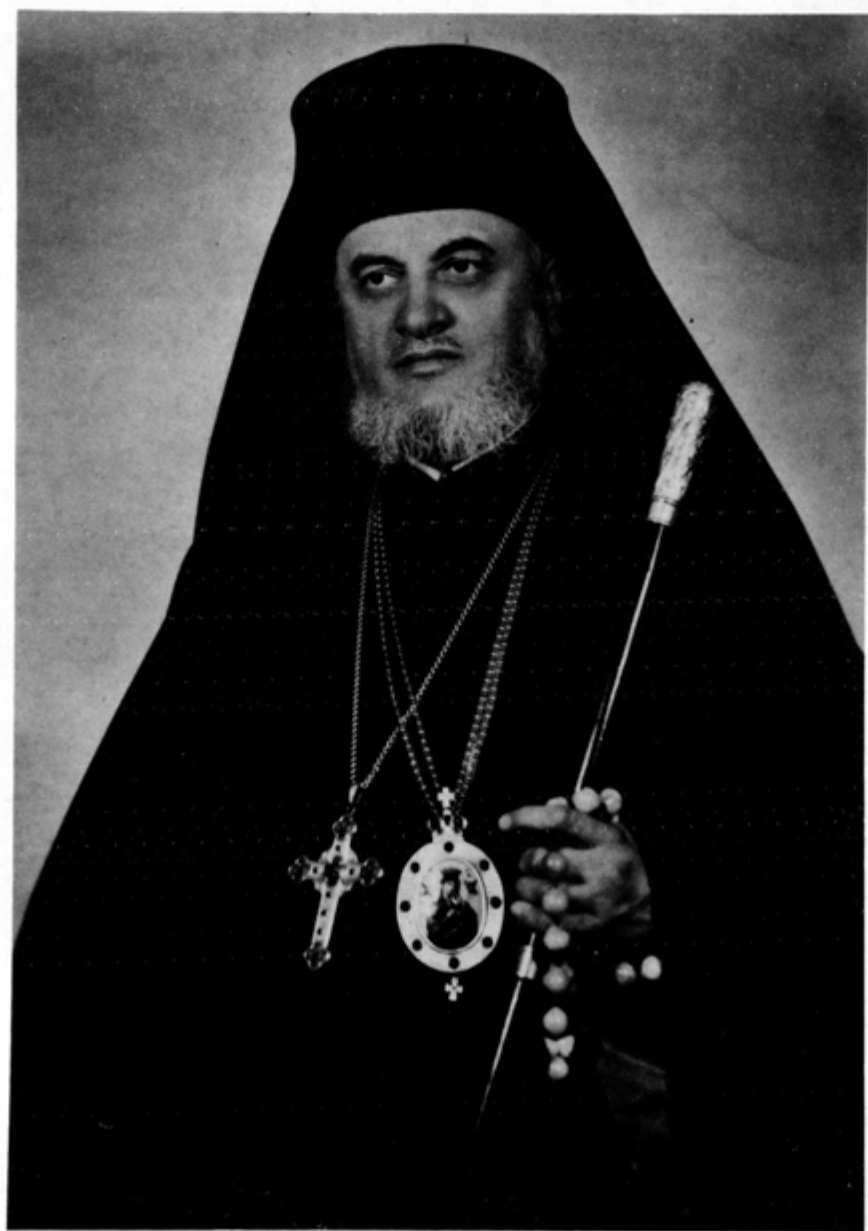
Cel ce a fost Întîistătătorul Eparhiei Aradului Ienopolei și Hălmaგიului vreme de 11 ani, s-a născut la Cluj, în 14 martie 1914. Fiu de muncitor ceferist, descendență cu care s-a mindrit întreaga viață, tînărul Vasile a fost crescut în dragoste față de sfînta Biserică și față de poporul român. Școala primară a făcut-o în satul Suceagu din județul Cluj. Studiile secundare, încheiate cu diploma de bacalaureat, le-a urmat la Cluj după care a urmat Teologia în țară și străinătate obținînd doctoratul. Primind darul preoției a funcționat în administrația bisericească și la parohie.

Pentru pregătirea și calitățile sale personale, pentru atașamentul manifestat față de Biserica strămoșească și poporul român, preotul Vasile Aștileanu a primit funcția de inspector general patriarhal activînd în același timp ca paroh la biserica Popa Tatu din București și apoi la biserica Antim. La 1 ianuarie 1962 a fost numit consilier patriarhal. În vara aceluiași an, la 28 iulie, Sfințitul Sinod al Bisericii noastre, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, l-a ales episcop-vicar patriarhal. Tunderea în monahism și ridicarea la treapta de arhimandrit s-au săvîrșit la mănăstirea Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie 1962. Ca membru al cîinului monahal a primit numele de Visarion, nume cu puternice rezonanțe istorice de luptă pentru apărarea ortodoxiei ardeleni, iar ca episcop — vicar patriarhal i s-a atribuit titlul de „Ploieșteanul”. Hirotonia întru arhieru a avut loc în catedrala patriarhală din București în duminica din 9 septembrie 1962. După ce a împlinit o vreme sarcina de episcop-vicar la Arhiepiscopia Sibiului, Colegiul Electoral Bisericesc, împreună cu Adunarea Eparhială a Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului, la 10 iunie 1973, au ales în unanimitate pe Prea Sfințitul dr. Visarion Aștileanu în scaunul vacant de la Arad. Festivitățile de înscăunare a noului episcop titular s-au desfășurat în duminica din 26 august 1973.

Cronica Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmaგიului, în perioada celor 11 ani de arhiepăstorire a Prea Sfințitului Visarion, au înscris fapte vrednice de pomenire și prețuire. Astfel s-au zidit noi biserici, s-au reparat și pictat numeroase locașuri de cult, s-au restaurat unele monumente istorice și de arhitectură s-au construit și reparat multe case parohiale. S-au efectuat importante lucrări de reparații și amenajări la cele trei mănăstiri ale eparhiei: Hodoș—Bodrog, „Sfințitul Simeon Stîlpcnicul” din Arad—Gai și Prislop, ultima fiind redată scopului ei sfînt prin osîrdia neprecupețită a ierarhului adormit întru Domnul. A cercetat toate parohiile și a slujit în majoritatea bisericilor din eparhie.

O grijă deosebită a manifestat față de cărțile și obiectele vechi bisericești care fac parte din patrimoniul cultural național.

De sub condeiul său a ieșit numeroase articole și studii publicate în revistele bisericești. Pentru întărirea unității de credință și pentru sporirea evlaviei credincioșilor, cu binecuvîntarea și sub îndrumarea directă a Prea Sfinției Sale, s-au tipărit mai multe ediții ale „Cărții de rugăciuni”, precum și o valoroasă monografie a mănăstirii Hodoș—Bodrog, unul din cele mai vechi centre de cultură și evlavie românească din țara noastră.

De multă vreme, trupul atît de viguros al Prea Sfințitului Visarion a început să fie măcinat de o boală necruțătoare. În pofida tuturor eforturilor făcute de medici, era de bănuît că zilele sale sînt tot mai puține și fără putere. În noaptea după Praznicul Schimbării la Față, la ceasul cînd pe bolta cerească se aprinsese marele candelabru al aștrilor, s-a stîns, cu o ultimă și palidă licărire candelă vieții sale curmînd definitiv suferința grea din vremea din urmă.

După săvîrșirea din viață a Prea Sfințitului Episcop Visarion, trupul său neînsuflit a fost înveșmîntat după rînduială și depus în paraclisul „Sfînta Treime” de la reședința episcopală, acolo unde adesea obișnuia să se retragă pentru rugăciune și reculegere sufletească.

Vestea morții întîistătătorului Episcopiei Aradului a fost comunicată neîntîrziat Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Înalț Prea Sfințitului Nicolae, Mitropolitul Banatului, care a condus eparhia de la îmbolnăvirea titularului ei, precum și tuturor parohiilor, cu dispoziția ca să se tragă clopotele pentru cel adormit și să se oficiere slujba de pomenire prescrisă.

De asemenea a fost convocat urgent Consiliul Eparhial care a rînduit cele de cuviință în asemenea împrejurări și a întocmit programul funeraliilor.

Miercuri, 8 august, la orele 19, sicriul cu rămășițele pămîntesti ale Prea Sfințitului Episcop Visarion, a fost transportat și depus în catedrala episcopală în asistența Înalț Prea Sfințitului Nicolae, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitului Episcop vicar Damaschin Severineanu, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul, a preoților și a unui impresionant număr de credincioși. Cu adîncă tristețe și regret, rîuri de credincioși s-au perindat prin fața catafalcului, luîndu-și rămas bun de la cel ce le-a fost arhipăstor vreme de 11 ani. Zi și noapte s-a priveghiat lingă sicriul său, împreună cu familia și rudele apropiate ale defunctului, în timp ce preoții au oficiat slujbele și au citit cu evlavie Evangheliile și psalmii rînduiți.

În dimineața zilei de joi, 9 august, s-a oficiat mai întîi sfînta liturghie de către Prea Sfințitul Timotei Lugojanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. După terminarea serviciului liturgic, la orele 12, în dangătul prelung și trist al clopotelor, s-a început slujba înmormîntării după rînduiala prescrisă călugărilor. Din soborul de slujitori au făcut parte: Înalț Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, Înalț Prea Sfințitul Teofil, Arhiepiscopul Clujului, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradei, Prea Sfințitul Pimen Suceveanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Prea Sfințitul Lucian Făgărășanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul Damaschin Severintanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, Prea Sfințitul Timotei Lugojanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, arhiepiscop vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, înconjurați de numeroși clerici.

La marea durere a eparhiei și a familiei defunctului, pe lingă credincioșii ortodocși, prezenți în frunte cu protopopii, cu membrii Consiliului Eparhial și ai Adunării Eparhiale și majoritatea preoților din eparhie au luat parte la slujba înmormîntării reprezentanți ai celorlalte culte religioase: Eminența sa Episcopul Albert Klein al Episcopiei evanghelice C.A. din Sibiu, din partea Episcopiei reformate din Cluj-Napoca dr. Csaba Csutac, vicar, Carol Szekely — consilier și dr. Gerhard Schullerus — membru în Consistoriul superior, din partea Episcopiei reformate din Oradea, Carol Molnar — protopop pensionar și Iosif Covaci, locțiitor de protopop, din partea Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara Prea Cucernicul Părinte Vladimir Marcovici, vicar, iar din Arad preoții Ștefan Raici și Naidan Svetozar.

Din Arad au mai luat parte Sayak Dușan, protopop adjunct evanghelic și Edmund Zaray prim-curatorul parohiei evanghelice, Antal Farkas — pastor reformat, preoții romano-catolici Vormitag Emeric și dr. Benöcs Tolkai, precum și reprezentanți ai cultelor neoprotestante.

Au participat delegați ai Departamentului Cultelor și ai autorităților locale de stat.

După terminarea slujbei de prohodire, au urmat cuvântările de omagiere a celui ce a fost Întîistătătorul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului. Primul care a luat cuvîntul a fost Înalț Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului care a spus următoarele :

„Se împlinesc în această lună 11 ani de cînd tot aici în această biserică, am întîmpinat pe noul de atunci episcop al Eparhiei Aradului, Prea Sfințitul Visarion Aștileanu. Venea aici, la Arad, întovărășit de voturile și încrederea pe care i-au arătat-o reprezentanții clerului din eparhie, din întreaga Patriarhie. Venea în același timp cu o bogată zestre intelectuală dobîndită în anii lungi de studii săvîrșite

Preoții și credincioșii aducînd ultimul omagiu ierarhului lor.

în țară și peste hotare, cu o zestre spirituală cîștigată pe parcursul unor osteneli personale întru desăvîrșirea proprie. În același timp venea în această cetate cu vechi tradiții românești și ortodoxe, cu un bogat trecut de activitate, atît obștească cît și bisericească. În ultimii ani mai ales, a fost cunoscut și s-a impus ca arhiepiscop vicar la Patriarhie și apoi la Arhiepiscopia Sibiului. Pe lîngă activitatea care i-a atras merite de toți recunoscute venea și ca un simbol al unității noastre de neam și bisericești.

„Unsprezece ani a petrecut printre credincioșii, clerului și aparținătorii altor culte în aceste părți ale gîlei strămoșești. S-a străduit să facă toate cele ce se cereau împlinite de un părinte sufletesc cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul colaboratorilor săi, în așa fel ca eparhia în fruntea căreia a fost pus să meargă

Înainte pe drumul destinului ei. Astăzi, după nu mulți ani, dar bogați în fapte și binecuvântați de Dumnezeu, iată sîntem din nou aici pentru a-l conduce pe cel ce a fost ierarhul acestei eparhii pe ultimul său drum. Pînă acum i-am adus toți cinstirea cuvenită și fiecare într-o măsură sau alta i-am arătat dragoste și onoare. Era pentru noi toți, Prea Sfințitul Episcop al acestei eparhii. Astăzi, toată cinstirea ce i-am adus-o pînă acum nu-i mai este de folos. Putem însă în loc de cinstire să aducem prinos de recunoștință pentru ceea ce a făcut în lunga sa activitate închinată Bisericii și obștei noastre românești. Putem în același timp să ne rugăm Bunului Dumnezeu, pentru sufletul său ca să-i facă parte de odihnă veșnică și să-l rînduie cu dreptii.

„Rugăciunile noastre sînt în momentul de față bunul cel mai de preț pe care i-l putem oferi. Este un moment trist pentru noi toți. Este un moment trist pentru membrii familiei din care a făcut parte și împărtășim, cum este firesc, doliul celor ce l-au avut la inimă și celor care și Prea Sfințitul i-au fost dragi. În același timp împărtășim doliul întregii eparhii, doliul preoților, doliul călugărilor și călugărițelor, doliul credincioșilor și credincioaselor eparhiei. Cinstiți părinți prea cuvioși și prea cuvioase, iubiți credincioși și credincioase, știu cit de mult sînteți legați de episcopul eparhiei voastre. Ați avut pînă acum un episcop, veți avea în continuare episcop, așa cum este rînduit unei eparhii să aibă. Să vă mîngie Dumnezeu pentru pierderea ce ați suferit-o acum și să vă ajute în același timp ca trecînd peste această durere să vă învredniciți de noi ierarhi și de o viață bisericească care să se mențină mereu pe culmile pe care s-a aflat întotdeauna.

„Îmi fac în momentul de față o datorie de conștiință atunci cînd tuturor vă aduc și cuvintele de mîngiere și de îmbărbătare ale Întîistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iuștin, care a trimis o telegramă cu următorul cuprins:

„Am luat cunoștință cu durere în suflet de neașteptata trecere la cele veșnice a Prea Sfințitului Visarion Aștileanu, Episcopul Aradului, care ani îndelungați a slujit Biserica Ortodoxă Română în calitate de distins ierarh rugînd fierbinte pe Bunul Dumnezeu să așeze sufletul lui în ceata dreptilor. În numele Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al nostru personal transmitem clerului și credincioșilor Eparhiei Aradului sentimentele noastre de compasiune, iar familiei îndoliate îi adresăm sincere condoleanțe. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace”.

„Este într-adevăr o mîngiere pentru noi cuvîntul transmis de Întîistătătorul Bisericii noastre și cred că exprim sentimentele tuturor celor ce ne aflăm aici și a celor care din binecuvîntate pricini n-au putut să fie cu noi alături atunci cînd mulțumesc pentru dragostea și gîndurile ce ne-a împărtășit Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin. Vă cer îngăduința tuturor celor de față ca în numele Eparhiei Aradului, a dumneavoastră, a tuturor, să adresez un cuvînt de recunoștință venerabililor ierarhi care au venit, unii mai de departe, alții mai de aproape, ca să fie astăzi cu noi aici: Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil al Clujului, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, Prea Sfințitul Episcop vicar Pimen din partea Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Episcop vicar Lucian din partea Mitropoliei Ardealului, Prea Sfințitul Episcop vicar Damaschin din partea Mitropoliei Olteniei, celorlalți vîlădici aici de față pentru că s-au alăturat doliul Episcopiei Aradului, venind împreună cu colaboratori ai lor și cu reprezentanți ai eparhiilor pe care le reprezintă ca să fim împreună și să ne mîngîiem unii pe alții.

„De asemenea doresc să mulțumesc delegatului Departamentului Cultelor a cărui prezență este un semn al prețurii pe care conducerea de stat o dă celui plecat dintre noi, episcopiei cu preoții călugării și credincioșii pe care i-a avut sub oblăduire ierarhul plecat astăzi dintre noi. Aduc un cuvînt de recunoștință reprezentantului autorităților locale ale statului care și astăzi, în aceste momente atît de triste pentru noi, a ținut să ne arate bunăvoință și atenție.

„Mă simt apoi dator să adresez cuvînt de sinceră mulțumire reprezentanților celorlalte culte care se găsesc aici ca să verse o lacrimă alături de noi toți asupra trupului neînsușit al celui care pînă acum cîteva zile se afla în fruntea eparhiei. Aș vrea în același timp, deși repet deja cele spuse mai înainte, să vă mul-

Soborul ierarhiilor în catedrala episcopală.

țuresc tuturor celor de față, preoți, monahi și monahii, credincioși și credincioase, pentru prezența dumneavoastră îndoliată.

„Este o pagină care se încheie astăzi în istoria Eparhiei Aradului, o pagină de cînte pe care o udăm cu lacrimile noastre de regret, dar pe care în același timp vrem să o continuăm cu alte pagini de istorie bisericească și românească, care să fie pe măsura vredniciei înaintașilor noștri. Să ne rugăm toți pentru cel plecat dintre noi și să cerem Atotputernicului Dumnezeu să-i facă parte de odihnă veșnică”.

În numele Adunării Eparhiale și a Consiliului Eparhial, a luat cuvîntul dr. Tiberiu Iacob, care a făcut un succint profil moral al ierarhului defunct, încheind cu cuvintele: „...Prin încetarea din viață a episcopului Visarion Aștileanu, Episcopia Aradului pierde pe înfiștătorul ei iubit. Regretăm din toată inima pierderea episcopului nostru și sîntem alături, în această mare durere, de familie, transmițîndu-i sincere condoleanțe. Noi credincioșii eparhiei ne vom ruga mereu pentru sufletul bunului nostru păstor care a fost episcopul Visarion, cerînd în rugăciunile noastre de la Atotputernicul Dumnezeu să-l odihnească în Împărăția Sa cerească”.

Șirul cuvîntărilor a fost continuat de către P. C. Părinte Liviu Boldura, protopopul Bradului care, în cuvinte emoționante a arătat cît de mare este durerea preoților și credincioșilor Eparhiei Aradului pentru pierderea arhipăstorului iubit. Referindu-se la prețioasele îndrumări date preoților cu neprecupețită rîvnă, vorbitorul a precizat: „...Noi am fost permanent îndrumați de ierarhul nostru să fim conștienți de harul preoției, să nu fim nepăsători, ci să ne facem slujba pe deplin. Să slujim lui Dumnezeu, Biserica și poporul, să fim alături de năzuințele și aspirațiile credincioșilor noștri, alături de cei din mijlocul cărora ne-am ridicat, cu convingerea că slujind oamenilor, slujim lui Dumnezeu și că îndeplinim un îndemn

Delegații altor culte, prezenți la slujba înmormântării.

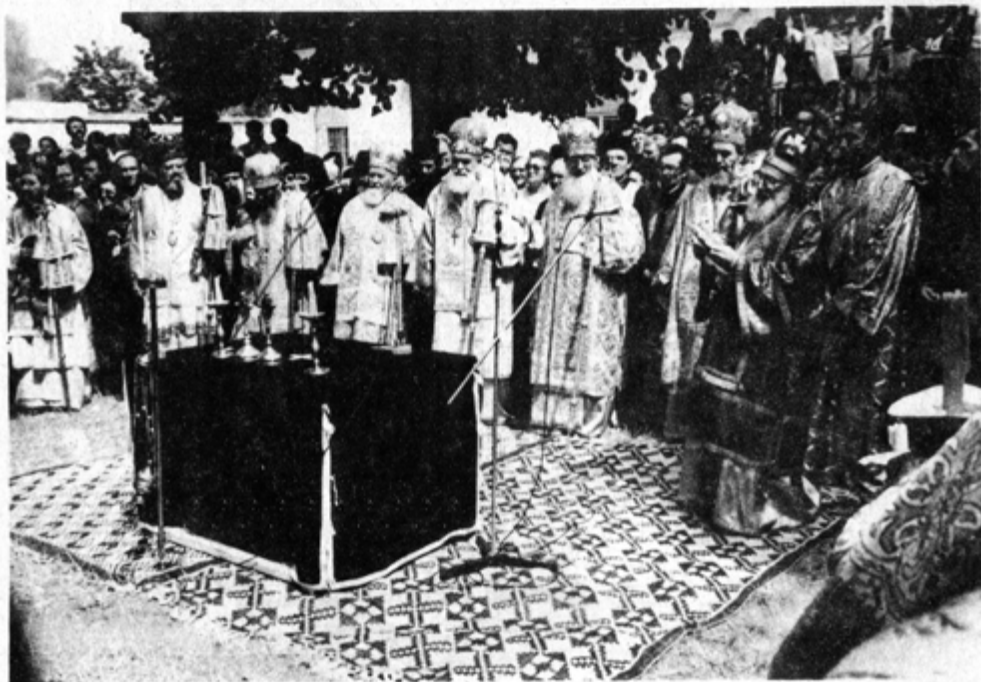
permanent și stăruitor al ierarhului nostru, acela de a fi preoți — cetățeni — patrioți, așa cum a fost și Prea Sfinția Sa...".

A luat apoi cuvântul Eminența Sa Episcopul Albert Klein al Episcopiei evanghelice C. A. din Sibiu care a spus: "...Vă rog să-mi permiteți ca în numele Bisericii evanghelice și în numele celorlalte culte religioase să exprim condoleanțele noastre cu prilejul trecerii la cele veșnice a episcopului Visarion. Nu pot să nu mă gândesc la cele ce ne-au legat în prietenie și în dragoste frățească, nu pot să nu-mi amintesc de ziua în care am fost instalat ca episcop la Sibiu. N-am fost primit numai de enoriașii și de clericii Bisericii evanghelice, ci am fost primit și de enoriașii și clerul Bisericii ortodoxe, între ei Prea Sfințitul Visarion, pe atunci Rășinăreanul. Ne-am împrietenit atunci, am avut multe schimburi de păreri și nu voi uita interesul și iubirea care mi-a oferit-o răposatul. Gândindu-mă la această prietenie îmi vine în minte un cuvânt scris în prima epistolă a Apostolului Ioan și care spune: „Știm că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați” (I Ioan 3, 14). Acum rugăm pe Tatăl nostru ceresc, să îndeplinească această promisiune și să primească pe slujitorul său în Împărăția Sa și să-l desăvârșească după chipul care l-a avut înaintea ochilor Săi în momentul în care i-a dat viață, când l-a chemat în lumea aceasta. În același timp să ne întărească ca să nu uităm și să nu pierdem din vedere această cale la care ne cheamă Domnul Iisus Hristos prin Apostolii săi: calea iubirii, singura cale care ne duce din cele pămîntești la cele cerești, de la cele trecătoare la cele veșnice, din moarte la viață. Iubirea cu care ne-a iubit. Însăși Tatăl nostru ceresc, trimițînd pe Fiul Său Iisus Hristos, și iubirea prin care Duhul Sfînt este turnată în inimile noastre ca să ne ajute ca să urmărim această cale ajungînd acolo unde, împreună cu toți sfinții vom mări pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor”.

Dintre oaspeți a mai vorbit preotul romano-catolic Emeric Vormitag, care a transmis întregii asistențe sincere condoleanțe pentru încetarea din viață a Prea Sfințitului Episcop Visarion.

În încheiere a luat cuvîntul P. C. Părinte Liviu Brînzaș din Suceagu, județul Cluj, care a arătat că este mesagerul ultimului cuvînt de rămas bun pe care toți fiii satului l-au trimis prin el „ilustrului lor consătean”, trecut acum în lumea veșniciei.

După terminare prohodului, sicriul cu trupul neînsufletit al Prea Sfințitului Episcop Visarion, în sunetul prelung al clopotelor, a fost purtat pe umeri de către preoți, făcîndu-se ocolul bisericii catedrale, după rînduiala creștinească.

Ierarhii slujitori la Mănăstirea Hodoș—Bodrog.

De la catedrală, un cortegiu impresionant a urmat mașina specială care a transportat corpul celui adormit la mănăstirea Hodoș Bodrog. Aici, după săvîrșirea panahidei sicriul a fost depus în locul special amenajat din groznița episcopilor Aradului. Ultimul cuvînt de omagiere l-a rostit Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, arhiepiscop vicar al Episcopiei Aradului, care printre altele a spus: „...Mai bine de un an și jumătate în urmă, pronia divină a rînduit Prea Sfinției Sale o grea cruce: crucea suferinței, dar totodată l-a înzestrat și cu o răbdare asemănătoare cu martirii. Noi cei de la Centrul eparhial, obișnuim să-l cercetăm zilnic și să-l mîngliem în suferința sa. Niciodată nu și-a pierdut încrederea în ajutorul lui Dumnezeu și răbda toate durerile cu multă resemnare, fapt ce și pe noi ne-a co-

pleșit cu atita răbdare. În luminatul praznic al Schimbării la Față a Mîntuitorului, în fapt de seară liniștită împăcat cu Dumnezeu și cu lumea toată, în citiri de psalmi, în plîpîitul candelii și a luminării, și-a dat obștescul sfîrșit în mîinile lui Dumnezeu pe care l-a slujit toată viața. Ochii, care implorau ajutorul celor din jur, s-au închis pentru totdeauna. Glasul rugător către Domnul a amuțit; mîinile cu care a binecuvîntat pe fiii săi duhovnicești și prin care mi s-a transmis sfîntul har al arhieriei, au încrămenit. A rînduit Dumnezeu să fiu alături de Prea Sfinția Sa pînă în clipa morții. Așa cum odinioară Iosif și Nicodim l-au coborît pe Mîntuitorul de pe cruce, cu rănile însîngerate și l-au pregătit pentru înmormîntare, înfășurîndu-l în giulgiu, tot așa mi-a fost și mie dat să-l înveșmîntez în veșmintele arhieresti și să pipăi rănile după trupul său slăbit atît de mult în ultimele clipe ale vieții. După cum mironosițele l-au urmat pe Mîntuitorul pînă cînd a fost îngropat tot așa și toate ostenitoarele l-au îngrijit cu cea mai mare dăruire pînă la sfîrșit. Asemenea cirineanului care a ajutat să ducă crucea Mîntuitorului, așa a fost și personalul medical care l-a îngrijit și s-a străduit din toate puterile ca să-i alineze suferințele.

„Înainte de a-l cuprinde tăcerea și răceala pămîntului unde va dormi somnul de veci, vă rugăm Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit să primiți din partea noastră a preoților și credincioșilor și a mea personal, cele mai firești mulțumiri pentru tot ce ați făcut de cînd ne-am găsit sub oblăduirea Prea Sfinției Voastre, îndrumîndu-ne părintește pentru ca Eparhia Aradului să poată să-și desfășoare activitatea în chip firesc”.

După încheierea ultimului ritual din slujba înmormîntării Înaltii Ierarhi, împreună cu toți cei care l-au însoțit pe adormitul întru Domnul Episcopul Visarion, pînă la locul său de veșnică odihnă, s-au reîntors la Arad la reședința episcopală unde, au luat parte la creștineasca agapă de pomenire pentru sufletul celui adormit.

Prot. FLOR TEODORESCU

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

HRAMUL MĂNĂSTIRII TIMIȘENI

La fel ca în fiecare an, în 29 august a.c., mănăstirea Timișeni — Șag din protopopiatul Timișoara și-a sărbătorit hramul „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”, în prezența credincioșilor veniți nu numai din parohiile vecine, ci și din locuri mai îndepărtate ale eparhiei.

Potrivit tradiției, în seara precedentă un număr de preoți au oficiat serviciile religioase ale vecerniei și utreniei cu priveghere, stînd apoi la dispoziția credincioșilor spre a le satisface trebuințele sufletești personale.

Sfînta liturghie arhierească din ziua hramului a fost oficiată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae împreună cu un sobor de preoți și diaconi, ceea ce a conferit sărbătorii o importanță sporită. La momentul potrivit I. P. S. Sa a predicat despre grija creștinească pentru păstrarea purității sufletești și necesitatea întăririi credinței strămoșești, cuvîntare urmărită cu atenție și interes de toți ascultătorii.

Administrarea unor Sfinte Taine, între care Sf. Împărtășanie, majorității credincioșilor prezenți, a constituit un nou prilej de îmbogățire sufletească pentru cei sosiți la mănăstire în această zi a praznicului, Sărbătoarea s-a încheiat cu agapa oferită tuturor de obștea mănăstirii.

SFINȚIRI DE BISERICI

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, duminică 15 iulie 1984, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul, însoțit de P. C. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, a poposit în mijlocul obștii credincioșilor din parohia Bătești, protopopiatul Făget, pentru a sfinți lăcașul lor de închinare recent împodobit cu frescă nouă.

După întîmpinarea ierarhului de către soborul preoților avînd în frunte pe protopopul Doru Milostean și obișnuitul cuvînt de salut, s-a procedat la slujba sfințirii bisericii. A urmat apoi sfînta liturghie arhierească în cadrul căreia a fost hirotosit întru sachelar parohul locului, preotul Bujor Păcurar.

În cuvîntul de învățătură rostit de către Prea Sfinția Sa a fost subliniat aportul credincioșilor la realizarea lucrării de pictură și renovare generală a bisericii cît și importanța strădaniei lor de a se menține în credința strămoșească.

În duminica din 26 august a.c., Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul a procedat la binecuvîntarea bisericii parohiale „Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul” din Boglîtin, protopopiatul Caransebeș, pictată recent de Elvira Dăscălescu. Ritualul binecuvîntării și sfînta liturghie au fost oficiate în sobor, în prezența unui mare număr de credincioși, dintre care mulți s-au împărtășit cu Sfintele Taine. Pe marginea pericopei evanghelice duminicale P. S. Sa a insistat asupra datoriei creștinești.

După oficierea serviciului divin, preotul paroh Ioan Păleanu a prezentat raportul îndătinat asupra lucrărilor efectuate și vieții bisericești locale, temă abordată și în cuvântarea rostită de P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caransebesului. P. S. Episcop vicar a adresat cuvinte de apreciere pentru strădaniile depuse de întreaga obște ce continuă frumoasele tradiții de muncă și rugăciune ale înaintașilor.

ITINERAR PASTORAL

Din încredințarea I. P. S. Mitropolit Nicolae, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul a descins în duminicile din 1, 8 și 22 iulie la parohiile Timișoara Freidorf, Plopi și Ronaț, asistând la sfintele slujbe și predicând. În ordine cronologică P. S. Sa a vorbit despre om și firea înconjurătoare (1 iulie), despre Pilda bunelor legături dintre oameni (8 iulie) și despre sănătatea trupească și sufletească (22 iulie). Totodată a participat și la serviciile particulare solicitate de enoriași pentru zilele amintite, întreținându-se cu aceștia, iar în mod deosebit cu preoții și membrii organelor parohiale în legătură cu diferitele trebuințe ale acestor parohii.

În cursul lunii august a.c., Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul s-a deplasat în mai multe parohii, rostind cuvinte de învățătură și oficiind servicii religioase. Astfel, în duminica din 5 august a.c., P. S. Sa a poposit în parohia Pustiniș din protopopiatul Timișoara, păstorită de preotul Atanasie Leonte, unde în cadrul sfintei liturghii a predicat despre „Grija față de semeni”. În după amiaza aceleiași zile, P. S. Sa a vizitat și parohia Bobda din protopopiatul Timișoara, păstorită de preotul S. Petruț, rostind în cadrul vecerniei un cuvânt de învățătură. La înapoierie, P. S. Episcop vicar a vizitat și parohia Uivar păstorită de preotul G. Miclăuș.

În ziua de 6 august a.c., P. S. Episcop a oficiat sfânta liturghie, împreună cu un sobor de clerici, la mănăstirea Săraca de la Șemlacul Mic, protopopiatul Deta, cu ocazia hramului acestui vechi lăcaș monastic — „Schimbarea la Față a Domnului”. În prezența unui mare număr de credincioși, P. S. Sa a predicat despre elementele de bază ale întreținerii vieții trupesti și sufletești, subliniind că darul lui Dumnezeu oglindit în îmbelsugarea roadelor pământului, împreună cu conlucrarea credincioșilor, trebuie să folosească vieții personale, propășirii țării și păcii în lume.

În duminica din 12 august a.c., P. S. Episcop vicar a participat la sfânta liturghie, oficiată în parohia Crai Nou din protopopiatul Timișoara, păstorită de preotul Petru Drăghicescu, rostind predica zilei, iar la vecernie a cercetat și parohia învecinată Giuvăz păstorită de preotul Cornel Teaha.

ÎNCHIDEREA ANULUI ȘCOLAR 1983—1984

LA

SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBES

De sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel — 29 iunie 1984, în conformitate cu îndrumările Cancelariei Sfântului Sinod și prevederile Regulamentului învățămîntului teologic, a avut loc festivitatea de închidere a anului de învățămînt 1983 — 1984 la Seminarul teologic din Caransebes.

Începînd cu cuvenita rugăciune de mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile cu care a binecuvîntat ostenele depuse în perioada anului încheiat, prin oficierea slujbei Te-Deumului la sfînta biserică din parcul seminarului de către un sobor format din profesorii școlii, în prezența Prea Sfințitului Episcop-vicar Timotei Lugojanul ca delegat al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, a P. C. Părinte vicar Flor Teodorescu de la Episcopia Aradului și cu participarea părinților elevilor, reprezentanților celorlalte culte și invitați din localitate, programul a continuat în sala festivă a seminarului. Aici, după, cuvîntul rostit de P. On. Părinte Director Trăilă Gherga care a prezentat obișnuita dare de seamă despre desfășurarea procesului instructiv-educativ și rezultatele obținute în anul școlar de referință, corul și orchestra elevilor seminariști instruiți de C. Părinte prof. Nicolae Belean, a oferit participanților un scurt program artistic alcătuit din diferite bucăți muzicale cu caracter religios și patriotic, declamarea unor poezii, cuvîntul rostit de elevul absolvent Vasile Hotico și împărțirea premiilor de către profesorii diriginți.

În acest context, P. C. Părinte vicar Flor Teodorescu a rostit un cuvînt în care adresîndu-se elevilor — în special absolvenților de seminar —, a vorbit despre răspunderea misiunii preoțești și adaptarea ei al cerințele vremii actuale în care trăim.

După împărțirea premiilor, în încheiere, a vorbit P. S. Sa care, pe lingă împărțirea arhierestiilor binecuvîntări, în asentimentul tuturor celor prezenți a exprimat bucuria momentului; felicitări și mulțumiri celor care au contribuit prin aportul personal la obținerea de rezultate frumoase în cursul anului școlar 1983—1984 — profesori și elevi deopotrivă —, cit și Conducerii noastre superioare bisericești, și Conducerilor eparhiilor care școlarizează elevi la Seminarul teologic din Caransebeș, pentru tot sprijinul material și moral acordat.

Festivitatea încheierii anului școlar a luat sfîrșit prin îndătinata agapă oferită tuturor participanților la sufrageria școlii.

HRAMURI MĂNĂSTIREȘTI

La 20 iulie, praznicul Sfințitului Prooroc Ilie Tesviteanul, patru așezăminte mănăstirești din cuprinsul eparhiei bănățene își serbează hramul. Ca în fiecare an prăznuirea s-a început încă din preziua prin oficierea îndătinatelor servicii divine de seară și noapte, apoi utrenia, maslul de obște și sfînta liturghie.

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae al Banatului au fost delegați la aceste hramuri: P. C. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial la mănăstirea „Sfîntul Ilie de la Izvor — Românești, jud. Timiș; P. C. Părinte Aurel Miculescu, consilier eparhial la schitul de pe Muntele Mic; P. C. Părinte Vasile Sechereș, inspector eparhial la schitul de pe Muntele Semenici și P. C. Părinte Vasile Petrica, protopopul Reșitei la mănăstirea Vasiova, toate din jud. Caraș-Severin.

Delegații eparhiei, împreună cu protopopii locurilor, preoții din zonă și cîntăreții bisericești prezenți au oferit credincioșilor închinători posibilitatea de a se ruga și cînta împreună cu prilejul acestei sărbători binecuvîntate.

CURSURI PREOȚEȘTI MISIONARE

Cea de a XI-a serie de cursuri misionare cu preoții eparhiei respectiv a treia din cursul anului, s-a desfășurat la Seminarul teologic din Caransebeș între 4—8 iunie a.c., cu un efectiv de 30 participanți. Analog seriilor precedente, cursurile s-au desfășurat potrivit unui program întocmit de Centrul eparhial, P. S. Episcop

vicar Timotei Lugojanul, P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ și parte din consilieri conducind orele de curs și seminariile de prelucrare a temelor asupra învățăturii de credință ortodoxă. Pe lângă personalul cu munci de răspundere de la Centrul eparhial, multe teme au fost prezentate de directorul seminarului, unii profesori, protopopi și misionari protopopești. Din partea Institutului teologic universitar din Sibiu a fost delegat P. C. Părinte conf. dr. Ioan Mihălțan. Dezbaterile subiectelor incluse în program a antrenat pe toți preoții într-o participare activă. Au fost rostite predici și cuvinte de învățătură, s-au pus în discuție aspecte ale pastorației și experienței personale. Atât conducătorii cursurilor cât și participanții s-au încadrat în programul de rugăciune al școlii, săvârșind sfânta liturghie, ținând cuvântări și meditații.

La sfârșit s-a făcut bilanțul întregii lucrări, scoțându-se în evidență partea practică, în perspectiva aplicării la parohii. Preoții cursanți și-au luat angajamentul de a transpune în viață cunoștințele reinprospătate, schimbul de experiență și îndrumările primite.

MOMENT ANIVERSAR

Absolvenții Seminarului teologic din Caransebeș, promoția 1974, s-au întâlnit la sediul școlii în ziua de, 3 iunie a.c. pentru aniversarea a zece ani de la absolvirea școlii.

Programul întâlnirii s-a deschis prin oficierea slujbei „Te-Deum”-ului, urmată de un parastas pentru preotul Florian Vidican, adormit în Domnul în acest interval.

La ora 10, sunind clopoțelul, foștii elevi împreună cu soțiile lor au intrat în clasa împodobită sărbătorește. La catedră s-au așezat P. S. Episcop vicar Timotei Lugojanul, P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, P. On. Arhidiacon Cornel Olaru, fost diriginte al clasei azi pensionar împreună cu ceilalți profesori: arhid. dr. Silviu Anuichi, pr. prof. Sorin Cosma și pr. Ioan Teodorovici — fostul director al Seminarului.

După rostirea rugăciunii arhid. prof. Cornel Olaru a făcut apelul ținând în fața celor 25 de „elevi” prezenți lecția îndătinată în asemenea ocazii. Apoi a invitat în ordine alfabetică, pe fiecare absolvent în parte spre a-și depăna momentele și aspectele mai deosebite din cei zece ani de activitate.

În continuare, fostul diriginte a remarcat că absolvenții seriei 1974 ai Seminarului din Caransebeș fac cinste școlii, unii dintre ei reușind să se afirme în mod deosebit în viața noastră bisericească învrednicindu-se de distincții.

În continuare a luat cuvântul pr. prof. Nicolae Morar, în calitate de organizator subliniind prin ce anume școala absolvită și dascălii ei au devenit pentru „elevii” de odinioară conștiința lor cea mai bună.

La sfârșit, P. S. Episcop vicar Timotei Lugojanul a transmis celor prezenți la acest moment aniversar însemnul înalt Frea Sfințitului Mitropolit Nicolae de a nu uita niciodată școala în care s-au pregătit prețuindu-o și iubindu-o continuu.

La agapa ce a avut loc în stațiunea balneară Băile Herculane s-au rostit cuvântări, reliefind bucuria revederii. Festivitatea s-a încheiat cu o scurtă excursie făcută cu autocarul pe minunata Vale a Cernei. (Pr. prof. Nicolae Morar).

DECESE

În ziua de 8 iulie a.c., s-a stins din viață la locuința sa din Caransebeș, pensionarul Nicolae Cornean, în vîrstă de 81 ani, fost consilier eparhial.

Născut în anul 1903 în comuna Zăguzeni, jud. Caraș-Severin, din părinți învățători, a urmat ciclul învățămîntului elementar în comuna natală, iar pe cele medii în Caransebeș, oraș în care și-a continuat pregătirea la Institutul teologic. A

urmat paralel și Facultatea de drept din București. Încadrat funcționar la Episcopia Caransebeșului, a fost promovat consilier referent în 1929, calitate în care a organizat biblioteca eparhială și Școala de cântăreți bisericești. S-a distins și ca inițiator al colecției „Biblioteca religioasă-morală”, ca redactor al organului oficial „Foaia Diecezană” și al anuarului „Calendarul Românului”, în care a publicat numeroase articole. Lucrarea care l-a consacrat rămâne „Monografia Episcopiei Caransebeșului”, editată în 1940. A colaborat, de asemenea, cu numeroase materiale la revista „Mitropolia Banatului”.

Pe parcursul timpului a mai îndeplinit și alte atribuții în cadrul Centrului eparhial Timișoara și la Seminarul teologic din Caransebeș.

Slujba înmormântării a fost oficiată în 10 iulie de un sobor de 11 preoți în frunte cu P. On. Părinte Aurel Miculescu, consilier administrativ care a rostit și necrologul. Meritele defunctului au mai fost evidențiate și în cuvântările rostit de P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caransebeșului și de preotul pensionar Ilie Cimpianu din Caransebeș.

În dangătul clopotelor și în prezența unui impresionant număr de credincioși, osemintele regretatului consilier Nicolae Cornean au fost înhumate în cimitirul parohial din Caransebeș.

La data de 31 iulie a.c. a încetat din viață preotul pensionar *Traian Giciu*, în vîrstă de 64 ani, fost paroh la Sculea din protopopiatul Deta.

S-a născut la 20 septembrie 1920 în comuna Gătaia, jud. Timiș, unde a urmat școala elementară. Dornic de învățatură, și-a continuat pregătirea la liceul „Constantin Diaconovici Loga” din Timișoara, luîndu-și bacalaureatul în anul 1941. În perioada anilor 1941—1945 a frecventat cursurile Academiei teologice din Timișoara, după care a funcționat ca profesor suplinitor la gimnaziul din Gătaia. Căsătorit în 1947, a fost hirotonit diacon în același an, iar preot în anul următor pe seama parohiei Sculea, căreia i-a rămas fidel pînă la pensionarea sa de boală intervenită în 1973.

Modestia, blîndețea și cinstea, rîvna și atașamentul față de credincioșii săi l-au făcut stimat și iubit de consăteni și apreciat de conducerea eparhială care i-a acordat distincții.

Prohodul a fost oficiat la Timișoara în ziua de 2 august a.c., în prezența Prea Sfințitului Episcop vicar Timotei Lugojanul, printr-un sobor de 7 preoți și un diacon, în frunte cu P. On. Părinte Florin George, protopopul Detei. Necrologul a fost rostit de preotul Ioan Stoicu de la parohia Plopi, care a evidențiat activitatea defunctului.

Sicriul cu trupul neînsuflețit al preotului Traian Giciu a fost apoi înhumat în cimitirul din str. Cosminului, în prezența unui mare număr de credincioși, rude și prieteni veniți să-i cinstească memoria.

În ziua de 1 august a.c. s-a stîns la locuința sa din Timișoara, *dr. Nicolae Bihoiu*, în vîrstă de 75 ani, a fost membru în Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial.

Născut la 6 decembrie 1909 în comuna Lăpușnicu Mare, jud. Caraș-Severin, într-o familie de țărani, a urmat ciclul elementar în comuna natală, iar cursurile învățămîntului mediu la gimnaziul din Bozovici și liceul „Traian Doda” din Caransebeș. În continuare s-a înscris la Academia teologică din Caransebeș, studiînd paralel și Dreptul la facultățile din Oradea și Cluj. În posesia a două diplome academice, s-a dedicat inițial misiunii preoțești, fiind hirotonit pe seama parohiei natale. A restaurat biserica din localitate înzestrînd-o cu pictură murală nouă și contribuind la ridicarea unui impozant cămin cultural. Cu începere din anul 1940, după ce a obținut titlul de doctor în drept, a practicat avocatura pînă la pensionarea sa în anul 1974. A fost ales în repetate rînduri membru în Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial.

Serviciul religios al prohodului a fost oficiat în 3 august a.c., în prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și a unei numeroase asistențe, soborul fiind

compus din cinci preoți și un diacon în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei. Personalitatea defunctului a fost evocată în două cuvântări funebre rostite de preotul pensionar Andrei Nicolici și respectiv de un delegat din partea Colegiului de avocați din Timișoara.

După oficierea serviciului divin, sicriul cu trupul neînsuflit al defunctului a fost înhumat în cimitirul din Timișoara, Calea Lipovei, la căpătîiul său fiind așezată și o coroană omagială din partea Consiliului Eparhial.

În ziua de 2 august a.c. a trecut la cele veșnice, în urma unei grele suferințe, preotul Ioan Lupinca de la parohia Bocșa 1/2 din protopopiatul Reșița, în vîrstă de 77 ani.

A văzut lumina zilei în 9 iulie 1907 în satul Greoni, jud. Caraș-Severin. După ciclul elementar efectuat în satul natal, a urmat cursurile învățămîntului mediu la Oravița, iar la Caransebeș cursurile Academiei teologice. După ce s-a căsătorit, în anul 1932 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Greoni, unde a activat pînă în 1948. A slujit ulterior, timp de doi ani, parohia Sacoșul Mare din protopopiatul Lugoj, iar de atunci, pînă la deces, parohia Bocșa 1/2.

În întreaga activitate s-a remarcat ca preot destoinic care și-a iubit misiunea, contribuind la zidirea școlii și a căminului cultural din satul natal, iar la parohia Bocșa 1/2 și-a legat numele de pictarea bisericii și construirea unei capele mortuare în cimitirul parohial. Stimat și iubit de credincioși, a fost prețuit și de conducerea eparhială care i-a acordat distincții.

Ritualul înmormîntării a fost oficiat în ziua de 5 august de un sobor compus din zece preoți în frunte cu P. On. Părinte dr. Vasile Petrica, protopopul Reșiței, care a rostit și cuvîntarea funebruă. În prezența membrilor familiei, a clericilor și a unui mare număr de credincioși, osemintele regretatului preot au fost apoi înhumate în cavoul familiei din cimitirul parohial.

În ziua de 6 august a.c., a adormit în Domnul, după o îndelungă suferință, monahia Alexandrina Hrițcu de la mănăstirea „Sf. Ilie de la Izvar” — Vasiova, în vîrstă de 68 ani.

Născută la 1 noiembrie 1916 în comuna Coșarnița, a urmat ciclul elementar în satul natal, orientîndu-se curînd pentru viața monastică. În anul 1943 a intrat în mănăstirea „Sf. Ilie de la Izvor”, îndeplinind ascultarea de econom adjunct și depunînd voturile monahale în anul 1952. Înzestrată cu calități practice, maica Alexandrina a fost aleasă econoama mănăstirii pentru o perioadă de peste cinci ani. Între anii 1957—1960 a îndeplinit aceeași ascultare la mănăstirea Timișeni, după care a revenit la „Sf. Ilie de la Izvor” ca eclesiarhă la biserica așezămîntului, ascultare pe care a îndeplinit-o pînă în anul 1978 cînd s-a retras la pensie.

Prohodul a fost oficiat în ziua de 8 august, în prezența Prea Sfințitului Episcop vicar Timotei Lugojanul printr-un sobor de șase preoți și ieromonahi și un diacon, în frunte cu P. Cuv. Părinte Olivian Bindiu, conducătorul și duhovnicul așezămîntului, care a rostit și necrologul evidențiind strădanile defunctei în cele cinci decenii de activitate.

Rămășițele pămîntesti ale monahiei Alexandrina au fost apoi înhumate în cimitirul mănăstirii, în asistența monahiilor așezămîntului, a celor sosite de la alte mănăstiri și a unui însemnat număr de credincioși și credincioase care i-au cunoscut și prețuit strădanile întru cele duhovnicești.

EPISCOPIA ARADULUI ȘI HUNEDOAREI

MISIUNI ȘI SLUJIRI ARHIEREȘTI

În duminica din 8 iulie a.c., din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a participat în mijlocul credincioșilor din parohia Arad-Șega I, cu care prilej a săvârșit slujba Vecerniei. Prea Sfinția Sa a fost însoțit de P. C. Părinte Gheorghe Chișcă de la parohia ortodoxă română din Montreal, Canada.

În fața bisericii parohiale, P. S. Sa a fost întâmpinat cu bucurie de soborul preoților și diaconilor, alături de o mare mulțime de credincioși. Un grup de copii îmbrăcați în haine de sărbătoare au oferit buchete de flori Prea Sfinției Sale și însoțitorului, urindu-le din inimă un cald bun venit.

Răspunsurile au fost date de cîntăreții bisericii, alături de care au cîntat cu înălțătoare bucurie duhovnicească și credincioșii prezenți la slujbă.

După otpust, P. S. Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a rostit un cuvînt de învățătură și îndemn, ascultat cu emoție de credincioși. A făcut un stăruitor îndemn la păstrarea credinței creștine, la iubire față de lăcașul bisericii, care nu peste multă vreme va consemna sfîrșitul lucrărilor de pictură. În încheiere a prezentat pe oaspetele venit din Canada.

În cuvinte alese, P. C. Părinte Gheorghe Chișcă a mulțumit Prea Sfinției Sale pentru bucuria prilejuită de această slujire, într-o biserică frumoasă, și într-o atmosferă de adîncă evlavie și de trăire creștinească.

În încheiere, preotul paroh Dan Emilian Nicolau a mulțumit Prea Sfinției Sale pentru surpriza deosebită oferită preoților și credincioșilor parohiei, pentru slujirea și vizita arhierescă, împreună cu preotul Gheorghe Chișcă, și a prezentat o succintă dare de seamă asupra vieții religioase și morale din parohie.

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, duminică 29 iulie 1984, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a descins în parohia Petrila Cîmpa, protopopiatul Petroșani.

Întîmpinat de credincioșii localnici de la izvoarele Jiului petrilean, în frumoasele și tradiționalele lor straie de sărbătoare, și de soborul de preoți, P. S. Sa Arhiepiscop vicar a fost beneventat de P. C. Părinte Protopop Octavian Pătrașcu din Petroșani.

Mulțumind pentru călduroasa primire, P. S. Sa a oficiat sfînta liturghie în biserică împodobită sărbătorește, cu care prilej a hirotonit întru preot pe tînărul diacon Petrache Crețu, viitorul paroh al acestei parohii.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Părinte Victor Biliboacă de la Centrul eparhial Arad.

La sfîrșitul slujbei P. S. Arhiepiscop vicar a adresat credincioșilor un cuvînt de învățătură despre Sfînta Taină a Preoției, dînd pămîntești îndrumări pentru trăirea vieții în Hristos și împlinirea îndatoririlor sociale, în calitatea noastră de cetățeni ai patriei noastre scumpe.

Noul hirotonit, pămîntele Petrache Crețu, s-a angajat întru slujirea cu devotament a preoției și a credincioșilor încredințați spre păstorie.

Protopopul Octavian Pătrașcu a mulțumit Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar pentru osteneala de a se fi deplasat în mijlocul credincioșilor din Petrila Cîmpa și de a le hirotoni, în biserică lor, pe noul păstor duhovnicesc.

HRAMUL MĂNĂSTIRII HODOȘ—BODROG

După tradiție, în 15 august a.c., vechiul așezământ mănăstiresc de la Hodoș-Bodrog și-a sărbătorit hramul, la praznicul Adormirii Maicii Domnului. Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului la hram a participat Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul.

În ajun, P. S. Sa a săvârșit vecernia împreună cu un sobor de preoți și diaconi. Despre însemnătatea praznicului a vorbit preotul Dimitrie Cuzma. După vecernie s-a continuat cu Sfânta Taină a Maslului pentru numeroșii credincioși sosiți din comunele vecine, care se simt puternic legați sufletește de această mănăstire, adevărat așezământ de rugăciune și reculegere.

În dimineața praznicului s-a oficiat sfânta liturghie de către Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar, înconjurat de numeroși preoți și diaconi. La sfârșitul slujbei, P. S. Sa a rostit un cuvânt de învățătură în care a accentuat temeiurile pentru care noi creștinii solicităm ajutorul Maicii Domnului mijlocitoare și rugătoare pururea către Fiul lui Dumnezeu, pentru noi. În încheiere a făcut un stăruitor îndemn, ca prin muncă pilduitoare, prin viață cinstită, să ne arătăm statornica dragoste față de semenii noștri, față de țară, rămânând neclintiți în credința și datinile noastre strămoșești.

Prea Cuviosul Arhimandrit Timotei Iftimie, în numele credincioșilor și al soborului mănăstirii, a exprimat respectuoase mulțumiri Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar pentru prezență, slujire și cuvântul de învățătură. De asemenea, a mulțumit soborului de preoți și diaconi care în cele două zile s-au pus la dispoziția mănăstirii și a credincioșilor sosiți, contribuind la întărirea credinței și iubirii lui Dumnezeu în sufletele lor.

CHEMAȚI LA DOMNUL

Miercuri, 18 aprilie 1984, a trecut la cele veșnice preotul pensionar iconom stavrofor Traian Moșic din Petroșani.

Născut la 14 iunie 1909 în comuna Petrila — Lonea, dintr-o familie de țărani gospodari, dar și cu o veche tradiție cărturărească, dotat fiind cu o inteligență nativă și înconjurat în special de mama — fiică de învățător — a urmat școala elementară la Petroșani, după care se înscrie la Seminarul teologic din Sibiu. În anul 1936 a absolvit cu strălucite rezultate cursurile Academiei teologice din Sibiu. După căsătorie a fost hirotonit pe seama parohiei Petroșani cu fiilele ei, Dîlja Mare și Maleia. A activat apoi și în parohiile Iscroni și Petrila, pînă la pensionare intervenită în anul 1978. Înzestrat cu o voce frumoasă, cu talent și zel predicatorial, cu un bun simț gospodăresc, a executat lucrări de reparații la toate cele trei biserici parohiale și le-a dotat cu cele necesare pentru buna lor funcționare.

Pentru vredniciile sale a fost distins de mai multe ori și a condus ani de-a rândul Oficiul protopopesc Petroșani, fiind iubit și stimat de frații conslujitori.

Scriul cu rămășițele pămîntești ale părintelui Traian Moșic a fost depus în biserica „Pogorirea Sfîntului Duh” din Petroșani, unde a slujit după pensionare, iar în ziua de 21 aprilie a fost prohodit de un numeros sobor de preoți din Valea Jiului.

Despre viața și vrednicia celui adormit întru Domnul a vorbit P. C. Părinte Octavian Pătrașcu protopopul Petroșanilor, care a adresat rudelor îndoliate și credincioșilor îndurerăți cuvinte de creștinească mîngiere din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, a Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul și a preoților din protopopiat.

În dangătul jalnic al clopotelor, scriul cu trupul neînsuflețit al părintelui Traian Moșic a fost purtat pe umeri de preoți și credincioși pînă la cimitirul mu-

nicipal din Petroșani unde a fost înhumat, întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice.

Luni 4 iunie 1984 s-a stins din viață preotul pensionar iconom stavrofor *Ioan Poleacu* din Cermei.

S-a născut la 25 decembrie 1905 în comuna Cermei, jud. Arad, dintr-o familie de țărani credincioși. După ce a urmat ciclul elementar în satul natal, se înscrie la școala normală de învățători și apoi la Academia teologică din Arad.

În anul 1933 a fost numit și hirotonit preot pe seama parohiei Cermei, unde a păstorit timp de 25 ani, activând apoi în parohiile Lunca Teuz și Apateu. La Apateu, cu ajutorul credincioșilor din parohie, a realizat pictarea bisericii în frescă.

Pentru activitatea sa rodnică în ogorul Domnului, a fost distins cu „Crucea patriarhală”. După o preoție activă de 47 ani, s-a pensionat în 1980.

Rămășițele pămîntesti ale părintelui *Ioan Poleacu* au fost depuse în biserica „Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie” din Cermei, iar prohodul a fost oficiat de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Părinte *Ioan Brădean*, protopopul Inelui, în ziua de 6 iunie a.c.

Despre viața și bogata activitate a defunctului au vorbit protopopul *Ioan Brădean* și preoții *Pavel Dan* — Ineu, *Demian Tudor* — Micălaca Veche și *Octavian Tolea* — Cermei.

Trupul neînsuflețit al părintelui *Ioan Poleacu* a fost înhumat în cimitirul parohial din Cermei, plîns și regretat de familie și de asistența numeroasă a credincioșilor din parohiile în care a fost păstor duhovnicesc.

Mărti 12 iunie 1984, după o grea și îndelungată suferință, s-a stins protopopul pensionar iconom stavrofor *Gheorghe Iacob* din Petroșani.

A văzut lumina zilei la 20 ianuarie 1913 în Petroșani, jud. Hunedoara, într-o familie de muncitori minieri. Cursurile elementare și liceale le-a urmat la Petroșani, Academia teologică, între 1930—1934, la Sibiu și Facultatea de teologie la Cernăuți, între 1935—1938.

După terminarea cursurilor Academiei teologice din Sibiu, a fost numit profesor suplینitor la gimnaziul mixt din Lupeni. Căsătorindu-se în anul 1937, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Belini. Între anii 1941—1945 a păstorit parohiile Rășinari, jud. Sibiu și Ariușd, jud. Brașov. În anul 1946 s-a transferat la cerere în parohia Aninoasa, jud. Hunedoara, aproape de meleagurile natale, unde păstorește pînă la 15 iunie 1950. În același timp a funcționat și ca profesor suplینitor la Liceul din Petroșani. În 15 iunie 1950 a fost transferat ca preot la parohia „Sfîntul Nicolae” din Petroșani, iar între anii 1951—1953 și 1976—1978 a îndeplinit funcția de protopop la protopopiatul Petroșani.

La 1 februarie 1983, după împlinirea vârstei de 70 de ani, s-a pensionat.

Regretatul preot s-a remarcat și prin publicarea de articole, meditații și reportaje în „Telegraful Român”, a desfășurat o vie activitate culturală, organizînd serbări, coruri și piese de teatru în parohiile Belini, Ariușd, Rășinari și Aninoasa. S-a îngrijit de repararea și împodobirea bisericilor în care a slujit, culminînd cu pictarea în frescă a bisericii „Sfîntul Nicolae” din Petroșani.

Pentru vredniciile și ostenele sale a fost prețuit de credincioși și de Centrul eparhial, fiind distins cu briu roșu în 1951, iconom în 1964 și iconom stavrofor în 1971.

Trupul neînsuflețit al părintelui *Gheorghe Iacob* a fost catafalcat în biserica „Sfîntul Nicolae” din Petroșani, unde s-au săvîrșit slujbele rînduite, și a fost priveghiat de preoți și credincioși. În 14 iunie a.c., după săvîrșirea sfintei liturghii, a fost prohodit de un numeros sobor de preoți în frunte cu P. C. Părinte *Octavian Pătrașcu*, protopopul Petroșanilor, care în necrolog a transmis familiei îndoliate și credincioșilor îndurerăți cuvinte de mîngiere creștinească și condoleanțe din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae al Banatului* și a Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar *Gherasim Hunedoreanul*. Despre viața și activitatea defunctului a mai vorbit și preotul *Mihai Munteanu*, actualul paroh la Petroșani I.

În dangătul clopotelor, trupul neînsuflețit al vrednicului părinte Gheorghe Iacob a fost înhumat în cimitirul municipal din Petroșani, alături de mormintele părinților și regretatei sale soții.

În ziua de 16 iunie 1984, după o lungă și grea suferință, a adormit în Domnul tinărul preot iconom *Viorel Costică Teaha* de la parohia Arad-Gai, protopopiatul Arad, în vîrstă de 33 ani.

S-a născut la 7 iunie 1951 în localitatea Slatina de Criș, jud. Arad. A urmat ciclul elementar în satul natal și la Timișoara, iar apoi cursurile Seminarului teologic din Caransebeș. Înscriindu-se la Institutul teologic de grad universitar din București, în anul 1976 a susținut examenul de licență și a fost hirotonit preot pe seama parohiei Agrișul Mare, protopopiatul Ineu, unde a păstorit vreme de opt ani. Aici a ridicat o casă parohială și a ostentat întru consolidarea spirituală a credincioșilor.

La 1 aprilie 1983 a fost transferat la parohia Arad-Gai, protopopiatul Arad, activînd cu multă dăruire pînă la 16 iunie 1984, cînd, în urma unei boli necruțătoare, a decedat spre durerea familiei sale și regretul credincioșilor. Sfîrșitul l-a găsit în plină desfășurare a lucrărilor de reparații exterioare la biserică și în faza de terminare a lucrărilor la casa parohială nou construită.

Trupul neînsuflețit al preotului *Viorel Costică Teaha* a fost transportat în satul său natal, Slatina de Criș, și prohodit în ziua de 18 iunie de un numeros sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Părinte Teodor Greucean, consilier administrativ-bisericesc. În cadrul necrologului rostit P. C. Teodor Greucean a dat citire și telegramei de condoleanță adresată familiei îndoliată de Episcopia Aradului. Au mai rostit cuvîntări protopopii Traian Gavrîlă al Aradului, și respectiv Ioan Brădean al Ineului, preoții Svetozar Naldan de la parohia ortodoxă sîrbă Arad-Gai și Emil Roman de la parohia Arad Micălaca Veche și Gheorghe Ghender, dirijorul corului parohial Arad-Gai.

În asistența numeroasă a credincioșilor îndurerăți și în cîntările duioase executate de corul parohial, sicriul cu corpul neînsuflețit al părintelui *Viorel Costică Teaha*, a fost purtat pe umerii preoților din protopopiatele Arad și Ineu, spre locul de odihnă veșnică din apropierea bisericii din Slatina de Criș.

În 16 iulie 1984 s-a stins din viață preotul pensionar iconom stavrofor *Gheorghe Păiușan*, din Arad-Grădiște, în vîrstă de 70 ani.

S-a născut în satul Păiușeni, comuna Chisindia, jud. Arad, la 25 noiembrie 1913, într-o familie de țărani nevoiași. Cursurile elementare le-a urmat în satul natal, apoi cele medii la gimnaziul „Sava Brancovici” din Ineu și la liceul „Avram Iancu” din Brad. Între anii 1934—1938 a urmat cursurile Academiei teologice din Arad, după care, în 1939, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Siclău, jud. Arad. În 1948 s-a transferat la parohia Pîncota iar în 1958 la parohia Tîrnova. După ce ulterior a revenit la Pîncota, a fost numit la parohia Arad-Grădiște, de unde s-a pensionat în anul 1977.

În parohiile unde a slujit, preotul *Gheorghe Păiușan* a desfășurat o bogată activitate, ilustrată prin repararea și înzestrarea bisericilor din Siclău, Pîncota, Tîrnova, Arăneag, pictarea celei din Pîncota și construirea noii case parohiale în Tîrnova.

Rămășițele pămîntești ale regretatului preot au fost așezate în biserică parohială din Arad-Grădiște, iar în ziua de 18 iulie, după oficierea sfintei liturghii a fost prohodit de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Părinte Traian Gavrîlă, protopopul Aradului.

Cuvînte de mîngiere și compasiune au fost rostit de protopopul Traian Gavrîlă, iar vrednicia celui decedat a fost evocată de preoții Petru Barna și Viorel Merlușcă de la parohia Arad-Grădiște.

Regretat le familiei și de cei ce l-au cunoscut, rămășițele pămîntești ale preotului *Gheorghe Păiușan* au fost apoi înhumate în cimitirul parohial din Arad-Grădiște.

Ilie Ceaușescu, *Transilvania străvechi pă-mînt românesc*, Editura militară, București, 1984, 142 pp

O nouă lucrare de excepție îmbogățește literatura istorică de specialitate, cu largi ecouri în rîndul iubitorilor de istorie, carte datorată eruditului cercetător general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu.

Structurat pe cinci capitole, volumul se deschide cu un dens „Cuvînt înainte” al autorului ce subliniază importanța Transilvaniei în istoria poporului român, ca „permanentă vatră de locuire și organizare social-politică românească.

Primul capitol tratează „Originea, unitatea și continuitatea poporului român în spațiul carpato-danubio-pontic” (pp. 9—33). Ocupîndu-se de „rădăcinile istorice multimilenare ale poporului român” autorul subliniază opinia lui Nicolae Iorga conform căreia are *rădăcini de patru ori milenare*. Prezența omului pe întregul teritoriu românesc este atestată încă de la apariția lui și se continuă în epocile paleoliticului și neoliticului din care s-au format, în timp, triburile geto-dace, „cei mai viteji și mai drepti dintre traci” (Herodot). Citîndu-l pe istoricul N. S. Derjavin, autorul arată că dacii „ocupau teritoriul Transilvaniei, Valahiei, Moldovei și Basarabiei, pînă la Marea Neagră și Nistru” (p. 14). Acest popor dornic de libertate — „caracteristică majoră moștenită de poporul român”, așa cum excelent observă autorul — l-a înfruntat pe regele persilor Darius I în anul 514 î.e.n., s-a împotrivit falangelor lui Alexandru cel Mare în anul 335 î.e.n., și în frunte cu regele get Dromichaetes a învins oastea macedoneană a lui Lysimachos, ajungînd la cea mai mare înflorire în timpul lui Burebista și Decebal. Regele Burebista a creat un stat puternic în secolul I î.e.n., cu capitala în Munții Orăștiei. A fost un conducător și organizator destoinic, un iscusit diplomat a imprimat Daciei o dezvoltare superioară, statul său devenînd, în scurt timp, o însemnată for-

ță politică și militară în centrul și sud-estul Europei, „prologul Daciei secolului I e.n., condusă de Decebal, regele erou”. Expansiunea romană se izbește de un stat înfloritor, iar cucerirea lui reprezenta un obiectiv de importanță strategică. Dacia era un adevărat bastion natural în fața invaziilor din nord, un teritoriu de excepțională importanță economică ce trebuia să remedieze criza existentă în Imperiul roman, iar în ultimul rînd — cum apreciază autorul — cucerirea ei constituia „un act de prestigiu pentru Roma”, deoarece ralia forțele externe ostile Imperiului. Prin vitejia și eroismul de care au dat dovadă în urma celor două războaie din anii 101—102 și 105/106, dacii aparțin „marilor popoare ale lumii care au luptat și s-au jertfit pentru apărarea demnității umane, conservarea propriei civilizații, pentru dreptul sacru de a trăi libere și independente”. Sacrificiul lor a cunoscut o amplă rezonanță europeană, dacii devenind peste veacuri pilde pentru cronicari și istoriografi. Vitejia dacilor i-a determinat pe romani să sărbătorească victoria lui Traian prin mari reprezentații desfășurate pe parcursul a 123 zile.

Romanii au ocupat o parte din Dacia, dar „poporul geto-dac nu a putut fi zdrobit și cu atît mai mult nu a fost desființat”, cursul vieții sale fiind doar influențat. Autorul consemnează și urmările tragice ale cuceririi, dacii opunînd o dîrză rezistență invadatorilor, în multiple și variate forme. Concomitent, însă, a avut loc și un vast proces de impletire — fenomen ce începuse cu mult înainte — între civilizația dacică și cea romană, a cărei rezultantă istorică a fost poporul român. Pentru cei ce au avut o altă opinie, izvorită din motive străine de adevărul istoric, se precizează că „poporul român s-a plămădit, s-a format și s-a afirmat în adevărata sa identitate cu circa două milenii în urmă și nu în secolele IX, X sau XII” ca o „continuare directă, legitimă și neîntreruptă a poporului geto-

dac". Autorul dezbată și teza privitoare la contopirea biologică dintre daci și romani, din care se desprinde ideea absurdă că poporul român s-ar fi format tot de altă ori de câte ori a venit în contact cu alte popoare, precum hunii, pecenegii, tătarii, cumanii, etc. ce s-au perindat pe pământul vechii Dacii. Desigur, poporul român a suferit influențe, a asimilat ce era de asimilat, dar civilizația românească a fost pentru toți ceilalți „un izvor nesecat de împrumuturi”. Prin urmare, „poporul român s-a format, în mod incontestabil, nu printr-o contopire biologică, ci prin preluarea de către geto-daci a limbii latine și a altor elemente ale vieții materiale și spirituale în perioada conviețuirii cu romanii, adică în secolele I—III e.n.” (p. 16). Retragera aureliană nu a însemnat și migrarea românilor. În sprijinul continuității românești la nord de Dunăre, între atâtea mărturii existente autorul se oprește la concluzia a doi istorici germani: I. Thunmann și E. Gamillschegg. În continuare este prezentată situația populației din Dacia, după retragera aureliană (271—275) și în epoca migrațiilor, în lumina izvoarelor narative coroborate cu descoperirile arheologice, bogate și concludente. Sunt amintite primele cuvinte românești, din secolul VI, transmise prin doi cronicari bizantini, iar pe planul organizării militare descoperirile arheologice de la cetățile Biharea, din Țara Birsei, de la Glogovaț, Dăbica, Piatra Roșie, Pojejena, Svinița, Orșova, Drobeta-Turnu Severin, Hinova, Celei ca și cele din Moldova și Muntenia subcarpatică dovedesc continuitatea neîntreruptă etnică, politică și militară a românilor. O atenție specială este acordată și prezenței creștinismului la români încă din vremea daco-romană, precum și vocabularul religios. Ulfila, apostolul creștin al gotilor, și traducător al Bibliei, nu a putut lucra decât într-un mediu prielnic: *creștin românesc*. Dovezile arheologice, precum donariumul de la Biertan din sec. IV cu inscripția latină „Ego Zenovius votum possui” și vasul de cult de la Moigrad cu o inscripție similară, duc la ipoteza că *Zenovius este primul episcop român cunoscut în Daco-România, anterior lui Niceta*. Dacă la acestea se alătură și episcopia Tomisului din sec. IV—VI, cu numeroasele urme arheologice descoperite — conchide autorul — se poate constata intensă viață creștină ce pulsa în întreaga Dacie, cu o ierarhie bisericească trainică

ce presupune și o organizare politică autohtonă. Organizarea obștilor, specifică dacilor, dovedește și ea continuitatea românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic. Juzii din fruntea lor, înlocuiți cu cneji ce apar în documente începând cu secolul XII, formează o confederație condusă de un voievod, șeful politic suprem al unei „țări”. Ulterior, voievodatele de la sud și est de Carpați s-au unificat în secolele XIII—XIV, creindu-se statele independente, centralizate și suverane Țara Românească și Moldova. În Transilvania, voievodatele românești sînt atestate documentar din secolul IX. O importanță aparte se acordă explicării pluralismului statal pe cuprinsul pământului românesc, în care existența celor trei principate nu înseamnă nicidecum un pluralism etnic. Pluralismul statal este o realitate a societății medievale europene, prelungită pînă în epoca modernă. Fenomenul nu a afectat unitatea poporului român care a continuat să păstreze strînse legături politice, economice și spirituale între toate cele trei principate. Odată cu secolul XIV se accentuează pericolul otoman, prin transformarea țaratelor bulgar și sîrb în pașalici, dar rezistența comună a principatelor române sub Mircea cel Bătrîn, Ioan de Hunedoara, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare și alți domnitori este hotărîtoare pentru păstrarea autonomiei interne și existența lor ca state. Tratatelor politice încheiate cu Poarta — capitulațiile — respectă autonomia și integritatea teritorială a țărilor române în schimbul unui tribut, fapt unic în centrul și sud-estul Europei, și, precum remarcă Filippo Buonacorsi (citad de autor) românii „s-au închinat... nu ca învinși ci ca învingători”. După lupta de la Mohaci (1526) și desființarea regatului ungar, Transilvania a rămas un principat autonom, cu un regim politic similar celorlalte două provincii române. Avînd în vedere aceste date, se respinge o nouă teză tendencioasă, precizîndu-se că „*Transilvania nu a fost încorporată niciodată regatului feudal ungar*” (p. 25). Unirea din 1600 realizată de Mihai Viteazul scoate în relief aspirațiile, voința și hotărîrea românilor de pe cuprinsul vechii Dacii de a avea un stat centralizat și independent, care „a devenit un simbol și un îndemn în lupta hotărîită și necurmată a românilor de pretutindeni pentru unitate națională-statală, pentru independență”. Aceeași luptă pentru libertate și unitate este continuată în alte

împrejurări istorice, prin revoluția populară a lui Horea" — *Rex Daciae* — revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția de la 1848, unirea din 1859, luptele pentru cucerirea independenței de stat a României, pînă la revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

În capitolul următor, „Transilvania-parte integrantă a spațiului carpato-danubiano-pontic, vatră milenară de trăire a poporului român (pp. 39—54) autorul urmărește unitatea românilor din cele trei principate într-o imagine de ansamblu. Pentru a ilustra „armonia pămîntului românesc” sînt citați geografi străini și autohtoni, precum F. Schrader, Gh. Văslan, Simion Mehedinți. Transilvania, cu zona munților Orăștiei, a fost centrul puterii dacice a lui Burebista, Deceneu, Comosicus, Scorilo, Duras-Diurpaneus și Decebal. Spre acest centru politic și militar al lumii dacice, devenit primejdios, s-a îndreptat atenția Romei, prin campaniile lui Cornelius Fuscus, Tettius Julianus și în cele din urmă ale lui Traian, cu lupte îndrăgite la Tapae și Adamclisi care în vara anului 106 au dus la cucerirea Sarmizegetusei și transformarea Daciei în provincie romană. Urmează procesul accelerat al contopirii civilizației dacice cu cea romană. Cu toată înfringerea militară a dacilor, viața lor continuă cu intensitate, așa cum o atestă numeroasele descoperiri arheologice, la care se adaugă diverse referiri ale unor cărturari străini, în acord cu realitățile din Dacia, precum Heinrich Kiepert, András Huszti, Johannes Tröster, Pierre Lescalopier, Laonic Chalcocondil, Antonio Bonfini, Pietro Ransano, Filippo Buonacorsi, Ascanio Centorio, Iosif Benkő. Cu toții afirmă originea străveche a românilor, continuitatea lor neîntreruptă pe teritoriul vechii Dacii, popor pentru care lanțul Carpaților a fost un adăpost sigur în vremurile de restriște. Sînt menționate primele formațiuni politico-administrative din Transilvania secolului IX, ale lui Menemur, Gelu, Glad și marele voievodat al Albei cu centrul la Alba Iulia. Autorul reliefează scopul penetrației ungarilor în Transilvania, de spargere a blocului etnic românesc, acțiune sortită eșecului. Cetele maghiare au fost curînd asimilate de populația locală, adepta religiei creștine de rit răsăritean, sprijinitoare elocventă a ființei neamului încît cnezatele și voievodatele românești din Banat, Hațeg, Bi-

hor, Făgăraș și Maramureș și-au continuat nestîngerita viața lor, în conformitate cu vechile tradiții religioase, juridice și militare ce le moșteneau din străbuni. În ciuda insucceselor, regalitatea maghiară continuă intenția de a sparge blocul etnic românesc, cu sprijinul Bisericii apusene și prin cunoscutele colonizări de sași și secui. Rezultatul rămîne același, recunoscut de însăși regalitatea maghiară în două documente din 1222 și 1291. Caracterul românesc rămîne o constantă a principatului Transilvaniei, care după 1541 primește un statut identic cu cel al Moldovei și Țării Românești. Viața sa politică și economică gravitează continuu spre celelalte provincii românești. Așa se explică de ce Ioan de Hunedoara, în alianță cu voievozii celorlalte două principate, a putut realiza o puternică unitate românească ce s-a opus cu succes expansiunii otomane. Autorul denunță practicile autorităților maghiare de a supune populația majoritară din Transilvania, prin alianțe îndreptate direct împotriva românilor, așa cum au fost pactul „Unio trium nationum” și „pactul celor patru religii”, potrivit căruia ortodocșii majoritari erau socotiți tolerați. Pentru unitatea românească în epoca medievală se apelează la mărturiile oferite de călătorul francez Pierre Lescalopier și respectiv de Michael Ballman, care recunosc preponderența românilor pe cuprinsul vetrei dacice, în funcție chiar de statisticile oficiale ungare, la distanță de două secole între ele. Așa se face că pastorul sas Stephan Ludwig Roth putea afirma, în 1842, că limba oficială a Transilvaniei nu poate fi decît cea românească. Autorului nu-i scapă din vedere nici „unitatea economică desăvîrșită”, la care adaugă și dezvoltarea „conștiinței de neam românești” afirmată de Ștefan cel Mare. Omogenității geografice, etnice, economice, conștiinței unității de neam îi corespunde și unitatea politică realizată de Mihai Viteazul, așa încît și „în epoca medievală exista o Dacie a românilor”.

Capitolul III prezintă la fel de sintetic „Amplificarea luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania în condițiile intensificării politicii de asuprire națională și socială promovată de Imperiul austro-ungar” (p. 55—81). După ce este relevată importanța diplomei leopoldine din 1691, prin care Viena recunoaște „statutul aparte, autonom, de sine stătător al țării românești a Transilvaniei devenită

provincie a Imperiului habsburgic", autorul înfățișează principalele momente ale luptei de emancipare națională. Se oprește cu competență asupra programului luptei politice românești prin Inochentie Micu (Klein), asupra revoluției populare din 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan, „moment de explozie a mișcării de emancipare națională românească în Transilvania”, asupra momentului „Supplex Libellus Valachorum” (1791) și revoluției românești de la 1848—1849 ca punct culminant al luptei pentru unitate națională, eliberare socială și independență ce a cuprins toată aria de trăire românească, cu sancționarea conducătorilor revoluției ungare care au negat dreptul egal al tuturor națiunilor și respectiv dreptul la independență al românilor. În ciuda recunoașterii românilor ca națiune și a limbii române ca limbă oficială a Transilvaniei în dieta de la Sibiu, pactul dualist din 27 iunie 1867 a anexat Transilvania la Ungaria, ceea ce declanșează „rezistența românilor transilvăneni împotriva dualismului austro-ungar”. „Monstruosul proces de deznaționalizare a românilor”, ridicat la rang de politică de stat, prin maghiarizarea numelor familiilor, a orașelor, satelor și instituțiilor este corelat cu ecoul nefavorabil al politicii interne din Ungaria pe plan internațional. Efectele acestei politici au fost la fel de nocive și pentru alte naționalități: sârbi, sloveni, croați, slovaci. Autorul opune măsurilor oficiale rezistența românească și acțiunile de protest de mare ecou internațional, precum Pronunciamentul de la Blaj (1868), crearea Partidului Național Român (1869) și fuziunea din 1881. Se adaugă protestul energic al sașilor împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria, ecourile unirii Moldovei cu Muntenia (1859) și ale cuceririi independenței de stat a României. Precizarea că incorporarea Transilvaniei la Ungaria a avut loc în anul 1867 și nu în secolul XIII este la fel de importantă pe cât de oportună. O pertinentă analiză este făcută mișcării memorandiste, ecoului ei intern și internațional, procesului de la Cluj înscenat memorandiștilor și brutalității guvernărilor. Remarcabile rămân cuvintele rostite în acest proces de Ioan Rațiu, președintele Partidului Național Român, subliniate de autor: „Ceea ce se discută aici... este însăși existența poporului român. Existența unui popor însă nu se discută ci se afirmă”. În contextul creat de declanșarea primului război mondial, se

expune pe larg împlinirea aspirațiilor de veacuri ale poporului român cu desăvârșirea unității statale în 1918 și consfințirea ei prin tratate internaționale, unire de o însemnătate excepțională pentru dezvoltarea României, ea fiind opera întregului popor, a întregii națiuni.

În capitolul IV intitulat „Înfăptuirea statului național unitar-condiție obiectivă pentru dezvoltarea economică și socială a României, pentru apărarea independenței și suveranității țării” (pp. 82—99) autorul se oprește asupra unor noi probleme care au apărut în Europa și vizau direct România, noile dimensiuni ale pericolului fascist după instaurarea lui în Germania, în ianuarie 1933. România, fiind direct vizată de expansiunea nazistă, a acționat prin forțele democratice și antifasciste, prin reprezentanții tuturor claselor și categoriilor sociale, pentru unitate, independență și integritate teritorială, pentru crearea unui climat de securitate în Europa și demascarea pericolului fascist, revizionist și imperialist. Odată cu anul 1938, situația internațională a României devine extrem de complexă. Urmează anexarea Austriei, a Cehoslovaciei. Acordul de la München din 30 septembrie 1938 a fost favorabil Germaniei naziste și Ungariei horthyste. Cerculile conducătoare de la Budapesta au intensificat pregătirile de război împotriva României, stîrnind îngrijorarea opiniei publice. Mulți maghiari s-au exprimat împotriva revizionismului Ungariei, precum Samuil Fényes și alții emigranți maghiari din toată lumea, așa cum arată autorul pe baza a numeroase documente inedite. După smulgerea părții de nord a Transilvaniei prin Diktatul de la Viena, în teritoriile ocupate se dezlănțuie o cruntă teroare, masacre ale românilor și evreilor, deportări și exterminări în lagărele de concentrare. Dictatura militaro-fascistă și alăturarea României la Germania fascistă au situat poporul român în fața unor perspective de o gravitate extremă, căreia i-a opus o dîră rezistență și a luptat cu toate forțele sale pentru restabilirea independenței. Înfăptuirea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a reprezentat „o strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă, o remarcabilă sinteză a eroicelor veacuri de bătălii revoluționare împotriva exploatații interne și externe, pentru eliberarea socială și națională”.

Ultimul capitol al volumului — „O privire de sinteză” (pp. 100—106) este o succintă prezentare a celor afirmate, chintesența lucrării. Autorul scoate în evidență cele mai importante momente din istoria Transilvaniei, delimitând cu exactitate ce a însemnat de fapt acest spațiu ca *străvechi pământ românesc* și înlăturind fără echivoc tezele neștiințifice vehiculate de pseudoistorici. Anexele intitulate „Documente și mărturii”, de la sfârșitul lucrării, conving și risipesc orice îndoială.

Condeiful discuit al autorului împletește mențiunile documentare asupra strămoșilor noștri cu caracterizările proprii într-un ansamblu excelent conturat. Relatările lui Herodot, Strabon, Arrianos din Nicomedia, Diodor din Sicilia, Dio Cassius se îmbină fericit cu incursiunile și aprecierile autorului, într-un tot unitar, ușor accesibil și atractiv. Numeroase hărți din antichitate până în zilele noastre, oferă o plăcută imagine de ansamblu asupra prezenței și locului românilor în Europa și în lume. Din lucrare nu lipsește nici utilul indice.

Apărut în condiții grafice excelente, volumul se înscrie drept o valoroasă contribuție — ce răspunde tuturor exigențelor științifice — la istoria atât de zburcumată a vetrei noastre strămoșești, Transilvania.

Pr. Gheorghe Naghi

Petru Oaldea, *Lupta pentru limbă românească în Banat*, Timișoara, 1983, 322 pp.

O foarte interesantă carte, atât prin ceea ce oferă nemijlocit, cât și prin ceea ce sugerează, tratează o problemă aparte, în toată complexitatea ei.

Autorul privește lupta românilor bănățeni pentru apărarea și afirmarea limbii române ca pe un fenomen socio-cultural propriu, integrat în lupta generală de emancipare națională, încercând să înlăture „prejudecata că acest fenomen a fost un fel de „ecou”, de influență” sau ceva asemănător, venit înspre Banat din alte zone, din alte centre culturale ale țării” (p. 6). Petru Oaldea demonstrează în această lucrare că „în epoca post-absolutistă, au existat în Banat destule forțe proprii (program de luptă propriu, condiții favorizante specifice, factori socio-culturali proprii, mijloace materiale proprii, etc.) care, integrându-se firește, luptei ge-

nerale de emancipare națională a românilor, au imprimat acestei lupte nu numai vigoare și amploare de masă, ci și alte numeroase note originale” (p. 6). Această interpretare constituie un prețios punct de sprijin pentru întreaga lucrare.

Informațiile, datele problemei au existat, neluate în seamă, răvășite în publicațiile vremii. Autorul le-a adunat, le-a scos din servitutea efemerului, și, reconsiderându-le categorial într-un plan meticolos elaborat, le-a dat dimensiuni noi și funcționalități inedite, eludind, în același timp, aglomerarea de material neesențial, factologic. Enunțind indigenatul luptei bănățene pentru apărarea și afirmarea limbii române, Petru Oaldea își începe expunerea cu programul Babeș-Mocioni, personalități al căror rol nu a fost, până acum, abordat cu destulă acuratețe și aplomb. Autorul afirmă cu tărie că, până aproape de 1918, în Banat există, în esență, o singură „școală” politico-națională românească: școala Babeș-Mocioni. Lupta pentru apărarea și afirmarea limbii române se înscrie în lupta generală națională, dar „caracter de program” i-au dat cei doi lideri amintiți, în epoca post-absolutistă. Programul continuă, în structura lui de rezistență, dezideratele celui pașoptist. Lucrarea „Cauza limbilor și naționalităților în Austria” de Vincentiu Babeș, apărută la Viena în 1860, în versiunea germană și română, are semnificația unui „manifest politic” cu o covârșitoare influență asupra concepțiilor politice din Banat și din întreaga Transilvanie. „Cauza limbilor...” a constituit primul document programatic al luptelor pentru limbă, în nemijlocită relație cu lupta națională. Drepturile limbii decurg din drepturile națiunii, din principiul egalei îndreptățiri a națiunilor. Afirmarea limbii unui popor este o necesitate culturală și de civilizație. Domeniile de afirmare a limbii române, indicate de Babeș, sînt: familia, școala, Biserica și dregătoriile publice. Ideile enunțate în 1860 sînt apoi dezvoltate și argumentate de Babeș în presă, la marile mitinguri electorale, la Academie, la întrunirile Astei și ale Societății pentru fond și teatru, în congresele și sinoadele bisericești, la conferințele naționale și în parlament. Tot atât de importantă este contribuția lui Alexandru Mocioni la programul pentru afirmarea limbii române. Realizînd o splendidă paralelă carcterologică, Petru Oaldea concludă: Vincentiu Babeș era mai mult un

om al faptei, mereu „pe baricade”, mereu cu inițiativă. Al. Mocioni s-a afirmat, în primul rând, ca un veritabil teoretician, un erudit, un gînditor. S-a impus prin profunzimea și diversitatea cunoștințelor și prin logica demonstrației. El abordează în 1868 „principiul teritoriilor de limbă”, o nouă etapă în programul bănățean de afirmare a limbii române.

Programul Babeș-Mocioni este completat, amplificat, de alte programe similare, elaborate de bănățeni, dintre care se menționează programul generalului Traian Dođa și cel al lui A. C. Popovici.

Autorul relatează apoi „condițiile nefavorizante, în Banat, ale luptei pentru apărarea și afirmarea limbii române”, pentru a înțelege mai bine intensitatea și amploarea, complexitatea și mărimea acestor lupte care a întîmpinat adversități din partea autorităților habsburgice, conștient că limba reprezintă un aspect al tendințelor firești de eliberare totală. După un plan bine chibzuit, scurt prezentate și „condițiile favorizate în Banat” ale acestei lupte. Din prima categorie fac parte politica oficială de deznationalizare, cu o variată gamă de procedee. Limba română se confruntă nu numai cu asprimea legii, ci și cu abuzurile ofițanților mari și mici, intoleranți și șovini. Autorul nu uită excepțiile ferice, cum a fost Mocșary Lajos, un „corb alb” în această cumplită perioadă.

Exagerările latinizante sînt trecute între „condițiile nefavorizante”, sprijinind generalizarea limbii române literare, din ferire doar o „modă” trecătoare. În aceeași categorie se înscriu: influența limbilor străine, mediul poliglot, stagiul militar, „presiunea” mediului dialectal (care favorizează izolarea) etc. În a doua categorie (a condițiilor favorizante) sînt trecute: conștiința propriei vitalități, organizarea și solidaritatea națională. Românii bănățeni au luptat pînă la sacrificiu pentru apărarea limbii lor, dar n-au manifestat niciodată sentimente de ură și șovinism față de naționalitățile existente în Banat, o trăsătură consecventă a poporului român. Vincențiu Babeș și Al. Mocioni au exprimat de repetate ori loialitatea luptei românilor: „lupta noastră nu este o luptă contra națiunii maghiare” (Al Mocioni, 1869).

Mișcarea culturală din Banat, în epoca dualistă, a receptat permanent valorile culturale naționale, avînd caracter de ma-

să. „Indicatorul principal al avîntului și succesului mișcării culturale bănățene, pare să fi fost nivelul cultural superior al tărînimii bănățene. Tărani-coriști, tărani-dirijori, tărani-actori, tărani-sculptori, tărani cu o mare pasiune pentru lectură și cu biblioteci personale, tărani-publiciști, pe scurt: tărani-cărturari” (61). Remarca este o pledoarie pentru repunerea Banatului în drepturile sale, care dacă n-au fost contestate, au fost uneori neglijate. Nu este vorba, desigur, de un „patriotism local”, ci de o restabilire a unui adevăr istoric.

O atenție meritată, în angrenajul problemei, se acordă mișcării muncitorești și socialiste din Banat. Un alt aspect, care se cerea lămurit, vizează raportul culturii românești din Banat cu Școala Ardeleană. Autorul accentuează caracterul specific al culturii bănățene, care „nu este nici epigonică, nici minoră și nu este nici o influență, un impuls venit de acolo. Este, pur și simplu, parte constitutivă a Școlii Ardelene, iar bănățenii au îmbogățit zestrea acestui curent de idei, cu lucrări, cu manifestări remarcabile... Coordonatele bănățene ale Școlii Ardelene nu contrazic unitatea curentului, ci, dimpotrivă, evidențiază complexitatea amploarea și profunzimea sa” (p. 68).

Capitolul următor tratează „Coordonatele principale ale luptei pentru apărarea și afirmarea limbii române”. Sînt prezentate: acțiunea lui Andrei Mocioni, principalul lider politic în epoca liberală, conferința națională de la Timișoara (noiembrie 1860) atitudinea față de încorporarea Banatului la Ungaria, lupta pentru recunoașterea limbii române ca „limba oficioasă” în comitatele bănățene, combaterea tendinței de maghiarizare a denumirii localităților și numelor de persoane. Se remarcă la această ultimă problemă, rolul preoției ortodoxe. „Apărarea caracterului confesional al școlilor românești a constituit, în epoca dualistă, o necesitate obiectivă a luptei naționale, deoarece a fost singura soluție de salvare a școlilor românești din calea pericolului deznationalizării” (p. 100). Școlile comunale de stat au fost mijloace de deznationalizare și de aceea lupta pentru apărarea școlilor confesionale a avut un caracter de masă, ca, de pildă, luptele împotriva legii lui Appony. Între aceste acțiuni este reliefată și intervenția consistoriului diecezan din Caransebeș.

O atenție deosebită se acordă limbii literare — conceptul de limbă literară, stilul și calitățile stilului, ortografia, introducerea alfabetului latin, etc. Se remarcă, din nou, contribuția lui Vincențiu Babeș, ca și contribuția lui Ilie Trăilă, fost membru al sinodului eparhial din Caransebeș, Gheorghe Jianu și alții, la adoptarea ortografiei fonetice.

Ultimul capitol este consacrat factorilor principali care au acționat pentru apărarea și afirmarea limbii române. Toate forțele naționale din Banat au fost mobilizate într-un viguros front de luptă pentru limbă: familia, școala, Biserica, teatrul, corurile, presa, librăriile, tipografiile, bibliotecile — căroră autorul le găsește destule aspecte inedite. Între publicațiile bănățene se remarcă „Foaia diecezană” din Caransebeș, citată frecvent de autor.

Profesorul Petru Oalde a tratat exhaustiv o problemă foarte vastă, într-o carte utilă și accesibilă tuturor cititorilor, specialiști și nespecialiști. Fiecare enunț tematic este urmat de o bogată documentare conferind simplitate și claritate unor aspecte complexe.

Lămurirea problemelor din trecut „sine ira et studi” este o viguroasă pledoarie împotriva șovinismului, împotriva vrăjbelor, pentru ridicarea relațiilor sociale la frumusețea și demnitatea umană.

Prot. dr. Marcu Bănescu

Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum Constantinopolitanae. Texte critique, introduction et notes*, Paris, 1981, XVI+521 pp.

La Institutul francez de studii bizantine din Paris, Jean Darrouzès a publicat în anul 1982 volumul întâi al colecției „Géographie ecclésiastique de l'empire byzantin” (Geografie bisericească a imperiului bizantin), intitulat „Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae” (Listele episcopilor Bisericii Constantinopolului).

Lucrarea este, de fapt, „prima ediție critică” a listelor („notitiae”) scaunelor episcopale și mitropolitane ale Patriarhiei Constantinopolului pe perioada secolelor VII—XV. Și pentru întocmirea celor douăzeci și unu de liste („notitiae”), J. Darrouzès a folosit două sute nouăzeci de manuscrise, menționate de acesta în lucrarea sa în ordinea alfabetică a depozitelor de

proveniență. Darrouzès ține, în același timp, să precizeze că „rămân desigur în manuscrisele, care n-au fost încă cercetate sau descrise în detaliu, alte liste cu variante de fond și de formă; dar ținându-se seama de numărul și diversitatea manuscriselor la care s-a ajuns, viitoare descoperiri au puține șanse să aducă date, cu adevărat noi, privitor la compoziția generală a listelor editate (p. XII).

În lucrarea sa, după introducere, Darrouzès face un comentariu a fiecărei liste („notitiae”), în care prezintă succint istoria textului, adică tradiția manuscrisă și formarea acesteia, iar după listele înșile expune un index grec și francez.

Conform propriei mărturii a lui Jean Darrouzès, „nu este vorba de un studiu propriu-zis; fără îndoială că editorul nu putea face abstracție de un anumit număr de mărturii din afara listelor, în particular în actele patriarhale, dar scopul nu era de-a da o listă completă la fiecare nume și nici un comentariu al listelor” (p. XI). În fine, „clasarea manuscriselor pe recenzii după legăturile textuale dintre acestea și clasarea recenziunilor după context (cuprins) ocupă atât loc ca și însuși textul” (p. XII). Iar, în ceea ce privește introducerea la texte și notele, ele vizează, în primul rând, să stabilească „prin critica internă raporturile între recenziunile succesive” (p. XI).

Cum era și firesc, în „Listele episcopilor Bisericii Constantinopolului” apare și Mitropolia Vicinei, din nordul Dobrogei. Pentru prima dată, Vicina este menționată în cataolgul arhiepiscopilor dependente de Patriarhia ecumenică, în lista a cincisprezecea, „operă a secolului al XIII-lea” (pp. 384—386 și 159)¹. Nu găsim însă precizat din ce an sau deceniu al secolului al XIII-lea este menționată Vicina, aceștia „sînt atestați documentar numai din a doua jumătate a secolului al XIII-lea”².

¹ De notat că Vicina este menționată ca arhiepiscopie și în apendicele listei a cinsprezecea, numărul 193, dar cu numele de „Dicina” (p. 386). Numele de „Dicina” este însă același cu cel de Vicina (p. 455). V. Laurent, compte rendu: G. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București, 1935, în: „Echos d'Orient”, XXXIX, 1936, nr. 181, pp. 113—117.

² Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria*

La treapta de mitropolie, Arhiepiscopia Vicinei a fost înălțată, potrivit aceleiași liste a cincisprezecea, tot în secolul al XIII-lea. Numărul 188 de la apendicele listei a cincisprezecea este destul de categoric în această privință, întrucât afirmă că Vicina a fost ridicată la treapta de mitropolie pe durata existenței imperiului latin de Constantinopol, adică între anii 1204—1261. Iată cele afirmate în respectivul apendice: „Trebuie să se știe că, după ce au plecat romenii (bizantinii, n.n.) din Constantinopol, datorită pedepsei Domnului, și pînă ce ei s-au revină în acesta (Constantinopol, n.n.) au fost înălțate ca mitropolii, prin bunăvoința lui Dumnezeu, acestea...” (p. 386). De asemenea, la numărul următor al aceleiași apendice, adică al cincisprezecea, și anume 189, între cele zece mitropolii menționate, ca fiind ridicate la această treaptă între anii 1204—1261, se află trecută și „Vicina” (p. 386).

Se știe că pe la 1285 păstora la Vicina mitropolitul Teodor³, care participa la lucrările sinodului anti-unionist ținut în biserica Vlaherne din Constantinopol din acel an. Mitropolitul Teodor semna deciziile sinodului drept al 35-lea din cei 41 ierarhi prezenți, după cum urmează: „Smeritul și prea cinstitul mitropolit al de Dumnezeu păzitei cetăți Vicina”⁴.

Bisericii Ortodoxe Române, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii (Ortodoxe Române, București, 1980, p. 2310.

³ Succesorul acestuia, mitropolitul Luca se afla în scaun și în anii 1305—1306, cînd apare menționat în corespondența patriarhului ecumenic Atanasie I din acea epocă (Vezi Petre S. Năsturel, *Les fastes épiscopaux de la métropole de Vicina*, în „Byzantinisch — neugriechisch Jahrbücher”, Atena, 21, 1971, 1972, p. 41; pr. prof. Ioan Rămureanu, *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea ortodoxiei în ținuturile românești*, în vol. „De la Dunăre la Mare. Mărturie istorice și monumente de artă creștină”, ediția a II-a, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979, pp. 1156—1157; *Fontes Historiae Daco-Romanae*. IV *Scriptores et acta imperii byzantini saeculorum IV—XV*, Editura Academiei R.S.R., București, 1982, pp. 140—143.

⁴ W. Laurent, *Les signataires du second synode de Blachernes („été 1285”)*, în

În lista a șaptesprezecea, care datează din prima jumătate a secolului al XIV-lea (pp. 179—181), Mitropolia Vicinei apare menționată pe locul al 98-lea, între cele 112 ale acesteia (p. 400).

Aproximativ din aceeași epocă, adică prima jumătate a secolului al XIV-lea, (pp. 185—188), datează și lista a optsprezecea a „Episcopilor Bisericii Constantinopolului”, editată de Darrouzès. În această listă, „mitropolitul Vicinei” apare la numărul 97 între cei 111 mitropolii menționați.

Numărul 150 de la primul apendice al listei a optsprezecea dă trei știri extrem de prețioase privitor la Vicina, așa cum vom vedea în cele ce urmează. Redăm însă, mai întâi, textul numărului 150, și anume: „Mai tîrziu au fost ridicate la treapta de mitropolii: Vrisis, Ganos și Herson și de aceea mitropolitul Galiției, Litviei Vivinei și Pyrgiu trebuie să stea aici, adică după cel al Hersonului. Și vedem că dețin acest loc astăzi, pentru aceasta: ... Pe al Vicinei, fiind și el onorat de către același împărat (Andronic al II-lea cel Bătrîn Paleologul, n.n.), și apoi pierzînduși importanța sa, din cauză că locul se află sub barbari și are puțini creștini care locuiesc acolo” (p. 409).

Cele trei știri de care se făcea aluzie mai sus, sînt: a) Mitropolia Vicinei a fost ținută la mare cinste de către împăratul Andronic II cel Bătrîn Paleologul (1282—1328). În prima jumătate⁵ a secolului al XIV-lea, Mitropolia Vicinei se afla în decădere din cauza „barbarilor”, care ocu-

„Échos d'Orient”, XXVI, 1927, p. 147, nr. 35.

⁵ De notat că în prima jumătate a secolului al XIV-lea, mitropolii Vicinei sînt menționați în unele decizii și acte sinodale, numerotate mai jos, în care nu li se dă însă numele acestora: 1) Într-o decizie a sinodului patriarhal din Constantinopol de la 1317—1318 privind o anchetă bisericească în Mitropolia Sugdaia (vezi *Fontes Historiae*... p. 190); 2. În decizia sinodală, din mai 1341, privitoare la o mănăstire de maici (vezi *Fontes Historiae*... p. 195); 3. În scrisoarea de reabilitare a mitropolitului de Pyrgiu din aprilie 1343 (vezi *Fontes Historiae*... p. 194); 4. În actul sinodal din septembrie 1348, în virtutea căruia era transferat mitropolitul de Patras cea Veche în Mitropolia Monemvasiei (vezi *Fontes Historiae*... p. 196).

paseră locul de reședință al acesteia, adică Vicina. Știrea aceasta este, de altfel, confirmată de realitatea istorică a timpului, căci, într-adevăr, în prima jumătate a secolului al XIV-lea, „însemnătatea Vicinei începe să scadă, datorită deselor incursiuni ale tătarilor din nordul Mării Negre”⁶. Numai astfel se și explică faptul că sinodul Patriarhiei ecumenice din septembrie 1324, atunci când întocmește lista eparhiilor ce urmau să li se ceară contribuțiile lor anuale în hyperperi⁷, „nu mai trece în ea, pentru plata acestor dări bisericești, pe mitropolitul Vicinei și pe cel din Crimeea”⁸. Așadar la 1324, din cauza barbarilor, Vicina nu mai avea starea materială înfloritoare din primii ani ai secolului al XIV-lea⁹. Pentru o perioadă de timp, Vicina s-a aflat „în stăpînirea lui Basarab I al Țării Românești”¹⁰. Din cauza incursiunilor acelorași tătari avea să-și piardă stăpînirea asupra Vicinei și gurile Dunării și Basarab I întemeietorul (1310—1352). De altfel, în 1337—1338, Vicina a fost atacată și cucerită de tătari¹¹, „fără să știm cît timp

a stat acum sub stăpînirea lor, căci Bizanțul a reușit din nou să-și pună stăpînirea la gurile Dunării”¹². c) Numărul credincioșilor păstoriți de mitropolitul Vicinei era „puțin”¹³. Firește, numărul „crescîtinilor puțini” se datora tocmai acelor „barbari” menționați de acest prim apendice al listei a optsprezecea, la numărul 150, adică al tătarilor.

Mitropolitul Vicinei apare, în fine, și în lista a nouăsprezecea, care este un echtesis al mitropoliilor Patriarhiei ecumenice atribuită împăratului Andronic III Paleologul (1328—1341)¹⁴. În această a nouăsprezecea listă, mitropolitul Vicinei deține locul al 82-lea între cei 110 mitropoliți menționați¹⁵. Autorul acestei liste preciza, totodată, că locul al 82-lea în ierarhia mitropoliților Patriarhiei ecumenice este deținut și de mitropolitul din Hios. Iată textul: „82 al Vicinei, și la același rang (adică același loc în ierarhia scaunelor mitropolitane ale Patriarhiei ecumenice, n.n.) cu acesta și cel din Hios”¹⁶.

De semnalat și faptul că, deși în apendicele întîi al listei a optsprezecea Vicina urma să treacă după aceea a Herosonului în ierarhia mitropoliilor Patriarhiei ecumenice, în lista a nouăsprezecea Mitropolia Vicinei apare tot înaintea celei a Herosonului, care deținea locul al 83-lea¹⁷.

Așadar, „Listele Episcopilor Bisericii Constantinopolului”, editate de Jean Darrouzès, aduc mărturie despre existența Vicinei, ca arhiepiscopie și apoi ca mitropolie, în secolul al XIII-lea. În același timp, ele confirmă și starea de decădere a Mitropoliei Vicinei în prima jumătate a secolului al XIV-lea, datorată incursiunilor și ocupării acesteia de către tătari, fapt ce a avut urmare firească scăderea numărului ei de credincioși. Cert, tocmai acestei decăderi și împuținări a credincioșilor se datora și faptul că mitropoli-

⁶ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, o. c., p. 222; vezi și V. Laurent, *Le métropole de Vicina Macaire et la prise de la ville par les Tartares*, în „Revue Historique du Sud-Est Européen, București, 1946, pp. 225—232.

⁷ Hyperperi sînt monede bizantine.

⁸ Pr. prof. Ioan Rămureanu, o. c., p. 157.

⁹ Idem, o. c., p. 156.

¹⁰ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, o. c., p. 222.

¹¹ Că lucrurile se prezintă astfel o dovedește însăși faptul că monahul Macarie, ales mitropolit al Vicinei în anul 1337 sau 1338, de sinodul din Constantinopol, nu și-a putut ocupa scaunul tocmai din cauza invaziei tătarilor. Și pentru a nu solicita o altă eparhie, patriarhul ecumenic a cerut mitropolitului Macarie o promisiune scrisă, în care acesta din urmă făgăduia că nu va stăruia și nu va căuta să păstorească o altă mitropolie, ci va aștepta în liniște să se ducă la Vicina, conform celor hotărîte de sinod, atunci cînd timpurile i-o vor permite (vezi această promisiune scrisă a lui Macarie la: V. Laurent, *Le métropole de Vicina Macarie...*; *Fontes Historiae...* p. 154). Cert este că, succesorul lui Macarie, mitropolitul Chiril se afla la Vicina, unde-și circumscrie eparhia, pe la anul 1347. Și aceasta

întrucît Chiril semna un tom sinodal din februarie 1347, prin care se confirma condamnarea călugărilor Varlaam și Akindynos, în calitate sa de mitropolit al Vicinei: „Smeritul și prea cinstitul mitropolit al Vicinei, Chiril” (*Fontes Historiae...*, p. 194).

¹² Pr. prof. Ioan Rămureanu, o. c., p. 162.

¹³ Jean Darrouzès, o. c., p. 409.

¹⁴ Idem, o. c., p. 189.

¹⁵ Idem, o. c., p. 413.

¹⁶ Idem, *ibidem*.

¹⁷ Idem, *ibidem*.

tul Macarie (1337/1338—1347) își părăsea „deseori”¹⁸ reședința din Vicina, motiv pentru care patriarhul ecumenic îi solicitase promisiunea scrisă că nu va căuta să păstorească o altă eparhie. Și, probabil, tot din aceleași motive și mitropolitul Iachint (1348—1359) a stat la reședința domnitorului Țării Românești din Curtea de Argeș, „mai înainte”¹⁹ de mai 1359, dată la care a fost recunoscut mitropolit al „întregii Ungro-Vlahii”²⁰ de către Patriarhul ecumenic I (1350—1353; 1355—1363) ca urmare a strămoșilor voievodului Țării, Nicolae Alexandru Basarab (1352—1364). De altfel, Iachint „n-a păstorit mult la Vicina”, căci „în orice caz, după 1352, a fost mutat la Cîmpulung sau Argeș”²¹. Cu mutarea oficială a lui Iachint la Curtea de Argeș în anul 1359, Vicina dispărea pentru totdeauna din listele cu mitropoliile Patriarhiei ecumenice.

Preot dr. Ioan Dură

Hugo Schnell, *Martin Luther und die Reformation auf Münzen und Medaillen* (Martin Luther și Reforma în monede și medalii), München, 1983, 386 pp., 1051 reproduceri și 8 planșe colorate.

Cu ocazia anului jubiliar „Martin Luther”, Hugo Schnell (președintele comunității bisericești unificate evanghelisto-luthereane din Germania) a publicat această nouă carte de profil numismatic.

Se poate spune că nici un alt eveniment nu a modificat cursul istoriei Europei apusene atât de hotărîtor, ca Reforma lui Martin Luther. Lupta pentru o nouă înțelegere a Sfintei Scripturi a schimbat peisajul bisericesc din Germania și Europa de nord, dar și harta politică. Dezvoltarea teritorială și socială literatură și arta secolelor următoare nu pot fi înțelese decît pe fundalul mișcării populare ce a inițiat trecerea lumii medievale la cea modernă.

Mărturiile numismatice ale Reformei sînt mai numeroase decît cele ale altor evenimente istorice. În cei 500 ani ce s-au scurs de atunci, s-au bătut și s-au turnat peste 2000 medalii și monede abordînd tematica Reformei, cu chipul lui Martin Luther ale altor personalități. Numărul crescînd al imprimărilor de medalii în toată lumea pe aceeași temă, explică de ce nu există un catalog al lor. Și Hugo Schnell s-a imitat în a cuprinde doar medalile și monedele din spațiul lingvistic german, la care a adăugat exemplarele provenite din țările vecine prin intermediul emigranților urmăriți pentru convingerile lor religioase, ca spre exemplu hughenotii din Franța și emigranții din Salzburg. Toate piesele mai importante au fost prezentate în reproduceri de mărime naturală. Lucrarea înserează și cunoștințe pentru înțelegerea detaliilor, ce astăzi nu mai sînt accesibile tuturor: alegorii, explicații istorice, etc.

O bogată bibliografie, un indice al gravurilor, unul de persoane și altul de localități încheie o valoroasă carte destinată tuturor celor ce doresc să descopere istoria Reformei într-un fel nou și neobișnuit.

Redacția

¹⁸ Pr. prof. Ioan Rămureanu, o. c., p. 158.

¹⁹ Se cade a fi scos în evidență faptul că în actul sinodal din mai 1359, în virtutea căruia mitropolitul Iachint al Vicinei era transferat în Mitropolia „întregii Ungrovlahii”, se preciza că voievodul Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab „... deja, cu cîțva timp mai înainte a chemat pe cel care se afla în apropierea sa, pe prea sfințitul mitropolit al Vicinei, pe prea cinstitul, frate iubit întru Domnul și coliturghisitor al smereniei noastre, domnul Iachint...” (*Fontes Historiae...*, p. 196).

²⁰ Vezi actul sinodal din mai 1359, în „*Fontes Historiae...*”, pp. 196—200. De asemenea, despre „transferul” mitropolitului Iachint al Vicinei” în Mitropolia „întregii Ungrovlahii”, a ce vedea și *Patrologia Graecă*, t. 152, col. 1360—1362, n. XXXIII.

²¹ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, o. c., p. 240.

POȘTA REDACȚIEI

„INSEMNARE”

Preotul pensionar Ioan Farca din Sinnicolaul Mare ne scrie pe marginea articolului „Din trecutul parohiei Sintești” semnat de prot. I. B. Mureșianu și Ioan I. Mureșianu (revista noastră nr. 4—6/1980, pp. 335—349), arătând că s-a păstrat o „insemnare” pe un vechi ceaslov al bisericii din comună, publicată în calendarul „Tănase Căplac” pe anul 1926, cu următorul cuprins:

„În anii 1814, 1815, 1816 și 1817 au fost foamete gie (de, n.n.) ploaie, (în n.n.) care or mîncat oamenii gie foame în loc gie mălai rinse gie alun, coajă gie ulm, coajă gie tei, rădăcini gie ferigă, mălai gie urzici. Ciocani gie cucuruz (prumb, n.n.) cu simburi or mîncat și or făcut mălai. Și o fost măsura gie cucuruz cu 16 florinți, cea gie grîu cu 16 fl., cea gie orz cu 5 fl. și cea gie ovăs cu 4 fl., tărîțele cu 3 fl. și mulți oameni or murit gie foame. ss. Petru Popoviciu, paroh în Sintești”.

Îi mulțumim pentru amabilitatea de a ne fi semnalat respectivele mențiuni de istorie locală.

S O M M A I R E

Année XXXIV-e, no. 7—8

Juillet—Août 1984

† NICOLAE, Métropolite du Banat: Le pays en fête. — — — — —	387
QUATRE DÉCENNIES DEPUIS LA RÉVOLUTION DE LIBÉRATION SOCIALE ET NATIONALE, ANTIFASCISTE ET ANTI-IMPÉRIALISTE	
Rédaction: Moment historique et arc par-dessus le temps. — — — — —	390
Rédaction: Rendant tous hommage à la grande fête nationale. — — — — —	397

ÉTUDES

Prêtre Assist. Dr. NICOLAE V. DURĂ: Les impédiments au mariage à la lumière des décisions de la deuxième conférence panorthodoxe présy- nodale. — — — — —	404
Drd. ANCA MANOLACHE: La tradition dogmatique dans l'Orthodoxie. — —	417
IOAN SAUCA candidat au doctorat: Le sacrement du Saint Baptême au long du temps (II). — — — — —	428

LA CHAIRE DES PRÊTRES

Prêtre IOAN BRÎNZEI: Le soin pour les autres. — — — — —	442
Prêtre Prof. SORIN COSMA: Catéchèse au sujet de la prière dominicale. —	445
Prêtre GABRIEL CERNĂUȚEANU: Catéchèse au sujet du Dimanche des Ra- meaux. — — — — —	452

PROBLÈMES PASTORAUX ET LITURGIQUES

Archiprêtre Dr. MARCU BĂNESCU: Pratiques „non-conseillées”. Le problème des aîmones. — — — — —	456
---	-----

VESTIGES DU PASSÉ

Moniale PATRICIA CODĂU: Le monastère „St. Elie de Izvor” — de Vasiova.	465
--	-----

ÉTAPES DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA PATRIE

Le séchage du fourneau no. 1 de Reșița. Une moderne usine cocsochimique. Rapport ouvrier. Les premières quantités de schistes bitumineux à la thermo- centrale d'Anina. Nouvelles sondes pétrolières au Banat. Nouveauté dans l'ob- tention du biogaz. Bilan fructueux. Machine universelle de soudure électrique par pression. Productivité économique. „La Place du Soleil” d'Arad. Premières sur la trajectoire de l'acier. Vigoureux développement de la jeune branche in- dustrielle d'Arad: l'industrie du pétrole. — — — — —	472
---	-----

CRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

Visite officielle de Sa Béatitude le Patriarche Iustin en Grèce. In memoriam:
l'évêque Iosif Gafton de Rimnic et Arges. Emilio Castro, le nouveau secrétaire

général du Conseil Oecuménique des Eglises. La troisième session de la Commission mixte internationale de dialogue théologique entre l'Eglise Orthodoxe et l'Eglise Catholique-Romaine. Parmi les fidèles orthodoxes roumains trouvés „au bout du monde”. La réunion du Présidium et du Comité Consultatif de la Conférence des Eglises Européennes. La session de travail du département d'études de la C.C.P. L'élection du nouveau président de la Fédération Luthérienne Mondiale. La visite du métropolite Damaskinos de Suisse. L'évêque anglican John Satterthwaite de Gibraltar à Bucarest. Professeurs et étudiants américains en Roumanie. La consultation pour la paix en 1985 à Hiroshima. Séminaire théologique pour la paix au Cuba. — — — — — 477

NOTES ET COMMENTAIRES

Archid. Dr. SILVIU ANUICHI: Implications et complications dans la réception du „Document de Lima”. — — — — — 487

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE DANS LA METROPOLE DU BANAT

Deuil de l'Evêché d'Arad. — — — — — 490

L'Archevêché de Timișoara et Caransebeș

Fête patronale du monastère Timișeni. Consécrations d'églises. Itinéraire pastorale. Clôture de l'année scolaire 1983—1984 au Séminaire théologique de Caransebeș. Fêtes patronales de monastères. Cours missionnaires du clergé. Moment anniversaire. Décèses. — — — — — 499

L'Evêché d'Arad et Hunedoara

Missions et liturgies épiscopales. Fête patronale du monastère Hodoș-Bodrog. Endormis dans le Seigneur. — — — — — 505

PRÉSENTATIONS BIBLIOGRAPHIQUES

Ilie Ceaușescu, *La Transylvanie, ancestrale terre roumaine*, Bucarest, 1984 (Gh. Naghi); Petru Oalde, *La lutte pour la langue roumaine au Banat*, Timișoara, 1983 (M. Bănescu); Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum Constantinopolitanae*, Paris, 1981 (I. Dură); Hugo Schnell, *Martin Luther und die Reformation auf Münzen und Medaillen*, München, 1983 (Red.). — — — — — 509

COURRIER DE LA RÉDACTION

„Notice”. — — — — — 519

„Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import prese P. O. Box 12—201 telex 10376 prslir. București, Calea Griviței nr. 64—66.

T.A.T.

CRONICA BISERICESCĂ

Vizita oficială a Prea Fericitului Patriarh Iustin în Grecia. În memoriam : episcopul Iosif Gafton al Rîmnicului și Argeșului. Emilio Castro, noul secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Cea de a treia sesiune a Comisiei mixte internaționale de dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Printre credincioșii ortodocși români aflați la „capătul lumii”. Întrunirea Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. Sesiunea de lucru a departamentului de studii al C.C.P. Alegerea noului președinte al Federației Luterane Mondiale. Vizita mitropolitului Damaskinos al Elveției. Episcopul anglican John Satterthwaite de Gibraltar la București. Profesori și studenți teologi americani în România. Cursuri ecumenice Consultative pentru pace în 1985 la Hiroshima. Seminar teologic pentru pace în Cuba. — — — — — 477

NOTE ȘI COMENTARII

Arhid. dr. SILVIU ANUICHI : Implicații și complicații în receptarea „Documentului de la Lima”. — — — — — 487

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Doliul Episcopiei Aradului. — — — — — 490

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Hramul mănăstirii Timișeni. Sfintiri de biserici. Itinerar pastoral. Inchiderea anului școlar 1983—1984 la Seminarul teologic din Caransebeș. Hramuri mănăstirești. Cursuri preoțești misionare. Moment aniversar. Decese. — — — — — 499

Episcopia Aradului și Hunedoarei

Misiuni și slujiri arhieresti. Hramul mănăstirii Hodoș-Bodrog Chemați la Domnul. — — — — — 505

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Ilie Ceaușescu, *Transilvania străvechi pământ românesc*, București. 1984 (Gh. Naghi) ; Petru Oallde, *Lupta pentru limba românească în Banat*, Timișoara, 1983, (M. Bănescu) ; Jean Darrouzès, *Notitia Episcopatum Constantinopolitanae*, Paris, 1981 (I. Dură) ; Hugo Schnell, *Martin Luther und die Reformation auf Münzen und Medaillen*, München, 1983 (Red.). — — — — — 509

POȘTA REDACȚIEI

„Însemnare”. — — — — — 519

52419